RUOTSINSUOMALAISET KIRJOITTAVAT KOULUHISTORIAA

Luokan KYNNYKSEN YLI

Sverigefinländarnas arkiv
Tel. 08-661 98 74

Luokan kynnyksen yli

Ruotsinsuomalaiset kirjoittavat kouluhistoriaa

Styrelsen för Sverigefinländarnas arkiv tackar Skolverket för produktionsstöd för denna bok. Boken rekommenderas som läromedel på högstadiet och gymnasium.

Ruotsinsuomalaisten arkisto kiittää kouluvirastoa tälle kirjalle antamastaan tuotantotuesta. Kirjaa suositellaan käytettäväksi oppimateriaalina yläasteella ja lukiossa.

Luokan kynnyksen yli

Ruotsinsuomalaiset kirjoittavat kouluhistoriaa

Väinämöinen lähdössä Pohjolaan. Annikki ja muita Kalevan naisia vilkuttamassa. Kuva Emilia Nummelin, Degerfors, esikoulu 1985.

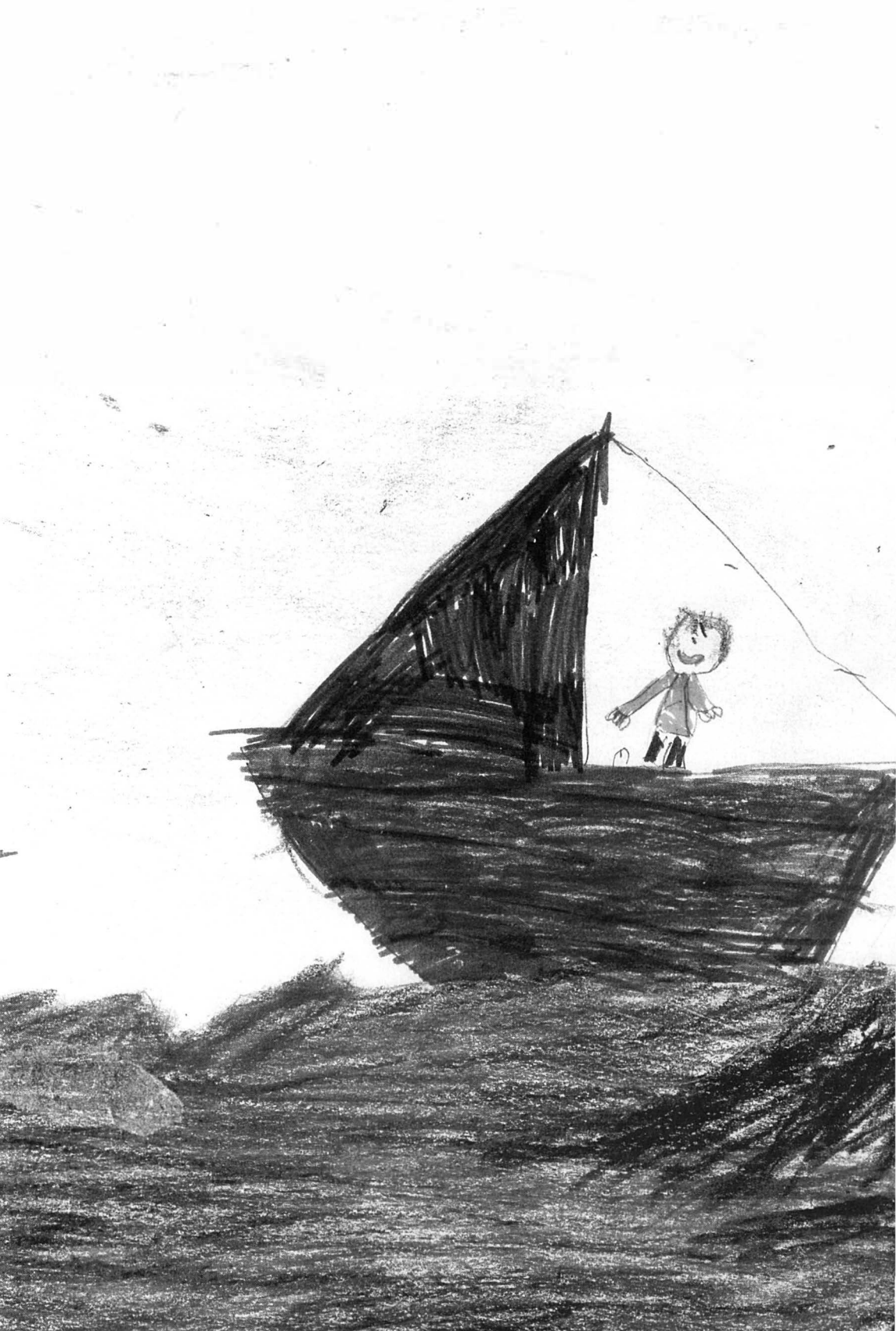

Toimitus/redaktion:	Erkki Vuonokari, Juhamatti Pelkonen
Kuvatyö/bildarbete:	Markku Huovila
Taitto ja originaali/ layout och original:	Ari Anttila
Materiaalin puhtaaksikirjoitus/ Utskrivning av materialet:	Tuula Numminen
Sanakäsittely/ordbehandling:	Erkki Vuonokari
Kansi/Omslag:	Markku Huovila
Etukannen kuva/Omslagsbild:	Tuula Rusanen. Tukholman ruotsin-suomalaisen koulun oppilaita/Elever, sverigefinska skolan i Stockholm, 1990
Takakannen piirros/ Teckningen på bakomslaget:	Väinämöinen, Mikael Bäckman, 2. lk., 1985.
Paino/Tryck:	Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 1993
Copyright © by	Ruotsinsuomalaisten arkisto/ Sverigefinländarnas arkiv, Linnegatan 89 hus F, 2tr., puh/tel: 08- 661 98 74

ISBN 91-971351-1-9

SISÄLTÖ

JOHDANTO

Ruotsin kouluhistorian tuntemattomia sivuja
Erkki Vuonokari, Juhamatti Pelkonen 10

I: KOULUN SISÄLTÄ

Yhdeksän onnellista vuotta
Karita Lehikoinen 24

Höjdpunkterit eivät unohdu
Miia Sova 28

Mä olin rebelli
Katja Pulkkinen 32

Me tehtiin kaikki itse
Salla Puranen 37

Minä vähän båda
Nadja Martinsson 40

Hän joutui sydänleikkaukseen
Ronny Mylläri 43

Syksystä suveen
Osmo Kurronen 45

Sirpa kahdeksan vuotta – tulkki
Maria Tiholt 52

Sitä saarnastoolia hakemassa
Ann-Kristin Lundström 55

En halunnut herättää huomiota
Alli Risberg 59

Titta, vem är han?
Salme Werner (os. Elo) 63

Jäitä hattuun, Lassi
Pertti Huhtinen 65

Koulukuvia
Erja Lempinen 77

II: VANHEMMAT HERÄÄVÄT

Meillä on omat kielemme
Pirkko Leporanta-Morleyn runoja 86

Yhteinen laulukirjammeko?
Jouko Karttunen 89

Siinä vaiheessa en ymmärtänyt
Anneli Hänninen 100

Oli tehtävä jotakin
Lilja Liukka 106

Miksi lapseni vaikenivat?
Aapi Lohiniva 112

Siellä pistettiin lapset piirtämään
Marjo Ekman 115

Tunsimme syyllisyyttä
Tyyne Tikkanen 120

Autistisen lapsen koulutie
Pirjo Mikkonen 124

Se kauhea taksisota
Kia Äikiö 127

Eemu Ekaluokkalainen
Timo Äikiön valokuvia 131

III: ÄIDINKIELINEN OPETUS JA SUOMALAISET LUOKAT

Parvi vimmastuneita paarmoja
Tuula Teriö-Poutiaisen runoja 140

Leirikoulusta omakieliseen toimintaan
Anna-Lovisa Inkinen 143

Kopparin ensimmäisenä kotikielenopettajana
Outi Honkasalo 152

Kiertolaisen elämää
Tuula Teriö-Poutiainen 163

Unohtuuko ruotsi?
Irja Littunen 166

Luokan kynnyksen yli
Eija Rougle 175
Ollaan sinut
Aino Lassila-Lindefelt 189
Tyhjänpäiväisen riitelyn lopetus
Tapio Lipsonen 195
Tuska tulisi yöllä
Raija Kangassalo 202
Kotikielenopettajan mustelmat
Markku Huovilan sarjakuva 215

IV: RUOTSINSUOMALAISET KOULUT JA EUROOPPAKOULUT

Vallan varjossa – Ruotsinsuomalaiset vanhemmat ja Ruotsin koulupolitiikka
Ingegerd Municio 226
Kooperatiivista koulua perustamassa
Pirkko Ailovuo 237
Ruotsinsuomalaisen koulutuksen läpimurto
Markku Peura 245
Tukholman ruotsinsuomalaisen koulun rehtorina
Helena Schmidt 256
Kielikylpyjä ja Eurooppakouluja
Tove Skuttnabb-Kangas 262

LIITTEET

Alkuperäisaineistoa ja kirjallisuutta 280
Kirjoittajat, haastattelijat ja kuvittajat 286

Ruotsin kouluhistorian tuntemattomia sivuja

Ruotsin kouluhistoriasta puuttuvat vielä ruotsinsuomalaiset sivut. Kuitenkin ruotsinsuomalaiset ovat olleet osaltaan ohjaamassa Ruotsin koulua monikulttuuriseen suuntaan korostamalla aktiivista kaksikielisyyttä ja vaatimalla vähemmistön äidinkielelle samaa arvoa kuin enemmistön äidinkielellä on. Ruotsinsuomalaiset ovat näin sysänneet Ruotsin koulun uuden ajan kynnykselle ja sen ylikin. Samalla on luotu luja pohja ruotsalaisen ja suomalaisen kouluväen yhteistyölle.

Tämä ruotsinsuomalaisesta koulumaailmasta kertova teos ilmestyy ajankohtana, jolloin suomenkielisten päiväkotien ja koululuokkien asema heikkenee Ruotsin koululaitoksessa. Monilla paikkakunnilla luokkia lakkautetaan vetoamalla esimerkiksi siihen, että suomalaisten oppilaiden määrä on vähentynyt. Suomalaiset lapset ovat hajallaan monessa päiväkodissa ja koulussa, jolloin erillisiä kaksikielisiä tai äidinkielisiä ryhmiä lopetetaan helposti vetoamalla voimavarojen vähyyteen. Tarkkaan ei myöskään tiedetä miten ns. koulurahan (skolpeng) toteuttaminen tulee vaikuttamaan kehityksen kulkuun.

Monien suomalaistenkin asenteet ovat olleet jäykkiä ja hyvinvoinnin kangistamia. Pelätään esimerkiksi pitkiä koulumatkoja.

Kotikielenopettajien virkoja on monissa kunnissa lakkautettu. Vielä vuosikymmenien kokeilujen jälkeenkin saatetaan keskustella siitä, mihin asemaan olisi asetettava koulun tärkein oppiaine äidinkieli eli ns. kotikieli. Koulua suunnittelevat edelleenkin virkamiehet ja teknokraatit, jotka suhtautuvat epäillen sellaisiin aineisiin, jotka edistävät luovuutta ja tunne-elämää sekä ihmisten keskinäistä kanssakäymistä (kieli, taide, musiikki ja draama.)

Myös vastakkaista kehitystä on havaittavissa. Valtiovallan asenteet suomen kieltä ja opetusta kohtaan näyttävät olevan muuttumassa myönteisem-

mäksi. Taustalla ovat ehkä tekijät, jotka liittyvät Euroopan yhteisöön ja Suomen ja Ruotsin välisiin suhteisiin. Valtiovalta on perustanut keväällä 1993 koulutusministeriön alaisen työryhmän, joka on vaatimassa suomen kielelle parempaa asemaa peruskoulun sisällä.

Suomen kielen historiallinen asema Ruotsissa aletaan vähitellen tunnustaa. Koulutusministeriön työryhmä totesi alkusanoikseen, että Ruotsissa on kolme alkuperäiskieltä: ruotsi, suomi ja saame. Suomi ei siten koskaan ole ollut Ruotsissa siirtolaiskieli vaan luonnollinen osa pohjoismaista kulttuuria.

Ruotsinsuomalaiset ovat arvioineet tilanteensa uudelleen vuosikymmenten aikana. He ovat luoneet positiivista itsetiedostusta ja itsekuvaa, mikä sitten näkyy myös asenteiden ja toimintatapojen muutoksina. Esimerkiksi ruotsinsuomalaisia kouluja on alettu perustaa useille paikkakunnille. Nämä koulut toimivat äidinkielisten luokkien rinnalla ja ovat luomassa sellaista verkostoa, joka vahvistaa ruotsinsuomalaisten asemaa yhteiskunnassa. Ruotsinsuomalaiset koulut heijastavat omatoimisuuden kasvua, samalla kun yhteiskunta on ehkä ruvennut sallimaan enemmän erilaisia rinnakkaisia vaihtoehtoja.

Ruotsin nykyinen hallitus antaa arvoa ruotsinsuomalaisten kokemukselle. Niinpä koulutustusministeri *Per Unckel* analysoi ruotsinsuomalaisten tilannetta RSKL-lehdelle antamassaan haastattelussa:

> *"En kannata suomen kielelle ja ruotsinsuomalaisille virallista vähemmistöasemaa. Mutta jonkinlainen muodollinen vähemmistöasema on mahdollinen. Se on pitkälti oikeudellinen asia. Kysymys on, mitä voimme käytännössä tehdä suomen kielelle ja ruotsinsuomalaisille tässä asiassa ja miten voimme kehittää heidän identiteettiään. Samalla haluan kuitenkin korostaa, että monikulttuurisuus edellyttää myös ruotsin kielen oppimista. Ei ole hyvä, jos ruotsinsuomalaiset eristyvät jollakin tavalla yhteiskunnasta. Siksi olen iloinen, kun tiedän, että ruotsinsuomalaisten tavoitteena on ollut koko ajan kaksikielisyys."* (RSKL-lehti 1993/1)

Ruotsin koulu-uudistuksen juuret

Ruotsin suurista koulureformeista puhuttaessa on palattava 150 vuotta taaksepäin, jolloin pantiin alulle kansakoulu-uudistus. Peruskoulu aloitettiin kokeiluna 1950-luvulla ja virallisesti peruskoulu käynnistyi vuonna 1962. Jo vuonna 1964 ilmestyneessä *Sixten Marklundin* ja *Pär Söderbergin* teoksessa "Peruskoulu, kasvu ja organisaatio" puhutaan "jatkuvasta koulu-

uudistuksesta". Kirjan tekijöiden mukaan 1940-luku on selvityskautta, 1950-luku kokeilukautta ja 1960-luku peruskouluun siirtymistä.

Ruotsi on edelläkävijä tasa-arvoon pohjaavan ideologian toteuttamisessa. Sodan jälkeen koulu-uudistus toteutui suurena poliittisena reformina niin, että koulun pedagogiset ja muut uudistukset seurasivat vasta vähitellen perässä. Koulu-uudistuksen pohjana oli Yhdysvalloissa tehty havainto, että *koulutuksen laajentaminen ja demokratisoiminen johtaa taloudelliseen kasvuun.*

Siirtolaisuus itsessään vaikutti hyvin vähän peruskoulun ja koulutuksen laajentamisen toteuttamiseen. Tavallaan se jarrutti koulu-uudistuksia, koska Ruotsi aikaisempien vuosisatojen luoman tradition ja kansainvälisen kehityksen johdosta värväsi valmiiksi koulutettua työvoimaa.

Kuitenkin eri kulttuurien ja kieliryhmien lapset pakottivat Ruotsin koululaitoksen etsimään erillisratkaisuja sekä rinnakkaiskoulujärjestelmässä että 1960-luvun alkupuolelta lähtien peruskoulussa. Vaikuttaa siltä, että kunnissa ja yksityisissä kouluissa oltiin nopeampia reagoimaan tilanteeseen kuin keskushallinnossa, jossa ainakin aluksi oltiin ennen kaikkea huolissaan "kansallisesta yhtenäisyydestä".

Sodan jälkeen 1940–60-luvuilla keskeisimmiksi arvoiksi katsottiin ruotsalaisuuden säilyttäminen ja "vieraiksi" tulkittujen arvojen sulauttaminen. Niinpä Ruotsin kouluylihallitus vielä vuonna 1964 rehtoreille lähettämässään kiertokirjeessä kehotti mm. suomalaisten lasten pitämiseen erillään toisistaan koulun pihalla ja koululuokissa, jotta "eristymistä" ei tapahtuisi. (*Birgitta Åmossa*, Finskt i Sverige. De finska invandrarbarnen i försvenskningsprocessen, s. 223)

Myös suomalaisoppilaitten suoranaista rankaisemista on esiintynyt. Vielä 1940- ja 50- luvulla esimerkiksi Haaparannan kouluissa rankaistiin oppilaita, jos he puhuivat koulun pihalla suomea.

Monissa Ruotsin kouluissa turvauduttiin pulmatilanteissa erityispedagogiikkaan, jonka juuret ulottuvat Ruotsissa aina 1800-luvun loppupuolelle saakka. 1950-luvulta lähtien oli käytössä kolme erityisopetuksen tyyppiä: (1) **Erityiset luokat** kuten apuluokat ja tarkkailuluokat. (2) **Klinikkaopetus**, johon oppilas tuli tavallisesta luokasta. Klinikkaopetus on erityistä opetusta esimerkiksi 1–4 oppilaalle. (3) **Yhteisopetus**, jossa erityisopettaja auttaa oppilaita työssään. Tämä lisää samalla opettajien määrää.

Joistakin suomalaisten opettajien kertomuksista tässäkin kirjassa käy ilmi, että osa suomalaisista lapsista ajautui "apuluokille" tai "valmistaviin luokkiin" lähinnä kielivaikeuksien takia. Klinikkaopetuksen tarve saattoi

monesti johtua siitä, että lapsi ei ymmärtänyt tarpeeksi ruotsia.

Monen ruotsalaisen ja suomalaisten itsensäkin oli vaikea ymmärtää sitä, että *suomalaiset olivat itseasiassa ryhmä, joka oppi ruotsia parhaiten lukemalla suomea.* Erityismenetelmien käyttöönotto mahdollisesti lisääntyi 1960-luvun loppupuolella ja 1970-luvulla, jolloin koululaitos joutui suurten siirtolaisvirtojen takia kaaokseen.Tämän vuoksi koulun johtajien tärkeimmäksi päämääräksi nousi koulurauhan aikaansaaminen ja oppilaiden sopeuttaminen koulutyöhön.

Suomalaisen koulutuksen alkuvaiheita

Ruotsissa asuvat suomalaiset ovat luonnollisesti saaneet nauttia peruskoulun eduista. Koulun sisäinen elämä on vapautunut ja sosiaalisen nousun mahdollisuus on ainakin periaatteessa kaikilla. Käytännön mahdollisuudet ovat kuitenkin vaihdelleet. Esimerkiksi 1960-luvun lopulla ja 1970-luvulla tutkijat havaitsivat, että suomalaisten vanhempien kouluodotusten ja lasten todellisten mahdollisuuksien välillä oli vielä ammottava kuilu. Tuolloin vielä kovin harvat suomalaisista oppilaista jatkoivat esimerkiksi lukioon, ainakaan teoreettisille linjoille.

Mutta kuinka kauas ruotsinsuomalaisen koulutuksen juuret ulottuvat? Suomalaiset lapset ovat vuosisatojen ajan olleet osa Ruotsin yleistä kouluhistoriaa. Suomalaisia on monien vuosisatojen ajan opetettu Ruotsissa ja nykyisen Suomen alueella erityisesti ruotsiksi, mutta esimerkiksi kirkon yhteydessä myös suomeksi. Pohjoismaisissa yhteyksissä on kirkolla ollut koululaitoksen kehittämisessä ja säätelemisessä poikkeuksellisen vahva rooli. Tällä tavalla kirkko on voimistanut omaa asemaansa (kts. esimerkiksi *Matti Peltonen*, Matala katse, Tampere 1992, s. 93–96). Toisaalta myös kaksikielisyyden ajatus on itänyt kirkossa, koska papisto on vuosisatojen ajan ollut kaksikielistä.

Kansakoulun toteuttamisen myötä kunnallisissa kouluissa suomen kieltä on käytetty apukielenä Ruotsissa1840-luvulta lähtien. Myös Haaparannan seminaarissa käytettiin pitkään 1800-luvulla suomea, mutta tällä vuosisadalla seminaari on kokonaan ruotsalaistettu.

Viime aikoina on puhuttu erityisesti suomalaisten ns. sotalasten kohtalosta. Aihe on Suomen näkökulmasta ollut varmaankin arkaluontoinen, minkä vuoksi näiden lasten todellisista tuntemuksista vaiettiin pitkään. Lapsia siirrettiin Suomesta Ruotsiin sodan aikana kymmeniä tuhansia, joista joka kymmenes jäi pysyvästi Ruotsiin.

Sodan aikana ja jälkeen lähetettiin suomalaisia opettajia Ruotsiin antamaan suomenkielistä opetusta ja toimimaan tukiopettajina. Joidenkin tietojen mukaan suomenkielistä opetusta annettiin sotavuosina mm. Tukholmassa, Eskilstunassa, Motalassa, Boråsissa, Falunissa ja Lindköpingissä. Vuonna 1940 kevättalvella toimi Tukholmassa suomenkielinen oppikoulukin. Hyvin monet Ruotsiin jääneistä lapsista kuitenkin menettivät äidinkielensä.

Suomalaisten oppilaiden määrä lisääntyi 1950- ja 60-luvulla siirtolaisuuden seurauksena. On mahdoton arvioida, kuinka paljon oppilaita on ollut Ruotsin peruskoulussa eri vuosikymmeninä, koska virallisia koulutilastoja ei tästä ole olemassa. 1960-luvun lopussa suomalaista alkuperää olevia lapsia on Ruotsin esikoulussa ja peruskoulussa kuitenkin jo kymmeniä tuhansia. Hyvin monet oppilaista saivat selvitä koulussa ruotsin kielellä. Mutta jo varhain alettiin myös monilla paikkakunnilla antaa tukiopetusta suomeksi. Ruotsiin lähetettiin myös erityisiä "matkalehtoreita" auttamaan suomalaisia lapsia.

Jo 1950-luvun lopulla ja 1960-luvun alussa monilla paikkakunnilla toimi suomalaisia opettajia esimerkiksi Boråsissa ja Uddevallassa, jossa suomalaisia ainakin ensimmäisellä luokalla opetetttiin sekä suomeksi että ruotsiksi. Oppilaat oli kirjoitettu kuitenkin ruotsalaiseen luokkaan, joka siihen aikaan oli itsestään selvä normi. Kaksikielisyydestä ei ollut kysymys vaan suomen kielen käytöstä välineenä ruotsin kielen oppimisessa.

1960-luvun aikana monissa kouluissa oli suomalaista alkuperää olevia oppilaita niin paljon, että he saattoivat saada tukea toisistaan ja muodostaa omia ryhmiään. Kaikkein epävarmimmassa asemassa olivat ne lapset, jotka ainoina siirtolaisina tai suomalaisina joutuivat olemaan ruotsalaisilla luokilla.

Ensimmäinen suomalaisia koululaisia koskeva tilastollinen tutkimus tehtiin ruotsalais-suomalaisen koulutusneuvoston aloitteesta yhteistoiminnassa tilastollisen keskustoimiston kanssa vuonna 1969. (Suomalais-ruotsalainen koulutusneuvosto oli saanut alkunsa Pohjoismaiden neuvoston aloitteesta vuonna 1967.)

Vuonna 1969 ei kuitenkaan tutkittu sitä kuinka paljon suomalaisia oppilaita oli Ruotsissa ja mitä heidän vanhempansa halusivat, vaan lähinnä sitä kuinka ruotsin ja suomen kielen suhde oli kehittynyt. Tutkimus osoitti, että monet suomalaisista lapsista olivat nopeasti menettäneet äidinkielensä. Lasten kieli kotona oli myös muuttunut ruotsiksi. Toisaalta vastapainona korostettiin, että suomalaiset oppilaat olivat oppineet nopeassa tahdissa

myös ruotsin kielen. (Språkundervisning bland finländska barn och ungdomar i Sverige. SOU 1970:44. Stockholm 1969. Rapport av finsk-svenska utbildningsrådet)

Kriittisempi tutkimus paljasti kuitenkin, että monien perheiden sisällä lasten identiteettikehitys oli todellisuudessa häiriintynyt, kun vanhemmat puhuivat lapsilleen suomea ja osa lapsista puhui keskenään tai vanhempiensa kanssa ruotsia. Sitä mukaa kun lapset menettivät omaa kieltään, he myös alkoivat hävetä omaa alkuperäänsä. Myös ruotsin kielen oppiminen oli näissä olosuhteissa hankalaa.

1970-luvulla ruotsinsuomalaisten lasten kouluongelmia pyrittiin parantamaan perustamalla valmistavia tai kotikieliluokkia. Niiden alkupohja oli tavallaan erityispedagogiikan hahmottamissa erillisratkaisuissa, mutta myös pyrkimyksessä luoda äidinkielen avulla pohjaa ruotsin oppimiselle.

Kun valmistavia tai suomalaisia luokkia vuonna 1974/75 oli yhteensä 104, oli määrä kasvanut vuonna 1981/82 yhteensä 741:een. Lisäksi oli yhdysluokkia, joissa puolet oppilaista oli suomalaisia ja toinen puoli esimerkiksi ruotsalaisia. Näiden luokkien lukumäärä kasvoi 1980-luvun alkupuolelle tultaessa. Suomenkielisiä yhdysluokkia oli vuonna 1983 yhteensä noin 205. (*Jouni Korkiasaari*, paluuoppilaiden sopeutuminen, Turku 1986, s. 15–19)

1980-luvulla ehkä joka viides suomalaista alkuperää oleva oppilas on jossakin muodossa saanut tai valinnut kaksikielisen koulutusmahdollisuuden suomenkielisillä luokilla. Hyvin monet oppilaista ovat edelleenkin joutuneet selviämään käytännössä parin tunnin kotikielen opetuksella.

Suomalaisluokkien nousu ja tyrehtyminen

Mistä suomalaisten luokkien kasvu sitten selittyy 1970-luvulla ja toisaalta tämän kasvun pysähtyminen 1980-luvulla? Yhtenä selittävänä tekijänä on oppilasmäärien kehitys. Kun 1975 oli suomalaisten peruskouluoppilaiden lukumäärä 28 000, se oli 1970-luvun lopulla yli 40 000. Suomalaisten lasten lukumäärä saavutti 1970-luvun lopulla huippukohtansa ja laski 1980-luvulla niin, että tämän vuosikymmenen lopulla on suomalaisia oppilaita Ruotsin peruskoulussa lähes yhtä paljon kuin vuonna 1975 eli 26 000 (kts. Statistiska meddelanden, U, grundskolan och gymnasieskolan. Elever med annat hemspråk än svenska).

Monet ruotsinsuomalaiset uskovat suomalaisten itsensä olleen alusta lähtien vaatimassa suomalaisluokkien perustamista. Todellisuudessa ruot-

salaiset kouluviranomaiset ja ulkopuoliset asiantuntijat panivat alulle erityisryhmät ja suomalaiset luokat. Suomalaiset vanhemmat tulivat monilla paikkakunnilla alkuvaiheessa varsin hitaasti mukaan mm. leimautumisen pelosta. 1950-ja 60-luvun sekä 1970-luvun alun sulauttamispolitiikka oli jättänyt syvät jäljet suomalaisten asenteisiin ja mentaliteettiin.

Tilanteen muuttamiseksi tarvittiin osittain "siirtolaissukupolven" vaihdoksia tai asenteiden jyrkkääkin muuttumista perheiden sisällä. Kuten *Markku Peuran* artikkelista tässä kirjassa käy ilmi, kehitystä oli jarruttamassa paitsi suomalaisten kokemattomuus myös se, että suomalaiset yleensä alkuvaiheessa pitivät työläisnäkökulmaa tärkeämpänä kuin etnistä vähemmistöperspektiiviä.

Suomalaisten omat asenteet alkoivat laajemmin muuttua vasta siinä vaiheessa, kun Ruotsi vuoden 1975 jälkeen virallisella tasolla omaksui uudentyyppisen siirtolais- ja vähemmistöpolitiikan. Tässä vaiheessa erityisratkaisujen soveltaminen koulun sisällä muodostui ikään kuin hyväksytyksi.

Suomalaiset luokat eivät alkuvaiheessa aina muodostuneet kovin puoleensavetäviksi. Suomalaisluokkien ja suomenkielisen opetuksen historia on ollut hajanainen ja myrskyisäkin. Kaikki oppilaat eivät ole onnistuneet näilläkään luokilla. Yhtenä syynä on ollut se, että omakielistä ja kaksikielistä toimintaa jouduttiin monilla paikkakunnillla puutteelisen harkinnan/tiedostuksen tai siirtolaistilanteen vuoksi suunnittelemaan varsinkin aluksi ikään kuin väärinpäin: ensin perustettiin suomalaisia luokkia ja vasta tämän jälkeen äidinkielisiä ryhmiä päiväkoteihin.

Alkuvaiheessa tilanne oli myös pedagogisesti vaikea, koska oppilaiden taustat ja oppimislähtökohdat olivat hyvin erilaiset. Osa oppilaista oli esimerkiksi ollut mukana ruotsalaisessa päivähoidossa, osa oli muuttanut suoraan Suomesta ruotsalaisen järjestelmän piiriin. Jos oppilaiden vaihtuvuus oli suuri, olivat myös oppimistulokset eri luokissa ja eri alueilla hyvin vaihtelevat.

Tilannetta on myös vaikeuttanut se, että suomalaisia ja ruotsalaisia luokkia on usein haluttu verrata toisiinsa ikään kuin kysymys olisi "maaottelusta". Ehkä vasta vähitellen on opittu huomaamaan, että erilaisten arvostusten (esimerkiksi ruotsalainen identiteetti vai kaksoisidentiteetti) ja tavoitteiden (yksi- vai kaksikielisyys) vuoksi eri luokkayksiköitä ei voida suoraan rinnastaa toisiinsa. Ruotsalaisten näkökannalta on luonnollista, että yhteiskunta kehittyy tasapainoisesti integraation pohjalta, kun taas suomalaiset ehkä panevat pääpainon vapaalle liikkumiselle eri kulttuurien rajamaastossa.

Varsinainen oma kouluhistoria alkoi 1980-luvulta

1980-luvulla ruotsinsuomalaisten koulutuksen historia alkoi saada uudenlaisia piirteitä. Ruotsalaiset päättäjät ja virkamiehet näkivät suomalaiset luokat vain siirtymävaiheena ruotsalaiseen luokkaan ja kielen lähinnä välineellisenä. Monien suomalaisten vanhempien, oppilaiden, opettajien ja tutkijoiden tavoitteet ja arvopäämäärät alkoivat sen sijaan irrottautua enemmistöyhteiskunnan hallitsevista arvoista. Suomalaiset halusivat tehdä luokista pysyviä, lisätä niiden "autonomisuutta". Niitä haluttiin perustaa kaikille luokka-asteille, ala-asteelta yläasteelle saakka.

Ruotsinsuomalaiset alkoivat varsinaisesti vasta tässä vaiheessa luoda omaa kouluhistoriaansa. Murroksen merkit alkoivat näkyä vasta 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa, jolloin ruotsinsuomalaisten omatoimisuus purkautui joillakin alueilla pyrkimyksenä luoda omia vapaita kouluja, päiväkoteja ja vapaa-ajankoteja.

Suomalaisten ja ruotsalaisten suhteet kehittyvät siten yleensä rauhanomaisesti, mutta piilevä etninen ristiriita puhkesi näkyviin 1980-luvulla koulukonflikteina. Joillakin paikkakunnilla koulutyö jouduttiin pysäyttämään neuvottelujen ajaksi. Lapset otettiin pois koulusta, jotta suomalaiset vanhemmat, opettajat, suomalaisseurat, koti ja koulu -yhdistykset jne voisivat saada neuvotteluyhteyden viranomaisiin ja poliitikkoihin.

Koulukonfliktit saivat hyvin väritetyn leiman, kun niitä julkisuudessa alettiin kutsua koululakoiksi. Konfliktit paljastivat myös yhteiskunnassa vallitsevan piilevän rasismin. Kaikki suomalaisetkaan eivät leimautumisen pelosta tälläisiä menettelytapoja hyväksyneet. Vakavampia koulukonflikteja on ollut mm. Eskilstunassa (1977), Mölndalissa (1983), Rinkebyssä (1984), Haaparannassa (1985), Gårdstenissa (1985), Oxelösundissa (1986) ja Upplands-Väsbyssä (1987).

Kouluseisauksien avulla suomalaiset tulivat 1980-luvulla jonkinverran tunnetuiksi. Entiset hiljaiset ja kaikkeen sopeutuvat ruotsinsuomalaiset olivat muuttuneet joidenkin silmissä "aggressiivisiksi" ja "militanteiksi". Todellisuudessa näiden konfliktien ansiosta suomalaisten vaikutusvalta koulukysymyksissä lisääntyi paikallisella tasolla. Esimerkiksi Rinkebyn koululakon jälkeen Bredbyn kouluun palkattiin kaksikielisiä suomenruotsalaisen taustan omaavia rehtoreita ja kaksikielinen ruotsin opettaja. Myös lapset tulivat tietoisiksi omasta taustastaan ja arvostaan.

Sosiologi *Magdalena Jaakkola* on tehnyt Rinkebyn koululakosta tieteellisen tutkimuksen, jossa hän osoittaa, että lakosta muodostui varsin pitkä, koska muut kuin pedagogiset seikat vaikuttivat koulun rehtorin, ruotsalais-

ten opettajien ja muiden eturyhmien käyttäytymiseen. Takana oli mm. työmarkkina-ja valtapoliittisia tekijöitä.

1980-luvun puolivälin jälkeen suomalaisten luokkien asemaa on pyritty parantamaan pedagogisen kehitystoiminnan avulla (Pedagogisk utvecklingsverksamhet för finskspråkiga elever, ns. PUFF). Vuodesta 1986 lähtien tälläistä toimintaa käynnistettiin Botkyrkassa, Göteborgissa, Haningessa, Haparandassa, Tukholmassa, Södertäljessä, Upplands-Väsbyssä, Trollhättanissa, Huddingessa, Upplands-Brossa, Sundsvallissa, Eskilstunassa, Olofströmissä, Hallstahammarissa ja Sundsvallissa. Professori *Henning Johansson* on arvioinut pedagogista kehitystoimintaa, ja tulokset eri paikkakunnilla ovat olleet hyvin vaihtelevia. Osaltaan juuri pedagogisen kehitystoiminnan vaikutuksesta ruotsinsuomalaisten arkisto saattoi kouluelämän perinnekilpailun yhteydessä vastaanottaa runsaasti aineistoa peruskoulun suomalaisilta lapsilta. Valitettavasti vain muutamia lukiolaisten kertomuksia voidaan nyt julkistaa tässä kirjassa.

Lapset vapun vietossa Gustavsbergissa Hästhagenin koululla keväällä 1979. Kuvassa Tom Viinikka, Eija Järvenpää, Hanne Ollila. Kuva: Riitta Järvisalo.

Omakohtaiset tarinat

Ruotsinsuomalaisten kouluhistoria on siis osa Ruotsin yleistä kouluhistoriaa. Tässä teoksessa ruotsinsuomalaiset oppilaat, opettajat ja vanhemmat kertovat omakohtaisista kokemuksistaan. Kukin kertoo tarinansa omalla tyylillään ja kielellään. Yksi jutuista on kirjoitettu tornionjokilaaksolaisten meän kielellä.

Kun tekstejä on valittu teokseen, pääasiana on ollut, että kokemukset koulusta ovat omakohtaisia ja sellaisia, joista on hyötyä ruotsinsuomalaisen kouluperspektiivin hahmottamiselle. Osa teksteistä on syntynyt haastatteluina, osa taas on jo alunperin kirjoitettu tarinaksi. Suurin osa on saatu ruotsinsuomalaisten arkiston järjestämässä kouluelämän perinnekilpailussa vuosina 1990–91.

Tekstejä ei ole pyritty kovinkaan paljon korjaamaan, mutta niitä on jouduttu lyhentämään. Erityisesti puhekielen tyyli on pyritty säilyttämään. Tästä voi mainita luvun yksi, jossa nykyiset lukiolaiset (*Miia Sova, Katja Pulkkinen, Karita Lehikoinen* ja *Salla Puranen*) kertovat omalla ruotsinsuomellaan hyvin vapaasti omasta peruskouluajastaan. Kertomukset ovat alunperin syntyneet saunassa, jossa tytöt vapaasti purkivat muistojaan nauhalle. Kirjan ensimmäinen luku näyttääkin koulun salaisen ja sisäisen maailman sellaisena, kuin peruskoulunsa kaksikielisillä suomalaisilla luokilla käyneet ovat sen omakohtaisesti kokeneet.

Tässä teoksessa on yhteensä 34 kirjoittajaa, joista on opettajia 12, vanhempia 13, oppilaita 6 ja tutkijoita 3.

Opettajien tarinat alkavat 1960-luvun lopulta ja 1970-luvulta. Ne kertovat ennen kaikkea vankan opettajaidentiteetin muovautumisesta pitkän kehityksen tuloksena. Ruotsin Suomalaisen Opettajaliiton pitkäaikainen sihteeri *Leila Ratia* on kuvannut opettajien alkuaikojen tilannetta osuvalla tavalla:

> *"Kun minä 1969 tulin Ruotsiin opettamaan suomalaislapsia, katsottiin minuun aika karsaasti. Miksi tulet tänne ottamaan työn ruotsalaiselta opettajalta (Ruotsissa oli silloin paljon työttömiä opettajia). Kun pari vuotta myöhemmin siirryin nykyiselle paikkakunnalleni sain jo toisenlaisen vastaanoton: kiva kun tulee joku auttamaan, emme pärjää näiden lasten kanssa, koska emme ymmärrä toisiamme. Opettajien asema oli alkuun kirjava. Meillä ei ollut virkoja, vaan kunnat palkkasivat suomalaiset opettajansa millä nimikkeellä/ palkalla halusivat. Opettaja palkattiin yleensä yhdeksi lukukaudeksi kerrallaan. Työturva puuttui kokonaan. Työtehtävät olivat mitä moninaisimmat. Opettaja sai olla tulkki, kuraat-*

tori, sosiaalityöntekijä, isä ja äiti ; joskus opettajakin. Hyvin moni opettaja olikin täällä vain vuoden, pari ja palasi takaisin Suomeen..."

Moni opettaja kuitenkin jatkoi sinnikkäästi opetustaan ja voi nyt vuosikymmenten kokemusten jälkeen kertoa rikkaista ja monipuolisista kokemuksistaan. Yksi tämän kirjan opettajista on jo eläkkeellä, muut jatkavat vielä työtään opetus- tai tutkimustehtävissä. Kaikilla kirjoittajilla on takanaan pitkä kokemus.

Suomalaisten opettajien tausta on hyvin kirjava. Aluksi opettajat hankittiin Suomesta mm ruotsalais-suomalaisen koulutusneuvoston aloitteesta ja myötävaikutuksella. Mutta 1970-luvun puolivälin jälkeen alettiin kouluttaa kaksikielisiä kotikielen- ja luokanopettajia myös Ruotsin korkeakouluissa.

Ruotsin kouluylihallituksen selvityksistä käy ilmi, että vuosien 1972 ja 1981 välillä suomalaisten opettajien määrä kuusinkertaistui. Kun vielä 1970-luvun alussa Ruotsissa oli vain parisataa suomenkielistä opettajaa, heitä oli jo 1980-luvun alussa yli 1 600.

Suomen kielen osuus lähes kaikesta Ruotsissa annettavasta kotikielenopetuksesta oli melkein puolet.

Vanhempien kertomukset alkavat 1950-luvulta. Osa heistä on entisiä oppilaita, jotka ovat kokeneet omakohtaisesti Ruotsin koululaitoksen. Osa taas on sellaisia, jotka kertovat pyrkimyksistään turvata lapsilleen parempi tulevaisuus. Vanhempien tarina on siten myös omakohtaisen muuttumisen ja vaikuttamisen historiaa.

Olisi liioiteltua väittää, että kirjan kertomukset olisivat kauttaaltaan yleispäteviä. Lisäksi tähän kirjaan on selvästi valikoitunut sellaisia tarinoita, joissa lopulta kuitenkin käy hyvin.

Teoksen pääpaino on 1970- ja 80-luvuissa. Sen sijaan 1950- ja 60-luvuista on vähän juttuja. Esimerkiksi senaikaisten oppilaiden kertomuksia ei ole ollenkaan. Lisäksi 1950- ja 60-luvulla Ruotsissa koulunsa käynyt ruotsinsuomalainen sukupolvi ei ole kovin paljon kirjoittanut tai kertonut kokemuksistaan.

Tutkimusaineistoa

Myös tutkijat ovat antaneet oman panoksensa kirjaan sekä historiallisen perspektiivin hahmottamiselle. Meillä on ollut mahdollisuus käyttää hyväksi ruotsinsuomalaisten koulutusta tutkineen tutkimusprojektin aineistoa. Tutkimus oli käynnissä vuosien 1985 ja 1988 aikana. Aloitteentekijänä oli Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliiton kokoama tutkijaryhmä. Professori

Kettil Bruun oli mukana tutkijaryhmässä ja hän myös johti työtä. Hän kuitenkin kuoli yllättäen kun työ projektissa tuskin oli päässyt alkuun. Muut projektissa mukana olleet kuitenkin jatkoivat. Siksi voimme tässä teoksessa julkaista kolmen tutkijan, *Tove Skuttnabb-Kankaan*, *Ingegerd Municion* ja Markku Peuran, artikkelit. Ingegerd Municion artikkelissa hahmotetaan Eskilstunan koulutilannetta ja luodaan perspektiiviä omien koulujen perustamiselle. Tämä artikkeli oli kirjoitettu tilanteessa, jolloin vasta yksi ruotsinsuomalaisista kouluista, Tukholman ruotsinsuomalainen koulu, oli alkanut toimintansa. Sen jälkeen perustettiin sitten Göteborgiin neljä suomalaista koulua. Koulujen alkuhistoria tulee mukaan ja kirjoittajina ovat Tukholman koulun rehtori *Helena Schmidt* ja göteborgilainen opettaja *Pirkko Ailovuo*.

Tove Skuttnabb-Kangas kirjoittaa eurooppalaisesta, jopa maailmanlaajuisesta perspektiivistä. Ulottuvuuksina ovat mm. kielikylvyt, kielenpesät ja Eurooppakoulut. Utopiaako? Kouluhistoriat, joita ruotsinsuomalaisten kokemukset vahvistavat, osoittavat, että ilman utopioita ei ole myöskään saavutettu mitään. Kansakoulun ja peruskoulunkin toteuttaminen oli aikoinaan utopistinen ajatus.

Markku Peura hahmottaa artikkelissaan ruotsinsuomalaisen vähemmistöperspektiivin asteittaista kehittymistä erityisesti koulukamppailun seurauksena.

Taiteilija *Markku Huovila* on piirtänyt sarjakuvan "Kotikielenopettajan mustelmat" ja laatinut kirjan kuvituksen perussuunnitelman. Myös valokuvia on käytetty. Mukana ovat mm. valokuvaaja *Erja Lempinen* ja opettaja *Timo Äikiö*, jonka kuvakertomuksen nimenä on "Eemu ekaluokkalainen". Typografi *Ari Anttila* on suunnitellut kirjan taiton ja saattanut sen painokuntoon.

Tämä kirja ei ehkä tuo varsinaisesti uutta sellaiselle, joka on tarkasti seurannut ruotsinsuomalaista koulukeskustelua. Teoksen voima onkin erilaisten kokemusten kokoamisessa, näkökulmien moninaisuudessa, ei niinkään kuvitellussa yhtenäisessä historiassa. Myöskään "ruotsinsuomalaisuus" ei ole yhtenäistä, vaan jokaisella ikäkaudella, sukupolvella, yksilöllä, naisella ja miehellä on omat käsityksensä todellisuuden hahmottumisesta.

Toimittajat
Erkki Vuonokari
Juhamatti Pelkonen

Suuret kiitokset

– kaikille opettajille, oppilaille, vanhemmille, tutkijoille ja toimittajille, jotka ovat lähettäneet valtavan määrän aineistoa arkistolle. Vain murto-osa tästä aineistosta voidaan nyt julkaista. Se on kuitenkin kokonaisuudessaan aiheesta kiinnostuneiden tutkijoiden käytettävissä.

– kouluvirastolle (Skolverket) ja sen edustajille *Bertil Jacobsonille*, *Kerstin Mattsonille* ja *William Swenskille*, jotka suhtautuivat myönteisesti kirjahankkeeseen myöntämällä kirjalle tuotantotuen. Kirja on sen pohjalta myös hyväksytty oheis- tai oppimateriaaliksi yläasteelle ja lukioon. Kirjaa voi hyvin käyttää esimerkiksi yhteiskunnallisten aineiden ja historian tunnilla, kun puhutaan ruotsinsuomalaisten historiasta. Tarkoitus on innostaa oppilaita tutustumaan omiin juuriinsa ja tekemään itse haastatteluja, valokuvia, radio-ohjelmia, videofilmejä jne.

– Ruotsinsuomalaisen koulutusneuvoston sihteerille *Pirkko Tjärnålle* innostavasta suhtautumisesta kirjahankkeeseen ja ennen kaikkea *Tuula Nummiselle*, joka vaivojaan säästämättä on opiskelunsa ohella puhtaaksikirjoittanut suuren määrän arkiston nauhamateriaalia.

– Suomen opetusministeriölle ja erityisesti sen edustajille *Kalervo Siikalalle* ja *Fredrik Forsbergille*. Suomen opetusministeriö on tukenut arkiston perinneprojekteja vuodesta 1985 lähtien.

– kaikille Ruotsinsuomalaisen perinneryhmän ja arvostelulautakunnan jäsenille, joista monet ovat olleet mukana perinteen keruun organisoimisessa vuodesta 1985 lähtien. Myös Ruotsinsuomalaisten arkiston vanhoille ja uusille johtokunnan jäsenille.

– *Leena Koivunevalle* antamastaan tuesta ja käännöksistä.

– Ruotsinsuomalaisten arkiston monivuotiselle puheenjohtajalle *Markku Peuralle* käytännöllisestä avusta, mm. käännöksistä.

– arkistonhoitaja *Matti Ylitalolle*, joka on järjestänyt perinneaineiston ja avustanut kirjahankkeen onnistumisessa.

– *Aapi Lohinivalle*, joka on lähettänyt arkistolle runsaasti Köpingin suomalaisia koskevaa aineistoa ja valokuvia.

– kaikille lukijoille kiitokset jo etukäteen, että otatte yhteyttä arkistoon ja kerrotte vapaasti mielipiteenne kirjasta. Myös kriittiset kommentit ovat tervetulleita.

Ruotsinsuomalaisten arkisto toimii nykyisin yhteistoiminnassa Pohjoismaisen museon kanssa uudessa osoitteessa:

Sverigefinländarnas arkiv, Linnegatan 89 hus F, 2 tr., 115 23 Stockholm, puh: 08-661 98 74.

I
KOULUN SISÄLTÄ

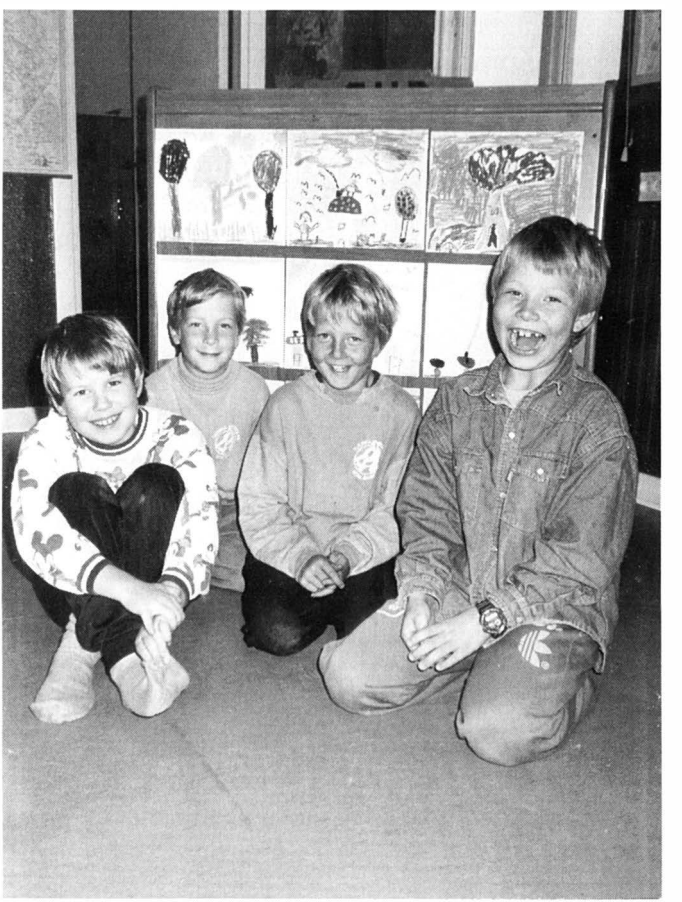

Tjärnan koulun luokka 2 F vuonna 1991, Borlänge.
Kuva: Saini Buchholz.

Yhdeksän onnellista vuotta

KARITA LEHIKOINEN

Olen 18 vuotta ja käyn toista vuotta luonnontieteellistä linjaa Nils Eriksonin lukiossa. Olen syntynyt Suomessa, Helsingissä. Aloitin koulun vuonna 1980 seitsemänvuotiaana. Kävin suomalaista luokkaa ja kaikki aineet oli suomeksi paitsi, että muutama tunti viikossa oli ruotsia. Meitä oli 20 oppilasta ensimmäisillä luokilla. Viihdyin hyvin koulussa ja olen tykännyt käydä koulua. Meillä oli paljon eri opettajia alaluokilla. Se ei ole ollut kovin negatiivista koulunkäynnilleni mutta kumminkin jotain jäi puuttumaaan kun oli niin monta eri opettajaa.

Ensimmäisistä kouluvuosistani en muista paljon mitään. Mutta mieleen on jäänyt pieniä muistikuvia, kuten eräs kerta. Meidän luokalla oli tämä tyttö ja yhtenä päivänä hänellä oli toppahousut jalassa. Niin hän sitten meni opettajalta kysymään jotain ja kumartui opettajan pöydän päälle ja pyllisti samalla niin, että housut ratkesi takapuolen kohdalta. Opettaja auttoi tyttöä korjaamaan housut niittaamalla ratkeaman yhteen niittikoneella. Mutta myöhemmin samana päivänä tyttö pyllisti taas ja housut ratkesi uudestaan...

Tommosia jäi mieleen.

Minä suutuin aika helposti. Esimerkiksi piirustustunneilla halusin piirtää prinsessoista kuvia. En ole koskaan ollut hyvä piirtäjä, vaikka luulinkin olevani maailman paras. Mutta me ei kuitenkaan ikinä piiretty prinsessoja tunneilla ja kerran opettaja sitten lupasi, että seuraavalla piirustustunnilla saadaan piirtää vapaasti. Mutta niin ei kuitenkaan tapahtunut ja silloin suutuin. En ymmärrä miten opettajat jaksoivat minun kanssani. Olin varmasti ihan hirveä. Olin kovin puhelias ala-asteella. Olin myös määräilevä ja halusin, että kaikki tekisivät niinkuin minä halusin.

Minulla oli kaksi parasta kaveria koulussa siihen aikaan. Toinen heistä, Minna, muutti myöhemmin Suomeen ja Miia jäi jäljelle. Miia ja Minä ollaan

vieläkin parhaita kavereita, ollaan aina oltu hyviä ystäviä ja ajan kanssa ystävyys on vaan syventynyt. Ystävyys on minulle erittäin tärkeää.

Olin aika hyvä oppilas koulussa. Muistan kun meidän kolmannella luokalla piti opetella kertotaulu. Siinä oli hieman kilpailumieltä, koska opittuaan kertotaulun oppilaat saivat palkinnoksi diplomin opettajalta. Yksi poika, joka silloin oli meidän luokalla sai ensimmäisenä diplomin ja minä sain toisena diplomin. Kolmentena diplomin sai Tomi.

Kolmannella luokalla päätin, että haluan menestyä koulussa. Olen menestynytkin, jos ajatellaan yläastetta. Kun olin kolmannella luokalla tuli Kronogårdenin koululta kolme uutta oppilasta (Henkka, Pia ja Tarja) meidän luokkaan. Neljänneltä luokalta meidät siirrettiin Frälsegårdenin koululta Kronogårdenin koululle. Puolet meistä joutui Skylten koululle ja puolet Kronogårdenin koululle. Siitä lähtien me yhdeksän oppilasta pysyttiin yhdessä yhdeksänteen luokkaan asti ja lukiossa vasta erottiin. Toiset meistä tapasivat jo esikoulussa, joten osalla meistä on pitkä tuttavuus takana.

Keskiasteelta muistan parhaiten luokan omat tunnit. Perjantai-iltapäiväksi sai valmistaa oman esityksen. Me tehtiin näytelmiä ja sketsejä. Minä pidin kirjoittamisesta ja näyttelemisestä. En tiedä olinko hyvä näyttelemisessä, mutta lapsihan tekee sellaista mikä on mielekästä.

Meillä oli mukava luokka. Se oli niin sanottu sekaluokka, jossa oli puolet ruotsalaisia ja puolet suomalaisia. Ruotsalaiset ja suomalaiset olivat harvoin yhdessä. Me kutsuttiin toisiamme ruotsalaisiksi ja suomalaisiksi. Minä en kaivannut ruotsalaisten seuraa. Minulle riitti, että me suomalaiset oltiin yhdessä. Meidän luokalla oli ihana luokkahenki ja me oltaisi voitu tehdä yhdessä vaikka mitä.

Tätä tilannetta vain paransi kun me aloitettiin yläasteella ja saatiin Leena Paalanen opettajaksi. Leena antoi "puuta meidän tuleen". Hän kannusti meidän näyttelemistä ja sai minut kirjoittamaan enemmän ja enemmän. Me tehtiin videofilmejä, joita on ihana katsella jälkeenpäin. Luulen, että se oli seitsemännellä luokalla kun tein käsikirjoituksen "Pakene Maria". Miia sai pääosan näytelmästä. Hän näytteli Mariaa, joka oli juutalaistyttö toisen maailmansodan aikana. Vaikka en tiennyt paljon siitä aiheesta niin kuitenkin kirjoitin. Kun nyt luen käsikirjoituksen niin huomaan, että sen on kirjoittanut nuori. Mutta siitä huolimatta siinä oli ideaa ja tarina pitää paikkansa. Muistan että filmiä tehdessä me oltiin minun kotona pukeutumassa ja minä ohjasin ja Leena filmasi. Tomi, joka näytteli ilkeätä saksalaista oli pukeutunut Hitlerin asuun. Ihania muistoja. Kun saisi kokea kaikki uudestaan. Haluisin heti laittaa ajan menemään taaksepäin. Se oli onnellista aikaa.

Yhdeksännellä luokalla me tehtiin koululehti nimeltä "Power nine". Sen tekemisessä oli kova työ ja viimeisenä päivänä kun lehti piti postittaa, niin me ei oltu vielä valmiita lehden teossa. Mutta ehdittiin me kuitenkin ajoissa valmiiksi ja saatiin lehti postiin. Lehden teko toi läheisyyttä toisiin ihmisiin. Kyllä minä itkin kun oli viimeinen koulupäivä peruskoulussa. Tiesin, että me voitaisiin pitää yhteyttä toisiimme myöhemminkin mutta itkin sitä, että lapsuus oli ohi. Lukioon meno olisi niin erilaista; kaikki menevät omille teille. Tunsin jo silloin, että minä en enää voi olla sama ihminen kuin yläasteella.

Olin ainoa, joka valitsi lukiossa luonnontieteellisen linjan. Samaan lukioon tuli Henkka teknilliselle linjalle. Miia, Katja, Tarja ja Salla meni Polhemin koululle ja Tomi ja Jarno meni Arthur Lundqvistin koululle ja Pia ei jatkanut opintojaan. Siinä me erottiin. Uudessa lukiossa en tuntenut ketään. Minun ystäviä oli aikaisemmin ollut ne, jotka olivat olleet minun luokalla. Saihan sitä heti kavereita ja pääsi koulunkäyntiin mutta se oli niin erilaista.

Suomen kieli jäi kotikielen tuntiin, jota oli kerran viikossa. Oli vaikeata yht'äkkiä muuttua ruotsalaiseksi. Kaikki piti tapahtua ruotsiksi. Minulle se oli vaikea askel, mutta ei kuitenkaan sen takia ettenkö olisi ollut valmis siihen. Olen ollut hirveän vahva kaikissa aineissa ja ruotsin kielellä opiskelu ei tuota vaikeuksia. Tuntui oudolta kun ei enää nähnyt vanhoja kavereita koulussa, ja ei pystynyt olla yhdessä heidän kanssa niin paljon kun ennen.

Lukiovuoteni meni tyydyttävästi. Opiskeluhaluni oli tallella edelleenkin, mutta väheni jonkin verran. Lukiossa todistuksista kamppailu on kovempaa kuin yläasteella. Jos haluaa parhaimman arvosanan aineissa niin se tietää kovaa lukemista. Eikä sekään aina riitä.

Lukion toisella luokalla olen pärjännyt ihan hyvin mutta silti en ole tyytyväinen itseeni. Olen pettynyt opiskelusaavutuksiini vaikka olin laskenut tavoitteitani. En olisi koskaan uskonut, että päästäsin tavoitteeni näin alas. Minulla on yksi vuosi jäljellä ja se on tärkeä vuosi ja täytyy lukea todella, että saisi hyvän todistuksen, jotta myöhemmin pääsisi jatko-opintoihin. Olen päättänyt, että jatkan opintojani, koska en valmistu mihinkään ammattiin tämän luonnontieteellisen linjan jälkeen. Minun on pakko lukea itselleni jokin ammatti. Toisaalta on vaikeaa motivoida itseäni, koska en tiedä mihin ammattiin haluaisin. Onkohan kaikilla minun ikäisillä ammatti jo selvillä ? On vaikea ajatella, että jo nyt tietäisi mihin ammattiin haluaa ja, että haluaa koko loppuelämän työskennellä tämän ja tämän kanssa. On aika hirvittävä ajatus, että minulla on vain yksi vuosi jäljellä ja viimeistään nyt minun pitäisi tietää miksi minä opiskelen luonnontieteellisellä linjalla.

Luonnontieteellisellä linjalla pääaineet ovat fysiikka, kemia, biologia ja matematiikka. Me luetaan myös kaikkia humanistisia aineita esim. ruotsia, englantia, saksaa, historiaa ja yhteiskuntaoppia. Kolmannella luokalla aloitamme lukemaan psykologiaa ja uskontoa ihan niin kuin kaikilla muillakin humanistisilla linjoilla, mutta meillä on vain painopiste luonnontieteellisissä aineissa. Humanisti tai luonnontieteilijä, minä en ainakaan ole sen enemmän luonnontieteellisempi kuin humanistikaan. Ehkä minä tein väärän ratkaisun kun valitsin tämän linjan, mutta en kuitenkaan kadu. Meillä on niin hyvät opettajat, opetus on niin hyvää. En tiedä jos haluaisin vaihtaa linjaa niin, että olisin vaikka yhteiskuntatieteellisellä linjalla. Kai se on niin, että ei ole linjaa, joka on juuri minulle sopiva.

Minun yhdeksän ensimmäistä kouluvuotta oli onnellista aikaa. Etten nyt olisi onnellinen ei pidä sekään paikkaansa. Jos olisi mahdollisuus niin valikoisin, että menisin takaisin. Toisia asioita tekisin tietenkin erilailla mitä olen tehnyt. Mutta kumminkin kaikki ne kokemukset... En tiedä mitä sanoisin tähän lopuksi. Tulee semmoinen alakuloinen mieli. Menestyksen halu on jäljellä vielä. Toivon todellakin, että joskus saan siitä jotakin; että se hyödyttää; että se antaa minulle jotakin; että minä löydän jälleen halun oppia jotain lisää; että minä todella jaksan ottaa kaikki ne opit vastaan. Eipä muuta. Hei.

Höjdpunkterit eivät unohdu

MIIA SOVA

Aloitin koulun 1980. Koulunkäyntini on mennyt ylös- ja alaspäin – se alkoi alhaaltapäin tietysti. Yläasteella se oli huipulla mielestäni ja lukiossa taas se on menossa alaspäin.

7-vuotiaana olin kiinnostunut koulusta koska kaikki oli uutta – uudet kaverit ja opettajat. Koulu oli vain leikkiä silloin. Eka opettaja on jäänyt mieleen. Hänen nimi oli Maija-Liisa Soininen ja hän oli minun idoli ja halusin aina tehdä niin kuin opettaja. Välitunneilla halusin aina olla opettajan käsivarressa roikkumassa kun hänellä oli vahtivuoro. Me käytiin suomalaista ala-astetta ja kaikki oli suomeksi. Tietysti meillä oli ruotsintuntejakin. Minulla ei ollut ruotsin kielessä vaikeuksia, koska minulla oli ollut enimmäkseen ruotsinkielisiä kavereita pihoilla ja osasin jo ruotsia kun aloitin koulun. Eikä minulla muissakaan aineissa ole ollut vaikeuksia, paitsi matikka on ollut aina vähän kinkkistä. En ollut niitä ensimmäisiä, jotka oppivat kertotaulun. Sain diplomini joskus kolmannella ja olin stolt siitä. Kolmosella tuli Kronogårdenin koululta minun kouluuni muita suomalaisia oppilaita ja meidän luokasta tehtiin yhteinen. Silloin sain uusia kavereita, jotka ovat pysyneet ihan tähän asti. Ihan hirveen hyviä kavereita vaikkakin Tarja muutti Suomeen. Mutta me kirjoitellaan, soitellaan ja pidetään yhteyttä.

Sitten tuli dramaattinen muutos. Me oltiin oltu aivan täysin suomalainen luokka ja yht´äkkiä meidät muutettiin toiselle koululle ja pantiin yhteen ruotsalaisen luokan kanssa. Meistä tuli sekaluokka. Se oli aika hirveätä aluksi mutta kyllähän se meni aika hyvin. Meidän koulunkäynti pysyi silti suomalaisena, koska meillä ei ollut muistaakseni ruotsiksi kuin voimistelu ja musiikki. Joskus oli ehkä pari tuntia matikkaa tai yhteiskunnallisia aineita (SO-aineet) ruotsiksi. Pääosa opetuksesta oli suomen kielellä. Meillä oli opettaja, josta on vähän mixed feelings he he. Mitäpä siitä sanoisi. Hän oli ihan omantyylinen ihminen. Nyt jälkeenpäin kun ajattelee miten sitä oli

niin tyhmä, että uskoi kaikkiin hänen juttuihinsa. Ei tällaista saisi sanoa.

Keskiaste meni ihan hyvin. Silloin aloitin karriärstigin inom skolan, eli minun koulu meni hyvin. Silloin en enää ollut häntäpäässä luokassani mutta matikka oli vieläkin vaikeata. Meille tuli myös englantia, mutta en muista siitä paljon mitään, olisikohan se johtunut opettajasta. Luulen, että kielet ovat olleet vähän helpompia kuin matikka.

Yläasteella oli englanti paras aineeni, tuntui, että osasin sitä mutta matikka oli aina minun probleemani. Silti minulla oli matikassa aika hyvä todistus. Yläaste oli aika suuri muutos, siellä oli taas uudet opettajat eikä ollut omia luokkahuoneita. Oli hirveätä aluksi miten me muistettaisiin missä luokkahuoneessa meillä oli tunti ja kaikissa aineissa oli eri opettajat. Mutta kyllähän siihen sitten tottui. Melkeinpä se oli parempi näin, koska opettajat olivat specialiserad yhteen aineeseen. Ala- ja keskiasteella lisää turvallisuuden tunnetta kun on vain yksi opettaja.

Meille tuli yläasteella uusi opettaja – Leena Paalanen. Hän oli vähän erilainen kuin tavalliset opettajat. Sillä oli kaikenlaisia uusia ideoita. Hän opetti meitä SO-aineissa; historiassa, maantiedossa, uskonnossa. Me ei opiskeltu tavallisella tavalla. Me luettiin yksi kirja kerralla eikä niin kuin ruotsalaiset, että he lukivat viisi viikkoa yhtä ainetta ja vaihtoivat sitten seuraavaan aineeseen. Me luettiin yhdessä pötkössä kaikki. Me seurattiin kirjaa taustana meidän työhön. Me ei luettu eikä saatu läksyjä, vaan me saatiin itse tehdä tunteja ja oppia itse. Se oli parempi tapa kuin mitä ruotsalaisilla oli. Meillä ei ollut esimerkiksi kokeita. Maantiedossa meidän piti osata kaikki Afrikan, Aasian ja Euroopan maat.

Luulen, että me opittiin kaikki paljon, kun saatiin tehdä omia tunteja. Se auttoi paljon lukioaikaan, koska meillä on paljon omia töitä lukiossa. Se on ollut aika positiivista. Leenan aikaan oli monia höjdpunktereita, jotka eivät tule unohtumaan. Ensin me tehtiin opintokäynti Keravalle. Me käytiin koulua Keravalla ja katsottiin, jos me pärjättäisiin suomalaisessa koulussa. Kaksikielisen yläasteen tarkoitushan oli, että meistä tulisi kaksikielisiä, jotta me pystyttäisiin käymään yhtä hyvin koulua Ruotsissa kuin Suomessa. Kai me tultiin siihen tulokseen, ettei meillä ollut mitään vaikeuksia. Me pärjättäisiin ihan yhtä hyvin Suomen kouluissa. Tämä matka oli ihan hirveän jännä.

Me tehtiin videofilmejä. Jo keskiasteella me tehtiin paljon näytelmiä ja Karita oli meidän manusförfattare ja hänellä on niitä kykyjä vieläkin. Hän kirjoitteli paljon näytelmiä ja me näyteltiin. Me tytöt (ja olihan ne pojatkin aika usein mukana) esitettiin roliga timmenillä joku näytelmä. Ihme kyllä minä jouduin aina olemaan se kiltti tyyppi niissä näytelmissä ja se otti

minua koppaan. Askungenissa jouduin olemaan Askungen, enkä saannut olla esimerkiksi ilkeä äiti. Karita kirjoitti yhden parhaimmista näytelmistä, joka me tehtiin ruotsalaisluokan puoliskon kanssa yhdessä. Se kertoi näyttelijästä, joka oli ollut poissa aika kauan ja tuli takaisin näyttelemään. Yksi näyttelijöistä oli mustasukkainen ja lopulta se murhattiin ja minä sain olla se murhaaja. Ensin minut suunniteltiin murhatun osaan mutta lopulta sain olla murhaaja. Kai minunkin pitää saada olla joskus ilkeä. Minulla on aina ollut sellainen image, että olen kiltti tyttö. Se on aika jobbigt. Kaikkien lasten pitäisi joskus saada olla ilkeitä. Kaikilla ihmisillä on sellaisia tarpeita.

Me jatkettiin näytelmien kirjoittamista. Meillä oli eri aiheita, esimerkiksi poismuutto USA:sta, josta me saatiin tehdä esitelmä. Kahdeksannella luokalla me kirjoitettiin jostain yleisestä aiheesta ja kolme parasta videofilmattiin. Minunkin esitelmä oli mukana ja se oli vähän influeerattu TV-sarjasta Varuhuset, koska sen nimi oli tavaratalo. Vaikka vuorenvarmasti sanoin, että sillä ei ollut mitään tekemistä TV-sarjan kanssa. Leena soitti Domus-tavarataloon ja me päästiin yksi aamu sinne filmaamaan, vaikka se olikin aika frekkiä. Työntekijät kolistelivat niin paljon, ettei kuulunut mitä me sanottiin nauhalla. Karita teki aina höjdpunkterit meidän näytelmissä. Hänellä oli sitä taitoa. Kiusausfilmiä on näytetty Suomessa ja se on ollut mukana kilpailussa. Minulla oli taas vähän pinsam rooli; näyttelin taas kilttiä tyttöä. Syrjiminen on aika inhottava asia, enkä missään tapauksessa puolustele sitä.

Me tehtiin myös lehti nimeltä "Power nine", joka osallistui kilpailuun. Työskentely lehden parissa oli hauskaa. Me saatiin kokea mitä lehden parissa työskentely on. Meillä oli kauheat pressit lehdenteon lopussa, koska me aina ollaan vähän myöhässä. Meillä ei ollut kovin paljon aikaa valmistella lehteä, kun meidän piti lähettää se kilpailuun. Me saatiin itse valokuvata, piirtää ja haastatella ihmisiä.

Yläasteella meillä on ollut niin erilaista. Luulen, että monilla muilla luokilla ei ole yhtä paljon muistoja siitä ajasta. Olihan se tylsää joskus ja raatoi kun piti tehdä niitä projektitöitä pari vuodessa. Mutta jälkeenpäin kun ajattelee niin se oli hyvä, että me tehtiin ne, koska niistä on oppinut niin paljon. Kun tekee työtä niin ajattelee: perhana, en jaksaisi. Mutta kun katsoo lopputulosta ja todistusta niin sitä tuntee, että se oli sen arvoista. Me tultiin lehden aluekilpailussa kolmanneksi ja voitettiin vähän rahaa ja kunniaa. Siitä kirjoitettiin Trollhättanin paikallislehdessä. Kaikki yhdeksännet luokat meidän koululla sai lehden. Täytyy sanoa, että sitä oli hauska tehdä.

Oli haikeata lähteä yläasteelta lukioon. Lukio oli uusi shokki tavallaan,

kun tuli uuteen kouluun, jossa oli uudet opettajat ja kaverit. Sitä ei tiennyt miten päin sitä olisi. Tuntui haikealta jättää kaikki opettajat, koska meillä on ollut aina hyvät opettajat. Meillä oli paljon tunteja suomeksi vielä yläasteella. So-aineet, englanti, biologia, kemia ja fysiikka oli suomeksi. Oli kaikkein turvallisinta opiskella omalla äidinkielellä, koska kyllähän sitä on aina paras omassa äidinkielessään. Lukiossa minulla ei ollut ongelmia kielen kanssa, enkä luule että muillakaan oli ongelmia. Vaikka onkin ongelmia niin ei se johdu kielestä tai siitä, että ollaan käyty suomenkielistä yläastetta.

Lukiossa meille tuli uusi suomen opettaja, joka oli erilainen kuin Leena. En tarkoita, että hän olisi ollut huonompi kuin Leena, mutta hänellä oli erilainen tapa opettaa. Ykkösellä lukiossa rupesi menemään alaspäin. Yläasteellahan minulla oli ollut huipputodistukset. Luulin ensin, että kyllähän minä täällä pärjään. Mutta ei enää kuitenkaan haluta käydä koulua. Todistukset ovat aika huonot, mutta ei kuitenkaan niin huonot, että lopettamista kannattaisi ajatella. Kyllähän sitä täytyy yrittää tulevaisuutta varten hankkia jonkinlainen utbildning (joitakin suomenkielisiä sanoja ei oikein muista, ei tule mieleen).

On vaikea kertoa lukiosta kun se ei mene niin hyvin. Me ollaan tehty hirveesti kivoja asioita myös lukiossa. Leena tuli taas meidän suomen opettajaksi. Me käytiin Tartossa katsomassa minkälaista heillä on siellä koulussa ja miten Virossa eletään. Kulttuuri ei ehkä ole niin erilainen, mutta heillä on erilainen tapa elää siellä. Siellä on erilaisia ongelmia. Kaupoissa ei paljon nähnyt tavaraa eikä siellä ollut niin varakkaan näköistä kuin täällä Pohjoismaissa ja Euroopassa yleisesti. Se oli hirveän hyvä kokemus. Se on hyvä, että meillä on opettaja, joka järjestelee tollaisia juttuja.

Ennen en pystynyt ajattelemaankaan Suomeen takaisinmuuttoa. Jos joku vain hengähti Suomeen muutosta kotona niin olin sitä vastaan. Koska lukiossa on ollut vain kaksi tuntia suomea viikossa niin sitä on tullut vähän isänmaalliseksi. Ei tuntuisi enää kummalliselta vaikka muuttaisinkin Suomeen joskus. Onkohan se koulun takia vai sen takia kun tulee vanhemmaksi? Tuntuu, että minä uppskattar Suomea enemmän kuin aikaisemmin. En ole ikinä hävennyt suomalaisuuttani, mutta nyt minä olen enemmän stolt olla suomalainen.

Mä olin rebelli

KATJA PULKKINEN

Ensimmäisenä ajattelin kertoa minkälaisia tunteita minulla oli ensimmäisenä koulupäivänä 1980 syksyllä. Tulin luokkaan ja olin hämmästynyt, että siellä oli niin paljon tuttuja. Luulin, että kaikki olisi muukalaisia enkä tuntisi ketään. Mutta kumminkin siellä näkyi päitä, joita tunsin ja olin iloinen siitä. Sain muistaakseni istua penkkiin, jossa oli kirjoja päällä. Minua harmitti se kun kaikki penkit oli jo otettu. Minua ärsytti ne kirjat, koska kaikki katsoivat minua sen takia. Sitten siellä oli yksi jätkä, jonka nimi oli Teemu. Se oli vähän ihmeellinen ja sillä oli silmälasit. Ensimmäinen ajatus pienelle lapselle oli silmälasikäärme. Se jakoi monisteita kaikille oppilaille ja se kompastu ja kaikki nauroivat.

Ennen kuin me aloitettiin ensimmäisellä luokalla me oltiin käyty katsomassa minkälaista siellä oli. Minulla oli se turva, että sain saman opettajan kuin siskollani oli ollut. Oli kiva aloittaa koulu ja lukea ensimmäisiä aapiskirjoja ja oli hyvin iloinen kun oli läksyjä. Nyt ei voi sanoa, että on iloinen kun on läksyjä mutta silloin se oli ihan jännää. Minulle jäi mieleen, että siellä oli vähän erikoisia tyyppejä. Yhtä me kutsuttiin ojalaiskaksi. Se oli vähän ihmeellinen. Me laitettiin sen penkille nastoja ja vasta kun joku sanoi, että sä istut nastojen päällä niin se parkaisi. Yhtenä kertana siltä ratkesi housut ja se niittasi ne kiinni kun ei ollut lankaa.

Meillä oli sellainen jännä tapa, että me tuotiin tyynyjä kouluun ja laitettiin ne yhteen kummitusnurkkaan, jossa me luettiin satuja. Opettaja kertoi kummitusjuttuja ja minua pelotti ihan hirveästi mutta en uskaltanut sanoa, että olen pelkuri. Me sammutettiin kaikki valot ja laitettiin yksi kynttilä keskelle ja sitten me puhuttiin kummitustarinoita, jotka ei ollutkaan niin hirveitä. Yksi kummitusjuttu oli kun opettaja oli ulkona kaverinsa kanssa kävelemässä illalla ja joku huppuihminen oli seurannut heitä. Heitä pelotti ja kun he kävelivät nopeampaa niin huppumies käveli myös nopeampaa.

Lopulta he kysyivät häneltä, että mitä varten hän seuraa. Hän vastasi: "Minua pelottaa kun täällä on niin pimeää." Kaikki kolme pelkäsivät ihan turhaan.

Ala-asteella oli kiva piirtää ja kuunnella satuja. Kaikki tulivat minun ympärille katsomaan mitä minä piirsin ja minua hävetti ja ärsytti se paljon.

Olihan se kivaa kumminkin.

Kolmannella luokalla me vaihdettiin koulua. Se oli aika upplevelse, jos niin voi sanoa. Ennen kuin me vaihdettiin koulua me oltiin käyty vierailulla siellä ja esitettiin kysymyksiä meidän tulevalle luokalle esim. minkälaisia harrastuksia heillä oli. Silloin minä opin yhden uuden ruotsalaisen sanan: "hobby". Uusi koulu oli vähän isompi. Me jouduttiin ruotsalaiseen luokkaan. Ala-asteella meillä oli ollut suomalainen luokka kun meillä oli ruotsintunteja. Mutta nyt se oli vähän vakavampaa kun me jouduttiin puhumaan ruotsia. Se ei siitä muuttunut, koska me jaettiin luokka pieneen suomalaisryhmään ja meillä oli suomalaisopettaja. Meitä oli yhdeksän ja ruotsalaisia oli 15.

Neljännellä luokalla säikähdin, kun saatiin ensimmäistä kertaa tavata meidän opettaja. Tykkäsin, että hän oli vähän ihmeellinen mutta en välittänyt siitä oikeastaan. Alussa me saatiin hirveesti läksyjä, monta sivua matikkaa. Olin aika väsynyt siihen ja vanhemmat soittelivat hänelle, että minkä takia hän antoi niin paljon läksyjä lapsille. Yksi kerta opettaja sanoi, että ne jotka eivät ole laskeneet laskuja tiettyyn aikaan mennessä niin ne saa sata laskua lisää. Minä otin sen ihan tosissaan ja uhkasin, että isi tulee puheille. Opettaja meni ihan kalpeaksi ja sen jälkeen hän ei enää minua kiusannut. Olin aika villi ala-asteella mutta keskiasteella minusta tuli aika hiljainen opettajan takia. Yksi toinen likka luokallani oli yhtä hiljainen ja me saatiin aina istua yhdessä kun toiset likat taas joutuivat istumaan poikien viereen.

Opettaja kertoi aina kaiken maailman tarinoita. Hän oli kuulemma ollut leikkauspöydällä ja lääkärit olivat antaneet hänelle morfiinia, ettei hän tuntisi kun lääkärit leikkaavat hänen vatsaansa. Hän näki jostain heijastavasta kulmasta mitä he tekivät hänen mahalleen. Sellaisia ihmeellisiä storyjä hän kertoi. Hän kertoi hänen kaveristaan, joka oli katkaissut sormensa. Hän kertoi myös yhdestä hänen kaveristaan, joka oli hammaslääkäri. Opettaja oli lainannut hammaslääkärin koneita ja vehkeitä ja oli sliipannut itse omat hampaansa. Siltä se vähän näyttikin.

Muuten hän antoi meille vapaat kädet. Me tehtiin neljännellä luokalla iso seinäpiirustus luokkahuoneeseen. Siihen sai maalata puita ja kaikkea. Se vei paljon tunteja, mutta me saatiin tasoittaa tekemällä enemmän läksyjä koto-

na. Me myös leikittiin koulussa. Ruotsalaiset olivat kateellisia meille. Matikasta meidän opettaja ilmeisesti tykkäsi, koska hän oli aika vakava siinä. Meidän oli pakko tehdä matikkaa. Hän mobbasi yhtä likkaa, joka oli huono päässälaskussa ja me oltiin niin lapsellisia, että me aina huokaistiin jos hän sanoi väärin. Opettajakin mobbasi tätä likkaa. Kun opettaja oli saannut vastauksen likalta niin hän kysyi, että oletko sinä ihan varma. Minua ärsytti vähän se.

Välillä hän heitti puukenkiä meidän päälle tai lähinnä poikien päälle. Yhdenkin päälle hän laittoi roskakorin. Hänellä oli puukenkämania, hänellä oli aina puukengät ja punaisia tai raidallisia vaatteita. Vihreä, punainen ja valkoinen olivat hänen värit. Hän pukkasi kerran pulpetin yhden jätkän päälle leikillään. Hän oli lapsellisempi kuin me siihen aikaan.

Tästä opettajasta me päästiin eroon kun me mentiin yläasteelle. Samassa koulussa oli ylä-, keski- ja ala-aste. Me pelättiin puhua ruotsia, koska me oltiin oltu suomalaisella luokalla koko ajan, mutta ei se muuttunut kuitenkaan paljon. Me saatiin enemmän ruotsalaisia opettajia, aikaisemmin meillä oli ollut vain kaksi opettajaa. Nyt meillä oli kahdeksan opettajaa ja yksi suomen opettaja, jonka kanssa meillä oli eniten tunteja.

Yläasteella oli hauskempaa ja sitä tunsi itsensä aikuiseksi. Me tehtiin viikon reissu Suomeen Keravalle ja oltiin hankittu sieltä kirjekaverit. Me saatiin käydä koulua siellä ja se oli aika erilaista. Se oli vanha koulu, jota uudistettiin ja uudempi puoli oli aivan mahtavan näköinen. Siellä oli konttorituolit ja vaaleat pöydät. Heillä oli sellainen tapa, että he jättivät kengät ja ulkovaatteet ulkopuolelle. Heillä ei ollut kaappeja niin kuin meillä. Me oltiin siellä talvella ja kun jätettiin kengät ulkopuolelle niin sukat kastuivat ja likaantuivat. Kaikilla oli ruokatunti yhtä aikaa ja siellä oli kauheat jonot. Maitotölkit oli pöydillä ja niihin työnnettiin salaattia eikä niistä oikein kehdannut ottaa. Tunnit olivat aika samanlaisia mutta matikka oli vaikeampaa.

Minua nauratti kun oppilaat kertoivat aikaisemmin, että heidän suomenkielenopettaja on hirveä. Oppilaat olivat aikaisemmin äänittäneet hänen tunnilla niin me tiedettiin jo etukäteen minkälainen hän oli. Me leikittiin osaavamme ainoastaan ruotsia eikä ollenkaan suomea. Kun hän sitten kysyi osataanko me suomea niin me katsottiin vain, että mistä tuo puhuu. Hän kysyi sitten ruotsiksi: "Kan ni prata svenska". Me vastattiin: "Ja det kan vi". Hän kysyi meidän nimiä ja me lausuttiin meidän nimet ruotsalaisittain ja kaikki nauroivat. Opettaja luuli, että se oli vitsikästä, koska me ei muka osattu puhua suomea. Kyllä kai se lopussa paljastu, että me puhuttiin suomea. Keravalla oli jännää. Sitä tuli lähemmäksi niitä ihmisiä siellä.

Yläasteella kaikki oppilaat olivat liian villejä minun makuun, mutta minä kuitenkin olin joku rebelli siellä. Me saatiin musiikkikuulolaitteet välitunneille ja minä toin sellaista musiikkia mitä kukaan ei digannut. Kaikki aina valittivat mutta he hyväksyivät kuitenkin koska me uskallettiin laittaa vastaan. Muut kuuntelivat diskomusaa ja sellaista. Siellä me erottauduttiin massasta.

Seiskalla me saatiin biologiaa ja muita aineita ja me saatiin myös uskovainen opettaja. Se oli minulle aikamoinen shokki. Ensimmäisellä tunnilla me kysyttiin opettajalta miksi hänen nimeä ei ollut valokuvakataloogissa, jossa on kaikkien luokkien kuvat. Hän vastasi: "Ei se mitään jos minun nimeni ei ole mukana, kunhan nimeni on jumalan kirjoilla." Hän aina silloin tällöin veteli vikkelyyksiä jumalasta ja kristuksesta. Hän oli kova ja vaati, että piti lukea läksyt ja vaati, että kokeessa menee hyvin. Minulla oli kokeessa vain yksi tai kaksi virhettä mutta kumminkaan hän ei mielellään antanut viitosia. Kun me saatiin kahdeksannella uusi biologian opettaja niin hän ihmetteli miksi meillä oli niin alhaiset todistukset kun kokeissa kuitenkin oli mennyt niin hyvin.

Minua ihmetytti, että sain vitosen fysiikasta vaikka olin ihan huono. Me mentiin sellaiseen testausluokkaan, jossa saatiin tehdä yllätyskoe ja minä en osannut yhtään mitään. Tulin ihan toisiin ajatuksiin sen kokeen jälkeen. Joskus opettajat voivat niin väärin arvioida mitä toiset ihmiset osaa.

Yläasteella oli ihan erilaista kuin keskiasteella. Siellä joutui tekemään enemmän omia töitä. Siellä joutui todella taistelemaan, koska piti valmistautua gymnasiumiin. Voin sanoa, että nyt lukiossa joutuu tuplasti enemmän vaatimaan itseltä mehua, jotta jaksaisi. Me jouduttiin sellaiseen luokkaan, jossa kaikilla on ihan mahtavat todistukset ja kaikki osaa vaikka mitä. Minä jään sellaiseksi hiljaiseksi hiireksi aina välillä. Minun ainoa tapa näyttää, että osaan jotain on kokeessa. Eikä se minun mielestä ole hyväksi kun ei uskalla puhua mitään ja antaa niiden toisten puhua, jotka jaksavat. Opettajat ovat vaativimpia ja me saadaan tehdä paljon omia töitä esim. projektarbete, redovisningar (esitelmiä). Ykkösellä me saatiin tehdä näytelmiäkin. Meidän näytelmä oli niin hyvä, että se olisi voittanut, mutta me oltiin tehty sellainen sopimus, että luokan neljä ainoata jätkää voittaisi, ja että he saisivat näyttää sen koko koululle. Se oli ihan mahtava.

Meidän koulu on jotenkin tylsä. Se on torin vieressä ja onhan se hyvä, että voi aina välitunnilla käydä kaupungilla mutta koululla ei ole mitään paikkaa, missä voisi olla. Siellä on vain iso asfalttipiha ja koulun seinien vierellä on penkkejä missä voi istua, mutta ne on aina varattu. Siellä on kaksi

kirjastoa, toisessa on lyriikkaa ja toisessa faktakirjallisuutta mutta sekin on aina täynnä. Ei siellä ole mitään tekemistä. Kun siirryin keskiasteelle niin huomasin, että enää ei ollut paljon vapaa-aikaa eikä saanut piirtää. Yläasteella sai harvoin piirtää mutta siellä oli aika vapaata. Kun tulin lukioon, niin välitunnilla ei ole musiikkia eikä mitään korttipaikkaa. Onhan siellä uppehållsrum, mutta kuka siellä käy, olen itse käynyt siellä kaksi kertaa. Ne on niin pieniä. Koulussa on myös kioski mutta kuka siellä käy kun kaupunki on ihan lähellä. Meistä on tullut kaupungilla kävelijöitä. Tuttuja naamoja toisille.

Nyt ei ole niin paljon harrastuksia kuin ennen. Keskiasteella me tehtiin hirveen paljon näytelmiä, joita meillä oli viikottain. Me näyteltiin omia näytelmiä tai näyteltiin klassikkoja, esimerkiksi tuhkimoa luokkakavereille. Talvella me tehtiin näytelmää välitunneilla, jotta me saatiin olla sisällä kun ulkona oli niin kylmä. Seitsemännellä me tehtiin radiojuttuja ja meillä oli oma kerho. Keskiasteen kuudennella toiset perusti kummitusklubin, jossa minä en uskaltanut olla mukana. Minä jäin ulkopuolelle mutta niillä oli ihan kivaa. Niillä oli niin hirveitä storeja ettei ne uskaltaneet nukkua yöllä. Sitten rupesivat vanhemmat soittamaan opettajalle niin klubista tuli loppu. Meillä oli hauskoja juttuja . Nyt on luopunut ajatuksista. Kyllä nyttenkin teen radiotöitä mutta harrastus on jäänyt. Lukiossa saatiin valita musiikkia tai piirustusta. Minä valitsin piirustuksen, koska se on niin iso osa elämästä (tai ainakin vähän). Kun tulin kakkoselle niin meillä on paljon teoriaa – viisi tuntia historiaa viikossa. Se on aika paljon. Kolmosella meillä on viisi tuntia samhällskunskapia. Minä en tiedä miten tulen kestämään, kai se jotenkin menee.

Me tehtiin kaikki itse

SALLA PURANEN

Muistuu mieleen ihan ensimmäinen koulupäiväni Oxelösundissa. Äiti vei minut kouluun. Minua jännitti aivan hirveästi, mutta ei olisi tarvinnut. Opettajaksi sain nimittäin herttaisen naisihmisen – suomalaisen tietenkin. Hän oli kauhean kiltti ja puhui meille kuin me olisimme parhaita kavereita. Hän oli meidän opettajana pari vuotta ja sinä aikana saimme tehdä kaikenlaista jännää. Me teimme erilaisia esityksiä, joita me sitten näyttelimme vanhemmille jonain iltana. Prinsessa Ruususta sun muuta.

Kolmannella luokalla siirryimme toiseen kouluun. Luokassa oli sekä kolmos- että nelosluokkalaisia yhden opettajan hallinnassa, koska meidän ikäisiä suomalaisia lapsia oli niin vähän. Mutta se oli vain kivaa, vaikkakin joskus oli vaikeata keskittyä kun meillä oli matikkaa ja niillä toisilla suomen kieltä. Meillä oli ihan kivaa yhdessä. Mun paras kaverini oli Nina. Me oltiin aina yhdessä. Nykyään en valitettavasti tiedä missä hän on, emme ole tavanneet kuin pari kertaa ihan heti muuttoni jälkeen.

Viimeisen vuoteni Oxelösundissa (neljäs luokka) olin jälleen uudessa koulussa, mutta luokka oli muistaakseni vielä sama. Nelosella meillä alkoi englannin kielen opetus. Tuntui ihan oudolta alussa kun piti opetella uutta kieltä. Opettaja osasi englantia tosi hyvin – ja me istuimme suut ammollaan kuuntelemassa kun hän puhui. Hän todella motivoi meitä oppimaan. Varmaan osaksi siksi pidän vielä nykyäänkin englannin kielestä niin paljon.

Historiani Trollhättanissa alkoi kun muutin tänne 1984. Minä jouduin suomalaiseen luokkaan jossa tutustuin Karitaan, Miiaan ja muihin. Mieleeni on jäänyt vahvaksi muistoksi se, kun kävin koululla ennen muuttoa. Piti tavata uusi luokka ja uusi opettaja. Opettaja tuli ulkopuolelle puhumaan mun ja äidin kanssa, ja kysyi vähän ajan päästä haluanko mennä luokkaan tapaamaan uusia luokkatovereitani. Seisoin vähän aikaa luokan ulkopuolella kuuntelemassa. Sieltä kuului hirveä meteli! Ne oli piirtämässä jotain seinäkoristeita (sain tietää sen myöhemmin). En uskaltanut mennä sisään. Sit-

ten syksyllä kun koulu alkoi kesäloman jälkeen, kaikki ottivat minut hyvin vastaan. Ne tuli heti ekalla välitunnilla jutteleen ja kysymään, että tulenko mukaan leikkiin. Siitä alkoikin sitten pitkä ystävyys. Muutto pienestä Oxselösundista isoon Trollhättaniin ei ollutkaan niin kauhean vakavaa kuin mitä aluksi kuvittelin, kun kuulin siitä ensimmäisen kerran. Aluksi en olisi ollenkaan muuttanut pois Oxelösundista, mutta nyt minusta tuntuu, että en mitenkään halua jättää Trollhättania.

Loppuaika keskiasteella meni aika mukavasti. Opin tuntemaan luokkaa paremmin ja silleen. Se meidän maikka oli todella erikoinen tyyppi. Kyllä hän oli hyvä opettajana, vaikkakin minä kyllä inhosin matikan tunteja, koska minä en ole erityisen hyvä siinä. Minä ja Piia aina mietittiin päämme puhki niitten laskujen kanssa. Lopulta kyllästyimme edes yrittämään. Istuimme ja puhuimme ihan muusta hiljasilla äänillä. Minä en ole ikinä tykännyt matikantunneista. Olen aina ollut parempi kielissä, ja ainahan sitä mieluummin puuhaa semmosen kanssa, mitä taitaa.

Kun pääsimme yläasteelle, me saatiin todella hyvä englanninopettaja, Pirkko. Minä aina kauheesti odotin englannin tunteja. Yläasteelle meno oli iso asia. Jännitti ihan hirveesti. Ihan ekana päivänä meidän piti tavata ja sitten mennä sinne yhdessä. En tiedä tulinko myöhässä sovitulle paikalle, mutta muita ei ainakaan näkynyt. Ei ollut muuta kuin mennä yksin... Se oli hirveetä! En tiennyt ollenkaan mihin piti mennä, mutta suureksi onnekseni näin muut heti kun tulin ovesta sisään.

Yläasteella oli ihan kivaa. Me vaan tavallaan palloiltiin siellä. Saatiin uusia aineitakin; biologiaa, kemiaa ja fysiikkaa. Ne olivat kaikki aika vaikeita aiheita, varsinkin fysiikka. Mä en ymmärtänyt paljonkaan. Kaiken maailman fysiikkalakeja, se oli todella vaikeata. Ysillä kylläkin saimme oppia avaruudesta. Planeetoista, galakseista ja silleen. Se oli todella kiinnostavaa! Biologia oli aika jännää. Me saatiin välillä juosta metsässä etsimässä kukkia ja sellaista.

Ysillä me osallistuttiin yhteen kilpailuun, jossa piti tehdä koululehti. Se oli todella hauskaa. Me saatiin tehdä kaikki itse. Haastattelut ja valokuvaamiset (me jopa teetettiin ne kuvat itse koulun kellarissa). Me onnistuttiin tulemaan kolmannelle paikalle osakilpailussa ja voitettiin jotain tuhat kruunua. Piti saada muka jonkinlaiset paidatkin, mutta niitä ei oo näkynyt vielä tähän päivään asti...

Tykkään, että yläaste oli todella opettava, koska meille tuli kahdeksannella ja yhdeksännellä luokalla enemmän ja enemmän ruotsalaista opetusta. Mutta silti se suomen kielikin oli siinä mukana, tavalla tai toisella. Oppi

todella kummatkin kielet hyvin. Tuntee itsensä jotenkin varmemmaksi kun osaa kahta kieltä kuin vettä. Joskus tietenkin menee kieli ihan solmuun, mutta silti voin sanoa, että hallitsen kaksi kieltä! !

Nyt olemme aloittaneet ruotsalaisen lukion. Se on mennyt ihan hyvin, vaikkakin on taustana suomalainen koulutus. Hallitsen ruotsin kielen sen verran hyvin, että lukiossa ei ole ilmestynyt minkäänlaisia ongelmia kielen takia. Pärjään ihan hyvin. Olen ekonoomisella linjalla ja toinen vuosi on loppumaisillaan. Mulla on keskivertoiset toikkarit, semmoiset mitä nyt mun "opiskelupäällä" voi saada. Matikan sai onneksi valita pois ensimmäisen vuoden jälkeen. Muut aineet ovat ihan OK, mieliaiheeni ovat englanti ja saksa.

Yläasteesta vielä, niin yksi kiva tapahtuma oli kun me kävimme Keravalla. Ensin hankimme sieltä kirjekaverit ja jonkun ajan kirjeenvaihdon jälkeen lähdimme sitten Keravalle viikoksi. Asuttiin kirjekavereiden luona ja käytiin heidän kanssaan koulussa. Oppi jotenkin katsomaan Suomea eri tavalla. Meidän perhe ei turhan usein sielläpäin käy, joten en ole koskaan oikein tuntenut itseäni kotoisaksi siellä. Mutta nyt niinkuin näki Suomen niiden silmistä, jotka asuu siellä. Miten niitten elämä on ja silleen. Niiden koulunkäynti oli erilaista ja paljon vaikeampaa kuin meillä. En ymmärtänyt mitään matikantunneilla siellä.

Osa niistä, jotka lukee suomen kieltä lukiossa, kävi tässä hiljakkoin Eestissä. Minä en ollut mukana, koska olin juuri tullut kahden kuukauden matkalta Nepalista, joten jäin kotiin opiskelemaan. Niillä oli kuulemma ollut hauskaa ja ne oli hankkinut minullekin kirjekaverin sieltä. Sitten kun ne tulee vastavierailulle tänne Trollhättaniin, niin hän tulee mun luo. Se on kivaa, että ne tulee tänne, niin saa tavata ihmisiä, jotka ovat eläneet ennen kommunismin alla. He varmastikin katsovat maailmaa erilailla kuin mitä me täällä. Meillä on aina ollut niin vapaata (ehkä liiankin vapaata joskus). Saapas nähdä mitä ne tykkää meidän koulusta. Varmastikin he tulevat meidän kanssa sitten kouluun.

Koulunkäynti on ollut hauskaa. Me ollaan aina tehty niin paljon eri asioita, jotka on antanut kouluelämään hauskuutta. Opettajat ovat aina olleet kivoja ja he ovat lisänneet mun elämään paljon muistoja. Sitä on todella oppinut paljon kouluaikana. Sitä on kasvanut sisäisesti, siis on tullut vahvemmaksi henkisestikin. Mitä korkeammalle luokissa on tullut, sitä enemmän on ajatellut lukemisen tärkeyttä. Sitä tajuaa, että riippuu paljon toikkareista mihin töihin pääsee tai mihin jatko-opiskeluun. On pakko istua ja lukea. Muuten se ei onnistu. Olen yrittänyt parhaani ja ainakin olen itse tyytyväinen.

Minä vähän båda

NADJA MARTINSSON

Eräs ruotsalainen kysyi minulta kerran, millä kielellä ajattelen, suomeksi vaiko "på svenska"? Totesin ajattelevani kuvina, eikä asiasta sitten puhuttu sen enempää. Vasta näin jälkeenpäin ymmärrän, että juuri tuosta kysymyksestä identiteettihakuni sai alkunsa. Minulle selvisi, että olin erilainen. Mitä sitten olen?

Lapsena minä olin pieni vaniljapulla, joka lyllersi eteenpäin ymmärtämättä tulevaisuudesta mitään. Isä vaihtoi minulle blöijat ja äiti vaihtoi vaipat. Leikkipaikalla en istunut hämmentyneenä, niin kuin muut suomalaiset lapset, jotka eivät ymmärtäneet mitä naapuripihan Fredrik sanoi. Puhuessani kahta kieltä jo rattaissa minusta tuli lapsi, jolla oli kaksi minää. Pihan porukka ei siksi ihmetellyt, että pyörin vaikeuksitta sekä suomalaisten että ruotsalaisten piireissä. En ollut finne enkä svensson eikä Nadja-nimenikään kuulunut kumpaankaan maailmaan. Minuun ei oltu vielä laitettu kaksikielisen etikettiä. Joskus minusta tuntuu kuin olisin vaeltanut juuretta läpi elämäni. En silti vaihtaisi kokemuksiani mihinkään. Ruotsinsuomalaisena oleminen onkin antanut minulle paljon.

Kun olin ala-asteella minulla oli melkein vain suomalaisia kavereita. Olimme jostain syystä erillämme muista lapsista. Pieni sisukas jengi, joka pyöri keskustassa turkkilaisia kiusaamassa. Ainoa paikka, jossa silloin puhuin ruotsia, oli isovanhempieni luona Lapissa ja ratsastuskoulussa. Muistan, että äiti osti minulle suomenkielisiä hevoskirjoja, jotta oppisin senkin alueen sanaston suomeksi.

Ylä-asteelle siirto oli mullistava tapahtuma. Kunnan poliitikot olivat kehittäneet uuden, ruotsinsuomalaisille oppilaille sovelletun systeemin. Ajatus oli, että meillä olisi sekä ruotsin- että suomenkielinen opettaja tunneilla mukana. Ruotsalainen opettaja oli dominoiva ja johti opetusta, kun taas suomalainen lisäopettaja käänsi meille suomeksi yhteenvedon. Teimme

monet tehtävät ja kokeet kahdella kielellä. Silloin se tuntui rasittavalta ja turhalta, mutta lukioon verrattuna se oli lastenleikkiä! Ja sen ansiosta minusta on tullut kaksikielinen.

Kaksikielisenä minua on ärsyttänyt taipumukseni unohtaa sanoja, ellen niitä jatkuvasti käytä. Saatan lukea suomenkielistä kirjaa ja huomata, etten ymmärrä kaikkein vaikeimpia sanoja. Tilanteesta ymmärrän jokseenkin sanojen merkityksen, mutta en aina osaa sitä kunnolla selittää, enkä ainakaan silloin kääntää niitä ruotsiksi. Siksi olenkin valinnut kielilinjan lukiossa. Käyn toista vuotta humanistista linjaa ja luen viittä kieltä; ruotsin, suomen ja englannin lisäksi vielä saksaa ja espanjaa. Unelmani on oppia hallitsemaan nämä kaikki kielet täydellisesti.

Unelmatöitä on monia. Olen taiteilijaluonne ja olen huomannut sanan voiman. Tuleepa minusta sitten mikä tahansa, minulla tulee aina olemaan hyötyä monikielisyydestäni. Haluan kielialalle, koska se ala aukaisee niin monta ovea maailmaan. Kun osaa kommunikoida eri kielillä, on vapaa liikkumaan melkein missä tahansa.

Olen tehnyt monta erilaista työtä siivouksesta lähetystyöhön. Olen huomannut, että eri työtehtävät vaikuttavat sanavarastoon. Ruotsinsuomalaiset siivoojat puhuvat eri lailla kuin kunnanvaltuuston ruotsinsuomalaiset työntekijät. Ellei suomen kieltä tarvitse käyttää ja kehittää, sanavarasto pienenee ja kielitaito ruostuu ruostumistaan. Lauseisiin ängetään ruotsalainen sananvastike heti, kun se ei suomeksi muistu mieleen. Kehittyy melkein uusi kieli, jota ei sitten ymmärräkään muut kuin ruotsinsuomalaiset. Virheitä ei vaivauduta korjaamaan, koska kukaan ei vaadi sitä. Syntyy vapaita käännöksiä, jotka hyväksytään. Esimerkiksi "Otan tuon bussin keskukseen", "Vien pojan daagikseen", "Sairaskirjoitan itseni", ym. surkean kuuloista.

Vielä surkeammalta tuntuu tavata samanikäisiä nuoria suomalaisia, jotka eivät enää osaa suomea. Jostain syystä vanhemmat valitsivat unohtaa kansallisuutensa, kielensä ja kultuuriperintönsä. Miten me kaksikieliset ruotsinsuomalaiset voimme tuntea yhtenäisyyttä, jos emme voi kommunikoida? Miten he, joilta on kielletty oma äidinkieli, voivat olla tuntematta muuta kuin juurettomuutta? Yleensä käy niin, että vanhemmat katuvat. Silloin on jo liian myöhäistä.

Minulla oli suuri etu saada puhua kotona kahta kieltä. Kunhan molempia kieliä saa harjoittaa yhtä paljon, niistä kyllä tulee yhtä vahvoja. Minä olen elävä esimerkki siitä. Olkoon tulevan mieheni kansallisuus mikä tahansa – en aio kieltää häntä opettamasta äidinkieltään lapsillemme. Ja pidän sitä itsestäänselvänä, että minä puhun heille suomea. Perheen ollessa koolla

puhuisimme maan kieltä; ruotsia jos asuisimme Ruotsissa. Tiedän sen olevan kovinkin mahdollista, sillä suvussani on siitä esimerkkejä.

Juuristaan ihminen ei pääse. Pitäisi olla ylpeä siitä, että on lähtöisin kahdesta eri kultuurista. Samaistuminen kahteen eri maailmaan ja kultuuriin on valtava rikkaus. Mahdolliset vaikeudet eivät merkitse mitään verrattuna siihen, mitä siitä saa ihmisenä. Kaksikielisyys ja myöhemmin kehittynyt monikielisyys on antanut minulle vapauden siivet. Voin puhua vieraiden ihmisten kanssa pelkäämättä. Kun ymmärtää toisiaan ei tarvitse pelätä. Juuri kaksikielisyys antoi minulle aikaisin itsetuntoa. Katsokaa mitä olen! Olen vähän molempia! Prata på du, jag förstår! Opin ymmärtämään muita ihmisiä ja heidän kultuureitaan. Opin katsomaan asioita useammastakin näkökulmasta. On olemassa muutakin kuin tämä maa ja tämä kansa. Kaksikielisyys ja monikielisyys antaa ihmiselle avaimen ja näyttää hänelle oven. Oven aukaiseminen on taas jokaisen itsensä päätettävissä.

Hän joutui sydänleikkaukseen

RONNY MYLLÄRI

Kävin yhdeksän vuotta peruskoulussa suomalaisessa luokassa Storvretenin koulussa Tumbassa vuosina 1979–1988.

Ensimmäisellä luokalla meillä oli Suomesta vasta tullut opettaja. Meidän luokka oli liian iso, joten luokka jaettiin kahtia vähän ajan päästä. Meidän opettaja sai tarpeeksi ensimmäisen vuoden jälkeen ja palasi takaisin Suomeen.

Koulunkäynti tuntui minusta jo ensimmäisinä vuosina vaikealta. En osannut lukea, kun aloitin ensimmäisellä luokalla, mutta opin lukemaan aika helposti ja nopeasti.

Meillä oli ensimmäisen ja kuudennen luokan välillä neljä eri opettajaa. Ensimmäisen luokan opettaja oli aina hyvin hermostunut. Toisen ja kolmannen luokan opettaja oli aivan mukava ja rauhallinen ja opetti hyvin, mutta kun hän suuttui, niin hän suuttui kunnolla. Hän huusi niin kovalla äänellä, että kaikki vähän säikähti. Neljännen luokan opettaja oli liian heikko kestämään villiä luokkaamme. Niinpä hän ennen pitkää joutui sydänleikkaukseen ja kuuluu olevan sairaskirjoilla vieläkin. Sen jälkeen meillä oli semmoinen opettaja, josta en paljoa muista, mutta hän sai kuitenkin vähän kuria luokkaamme. Se johtui varmaan siitä, että aloimme saada enemmän ikää. Kaikki naisopettajat aina silloin tällöin itkivät, koska he olivat niin kyllästyneitä meihin. Meillä oli usein jälki-istuntoja, mutta kukaan ei niistä välittänyt, vaan me karkasimme kotiin.

Luokassamme oli kolme hirveätä poikaa, jotka eivät välittäneet mistään mitään. He vain häiritsivät toisia ja opettajaa. Jos opettaja yritti heittää jonkun heistä ulos, niin he löivät ja potkivat ihan villeinä. Joskus silloin tällöin meni ikkunakin rikki.

Vaikka luokkamme olikin villi, niin kuitenkin jotkut oppivat laskemaan, lukemaan ja kirjoittamaan, mutta koville se otti. Edistyimme hyvin hitaasti,

niin että olimme melkein aina jäljessä opintokurssissamme.

Sitten oli aika aloittaa yläasteella. Siellä oli kuri aivan erilainen, paljon kovempi ainakin alussa, ennen kuin oppilaat oppivat tuntemaan opettajiaan ja uskalsivat väittää vastaan ja puhua toistensa kanssa tunneilla. Vähitellen opettajat saivat vaikeuksia ja hermovikoja yläasteellakin. Mutta kuitenkin suurin osa luokastamme oli ruvennut ajattelemaan järkevämmin. Me rupesimme ymmärtämään, että on saatava hyvät todistukset, jotta pääsisi lukioon ja myöhemmin saisi hyvän työpaikan.

Storvretenin koulurakennuksessa itsessään ei ollut mitään vikaa. Se oli aivan mukava koulu, jossa oli jopa välitunneilla tekemistä. Siellä voitiin pelata biljardia ja pingistä. Siellä oli myös huone, jossa oli kaikenmoisia pelejä ja jossa voitiin istua ja vaikka kuunnella musiikkia.

Luokkatovereistani en pitänyt kovin paljon, minulla ei ole nykyään minkäänlaista kontaktia heidän kanssa. Mutta kun aloitin yläasteella niin tunsin jo aikaisemmin aika monta, jotka pelasivat jalkapalloa ja jääkiekkoa joukkueessani. Oli myös tovereita pihalta ja heidän kanssa olin paljon välitunneilla. Ja sitten tietenkin opin tuntemaan muita.

Ruokailu Storvretenin yläasteella oli aika hyvä. Ruoka ei aina ollut niin hyvänmakuista, mutta siellä sai kuitenkin syödä niin paljon kuin maha kesti. Ruokalassa oli myös suhtkoht rauhallista ja siistiä.

Lopuksi haluaisin esittää mielipiteeni kouluaineista. Mielestäni pitäisi olla enemmän tietokoneoppia, vaikkakaan en henkilökohtaisesti kovin paljoa siitä pidä, mutta tulevaisuudessa siitä on paljon hyötyä.

Syksystä suveen

OSMO KURRONEN

Äitini oli päättänyt laittaa vuotta vanhemman veljeni ja minut lastentarhaan. Olin ehkä kolme- tai nelivuotias ja muistan hämärästi kävelyn Alppikatua alas Helsingissä, kävelyn, jota sävytti omanlaisensa vakavuus. Todennäköisesti äitimme maanitteli meitä olemaan tottelevaisia ja kilttejä. Lastentarhassa oli paljon lapsia. Mitä me teimme tai mitä siellä tapahtui, on jäänyt minulle hämärän peittoon. Mutta ennen kuin puolet päivästä oli kulunut, sekä veljeni että minä kyllästyimme ja yksinkertaisesti vain häippäsimme kotiin. Karkulaisia!

Seuraavana päivänä äitimme johdatteli meidät jälleen sinne. Muistan vielä tänäkin päivänä tunteen tarkkailun alaisena olemisesta ja uteliaisuuteen sekoittuneesta epäluuloisesta kohtelusta. Pihalla leikkitauolla sydän jyskytti, kun me veljekset täysin harkitusti livistimme tiehemme. Sen jälkeen emme palanneet ja esiharjoittelu varsinaista koulua varten oli päättynyt.

"Ette halunneet saada toruja ja joutua – sillai tätien ehdoilla – heidän pillinsä mukaan tanssimaan", kertoi äiti paljon myöhemmin.

Kortteli koostui autiotonteista, joilla rikkaruoho rehotti tiili- ja kivimurskan seassa, sekä kahdesta talosta, joista toinen, valkoiseksi rapattu kolmikerroksinen asuintalo hilseili huolestuttavasti ja sen lännenpuoleinen vierustalo oli varsinainen hörskä. Koulun pihalta johtivat puuraput noin kolme, neljä metriä alempana sijaitsevalle autiotontille. Sinne oli väsätty vaatimaton hiekkakenttä. Koulun pihaa vinosti vastapäätä toisella puolella katua kohosivat uhkaavina Katajanokan Keskusvankilan muurit. Suomen lippu hulmusi ja kaikilla oli pyhävaatteet yllä. Oli nimenhuutopäivä. Luokkahuoneessa tunsin oloni yleväksi ja mieleni oli odotuksia täynnä. Olihan ensimmäinen koulupäiväni ja opettajatar näytti niin kiltiltä... Ja yllättäin olimmekin jälleen kadulla ja jo matkalla kotiin. Mutta kuin varkain ehdin silmäillä kotvasen taakse jäävää koulurakennusta.

Seuraava päivä alkoi hyvin. Saimme oppia toistemme nimet, oppia koulurepun paikan ja ehkäpä lauloimmekin. Kolmannella tunnilla opettelimme olemaan hiljaa ja viittaamaan. – Teidän on todella tehtävä parhaanne, sanoi opettajatar vaativaan sävyyn. Ja erityisesti silloin, kun joku toinen puhuu. Minua pissatti. Opettaja jatkoi puhumistaan. Viittaisinko ja näinmuodoin häiritsisin häntä? Nytkö? Kertoisin koko luokalle hädästäni? Pysyin vaiti. Pissatti. Luokka pysytteli myös hiljaa, kunnes pieni lammikko pulpettini vieressä kavalsi äänettömän kamppailuni lopputuloksen. Miten häpesinkään! Toinenkin koulupäiväni jäi tylpäksi. Elettiin syksyä 1952. Sinä syksynä opin lukemaan. Miten ihmeellistä kun pystyi omin neuvoin tajuamaan ensimmäisestä lukukirjasta sen kappaleita ja tarinoita. Kirjan piti "kestää" kesään saakka, mutta joulun jälkeen se oli likimain luettu ja lukuhaluani rupesi kutkuttamaan kaiken maailman kyltit ja tiedotteet, joita ympäristöstäni löytyi. Veljeni oppikirjat rupesivat myös vetämään puoleensa.

Toisen luokan aloitin uudessa koulussa, Kaisaniemen kansakoulussa. Sinne talsin kuten muutkin oppilaat. Reitti kulki Uspenskin katetdraalin ja presidentinpalatsin kunniavartion ohi, yli Senaatin torin, missä Suurkirkko majesteettisesti kohosi taivasta kohti, sitten muutaman korttelin verran Helsingin yliopistorakennuksilta pohjoiseen. Koulu oli iso ja siellä oli meininkiä. Kotimatkalla saatoin kierellä ja kaarella keskellä Esplanadin väenpaljoutta tai Kauppatorilla tai sitä reunustavassa satamassa. Aina löytyi hämmästelemisen aihetta kaikkien kojujen ja myyntipöytien äärellä, hevospelien, kirskuvien raitiovaunujen ja vetokärryjen vilskeessä, satamajätkien ja kalastajien sorinassa, jota kalalokit kirkuen säestivät. Voi miten viihdyin!

Juuri silloin tuli muutto. Ruotsiin. Siitä oli tietysti useampaan otteeseen puheltu, mutta nyt se siis oli päätetty! Ja päivät täyttyivät yllättäin uudenlaisista askareista ja vääjäämättömän muutoksen sanelemasta kuumeisuudesta. Tavaroita pakattiin, myytiin, lahjoitettiin. Ja sitten Kaisaniemen kansakoulun luokkatoverini lauloivat minulle. Jätimme jäähyväiset. Viimeiset muuttolaatikot naulattiin kiinni. M/S Wellamo irtaantui laiturista. Oli marraskuu.

Me, toisin sanoen äiti, veljeni ja minä nousimme linja-autosta ja lähdimme kulkemaan lyhyttä soratietä kohti graniittijalustalla seisovaa punaista puutaloa. Äiti tiesi, sillä alempana oikealla oli toinen, uudempi koulurakennus. Sää oli harmaankylmä ja maa vielä paljas. Oli joulukuun ensimmäinen viikko ja meitä ympäröivän metsän kuuset seisoivat lämpimän vihreässä vaipassaan. Ovi avattiin. Meidän tiedettiin tulevan. Sora rahisi kuuluvana ulkorappujen puuta vastaan astuessamme sisälle Beatebergin kansakou-

luun. Neiti Engströmillä oli yllään musta leninki, jossa oli valkoinen kaulus. Hänen hiuksensa olivat kauniin hopeanharmaat ja ne oli löysästi kammattu taakse jonkinlaiseksi nutturaksi. Ankarat rypyt hälvenivät hetkeksi hänen kasvoiltaan. Hän hymyili. Neiti tervehti äitiä ja sitten meitä poikia. Me kumarsimme. Äiti lähti ja neiti Engström luotsasi meidät luokkahuoneeseen. Yhdestä asiasta meitä oltiin ennalta varoitettu. Meistä tulisi "skraboja". Miten nöyryyttävää! – Mutta vain aluksi, tilapäisesti, kunnes oppisitte ruotsia, oli äiti selittänyt. Mutta vähän närästi.

Ensimmäisellä välitunnilla meidän uusien tulokkaiden ympärille kerääntyi sankka joukko kakaroita. Vähän vanhemmatkin oppilaat tulivat tuijottelemaan meitä tungettelevasti silmät ymmyrkäisinä. Sorinaa, tirskumista ja naurua ja tungoksessa meitä myös tuupittiin. Tajusimme tuskin koko touhua, mikä saattoi olla hyvästäkin. Seuraavalla välitunnilla joukko ympärillämme kasvoi huolestuttavasti. Uteliaisuuteen sekottui ivaa ja pilkkaa ja tungoksen keskeltä sateli tönäisyjä ja potkuja, jotka eivät olleet hyväätarkoittavia. Emme päässeet eteen emmekä taakse, meidät oli piiritetty!

Neiti Engström oli yllättäin ilmestynyt paikalle, hauraana ja keppiinsä tukeutuneena, takki hartioilla. Hänen terävä komentonsa kajahti yhden ainoan kerran. Joukko rupesi hajaantumaan. Neiti Engströmin tarvitsi vain kerran katsoa ja jo kaikkein vastahakoisimmatkin luikkivat tiehensä. Huokasimme helpotuksesta. Valitettavasti osoittautui, että tietyille Katajanokan poikasakissa oppimilleni konnankoukuille löytyi pakostakin käyttöä. Ajan mittaan kohu ympäriltämme laantui ja rupesimme oppimaan ruotsia.

Joulun jälkeen meidät siirrettiin toiselle luokalle. Kävin vielä neljä vuotta itäisen Huddingen kunnan ainoaa kansakoulua. Nynäsvägenin liikenne toi tiettyä elämää koulun ympäristölle, joka pääosiltaan koostui pelloista ja metsistä. Kesäisin käyskentelivät lehmät laitumella pallokentän tuntumassa. Jos onnistui saamaan ikkunapulpetin, pystyi seuraamaan maanviljelyn eri vaiheita niin sanotusti "aitiopaikalta". Beatebergin tila oli ainoa lähiasutus, mikäli "puolustusvoimia" ei lueta mukaan. Nämä ensimmäisen maailmansodan aikuiset armeijan bunkkerit ja niiden sortuneet ampumahaudat, jotka kiemurtelivat koulun välittömässä läheisyydessä. Niistä tuli kaivattu kokoontumispaikka, jonne aikuisten valvova silmä ei ulottunut.

Toinen sellainen paikka oli vanhan koulurakennuksen ikkunaton pääty "punaisen koulun takana". Useimmat oppilaat kulkivat kouluun bussilla. Muutamat tulivat Lissmasta ja Ågestasta asti, mutta valtaosa asui Trångsundin, Skogåsin, Stortorpin, Drevvikenin ja Lännan pienillä ja idyllisillä omakotitaloalueilla. Ne olivat kasvaneet Nynäsin radan ja Nynäsin tien var-

relle. Sieltä missä soratiet päättyivät laitaosien takamaille, alkoi Södertörnille tunnusomaiset kesämökkialueet. Beatebergin koulu laajeni 50-luvun puolivälissä. Samanaikaisesti se vietti viimeisiä elinpäiviään kuusivuotisena kansakouluna. Tuolloinkin viimeiset seitsemäs ja kahdeksas luokka oli käytävä Handenissa, joka sijaitsi senaikaisessa Västerhaningen kunnassa. Vaihtoehtona olivat keskikaupungin oppikoulut. Melko moni pyrki oppikouluun myös neljänneltä luokalta. Tämä teki minut vähitellen tietoiseksi muutosten mahdollisuudesta. Syksyllä luokastamme nimittäin puuttui kuusi oppilasta. – Gunilla on muuttanut ja muut viisi aloittavat oppikoulun kaupungissa, valaisi meitä eräs kysymystemme pommittama opettajatar. Luokka tuntui silvotulta. Mutta sitten jaettiin uusia oppikirjoja, olo oli hartaanpuoleinen, hieman hermonpäitä kutkuttava. Koulutyö pääsi vauhtiin. Laskin, luin, rakensin oikeinkirjoituspelejä, tein puukäsitöitä, eli kait kaikkea sitä mitä minulta odotettiinkin.

Kuva: Hernried. Pohjoismaisen museon valokuva-arkisto.

Meille kerrottiin myös uutinen, joka sai minut riemuitsemaan. Saimme lainata koulunkirjastosta peräti kolme kirjaa kerralla. Valikoima tosin oli suppea. Lukuhimo oli suuri.

– Ensi vuonna saatte lainauskortin kunnankirjastoon, jos täällä hoidatte lainanne muistutuksitta, lohdutti opettajatar.

Koulutyö alkoi asettua uomiinsa. Mutta naapuristossa, Farstassa, tasoitettiin metsä maan tasalle. Räjähdyspanokset paukkuivat, mökkejä purettiin ja raskaat maansiirtokoneet möyrivät ja jylläsivät. Ajankulua oli se, kun me pojankoltiaiset pyöräilimme sinne koulun jälkeen pällistelemään ja esittämään arviotamme. Kohta ilmaantui Trångsundin tilan julkisivulle suuri, mustavalkoinen kyltti jossa luki: Huddingen rakennuskonttori, mutta mitään näkyviä seurauksia ei ollut havaittavissa.

Koulussa pääasiallinen puheenaihe oli tuleva luokkaretki kuudennella luokalla. Veistossa ryhdyimme tekemään myyntiin tarkoitettuja tavaroita. Harjoittelimme erilaisia esiintymisiä. Kaikki meidän luokassa alkoivat säästää rahaa. Järjestettiin myyjäisiä. Kevättalvella Skogåsin metsät parturoitiin. Raskaat kuorma-autot jyrisivät Nynäsin tiellä ja puheenaiheena kaupassa ja postissa oli tuloaan tekevä uudisjärjestys. Koulussa järjestettiin vanhempainkokouksia yhtenäiskoulusta. Myös siitä oli tehty päätös. Täytimme hakulomakkeita oppikouluun. Äiti halusi, että minäkin hakisin. Sireenin ja tuomen kukinnan välissä koko luokka pakkautui linja-autoon ja lähti kauan kaivatulle luokkaretkelle Värmlantiin ja Norjaan. Matkasta tuli kansakouluajan hienoimpia elämyksiä. Kesän myötä mielen valtasi hetkellinen alakuloisuus. Luokka hajaantui vääjäämättömästi ja maansiirtokoneet ottivat paikkansa taajamassa.

Entä minne luokkatoverit sijoittuivat? No, useimmat siirtyivät Huddingen uuteen kolmivuotiseen yläasteen kouluun. Loput aloittivat koulunsa kaupungissa. Jotkut pääsivät tekniseen oppikouluun, jotkut aloittivat tyttökouluissa ja minä koulussa, jonka nimi oli Högre allmänt läroverk för gossar Ö Södermalm. Oppikoulusta en koskaan oppinut pitämään. Olihan silläkin puolensa, mutta ne riittävät vain tekemään koulunkäynnin siedettäväksi. Meiltä pojilta ei edellytetty ylenpalttista oman aivon käyttöä. Jos oli läksynsä lukenut, osasi vastaukset kaikkiin kysymyksiin. Eri asia on sitten, että elämä koulun ulkopuolella kutkutti uteliaisuuttamme, mutta... kaikki ajallaan.

Jälki-istunnon vaara ja siihen oleellisesti liittyvä reputtaminen leimasi kaikkea ja kouluhan kaikesta huolimatta oli vapaaehtoinen. Nämä argumentit purivat. Niinpä kaikessa hiljaisuudessa raadoimme velvollisuudentun-

toisesti ja tottahan sitä yhtä jos toista oppikin. Vielä tänä päivänäkin yhdistän Eukliden geometrian, kieliopin pänttäämisen, Linnén eliökunnan järjestelmän ja Paavalin lähetysmatkat koulun arjen harmauteen ja sen tuoksuihin. Ankeutta piristivät jossakin määrin poikain kolttoset, joissa usein oli myös rääkkäämisen makua. Jos kolttonen paljastui, siitä saattoi olla seurauksena kotimuikkari. Se oli tiukka paikka, joskaan ei välttämättä mikään hävityksen kauhistus. Huolellisuusnumeron laskemiseen tarvittiin tavallisesti kolme kotimuistutusta lukukaudessa, joten kyllähän ainakin yhteen muistutukseen oli varaa.

Joitakin opettajia muistelen lämmöllä ja kunnioituksella. Eräs heistä oli ranskan kielen opettaja. Aivan ensimmäisellä tunnilla mies solkkasi – ranskaa! Reaktioni oli salamannopea. – Voi kuinka teennäistä! Typerää! Meidän karsastavien ja hämmästyneiden katseittemme saattamana opettaja julisti tavoitteenaan olevan, että oppisimme sekä puhumaan että ymmärtämään kieltä. Tämä edellyttäisi luonnollisestikin, että me tulisimme vastaan, aukaisisimme suumme ja silleen. Otimme onkeemme, mutta kyllä kesti, ennen kuin änkytykseltä ja honotukselta tokenimme. Mutta sittenpä ilmapiiri muuttuikin miellyttäväksi ja oppitunneilla oli mukavaa.

Myöhemmin olen tajunnut sen olleen ensimmäinen kosketukseni dialogipedagogikkaan silloin, kun se on parhaimmillaan. Mutta muunlaisestakin dialogiasta tulin tietoiseksi. Ilkkuvaan äänensävyyn saattoi eräskin opettaja julistaa tuomionsa hänelle, joka läksyjen kuulustelussa paljastui vajavaiseksi, seuraavin saatesanoin: – Heittäkää hänet kommunisteille! Tuomion julistusta seurasi kotvan hiljaisuus kunnes luokka räjähti nauramaan ja kaikki ulvoivat kuin sudet. Jälkimaku oli karvas. Epävarmuus, nöyryytys pyyhkäistiin pois, sysättiin syrjään rikkiviisain kommentein kuten: "Kyllähän leikkiä on kestettävä" tai "maikkahan on samanlainen kaikkia kohtaan".

Eräänä päivänä saimme kuulla peruskoulu-uudistuksesta. – Nyt tulee pohjanoteerauskoulu! Ehdottomasti. Nyt se on päätetty, kertoi ryppyotsainen lehtori. Mutta senhän te lehtien välityksellä jo tiedättekin....

Uhka tiedon linnaketta vastaan maalattiin näkyviin ja yksi jos toinen oli taatusti huolestunut siitä, mitä tuleman piti. Ehdin jo sääliä veljeäni. Hänhän oli jo "siinä" koulussa, peruskoulussa. Sinä vuonna vanhaa järjestelmää edustivat viisi-, neli- ja kolmivuotiset oppikoululuokat. Kolmivuotinen muoto oli sopeutumista edessä olevaan muutokseen, viimeinen myönnytys rinnakkaiskoulun puolestapuhujille, viivitystaistelu. Seuraavana vuonna, viimeisenä Södra Latinin vuotenani, murtui poikien yksinvalta. Tyttöjä ilmestyi ensimmäisille luokille ja aloittavan yhtenäiskoulun seitsemännelle

luokalle. Yksi jos toinen urputti, että oppikoulun paalutukseen oli ilmaantunut matoja. Kirjoitimme perinteisesti keskikoulun loppututkinnon, menimme "suulliseen", jossa harmaantuvat tarkastajat istuivat kuuntelupaikoilla ja sen sellaista. Silmänlumeestakin taisi olla kyse, eihän läheskään kaikilla minun muistini mukaan ollut päässään edes perinteen edellyttämää oppikoululakkia. Vaikka muutoksen tuulet puhaltelivat, tunsin tiettyä helpotusta tietoisuudesta, että pääsisin pois kunnianarvoisesta Södra Latinista.

Jatkoin lukiossa ja sain ajan myötä valkolakin. Koulut oli käyty. Olin päättänyt kirjottautua Tukholman yliopistoon ja suorittaa nk. virkatutkinnon. Aika kului. Opintojen lomaan mahtui matkoja, asepalvelus, työtä ja huvittelua. Tämä antoi minulle lukuisia mahdollisuuksia tehdä niitä havaintoja ja erehdyksiä, jotka kuuluvat nuoren miehen elämään.

Eräänä tammikuun päivänä 1974 minulle tarjottiin tukiopettajan virkaa. Jotenkin muistan Tumbassa kävelyni viimatuulen pieksämässä säässä mäkeä ylös Storvretenin koululle. Koulun pihalla lapsiparvessa oli tunkua. Kello soi ja lapset katosivat luokkiinsa. Jokunen myöhästyjä livahti varkain sisälle. Löysin rehtorin ja pääsimme heti kohta yhteisymmärrykseen. Hän antoi käteeni muutamia tyhjiä lukujärjestyskaavakkeita. – Voit itse tehdä lukujärjestyksen. Rehtori ohjasi minut sivurakennukseen ja esitteli minut parille tulevalle kolleegalleni. Tervehdimme ja rehtorin oli kiirehdittävä muualle. Istuuduimme, juttelimme kotvan, joimme ehkä kahvitkin.

– Kyseessä on suomalainen mustalaispoika... yli-ikäinen, eikä vielä osaa lukea. Silmäkulmastani ehdin panna merkille, että opettajatar silmäsi minua salavihkaa. Hän nousi samantien ylös. – Lähetän hänet tänne. Ovi takanani avattiin ja suljettiin. Savuke paloi loppuun ja sytytin uuden. Odottaminen tuntui pitkältä. Tarkkailun alaisena olemisen tunne sai minut kääntämään päätäni. Hän seisoi lasioven takana, asemissa. Silmät juorusivat epäluulon sävyttämästä uteliaisuudesta. Miten pitkään hän oli siellä seissyt? Hän oli Gunnar. Meistä tuli ystäviä. Pihalla leikkitauolla, kun hän naama punaisena, hikisenä ja sydän jyskyttäen halusi painia kanssani, käytin tilaisuutta hyväkseni kysyäkseni: – Miksi syntyy riitaa ja sinä häippäät kotiin? Hän jäykistyi hieman, empi ja katsoi maahan. – En halua, että minua sillai – niinkun opettajalla on tapana – turhasta syytetään. Muutamaa viikkoa myöhemmin Gunnar ei enää ilmestynyt kouluun. Esiharjoittelu opettajaksi oli päättynyt. Niin luulin – silloin.

(Käännös: Leena Koivuneva)

Sirpa 8 vuotta – tulkki

MARIA TIHOLT

Tämä päivä tulee säilymään aina muistoissani suurena, epämiellyttävänä ja jännittävänä päivänä. Koulu alkoi kuten tavallista, tulin aivan viime minuutilla jottei tarvitsisi olla koulupihalla kovin pitkään. Koulun piha oli kurja, koska minä sain seisoskella aivan yksin ja katsella muiden leikkivän. Luokassa sujui paremmin, koska siellä oli kaikilla samat tehtävät ja minä olin aika hyvä, niin ettei minun tarvinnut juuri koskaan kysyä opettajalta mitään.

Tänä päivänä ovelle koputettiin ja rehtori tuli sisään erään pojan kanssa. Nousimme seisomaan ja tervehdimme kohteliaasti. Rehtori kertoi, että tämä poika, jonka nimi oli Sami, kävisi meidän luokkaamme. – Hän tulee Suomesta eikä osaa ruotsia... En kuullut enempää mitä rehtori sanoi, koko minun puolustusmuurini alkoi sortua. Minun olisi pakko puhua suomea koulussa, hänen kanssaan. Kaikki kuulisivat minun puhuvan hänen kanssaan. Minähän puhuin suomea vain kotona, äidin ja isän kanssa. Mitähän tästä nyt tulisi?

Olin niin sulkenut itseni luokan tapahtumien ulkopuolelle, etten huomannut opettajan tulleen pulpettini luo yhdessä Samin kanssa. Opettaja sanoi: "Oletko kiltti ja tulet mukaani opettajanhuoneeseen, niin että saan hieman jutella Samin kanssa. Ainoa joka voi auttaa minua olet sinä." Minä vain tuijotin häntä. Eikö hän käsittänyt todellakaan, että muut lapset nauraisivat minulle. Ei, sitä hän ei käsittänyt.

Lasten piti kirjoittaa aakkosia välituntiin asti. Välitunnin jälkeen tapaisimme luokkahuoneessa. Silloin siirtäisimme pulpetteja niin, että Sami ja minä istuisimme vierekkäin. Myös tunneilla tarvittaisiin tulkkausta. Kaikki tuntui niin epätodelliselta. Kuitenkin lähdin luokasta helpotuksesta huokaisten. Minun ei tarvinnut sanoa sanaakaan suomeksi juuri nyt. Kun kuljimme käytävää kohti opettajanhuonetta, tuntui minusta jopa hiukan hienolta, että olin se valittu, ainoa joka osasi. Mutta mitä tapahtuisi sitten... Seuraavalla välitunnilla??

Pidin opettajanhuoneesta, missä en koskaan aikaisemmin ollut käynyt. Siellä oli paljon katseltavaa. Opettaja alkoi kysellä Samilta hänen koulunkäynnistään Suomessa. Hän halusi tietää, miten paljon hän oli ehtinyt oppia. Hän sai näyttää, miten hän osasi kirjoittaa ja laskea.

Minusta oli mukavaa istua välittäjänä opettajan ja Samin välillä. Ruotsista suomeen ja suomesta ruotsiin. Opettaja kehui minua ja sanoi, miten hyvä olin ja että hän ei olisi selvinnyt ilman apuani. Osasin jotain, mitä kukaan muu luokkatovereistani ei osannut!!

Tätä ihanuutta kesti noin tunnin. Kun opettaja sitten sanoi, että oli aika palata luokkaan, tuli ahdistus. Teki niin hirvittävän kipeää sisälläni kun ajattelin miten muut alkaisivat nauraa minulle niin pian, kun sanoisin ensimmäiset suomenkieliset sanat. Ensin olin aivan hiljaa, sitten tulivat kyyneleet silmiin. Pian kyyneleet tulvivat poskillani. Alemmuuden tunteen kyyneleet, kaikista kuulemistani "Finnunge"-sanoista koulun pihalla, kaikesta erilaisuuteni halveksunnasta. Yritin kertoa, mutta sain ulos enimmäkseen irrallisia sanoja itkun ja niiskutuksen sekaan. Opettaja otti nyt minut syliinsä ja halasi minua koko ajan. Kun hän pitkän ajan kuluttua tajusi, mitä minulle oli tapahtunut, oli hän niin kiihdyksissään, että hänen oli itsensäkin vaikea ymmärtää miten tämän lopettaisi. Sillä loppu siitä tulisi, hän sanoi.

Kun sitten palasimme luokkaan, kuljin kuin sumussa. En voinut uskoa, että kaikki ilkeydet päättyisivät. Lähetin rukouksen jonnekin, että opettaja todella onnistuisi. Kaikki näkivät, että olin itkenyt. Uteliaisuus loisti heidän silmistään.

Opettaja asettui luokan eteen ja sanoi ystävällisellä äänellä, että Sami ja minä istuisimme vierekkäin luokan perällä. Siten muut eivät häiriintyisi minun tulkkauksestani. Nyt hän halusi minun kääntävän tämän Samille.

Minä vain tuijotin häntä. Oliko se totta mitä hän sanoi. Seisoin aivan hiljaa, enkä saanut sanottua sanaakaan. Opettaja katsoi minua. Hän aivan kuin tahtoi sanoa jotain silmillään. Sanoa, että en petä sinua. Lopulta sain niin paljon rohkeutta, että aloin änkyttäen kääntää.

Kaikki mitä olin pelännyt alkoi jonkun takanani istuvan tirskunnalla. Menin hiljaiseksi, painoin pääni pulpettiin ja laitoin kädet korvilleni. En halunnut kuulla sitä ilkeää naurua. Kaikkiaan ehkä kolme tai neljä lasta nauroi sydämensä pohjasta kunnes opettaja pyysi niitä, joita naurattaa tulemaan hänen luokseen. Silloin tuli hiljaista, eikä kukaan mennyt luokan eteen. Opettajan ääni ei enää ollut ystävällinen, kun hän sanoi: – No Lars, oletko ystävällinen ja käännät niin Sami tietää, että Stinan pitää vaihtaa paikkaa etummaiseen pulpettiin sinun kanssasi. Lars seisoi nyt aivan hiljai-

sena. Hänhän ei osannut suomea. Koska opettaja oli nähnyt Stinan nauravan, pyysi hän Stinaa tulemaan luokan eteen. Hän nousi pulpetista, lähti opettajan luo katse lattiaan käännettynä. Opettaja jatkoi sitten: – Lena, koska tämä mielestäsi on niin hauskaa, että sinua naurattaa niin sinähän voit varmasti tulkata paremmin kuin Sirpa?! Vai kuinka?

Nyt hiljaisuuden katkaisi Stinan itku. – Miksi olet surullinen? Sinustahan tämä oli äsken hauskaa. Opettaja oli kokonaan erilainen kuin tavallisesti. Hän kuulosti aivan vieraalta. Ankaralta. Stina ei voinut vastata. Ei myöskään Lena, joka nyt oli myös alkanut niiskuttaa. Lars vain katseli lattiaan. Opettaja muutti nyt ääntään niin, että hän kuulosti kuten tavallista ja sanoi: – Minäpä kerron teille, miksi olette ilkeitä. Olette kateellisia, koska ette osaa suomea. Sirpa osaa enemmän kuin te. Sitten alatte itkeä, koska teitä hävettää minun edessäni, kun nyt olen nähnyt miten te teette. Kaikki ihmiset eivät voi syntyä Ruotsissa ja oppia ruotsin kieltä ensin. Sirpa ja Sami ovat syntyneet Suomessa ja heillä on suomalaiset vanhemmat. He ovat aivan yhtä hyviä ihmisiä kuin sinä ja minä. Sami oppii nopeasti ruotsia, aivan kuin Sirpakin on tehnyt. Ette voi kuulla hänen puheestaan, että hän osaa toisenkin kielen. Samoin käy Samillekin. Meidän tulee tässä luokassa olla ylpeitä ja iloisia siitä, että meillä on koulutovereita Suomesta ja on suuri kunnia saada pitää huolta heistä. Meidän pitää auttaa Sirpaa ja Samia viihtymään, eikä tehdä heidän päiviään piinallisiksi. Jos autamme toinen toisiamme, sujuu kaikki paljon helpommin.

Tätä seuraava hiljaisuus tuntui tuomiolta. Nyt tuomio lankeaisi. Pitemmittä puheitta alkoi Lars siirtää pulpettiaan eteenpäin. Stina seurasi perässä. Tunnelma tiivistyi. Minä vain seisoin ja katsoin. Oliko tämä totta. Kun sitten joku alkoi siirtää minun pulpettiani luokan perälle heräsin. Nyt kiiruhdin perässä tuolini kanssa. Sami sai pulpetin, joka sijoitettiin minun viereeni.

Koko luokka oli unohtanut, että kello oli soittanut sekä välitunnille että sisälle. Olimme niin keskittyneet kaikkeen mitä piti järjestää..

Sitten opettaja halusi, että jokainen lapsi piirtäisi oman kuvansa ja kirjoittaisi nimensä siihen, niin että Sami saisi kaikki koulutoverit sisältävän vihkon mukaansa kotiin ensimmäisen koulupäivän päätteeksi. Ruotsalaisessa koulussa.

PS. Olen tavattoman iloinen, että Sami sai alottaa koulunkäyntinsä näin mukavasti. Toivon, että se on antanut hänelle voimaa.

(Käännös: Markku Peura)

Sitä saarnastoolia hakemassa

ANN-KRISTIN LUNDSTRÖM

Tämä tapahtu 50-vuoen luvulla. En tiä jos mie muistan muuta ko sen kauhean jännän ko mie piin alkaa Nivan kouluhun, kotikylässä Täränössä. Mamma ja pappa olit mulle opethanhet ruottin kielen ette mie varmasti sielä koulussa pärjän.

Koulhun ei ollu pitkä matka mutta kyllä sielä kylän tiellä saato olla vaaralista kuitenki. Ottun musta koira oli aina irti ja saato tulla justhiins ko mie olin koulhun menemässä. Porot röhyit ja kaivoit maantien varessa ja niilä olit isot sarvet päässä. Ja jos oikein hullusti sattu niin se kauhean vaaralinen pluuvipiili saato tulla vasthaan ja peittä minun lumen alle.

Koulussa praatithiin ruottia vaikka koko ympäristö oli suomalainen. Kyllä mie ruottin kielen kansa pärjäsin, mutta mie olin niin uijo ette halkeamassa jos puhuttellhin. Hiljanen ymmyräinen tyär, palmikkot päässä ja kumakat jalassa.

Mamma sano, ette mie olin niin vavaskläppi. Pappa oli viikot porrimettässä ja raha ei ollu koskhaan liika. Mamma neulo mulle mattotraasuista vaatheita. Nin mie menin koulhun. Fröökynä koulussa killasi minua ko mie olin hyväoppinen ja en koskhaan pannu vasthaan sille. Joka päivä mie sain kirjhan pikku kultatähen, ja aina karamelliä ja äpyliä penkkhin.

Niin sait kansa kaikki muut, mutta ei yksi Suomen suomalainen tyär. Fröökynä tiesi aivan varmasti minkälaista sillä tyttärellä oli kotona, köyhä ja paljon kläppiä. Tyttären mamma ja pappa olit Suomesta. Sitä tyärtä se fröökynä kuitenki piinasi monta vuotta. Met toiset kattoima aina kunka se tyär oli ko se ei saanu karamelliä eikä äpyliä penkkhin koskhaan. Tyär ei saanu ko se ei koskhaan vastanu ko fröökynä kysyi läksyjä ruottiksi. Milläpä se tyär raukka vastasi ko sillä ei ollu ruottin kieli ?

Fröökynä piinasi kansa minua. Minun vierheen se pani sen häijjyn pojan, joka oli vähän jälissä. Se pistii minua aina vähän päästä terävällä pännällä eli

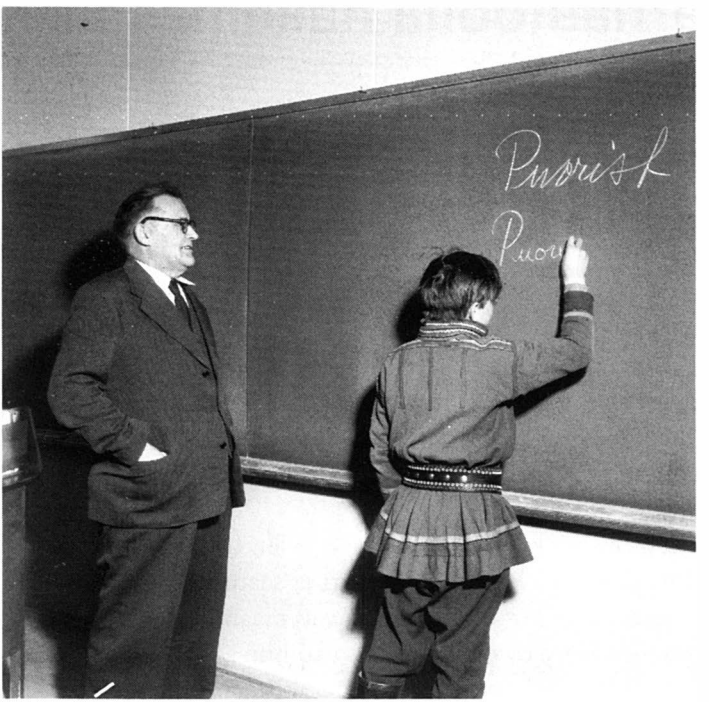

Nomadsskolan Jällivaarassa. Kuva: Hernried. Pohjoismaisen museon kuva-arkisto

tikkula. Miä joka olin uijo en tohtinu huuta. Ei se ollu ko kärsiä menhen. Helppasi kuitenki kauheasti ko poijan viethin semmoshen specialikoulhun missä oli muita samanlaisia jokka olit vähän jälissä.

Ko oli oikein ikävä koulussa mie saatoin istua kellarinkonkissa. Sieltä Hermanni, kouluvahtimestari, pruukasi nouta minun. Hermanni puhutteli ja lohutti minua suomen kielelä.

Tunthu, ette se oli ainua viisas ja hyvä ihminen sinä koulussa. No oli sielä kansa "ruokatantti" Reinon Anna, joka sano aina ilosesti jonkun sanan suomeksi ko mie ruoka sain.

Sielä vahtimestarih Hermannin kotona mie pruukasin käuvä kattomassa Leninin kuvva seinässä. Siitä net ei oikein tykkänhet kotona. En mie käsittäny miksi. Mie kuitenki piin ette Hermanni oli kauhean hyvä ihminen. Ei se niin paljo sanonu mutta tohusi sielä koulula joka päivä. Hermanni oli meän rastivahti, kuratori ja psykologi. Sen mie olen käsittänny vasta nyt. Milläs mie olisin pärjäny ilman Hermannia?

En mie tykkäny fröökynästä. Se pyöri niin ylpeännä penkkin eessä ja tulkkasi ruottia. Ja sitten vielä piinasi sitä suomalaista tyärriepua.

Kyllä se olis kaikki kylässä häätynhet saa tietä sen, mutta kukas olis kläppiä uskonu? Net eiko houravat Ilmankhaan fröökynä, lukenu ihminen semmosta tehe?

Sielä koulussa kävi välistä "inspekka" syynämässä mitä met koulussa oppima. Se tuli sinne muitten äijitten kansa. Niilä olit kostyymi päälä ja mie aivan tärisin jännästä ette en vain sanois väärin mithän. Helppasi kauheasti ko net äijät viimen menit, eikä tulhat takasin ko toisena vuona.

Ko koulupäivä viimen oli kaikki mie laukkkoin niin hoppua ko kerkisin minun mummun ja faarin tykö lehtipalole. Sielä mie pyysin hiiriä ja panin hoffmannin tippoja faarile sokkerin pääle, vaikka mummu sano ette:

– Kyllä faari on jo saanu tämän päivän ransunin. Mutta faari se kyllä makusti ja halusi vähän lissä.

Sielä mummun ja faarin tykönä oli mukava olla. Met praatima aivan suomea ja luima Haaparannan lehteä, ja useasti ramatusta jotaki. Mie tykkäsin enniten Psaltarista vaikka mie en mithän ymmärtänny. Mummu luki äähnen ko faari oli kohta sokea.

Met nauroima paljon yhessä mutta ko net "mustat miehet" tulit niin emmä met nauranhet ennä. Mustat miehet net olit saarnamiehet, jokka itketit ihmisiä. Silloin mie pistin laukkajalka Nivan tietä koulun sivu kissa Ikan tykö. Ika veti oven kiinni ja sano ette:

– Ja Taihvanpaasarit on taas liikheelä.

Mie tiesin ette Ikan tykö net ei tule. Sielä Ikan tykönä mie unhoittin kaikki synkkät kouluasiat. Sielä Ikan tykönä mie en tarttenu mithän. Mie en ko oleskelin vain. Kotona hääty lukea läksyt. Ja mamma tykkäsi ko mulla oli kultatähet kirjassa.

Mie en perustannu tähistäkhään. Ainua mukava koulussa oli Erkki, joka kävi samma luokka ko mie. Erkki se hali kaikkia tyttäriä mutta minua enniten. Erkki oli parempi minua matematikassa mutta kirjottamisessa mie löyn sen. – Kerran ko met piimä kirjotta satun niin Erkki eiko puri pännä ja kirjotti vain kaksi sanna ette: Hej fröken.

Mie kjauhistuin, mutta Erkki ei välittäny kuinka se satu meni ko nauro vain ja oli iloisen näkönen ja hali tyttäriä ko rasti tuli.

Rastila, mie otin koulun kukkapenkistä keltasia kukkia ja vein net Elminale, joka assu aivan koulun vieressä. Elmina oli niin synkkän näkönen ja kyssy aina:

– Oleks sie Jumalan lapsi ?

– En tiä mie vastasin ja annoin sille net kukkat.

Kukkia ei olis saanu otta koulun kukapenkkistä. Se oli varastaminen. Ja ko varastaa ja kiroaa niin kuuma kivi putoa päähän taihvalta. Mie ootin ette se kivvi tulle ko mie ensi kerran varastin kukkkia Elminale, mutta ko se ei tullu niin mie otin lissä kukkia. Net kukkat loistit ylös koko Elminan synkkän köökin ja mie päätin ette varastaa ei saa mutta Elminale mie vain saan otta kukkat.

Koulussa olit joulufestit silloin met pelasimma teatteria ja mammat tulit meitä katthoon. Mie sain aina olla prinsessa vaikka mie olisin halunu olla häxa eli joku muu petoo.

Kouluvuoet tulit ja menit. Karataa ei saanu ko silloin ko oli jään lähtö. Silloin ei saanu kukhaan meitä kakaroita kiini. Met laukkoima mitä jaksoima väylänranthan kattomhan sitä jään lähtöä. Oppetajat laukkoit perässä. Siellä mie hyppimä niiten jäitten päälä jokka olit rannanvirrassa. Pölkyt seisoit pystössä veessä ja rannthan tuli niin kauhea jääpatoo.

Veesi nousi ja vei kohta Ikan laon mutta meilä ei ollu törmän päälä hättää. Mie en rauhottunnu ennen ko se kauhea sahajauhopankki tuli. Se tuli kappalheissa ja meni siutti. Mie olin niin pöläny sitä pankkia ko kevväjäilä hääty sitä myön mennä kaupphan.

Olin kansa toivonu ette oppetaja olis pankkin päältä puonu vetthen ko se asu toisela puolen väylä. En tiä, kouluvuoet net ensimmäiset olit vain piina. Kyllä mulla olis pitäny olla hyvä, kuitenki parempi ko sillä pikku suomalaisela tyttärellä, mutta jotaki multa oli ryöstetty ja nyt mie tiän sen. Multa oli kieli ryöstetty. Ja mie haen elämänaika sitä saarnastoolia missä sanotthin ette Tornionlaakso tehthän ruottalaiseksi.

En halunnut herättää huomiota

ALLI RISBERG

Tulin Ruotsiin 13-vuotiaana marraskuun lopulla 1944. Olin Suomessa käynyt yhteiskoulun kaksi ensimmäistä luokkaa ja niin minut joulun jälkeen vietiin Luulajan tyttökoulun kolmannelle luokalle, vaikka en osannut kovinkaan monta ruotsin kielen sanaa. Istuin ja kuuntelin korvat höröllä ja pikkuhiljaa rupesin erottamaan sanoja puhujien sanatulvasta. Kun olin kuulevinani tutun sanan, reagoin. Paljon harmia aiheutti minulle alussa nimeni Alli, sillä välittömästi, kun joku opettajistani lausui alli.... (sanoakseen allihopa), pompin muun luokan suureksi hämmästykseksi yht'äkkiä seisomaan. (Se oli vielä niitä aikoja, kun oppilaan oli noustava seisomaan vastatakseen opettajan kysymykseen.) Kuuntelin siis todella tarkkaan opettajien puhetta oppiakseni kielen.

Muistan, että ruotsia oppiessani en tahtonut herättää minkäänlaista huomiota vaan halusin kaikessa rauhassa keskittyä oppimiseeni. Oli ystävällisiä opettajia, jotka yrittivät luoda kontaktin minuunkin silloin tällöin. Niin eräs heistä usein lausui luokkahuoneeseen tullessaan: "Iksi, kaksi, kollme, nellje, vissi, kussi", ja minä olin upota lattian läpi häpeästä. Joku toinen käytti senaikaisille ruotsalaisille radiosta niin tuttua fraasia: "Tiedotustoimiston uutisten jälkeen seuraavat uutiset suomeksi". Tajusin kyllä, että opettajani vain osoittivat ystävällisyyttään, mutta tunsin olevani täysin alakynnessä, kunnes opin kielen.

Kymmenkunta vuotta myöhemmin toimin mieheni kanssa opettajana eräässä pienessä Torniojokilaakson kylässä. Koulun alkaessa saimme ohjeet, että meidän tuli valvoa lapsia välitunneilla puhumasta suomea. Se oli kyllä kylän ainoa kommunikaatiokieli ja vasta-alkajat osasivatkin vain suomea. Minun tuli silti opettaa heitä lukemaan ja kirjoittamaan Stina Borrmannin "Nu ska vi läsa" -kirjan avulla, siis ruotsin kielen kautta. Toisluokkalaisia samassa luokkahuoneessa oleskelevia minun tuli jo opettaa kokonaan ruot-

siksi. Ummikkoruotsalaisen mieheni opetus 3–7:illä luokilla oli tietysti täysin ruotsinkielinen. Kukaan kyläläisistä ei halunnutkaan lapsilleen opetusta suomen kielessä tai suomen kielellä, vaan piti tärkeämpänä, että lapset saivat mahdollisimman paljon opetusta ruotsin kielessä, jotta oppisivat sen kunnolla. Kahden vuoden aikana tapasimme seudulla ainoastaan kaksi henkilöä, jotka puhuivat suomen kielen opetuksen puolesta. Toinen heistä oli koulutarkastaja William Snell, tunnettu suomen kielen opetuksen edestäpuhuja.

Viisikymmentäluvun loppupuolella muutin Keski-Ruotsiin. Lindesbergin kunta kuuluu alueihin, jonne suomalaiset muuttivat jo 1500-luvulla kaskia polttamaan. Nyt 1950-luvulla sekä metsätyömahdollisuudet että teollisuus houkuttelivat yhä useampaa suomalaisperhettä asettumaan seudulle, ja 60–70-luvuilla muuttoliikenne vilkastui huomattavasti Suomen työttömyyden kasvaessa. Työvoiman mukana seurasivat tietysti perheetkin ja lisää lapsia alkoi ilmestyä koulujen oville liki joka viikko. Heidät sijoitettiin tuttuun tapaan luokkiin istumaan, kuuntelemaan ja piirtämään kuten aikaisemminkin, mutta kun lapsimäärät vain kasvoivat, yksi ja toinen tunnollinen opettaja rupesi huolestumaan, kun ei mitenkään pystynyt auttamaan vastatulijoita.

Ja niin kävi, että minä kaksikielisenä opettajana sain ruveta ottamaan suomalaislapset jokusen tunnin viikossa koulupäivän jälkeen opettaakseni heille tärkeimpiä fraaseja kuten "nimeni on...", "kiitos, en halua lisää ruokaa..." ja "saanko mennä vessaan?". Opettajana olin tottunut oppikirjojen käyttöön ja niin kaivoin esille oman ruotsin kielen kirjani Suomesta, mutta huomasin sen sopimattomuuden meidän käyttöön ja jouduin turvautumaan omaan järkeeni oppikirjan sijasta.

Ajan mittaan todettiin, että lapset jäivät jälkeen eri aineissa ruotsin kieltä opiskellessaan, mikä toisinaan voi kestää pitemmänkin ajan. Minut pantiin nyt opettamaan eri aineitakin. Tämä oli alkua opinnonohjaukselle, mikä myöhemmin säädettiin laissa. Pikkuhiljaa jätin tavallisen luokanopettajantyöni, kun apuani tarvittiin enemmän ja enemmän siirtolaisoppilaiden parissa. Tämä työ ei lainkaan rajoittunut koulupäivän työtehtäviin vaan minunkaltaisista kaksikielisistä tuli aivan luonnollisesti tukihenkilöitä sekä kouluille että kodeille ja perheille. Meistä tuli "välittäjiä" myös siirtolaisperheiden ja yhteiskunnan välille, koska tulkkipalveluja ja – toimistoja ei silloisessa Ruotsissa vielä ollut.

Monta harvinaista kokemusta sain niiltä vuosilta. Muistan pääsiäisaaton, jolloin kirkkoherraystäväni soitti ja pyysi apuani minun juuri valmistellessa

perheen aattoateriaa. Hänen piti vihkiä kaksi sisarusta samana iltapäivänä ja toinen heistä meni naimisiin suomalaisen ummikon kanssa. Papin mielestä tämänkin piti ymmärtää, mitä hän tällaisessa tärkeässä tapahtumassa lupasi ja niin pappi oli vaikka onnistumatta yrittänyt saada käsiinsä kaksikielisen ammattiveljensä avukseen. En kyllä koskaan tule unohtamaan suomalaisen morsiamen syvästi vakavaa katsetta, kun papin vieressä seisoen alttarin sisäpuolella vihin hänet suomeksi. Sanani olivat ainoat, mitä nuori morsian elämänsä tarkeimmässä hetkessä ymmärsi.

Kun juuri olin synnyttänyt toisen lapseni, viereiseen synnytyshuoneeseen saapui ruotsia osaamaton vastasynnyttäjä. Avoimesta väliovesta kätilö huuteli minulle käskyjä, jotka synnytysvuoteella maatessani käänsin rouvalle suomen kielelle. Saimme perästäpäin viereiset sängyt, joten meidän ei enää tarvinnut huudella toisillemme. Jonkun vuorokauden kuskasin kerran myös aivan yksin korven kapeita teitä erästä pahoinpitelijää, joka oli etsimässä karannutta vaimoaan ja lapsia. Ei minulla ollut pelon syitä, olinhan ainoa, joka pystyi auttamaan häntä.

70-luvulla oli jo yleisimmin huomattu, että siirtolaislasten kouluoloissa oli paljon parantamisen varaa ja niin syntyi vilkas keskustelu mm. opetuskielestä. Niin järjestimme myös pienessä kunnassani opintopäivän, jolloin siirtolaiskonsulentti Gunilla Wrede Eskilstunasta, yksi alan uranuurtajista, kertoi, kuinka tärkeä kieli on lapsen kehitykselle. Opintopäivällä oli ruotsalaisten opettajien lisäksi rehtori ja psykologi. Välittömästi luentojen ja keskustelujen jälkeen kokoontuivat viimeksimainitut Gunillan ja minun kanssa neuvottelemaan siitä, minkälaisia mahdollisuuksia kunnassamme olisi perustaa suomenkielisiä opintoryhmiä. Meillä oli kyllä vain viisi suomenkielistä koulutulokasta, mutta tiesimme, että Köpingin Volvotehtailta oli saapumassa lisää suomenkielistä työväkeä Lindesbergiin. Saimme lopuksi kokoon kahdeksan oppilasta ja kun vielä onneksemme eräs opettaja Suomesta oli muuttamassa asumaan miehensä luokse Lindesbergiin, järjestyi opettajakysymyskin vaivatta.

Emme kutsuneet lapsiryhmää luokaksi, koska sen perustamiseen olisi vaadittu poliittisia päätöksiä. Olimme vain koulun toimihenkilöiden ja suomalaislasten vanhempien kanssa yksimielisiä siitä, että äidinkielisen ryhmän perustaminen oli järkevin asia järjestää opetusta lapsillemme. Seuraavina vuosina kaikilla suomalaislapsilla oli mahdollisuus käydä koulunsa ala- ja keskiasteet äidinkielellään ja selvänä tuloksena oli, että moni lapsi sai helpomman koulunkäynnin ja aikaisempaa useampi myös jatkoi koulunkäyntiään peruskoulun jälkeen.

Valitettavasti nyt viidentoista vuoden jälkeen lapsimäärä paluumuuton aiheuttamana on pienentynyt niin mitättömäksi, että vain kourallinen suomalaisoppilaita enää on jäljellä. Luokat joudutaan siten lopettamaan oppilaspuuttoon.

Mielestäni oli helppo työskennellä siirtolaislasten opettajana kunnassa, jossa minut tunnettiin aikaisemmasta koulutyöstäni ruotsalaislasten parissa. Olin "meikäläinen" koulussa ja pystyin siten vertaisena tuomaan esille mielipiteitäni siirtolaislasten opetuksen järjestämisestä sekä koulujohdolle että kollegoilleni, asia, joka varmaan on vaikeampi siirtolaisopettajalle, joka itse on vastatulija maassa. Koska myös toimin suomiseurassa, voin siellä keskustella avoimesti suomalaisten "meikäläisteni" kanssa heidän toivomuksistaan. Seuran nimellä pystyimme sitten virallisesti anomaan esimerkiksi opetuksen järjestämistä.

Vaikealta tuntui tietysti, että aina ja jatkuvasti jouduin informoimaan ihmisiä siitä, miksi suomenkielinen opetus näille lapsille oli tärkeämpää ja parempaa kuin ruotsinkielinen. Asuimmehan kuitenkin Ruotsissa, jossa täytyi osata ruotsia. Meidän tuli aina puolustaa oppilaitamme ja siten epäsuorasti myös omaa työtämme, mikä tuntui hankalalta. Koin myös järkyttävänä alussa, että Ruotsin hyvätahtoisessa koulussa kenelläkään ei tuntunut olevan kunnon vastuuta siirtolaisoppilaiden opetuksesta. Jopa oma rehtorinikin sanoi minulle kerran, että ymmärrän kyllä, että on sääli siirtolaisoppilaita, mutta mitä minä voin tehdä, kun "det är inte mitt bord".

Olen kuitenkin pitänyt työkenttääni erittäin mielenkiintoisena ja suuria mahdollisuuksia antavana opettajalle tavalliseen opettajantyöhön verrattuna. Olemmehan pystyneet käyttämään "tervettä järkeämme" suuressa määrin, koska on ollut kyse uuden luomisesta täysin alusta alkaen. Mielestäni minulla on myös ollut ainutlaatuiset edellytykset ymmärtää asia sisältäpäin, koska itse olen kokenut maahanmuuton ja koulunkäynnin sekä oppilaan että opettajan näkökulmasta.

Titta, vem är han?

SALME WERNER (o.s. ELO)

Raimo seisoo valmiiksi pukeutuneena laukku selässään ja jännittynyt ilme kasvoillaan lähteäkseen ensimmäiselle koulumatkalleen. Hän on hermostunut ja onhan siihen syytäkin: uusi koulu, uusi kieli ja kolmannelle luokalle.

– Älä katso noin, mene, ole kiltti ja käyttäydy hyvin. Näytä heille, että suomalaiset lapset ovat kilttejä. Kyllä sinä pian kielen opit. Älä pelkää. Muistathan, että Ruotsi on antanut Suomelle paljon kulttuuria ja sieltähän saimme kristinuskommekin. Mene nyt! Kello on paljon. Koulu on lähellä.

Raimo astelee hitaasti, seisahtuu silloin tällöin ja katsoo taakseen. Äiti katsoo ikkunasta ja vilkuttaa. Raimon askeleet ovat raskaat. Hän muistelee pientä maalaiskouluaan Suomessa ja tovereitaan, joita hän nyt todella kaipaa. Hän tuntee itsensä yksinäiseksi."Miksi äiti ja isä muuttivat tänne?" Raimo ajattelee. Kyllähän he sanoivat, että työn vuoksi, mutta en usko sitä. Kyllä Suomessakin olisi työtä löytynyt.

Koulun piha on suuri ja sieltä kuuluu kovaääninen hälinä. Värikkäisiin vaatteisiin pukeutuneet lapset huutelevat. Pojat painiskelivat tyttöjen katsellessa ja taputtavat käsiään.

– Titta, vem är han?

Raimo ei ymmärrä, tuijottaa vain.

– Vad heter du?

– Han är döv!

– Han är stumm!

Kun oppilaat menevät sisään, Raimo menee viimeisenä ja jää seisomaan aulaan. "Mihinkä luokkahuoneeseen hänen pitäisi mennä?" Raimo kysyy itseltään.

Kaksi suurikokoista poikaa kävelee häntä kohti. He pysähtyvät Raimon eteen:

– Vad gör du här?

Raimo katsoo lattiaan. Pojat alkavat kiskoa Raimoa hihasta ja nauravat ivallisesti. Raimo pelkää ja purskahtaa lopulta itkuun. Hän riuhtelee kaikin voimin poikien käsissä. Pojilla on hauskaa Raimon pelon kustannuksella.

– Menkää pois! Menkää pois! Raimo huutaa.

– Jaaa-så! Det här är en finne. Ta fram en kniv!

Raimo pääsee irroittautumaan poikien käsistä ja itku kurkussa hän jouksee kotiin.

– Äiti, minä en mene kouluun. Kukaan siellä ei pidä minusta. Mitä merkitsee "kniv". Anna minulle kniv.

Äiti hakee keittiöstä puukon.

– Tämä on kniv, mutta mitä sinä sillä teet?

– En sano, mutta en mene kouluun ilman puukkoa.

Kummallinen tuo poika on, äiti ajattelee.

Puhelin soi. Opettaja kysyy, miksi Raimo ei ole tullut kouluun ja kertoo, että he odottavat häntä.

Äiti lupaa viedä pojan kouluun. Raimoa hävettää; toisilla koululaisilla ei ole äitiä mukanaan.

Äiti pukee takin ylleen. Raimo sillä aikaa äidin näkemättä sujauttaa puukon koululaukkuunsa.

Näin alkoi Raimon ensimmäinen koulupäivä uudessa maassa, uudessa koulussa, tuntemattomien koulutoverien parissa.

Jäitä hattuun, Lassi

PERTTI HUHTINEN

Istuin nurmikolla ja katselin rannalla makaavia Cissiä ja Ankia. Katsoin ohi, mutta samalla kohti: niiden rinnat liikahtelivat mukavasti yläosattomissa. Aurinko meni pilveen, ilma viileni. Vieressä mekasti maitokuski Tagen kakarat jäätelöä kinuten. Vaimon keskikohta kohosi kuin Kebnekaise peittäen Tagen taakseen.

– Dumma mamma.

Isompi tytöistä suuttui ja äiti ponnisteli pystyyn. Tage katseli kädet pään alla maaten järvelle. Meillä ei ollut kaksiset välit. Tage syytti kerran parkkipaikalla mua autonsa naarmuttamisesta ja mä käskin sen painua mettään. Se hiiltyi yli normien ja kävi kiinni. Onneks joku pariskunta tuli paikalle ja Tagen oli pakko laskea irti.

Mun kompis Marokko oli kadonnut kioskille. Sitä sanottiin vain Marokoksi kun sen vanhemmat oli sieltä ja kaverilla oli niin vaikee nimi, ettei sitä kukaan osannut sanoa. Ei ainakaan oikein. Marokolla oli tuuria naismaailmassa. Se oli kai pari vuotta mua vanhempi, sen iästäkään ei oltu aivan varmoja. Kadulla se oli todella kova sana, streetfighter, niin ku ne tapaa sanoa. Mä näin kerran kun se veti näköön päätä isompaa kaveria. Kaveri tuli päälle jalka sojossa kuin veturi, mutta jostain ilmestyi aina Marokon nyrkki. Reilu se oli kanssa, kun kaveri kaatui katuun, niin Marokko ei kertaakaan potkassu. Sen olis useimmat karatefilmien katselijat tehneet.

– Hei Lassi.

Cissi ja Anki notkahtelivat ohi. Nekin näytti suuntaavan kioskille. Mä olin viime aikoina alkanu tosissaan kiinnostua naisista, vaikken mä sillä lailla ollu vielä kenenkään kanssa. Mulla alko olla taipumuksia siihen suuntaan. Ankin kanssa mulla oli ollu pientä menestystäkin, mielestäni. Eikä mun tyylissä ja ulkonäössä mitään vikaa ollu, gelettä mäkin käytin.

Aurinko valahti esiin pilven takaa, lämpö palasi.

– Hei. Meetteks kioskille?

Mutta ne meni jo. Marokko tuli kioskilta ja ohittaessaan naiset se pullisteli lihaksiaan. Vaikkei sillä isommin pullisteltavaa ollu, se oli paremminkin laiha ja jäntevä.

– Mikä nainen toi Cissi. Se on tosi hieno. Mä olin sen kanssa kerran,

Marokko irrotteli.

– Taitaa olla tarinaa

– Et usko vai. Lähetään niiden kanssa täältä.

– Mulle ihan sama.

– Lähetään nosteleen, Marokko veti jo vaatteita päälleen.

Sain t-paidan päälle ja olin kaatua työntäessäni jalkaa farkun punttiin. Huomasin Tagen katselevan. Vilkasin sitä, mutta sen katse lipsahti ohi. Ihmiset katsoo aina noin.

Kioskilla Cissi ja Anki istu pienoisgolfradan vieressä penkillä jäätelöä syöden. Leffe seisoi niiden edessä ja selitti jotain. Leffellä oli mustat farkut -tositajtat, t-paita ja baseboll-lakki. Sen faija oli joku kunnallispamppu ja mutsi omisti vaatekaupan. Ne kuulu seudun kermaan. Ne asuikin mettässä jossain vanhassa talossa, joka musta näytti linnalta. Leffellä oli paha maine: se kolhi pienempiä – joskus aika pahastikin. Se selviyty aina, se oli hyvä puhuun. Tai sit sen faija jelppas sitä. Isommilta kavereilta se olis saanu takkiinsa, mutta niitä vastaan se käytti toisenlaista taktiikkaa. Se ties et monen tummatukkasen sanasto loppu ennen sitä. Se soitti suutaan, kunnes kaveri hiilty ja lätkäs sitä. Leffe juoksi poliisilaitokselle ja teki ilmoituksen. Kaveri sai kutsun laitokselle.

... sit suikkalakit haki Hassen. Niillä oli hanskassa joku hoitomääräys. Hasse oli vaarallinen ittelleen tai oliks se ny muille. Se vietiin Karoliiniseen tutkimuksiin, Leffe hörähteli.

– Hello, Marokko ilmoitti.

Cissi ja Anki kääntyivät.

– Hello.

Mä nyökyttelin Marokon vieressä. Leffe kääntyi muhun päin: ilme oli suunnilleen sellainen, et lähetsä vai täytyyks mun vauhdittaa. Sit se vilkas Marokkoa ja totesi, ettei vauhditus onnistuisi.

– Tähän biitsillä löhöömiseen kyllästyy, Marokko aloitti.

– Ei oo muutakaan tekemistä, Cissi vastasi.

– Väärin, väärin. Me eletään mahdollisuuksien maailmassa, fantastisessa maassa. Aina voi pelata tennistä, nauttia kauniista luonnosta tai seurustella sivistyneesti toisten kanssa, Marokko runoili.

– Tai voitaishan me mennä Leffen mutsin putiikkiin ja ostaa merkkikuteita. Vai kuin Leffe?

Mutta Leffe oli kadonnut, se näkyi kävelevän tanssilavan ohi hiekkatietä bussipysäkille.

– Onks sulla rahaa? Cissi ihmetteli.

– Ei mutta ainahan sitä voi avata tilin, Marokko selitti. - Ei vaan, mulla on sen verran kuponkeja et saadaan hampurilaiset. Lähetäänkö?

– Me käydään hakemassa kuteet rannalta, odottakaa.

Cissi ja Anki katosivat. Marokko suki tukkaansa ja hymyili leveästi.

– Selvän teki. Mennään huoltikselle syömään hampurilaiset. Ja päätetään, mitä tehdään. Cool, Lassi, cool.

Huoltiksella Marokko tilasi neljä Big Burgeria. Kuin Euroopan omistaja Marokko laski tarpeellisen määrän kuponkeja tiskille.

– Tuuria, että on ahkerat vanhemmat, Marokko totesi työntäessään loput kupongeistaan taskuunsa.

– Mitä sun mutsi ja faija tekee? Cissi kysyi maistaessaan pahvimukistaan.

Marokko vilkaisi Cissiin.

– Faija on Marokon sulttaani ja mutsi konsuli, Marokko vastasi ärsyyntyneenä.

– Ei mut ihan tosissaan?

– Mun faija myy vihanneksia torilla ja mutsi on töissä päiväkodissa. Vaikka nyt se jelppaa faijaa. Mitäs sun tekee?

– Mun? Faijaa en oo nähny aikoihin. Se asuu Enköpingissä. Mutsi ja faija on eronnu. Faija on sähkömies. Mutsi on osuusliikkeen varastossa, Cissi kertoi.

– Mitäs sun vanhemmat tekee Lassi? Cissi uteli.

– Mutsi siivoaa, faija korjaa autoja. Jätin sanomatta, että ne oli eronneita kans. Puristin hampurilaisen yhteen ja aloin syödä. Pöytään tuli hiljaisuus.

– Tekeeks sun mitään? Marokko kysyi hetken kuluttua Ankilta.

Ankin oli vaikea päästä alkuun, se takelteli.

Mä aloin pitää siitä.

– Joo mun äiti on töissä kunnalla, teknisellä osastolla. Ja mun isä on insinööri, se on yhdessä rakennusliikkeessä töissä.

– Jaaha. Nyt kun ollaan selvitetty vanhempien ammatit voidaan tietokilpailua jatkaa muilla aiheilla. Mitäs teistä tulee isona?

– Mä olen ajatellu ruveta taksikuskiks, Cissi sanoi.

– Kuin niin?

– Joo, joo. Siisti, helppo homma. Istua ja olla sopivan kohtelias. Kato vaikka kuskeja, ne on pyöreitä kuin appelsiinit jonkun vuoden kuluttua. Eikä ansiotkaan niin huonot oo. Etenkin jos on oma auto.

– Tuleeks susta Ankin taksin asiakas?

– Mä olen ajatellu lukion jälkeen jatkaa yliopistossa, jos pääsen.

– Mikset pääsis. Ankilla on vain nelosia ja vitosia todistuksessa, Cissi vahvisti.

– Ja Lassista tulee? Marokko jatkoi uteluaan.

– En mä tiedä, kai mä meen töihin koulun jälkeen, mä vastasin ja ihmettelin kuinka ihmiset voi tietää niin paljon tulevaisuudestaan.

– Ja susta tulee rocklaulaja M.A.Rokko vai? kysyin.

– Just niin. Tai ehkä mä alan kasvattaan arabialaisia hevosia. Tai meen torikauppiaaksi tai paan pystyyn oman ravintolan Marokkoon. Ei nyt mä tiedän – mä alan opettajaks, niitä tarvitaan. Tunneilla mä sanon oppilaille, et tehkää mitä haluatte, kun ette vain hajota kouluu tai toisiinne. Välitunnit mä istun opettajienhuoneessa ja puhun paskaa. Kesät mä olen Marokossa ja hoitelen ravintolaani.

– Ei susta ole opettajaks, Cissi väitti.

– Kuin ni?

– Ei sun todistuksilla päästä opettajaks. Eikä sulla ole arvovaltaa. Sä tuskin tiedät mikä vuosi on.

– Totta helvetissä: 1368.

– A i kun sä oot hauska.

– Mä takaan et on. Arabien ajanlaskun mukaan. Se alkaa vuodesta 622.

– Onks toi totta? Tiedätteks te muut?

Mä kohautin olkapäitäni, en ollu kuullu siitä. Annika siirsi vaaleaa tukkaansa korvalta ja pyyhki servetillä huuliaan.

– Muistan lukeneeni siitä, Annika selitti.

– Ihmemies Marokko, Cissi katsoi Marokkoa kuin rocktähteä lavan reunalla.

– Enkä mä mitään todistuksia tarvi: sijaiseks pääsee kuka tahansa. Sanoks joku jotain arvovallasta, Marokko yritti olla vaatimaton ja pyyhki ujosti kädellään paitansa rinnusta ja hihaa, kuin roskia puhdistaen.

– Tietteks mitä, mun mutsi on Ahvenanmaalla. Se tulee vasta illalla. Me voitais mennä meille, Cissi ehdotti.

– Missäs sä asuitkaan, mä kysyin jotain sanoakseni.

– Svenstassa Kopparstigenillä, Cissi vastasi.

Cissi oli tosissaan kiinnostunut Marokosta.

Bussissa Marokko kiilasi Cissin viereen ja minä Ankin. Niin lähelle kuin uskalsin.

– Olispa vielä muutama viikko lomaa, Anki sanoi.

– Joo.

Bussi kurvasi ja nojauduin Ankiin. Näin pitkälle en ollu Ankin kanssa päässytkään. Aikaisemmin me oltiin vain juteltu. Eikä Ankilla tuntunut olevan sitä vastaan. Bussikuski päästeli alamäen kovaa. Sitä sanottiinkin Sennaksi. Vastaan tuli toinen bussi, Senna nosti oikean kätensä tervehdykseen. Ohitettiin paloasema ja lähestyttiin keskustaa. Senna jarrutti kevyesti.

– Sennan pitäis olla rallikuski, sanoin Ankille.

Anki sanoi jotain jota en kuullut, bussi pysähtyi ja ovet suhahti auki. Marokko ja Cissi oli ensimmäisinä pysäkillä ja paineli nurmikon poikki lauta-aidassa olevaa aukkoa kohti. Anki nojautui muhun ja pani kätensä selän takaa lantiolleni. Mun käsi hakeutui sen olkapäälle.

– Tulkaa ny, Marokko huuteli aidan raossa.

Aita oli miehen korkuinen ja siihen oli siniselle pohjalle maalattu tasaisin välein vihreitä kuusia. Me pujoteltiin Marokon ja Cissin perästä aidan raosta.

– Minne ne katos?

– Mä tiedän missä Cissi asuu, Anki vastasi.

Me painuttiin niiden jälkeen ja mitä sitten tapahtui ei ollut mulle uutta. Cissi ja Marokko rupes nuoleskeleen toisiaan. Ne keskitty toisiinsa niin et ne meni eri huoneeseen. Anki ja mä jäätiin sohvalle. Ensimmäistä kertaa mä katsoin Ankia kunnolla. Se ei ollut mikään kaunotar kasvoistaan: vaalee tukka, pystynenä, hiukan ulkoneva ylähuuli. Kasvot oli tavalliset, ehkä heikko kolmonen. Mutta kroppa sillä oli vahva nelonen: kuin Madonna.

Mä en ollut aivan aloittelija näissä alkulämmittelyissä. Mutta pitemmälle mä en ollu koskaan mennytkään. Tai päässy – kuinka vaan. Me maisteltiin toisiamme sohvalla, painittiin, huohotettiin ja välillä naurettiin. Meillä oli sen verran hauskaa, että sohva oli vähällä hajota. Työnsin käteni Ankin t-paidan alle ja tunsin sen rinnat käsissäni. Anki hiljeni.

– Lassi, ens lauantaina mun äiti ja isä lähtee mökille. Mä olen sopinu niiden kanssa, että mä olen Cissin luona yötä. Mennään meille ja ollaan yhdessä, sillai oikeesti.

Mua melkein huimas. Mä ajattelin kaikkee hienoo.

– Käy mun puolestani, sain sanotuksi.

– Osta kondomeja lauantaiksi, Anki sanoi ja hyväili kädellään mun poskea. Mulla oli sellainen tunne, et mä olin haleta.

– Joo, mä ostan, mä sanoin. Vaikkei mulla ollu aavistustakaan mistä. Paskat siitä. Mä hankkisin niitä vaikka Svappavaarasta.

– Lähetään ulos, Anki sanoi ja otti mua kädestä. Mä pidin naamarin totisena, mutta mun olis tehny mieli huutaa ja puristaa Ankia. Mut ei sellaista noin vain voi tehdä.

Kaksi päivää myöhemmin kävelin kaupan kassaan naama pokkana kondomit kädessä. Valitsin hetken, jolloin kassalla ei ollut muita. Kassa sattui olemaan mies, mä olin vähällä kääntyä takaisin. Mun vasen käsi tärisi vähän, mä työnsin sen taskuun. Näytin paketin ja annoin rahat oikealla. Mies otti rahat ja antoi hymyillen vaihtorahat.

– Ole hyvä.

– Kiitos, sain sanotuksi ja suunnistin ovelle.

– Sitä mennään naisiin, kuulin miehen sanovan.

Päästyäni ovesta katsoin miestä. Se istui ja katseli hymyillen mua. Eikä mitenkään ilkeesti. Kävelin läheisen metsikön reunaan, vasta siellä mun käsi lakkas tärisemästä. Joukko poikia lehahti pakoon kuin linnut. Ne työnteli kiireissään tupakansytyttäjiä taskuihin. Yks niistä kääntyi, se oli Miguel. Se tunsi mut ja pysähtyi. Sen silmät olivat punaiset: ne oli haistellu sytytinkaasua.

– Terve Lassi.

– Terve veli.

– Olit pelottaa mut. Mitä sä täällä teet?

– Meen kotiin tätä kautta.

– Jaa. Nähdään.

Durex extra trygg, luki paketissa. Kotona piilotin paketin kirjojen väliin, varmuuden vuoksi.

Lauantaina mä työnsin deodoranttia kainaloon ja vähän muualle. Kukaan ei voinu väittää ettenkö mä huolehtinu hygieniastani. Jopa siinä määrin, että mutsi ihmetteli.

– Mihinkän sinä Lassi menet?

– Mä meen ulos.

– Minä käyn illalla Seijan luona, tulen vähän myöhemmin sitten.

– Jaa.

Mutsi olis myöhään poissa – ja kyselisi vähemmän. Ne meni tansseihin

tai joi viiniä sen Seijan luona. Tai teki kumpaakin.

Kun Anki avasi oven sovittuun aikaan, en ollu uskoa silmiäni. Se näytti todella hyvältä valkoisessa paidassa ja vaaleissa kesäfarkuissa. Mä tunsin uudestaan itseni ujoksi.

– Hei Lassi, tule sisään, Anki sanoi.

Tuntui kuin tapahtumat olis ollu jostain elokuvasta. Anki halasi mua.

– Oletko ostanu? Anki kysyi.

– Cool, baby.

Ankin huulet tuntui niin hyviltä, et mä olin haleta. Tavallaan mä teinkin niin. Mä olin ensimmäistä kertaa tytön kanssa, sillai. Ankille se ei ollu ensimmäinen kerta ja hyvä olikin, mä olisin varmaan tunaroinu kaiken muuten.

Onneks mutsi ei ollu kotona, kun mä illalla tulin kotiin kaula valmiiks pureskeltuna. Meni pari viikkoa ennen kuin se tuli entiselleen. Mä en tullu koskaan. Mulla oli sellainen olo, että mä olisin pystyny hyppämään matalampien talojen katoille. Ei vaan tullu yritettyy.

Mä tykkäsin Ankista sen verran, etten kärsiny kuulla pahaa sanaa siitä. Me oltiin tiiviisti yhdessä. Anki asu omakotitalossa, sen kämppä oli yläkerrassa. Me oltiin siellä usein, kun sen vanhemmat ei ollu kotona.

Päivää ennen koulun alkua me oltiin taas Ankilla, sen vanhemmat oli kylässä jossain ja tulis vasta myöhään. Me seistiin Ankin huoneessa ja nojattiin tiiviisti toisiimme.

– Mä rakastan sua, Anki sanoi hiljaa.

– Niin mäkin sua.

Mä otin Ankilta paidan pois ja hyväilin Ankia. Se työnsi kätensä mun farkkujen takataskuihin. Sanaakaan ei sanottu, me puhuttiin kielillä. Sit tapahtui jotain uskomatonta: huoneen ovi aukeni ja kynnyksellä seisoi harmaapartainen, sinipuseroinen ja samettihousuinen mies. Kangistuin.

– Mitäs täällä tapahtuu? mies kysyi kuuluvalla äänellä.

– Jaa, mitä, Anki hätkähti, se oli selkä oveen päin.

– Kukas sinä olet?

– Juu... mä olen Lassi, yritin ystävällisesti.

Mun sanani vaikutti arsyttävän sitä. Se astui lähemmäs.

– Mitä helvettiä sä täällä teet.

Mä tulin ihan rauhalliseks, olin kylmä kuin jääpala, vaikka äijä alkoi hermostua.

– Mä ajattelin naida Annikan kanssa, sanoin.

– Täh?

Äijä näytti siltä kuin sitä olisi lyöty kumivasaralla päähän. Hitaasti se alkoi toipua. Etten mä osannu pitää suuta kii.

– Isä...

– Pane vaatteet päälle. Ja ulos täältä. Saatanan sika.

Nappasin sohvalta puseroni ja kiersin ukon turvallisen matkan päästä.

Annikan faija alko liikkuu kohti. Ovella olin törmätä naiseen, se oli kai Ankin äiti: lyhyt vaalea tukka ja pelästyneet silmät. Ohitin sen, kävelin alakertaan ja ulos. Ulkona lisäsin vauhtia, pääsin asfalttitieltä kerrostaloalueelle. Keskustan hampurilaiskioskilla seisoi jengi, ehdin näkeen Leffen ja pari muuta. Onneks ne ei tupannu lähelle.

– Voi saatana.

– Ni mitäs sinä Lassi, mutsi ihmetteli kotona.

Mä painuin sänkyyni makaamaan. Mutsi tuli perässä mun huoneeseeni.

– Mikä sun on?

– Anna mun olla rauhassa. Mee ulos, mä äyskäsin.

– Mä vaan ajattelin, jos mä voisin jotenkin...

– Et.

Mutsi lähti huoneesta. Mä yritin ajatella, mitä Ankin faija tekis. Helvetti et niiden piti tulla. Ja et mä en osannu pitää suuta kiinni. Ankin faija vois tietysti ottaa selville missä mä asuin ja tulla valittaa mutsille. Paljoo muuta se ei voisikaan. Mä yritin rauhottuu. Mitähän Anki teki just nyt.

Sadat kynttilät valaisivat salia, nurkat olivat kuitenkin pimeitä ja sali oli kylmä ja vetoinen. Etuosassa oli koroke kuin koulun juhlasalissa, vain hieman matalampi. Lavalla oli puoliympyrän muodossa puutuoleja. Korkeimmalla tuolilla keskellä istui hoikka nainen lattiaan saakka ylettyvässä vihreässä hameessa. Hameen ylääosa oli erillinen, leveät keltaiset käännökset hihoissa. Kaula-aukko oli okey ja naisella oli kaulassaan hopeanväriset helmet.

Lähimpänä naista istui mies, jonka jalat juuri ja juuri uloittuivat tuolista lattialle. Mies oli pyöreä ja lyhyttukkainen. Väkeä oli niin paljon, että osa seisoi tuolien takanakin. Monet vaikkuttivat jollain tapaa tutuilta.

– Tule lähemmäs, lyhytjalkainen mies käski.

Helvetti, se oli ruotsinmaikka. Vieressä istui kuraattori, psykologi ja koko baletti. Joukossa oli muutama joita en tuntenut.

Joku työnsi mua eteenpäin.

– Me Margareetta, sveenien ja göötttien kuningatar olemme kutsuneet teidät tänne, keskimmäisen tuolin nainen julisti.

– Kumarra, kuului takaani.

Nyökkäsin häkeltyneenä.

– Lassi Simonpoika, olet vastaamassa asiassa, jonka Magnus Österlund on nostanut.

– Jaa kuka, ihmettelin.

Ruotsinmaikka sipaisi peukalolla ja etusormella viiksiään ja tuijotti jotain paperia.

– Lassi Simonpoika syytetä Magnus Öivindinpojan tyttären väkisinmakaamisyritys, ruotsin maikka solkkasi kummasti. Mies, joka aina oli pitäny tärkeänä kielen osaamista. Olikohan se juovuksissa.

– Onks Anki täällä, mä vilkuilin ympärilleni.

– Sinä Lassi voit puhu vain kun sinulta kysytä. Ja silloinki sinu täyty viitata ensin. Luen syyte. Tämä vuode, tämä kuu kuusitoista päivä oli Lassi Simonpoika tullu kylä Österbergi. Syytetty yritti väkisinmaata Österbergi tytär Anki.

– Paskapuhetta, vastustin.

Joku tönäisi selkään.

Magnus ja Svea Österbergi tuli onneksi koti ja esti rikos. Koska Lassi Simonpoika on alaikäinen on täällä koulu-, sosiaali- ja poliisitoimi edustettuna. Myös Lassi isä ja äiti on täällä, ruotsinmaikka loitsusi.

– Isä ja äiti? Kuka ne...

– Haluamme ensin kuulla isääsi ja äitiäsi, Margareetta sanoi.

Totta. Ne talutti esiin mun faijan. Sillä oli muovireunainen lippalakki, siniset paskaset haalarit ja iso kiintoavain kädessä. Se ei oikein tienny mitä tehdä ja työnsi toisen käden taskuunsa.

– Simo Reinonpoika, minkälainen suhde teillä on poikaanne, Margareetta kysyi.

– Joo mä tossa mekkasin vähän yhtä seiskakasin Volvoo. Pitäis säätää venttiilit... suhde? On ollu viime aikoina niin paljon hommia etten mä oikein ole ehtiny ajatteleen poikaa.

– Ei meillä ole mitään suhdetta. Ei me tavata. Mutsi ja faija asuu erossa, mä sanoin kovalla äänellä.

– Ennen kuin me erottiin niin se oli kaikki viikonloput kännissä. Eron jälkeen se ei ole poikaansa yhteyttä pitänyt, huusi tuttu ääni ihmisten takaa sivulta.

– Kuka huutta. Tuokka huutaja esiin, ruotsinmaikka käski.

Mutsi talutettiin mun ja fatsin viereen.

– Kukas te olette, Margareeta kysyi.

Helena Liisantytär. Lassin äiti.

– Jaaha. Kertoisitteko pojastanne, Helena Liisantytär, Margareetta kehotti.

Mutsi oli pukeutunu parhaisiinsa ja se oli vauhdissa.

– Juu. Se on niin kuin sanoin, ei ole isä pojastaan huolehtinut. On ollu muuta tekemistä. Eron jälkeen olen yksin huolehtinut Lassista. Kaikin tavoin. Ei voi sanoa, että pojalla olis ollu puutetta jostain. Hyvät vaatteet ja muut...

– Teillä vanhemmilla näyttää olevan vaikeuksia keskenänne, Margareetta onnistui katkaisemaan.

– Vaikka teillä on jo avioero, niin ehdottaisin, että ottaisitte yhteyden perheasiainneuvontaan.

– Me ollaan käyty siellä. Ei siitä ollut mitään apua, mutsi protestoi.

Ne ohjattiin sivulle, faija työnsi kummatkin kätensä taskuihin ja jostain kumman syystä mutsi jäi seisomaan sen viereen.

– Nyt me halua kuulla Lassi Simonpojan koulu. Voisiko rehtori kerto Lassista, ruotsinmaikka viittasi kädellään vierellään istuvaan äijään, jota en tuntenut.

– Kuvaisin Lassia aktiiviseksi nuoreksi mieheksi, joka erottuu muista.

– Mitä tarkoittaa?

– Opettajat sanovat hänen häiritsevän opetusta. Hän on rauhaton tunneilla.

– Opettajat sanovat, onko täällä joku opettaja.

– Minä.

Huutaja oli erityisopettaja Leena.

– Minulla on joitakin tunteja Lassin kanssa, pienessä ryhmässä.

– Pieni ryhmä?

– Lassi saa eräiden muiden kanssa opetusta pienemmässä ryhmässä: matematiikassa ja joissakin muissa aineissa.

– Tukiopetusta.

– Tavallaan. Ja siinä ryhmässä Lassi pärjää hyvin.

– Kiitti Leena, mä sanoin.

Leena katsoi mua. Ruotsinmaikka näytti toimivan tilaisuuden spiikkerinä.

– Kuraattori, minkälainen erfarenhet teillä on Lassista, se kysyi. Se oli varmaan juonu kokonaisen sjuttifemman. Sen verran sillä meni kielet sekaisin.

– Olen keskustellut Lassin kanssa useamman kerran. Kuten rehtori sanoi,

Lassi on aktiivinen nuori mies, jolla on keskittymisvaikeuksia. Hänellä on myös vaikeuksia muiden kanssa.

– Vaikuttaako siihen psyykkinen, sosiaalinen vai kumpikin tekijä?

– Ilmeisesti sosiaalinen, kuraattori sanoi ja yritti nykäistä hamettaan alemmaksi. Alle polvien se ei suostunut menemään.

– Entä Lassi Simonpojan terveys?

– Normaali näkö, kuulo ja muut arvot, vastasi nainen, jolla oli ensiapulaatikko sylissään.

– Kuulemme Vuorikollegion jäsentä insinööri Österlundia, Margareetta ilmoitti.

Ankin faija käveli jostain mun eteeni, kumarsi kohteliaasti Margareetalle ja pokkuroi muuallekin.

– Teidän kuninkaallinen korkeutenne. Arvoisat läsnäolijat. Olemme kuulleet ihmisiä, jotka tuntevat Lassin. Kaikkien kertomus on yhdenpitävä: Lassi ei sopeudu elämään täällä. Hän tulee itäisestä provinssistamme, mutta on asunut suurimman osan ikäänsä täällä. Hän ei tunne tapojamme eikä kieltämme omakseen. Hänen vanhempansa eivät kykene poikaa hoitamaan. Yhteiskuntamme on menettämässä otteensa sellaisista kuin Lassi. He ovat vaaraksi muille, heidät on eristettävä. Teidän kuninkaallinen korkeutenne. Vaadin Lassi Simonpojan huostaanottoa ja sijoitusta koulukotiin. Tällä kertaa pystyimme estämään tyttäremme raiskauksen. Onneksi. Mutta minkä rikoksen Lassi tekee ensi kerralla.

Mun päässä kihelmöi.

– En... mä tehnyt sitä.

– Niin ne kaikki sanoo, Ankin faija hymyili ivallisesti mulle.

– Sä valehtelet äijä. Kyllä me Ankin kanssa naitu ollaan. Muttei väkisin. Me tykätään toisistamme.

– Puhuttele Magnus Öivindinpoika oikea nimi, ruotsinmaikka mökelsi.

Ankin faijan kasvot oli hetken tyhjät kuin elokuvakangas: filmi oli katki, mutta konehuoneesta kuului surina.

Sitten se ryhdistäytyi.

– Teidän korkeutenne. Kuten huomaatte poika on häikäilemätön ja tunteeton.

– Lassi Simonpoika. Täällä sinä et voi esittää mitään syytteitä insinööri Magnus Öivindinpoikaa kohtaan. Hän on aatelismies. Sinä kuulut piikojen ja renkien säätyyn. Vain aatelismiehet voivat syyttää ja ratkaista toistensa asioita.

Lattia alkoi keinua hiljaa, nappasin kiinni lähimmästä ihmisestä.

– Ootteks te tullu aivan dilleiks? Häh. Te ootte raahanneet mun mutsin ja faijan tänne. Leikkimään teidän leikkejänne. Faija näyttää sirkuksesta karanneelta klovnilta.

– Lassi! faija huusi uhkaavasti.

– Ole hiljaa. Mä olen saanu tarpeekseni sun mölyämisestä ja kurinpidostas. Toista se oli ennen, silloin oli sitä ja silloin oli tätä. Ethän sä mikään klovni ole, mutta susta vaan on tehty sellainen. Nää parempiosaiset ei pidä sunlaisistas. Ankin faija väitti etten mä tunne teidän tapojanne. Paskapuhetta. Mä tunnen ja tunnen vielä jonkin verran itäisen provinssinkin. Mä olen osa kumpaakin, vaikka te olette tehny kaikkenne etten mä olis. Mutsi diggaa tangoo ja humppaa, lukee Annaa, fatsi Hymyä ja mä Okej-lehteä. Luulitteks te etten mä osaa lukea? Te kai haluaisitte valita ihmisetkin joitten kanssa me saatais seurustella.

– Hänen rajansa alkavat hämärtyä, psykologi totesi.

– Poliisiassistentti, ottakaa Lassi haltuunne, ruotsinmaikka selitti kieli kankeana. Kumma ettei sen kasvoista näkyny et se oli kanelissa.

– Kun mä valitsen seurani, valitsen väärin – teidän mielestä. Tykkään väärästä ihmisestä. Etteks te tajua et Anki ja mä tykätään toisistamme. Kysykää vaikka siltä. Väkisin me ei tehty mitään.

– Viekää se pois, ruotsinmaikka yritti pysyä rauhallisena. Tunsin kuinka käsistäni otettiin kiinni. Lattia keinahti vastaan.

Lassi!

Lassi!

Mä ponkaisin pystyyn kuin japanilainen Ninja-soturi. Mutsi seiso mun edessä silmät harallaan. Kai mä näytin hurjalta.

– Rauhoitu Lassi. Rauhoitu. Olet huutanu ja hosunu sängyssäsi viimeiset viisi minuuttia kuin hassu. Mikä sinun on?

– Mä näin kai unta.

– Tule syömään keittiöön. Minä lähden töihin. Sinulla on kouluun meno.

Kävelin keittiöön. Pöydällä oli muroja. Tein leivän ja aloin syödä.

Näin mutsin kävelevän pihalla. Vastapäisen talon kulmalta ilmestyi poliisiauto pihaan. Se pysähtyi meidän rapun eteen. Ne haki varmaan Jokmokk-Jokkea, se myi viinaa. Tai sitten yläkerran lattarit oli taas juhlinu koko yön ja naapurit valittanu juhlista.

Koulukuvia

ERJA LEMPINEN

Bussinkuljettaja Lauri Keränen ja oppilas Emma. Bro 1992.

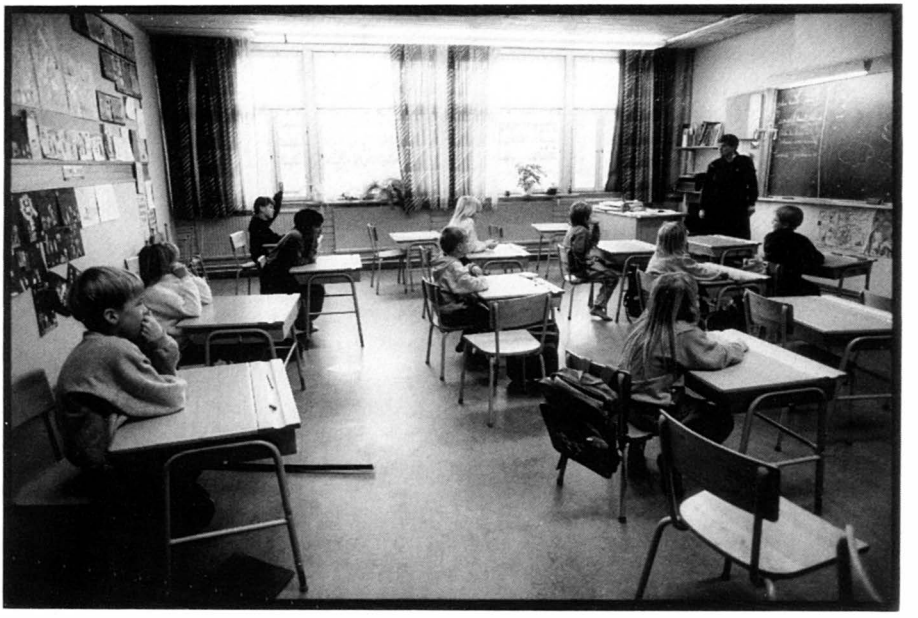

Bron koulussa ensimmäisen ja toisen luokan oppilaita vuodelta 1992.

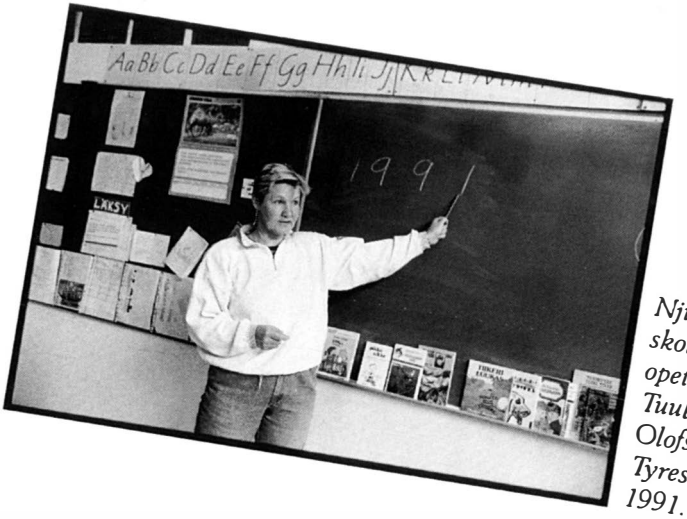

Njupskärrskolan, opettaja Tuula Olofsson, Tyresössä 1991.

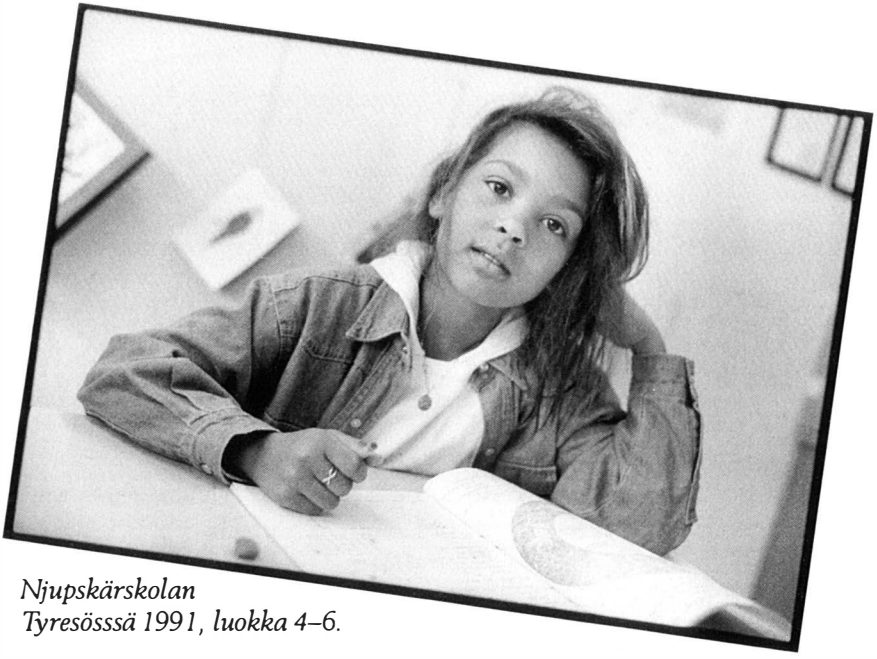

Njupskärskolan
Tyresösssä 1991, luokka 4–6.

Opettaja
Anja Rättö
Brossa
1992.

Bro helmikuussa 1992.

Suomalaisen luokan poikia Lågmossenin koulussa. Göteborgissa vuonna 1991.

Njupskärrskolan, Tyresö 1991.

Njupskärrskolan, suomalainen luokka 4–6, 1991.

Njupskärsskolan 1991.

Upplands-Väsby 1990.

Bro 1992.

II

VANHEMMAT HERÄÄVÄT

Aapi Lohinivan oma luokkakuva Rovaniemen maalaiskunnasta Lohinivan kylästä vuodelta 1948. Valokuvaaja tuntematon. Aapi Lohinivan kokoelma.

Mielenosoitus suomen kielen puolesta valtiopäivätalon edessä, Tukholmassa 1986. Kuva: Timo Äikiö.

Millä oikeudella
te määrittelette
meidän todellisuutemme ?

Teidän apunne
sitoo meidän kätemme
ahdistaa vaatimuksemme
kiittämättömyydeksi

Te tarjoatte meille
edistyksellisiä muutoksia

Me haluamme vapautta

Te ette voi meitä hallita

Meillä on omat kielemme

RUNOT:
PIRKKO LEPORANTA- MORLEY

Lakkokouksessa luulen,
jos valitsisin
sanani oikein,
saisin päättäjät ymmärtämään

Ainoa, minkä he tajuavat,
on hätäni voima:
– Te suomalaiset,
olette niin aggressiivisia !

Heillä ei ole
mitään menetettävää.
Vain minun lapselleni,
tämä kokous,
on kyse elämän ehdoista.

Piru vie !
On täällä oltava oikeutta

ja seuraava
nousee valehtelemaan

vallan edustajille
sopiva vale
on tervetulleempi kuin totuus
se sopii paremmin kokouspöytäkirjaan

Yhteinen laulukirjammeko?

JOUKO KARTTUNEN

1970-luvulla koulun oli lähdettävä itsekritiikin tielle. Göteborgissa aloitteentekijänä toimi siirtolaisrehtori *Terttu Rosengren*. Suomalaisoppilaita sijoitettiin apuluokkaan, joita alettiin kutsua valmistaviksi luokiksi. Ajatuksena oli, että lapsen kielitaitovalmiuksien lisäännyttyä oppilas siirrettiin ruotsalaiseen luokkaan. Monille oppilaille tälläinen ratkaisu ei ollut hyvä ja vaikeudet kasautuivat ylempiin ikäkerroksiin.

Hjällbon kaupunginosan sosiaalilautakunnan puheenjohtaja *John W. Gustavsson* otti kanssani puheeksi suomalaiset nuoret, jotka istuivat torilla imppaamassa tinneriä kouluaikana. Sekä koulu että sosiaali halusivat siirtää vastuun "suomalaisista ongelmanuorista" toisilleen.

Suomenkielisten lasten huolestuttava koulutilanne sai monet vanhemmat harkitsemaan paluumuuttoa. Mutta oli myös niitä, jotka uskoivat voivansa vaikuttaa koululaitoksen kehitykseen.

Itse pohdin koulukysymystä kahden pienen lapsen isän ja aloittelevan kunnalispoliitikon näkökulmasta. Suomenkielisten lasten ja omienkin lasteni kouluolojen parantamiseksi olin halukas osallistumaan koululautakuntaan sosiaalilautakunnan ja vapaa-ajanlautakunnan sijasta.

Tähän aikaan minulla oli vielä jäljellä usko koululaitoksen oikeudenmukaisuuteen ja tahtoon asettaa lapset etusijalle, jos lasten etu niin todistetusti vaatii. Tämän ajatuksen olen joutunut arvioimaan uudelleen.

Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliiton Göteborgin piiri järjesti kevättalvella 1977 kaksikielisyysseminaarin, jossa alustajana oli *Tove Skuttnabb-Kangas*. Alustus ja sitä seurannut keskustelu vahvistivat käsitystäni, että tilanne vaati pikaista toimintaa ja lupasin lähteä asian edistämiseen poliittisten kanavien kautta. Asiaa pohdittiin myös kahvipöytäkeskusteluissa, mutta koska tiesimme monen suomalaisseuralaisen olevan varovaisen puoluepoliittisissa kysymyksissä, sovittiin kaikessa hiljaisuudessa, että aloitteita tuettiin hankkeen edistymisen myötä.

Ankkuroin aloitteen etukäteen myös Göteborgin Suomenkieliseen Sosialidemokraattiseen Yhdistykseen, jonka kannatuksen sain helposti, koska olin kyseisen yhdistyksen puheenjohtaja. Esimakua epäröinnistä sain, kun aloitetta puitiin ja keskusteltiin oman kaupunkivaltuustoryhmäni keskuudessa. Kovin monet eivät näyttäneet tuntevan selväpiirteisinä pitämiäni puolikielisyys- ja kaksikielisyys-käsitteitä. Katsoin aiheelliseksi lähettää kokouksen jälkeen kirjeen joillekin avainhenkilöille.

Valtuustoaloite 1977 no 266 allekirjoitettiin 10. kesäkuuta 1977 ja jätin sen kaupunginkanslian virkakoneiston käsiteltäväksi. Aloitteessa ehdotettiin laajennettua kotikielenopetusta sekä samoin kielellisesti ja kultturellisesti yhtenäisiä päiväkoti-ja esikouluryhmiä sekä suomenkielisiä peruskoululuokkia.

Vaikka itse aloite oli vain muutaman rivin mittainen osoittautui, että sen tiimoilta käyntiin lähtenyt prosessi tuli täyttämään satoja konekirjoitusarkkeja, työllisti useita virkamiehiä ja aiheutti unettomia öitä suomalaisaktiiveille.

Normaalin käytännön mukaisesti lähetettiin aloite lausuntokierrokselle eri virastoille ja sosiaalivirasto totesi työskentelevänsä aloitteen hengen mukaisesti, ja näin ollen se ei katsonut tarvitsevansa ylimääräisiä selvityksiä tai toimenpiteitä. Tämä siitä huolimatta, että esimerkiksi esikoulun "kotikielenharjoitusta" sai kaikista siirtolaistaustan omaavista kuusivuotiaista vain 25% eli 135 lasta.

Kouluvirasto oli sen sijaan valmis "ennakkoluulottomasti selvittämään esikoulussa annettavan kotikielenharjoituksen sekä peruskoulun kotikielenopetuksen organisaation ja sisällön..."

Virastojen eriävät käsitykset selvitysten tarpeellisuudesta eivät antaneet aloitteelle tarpeeksi laajaa pohjaa, mikä olisi tarvittu, jotta olisi voitu luoda kokonaiskuva suomenkielisten lasten ja nuorten tarpeista sekä mahdollisuus yhteistyön kehittämiseen eri virastojen kesken.

Tekemäni aloite käsiteltiin kunnanvaltuustossa ja se oli luonnollisesti jännittävä tapahtuma jo siinäkin mielessä, että olin valmistautunut pitämään ensimmäisen "linjapuheeni". Olin vakuuttunut, että valtuusto tulisi keskustelemaan asiasta suurella antautumuksella ja mielenkiinnolla. Pettymykseni oli melkoinen kun ainoastaan keskussosiaalilautakunnan puheenjohtaja *Bengt Larsson* käytti lyhyen puheenvuoron kaikista 81:stä valtuutetusta.

Syytin mielessäni laimeata kiinnostusta siitä, että kello oli reilusti yli kymmenen illalla ja siinä vaiheessa lienee murteellinen puhemelodiani ollut

koettelemus läsnäolleille riikinruotsalaisille.

Vastoin luuloani ei valtuuston päätös johtanut siihen, että kouluvirasto olisi ryhtynyt toimenpiteisiin. Asian vauhdittamiseksi tein syksyllä 1977 uuden ehdotuksen jatkotoimenpiteistä koululautakunnassa. Ehdotin myös, että "siirtolaiskielisten" lukion tarve selvitettäisiin. Uudet ehdotukseni käsiteltiin omassa puolueryhmässäni, joka oli valmis asettumaan sen taakse.

Monet suomalaistahot reagoivat aloitteisiin, mutta kouluvirastossa ei näyttänyt paljon tapahtuvan. Alkoi kuulua huhuja selvitystehtävän hautautumisesta erään henkilön työpöydän laatikkoon. Samanaikaisesti vihjailtiin, että tälläistä hanketta ei tukisi monikaan ruotsinsuomalainen ja silloinen "valmistava luokkamalli" olisi jatkossakin paras suomenkielisille oppilaille.

Onneksi oli kuitenkin niitä, jotka uskoivat asiaan. Käytiin keskusteluja ja aloitettiin nimienkeräyskampanja kaksikielisen peruskoulun saamiseksi. Vuonna 1978 aloitteentekijänä tässä asiassa olivat Ruotsin Suomalaisten Opettajien Göteborgin piiri ja suomalaisseurat. Listoja kiersi mm suuremmilla työpaikoilla ja suomalaisten lisäksi monet ruotsalaiset piirsivät puumerkkinsä paperiin. Keräys kokosi noin 4000 nimeä ja oli mahtava tunne, kun se esiteltiin kouluviranomaisille ja poliitikoille.

Puheet tuen puuttumisesta loppuivat siihen paikkaan ja selvitystehtävä siirrettiin viranhaltijalle, jonka työtaakka ei ollut liian raskas kannettavaksi ja suhtautuminen selvitystyön sisältöön vähemmän ennakkoluuloinen.

Myös opettajien pätevyysvaatimukset tulivat esille ja syystäkin, sillä suomalaislasten opettajaksi oli voinut päästä suomalaisen sukunimen perusteella. Opettajakoulutuksen saaneista opettajista oli pulaa, samoin erityisopettajista. Halukkaita oli opettajakoulutukseen, mutta esteen opiskelulle saattoi asettaa suomenkielen puutteellinen osaaminen.

Ajankohtaiseksi tuli suomenkielen opiskelu lukio- ja yliopistotasolla, jotta voitaisiin täyttää opettajavalmistuslaitoksen suomenkieliselle osaamiselle asettamat vaatimukset. Asian lämpimänä kannattajana oli mm. Göteborgs Postenin (vuonna 1991 lakkautetun) suomenkielisen palstan toimittaja *Betty Kjellin*. Hänen kanssaan käymieni keskustelujen pohjalta otin yhteyttä *Göthe Perssoniin*, joka toimi Göteborgin yliopiston hallituksessa. Ehdotin hänelle, että suomenkielen opetus aloitettaisiin humanistisessa tiedekunnassa. Hän suhtautui asiaan myönteisesti, mutta toivoi saavansa asiasta kirjelmän, jotta hänen olisi helpompi viedä asiaa eteenpäin. Katsoin, että kirjeen laatiminen kuului RSKL:n Göteborgin piirille ja otin sinne yhteyttä ja selostin asian ajankohtaisuuden. Mitään ei kuitenkaan tapahtunut.

Keväällä 1978 sain Göteborgin Suomenkielisen Sosialidemokraattisen Yhdistyksen tekemään aloitteen Göteborgin yliopistolle. Aloitteessa esitettiin suomenkielen ottamista yliopiston oppisuunnitelmaan.

Suuren työn tässä asiassa teki Betty Kjellin, joka toimittajan ominaisuudessa kyseli yliopiston avainhenkilöiltä miten asia eteni ja sai myös Göteborgs-Postenin pääkirjoitussivullaan huomioimaan suomenkielisen yliopisto-opetuksen puutteen Göteborgissa. Myös RSKL:n Göteborgin piiri luovutti myöhemmin kesällä mm yliopiston suomenkielistä opetusta koskevan kirjelmän ministeri *Johannes Virolaiselle* Lisebergin huvipuistossa pidettyjen suomalaispäivien yhteydessä. Pääasia on, että Göteborgin yliopistossa voi tätä nykyä opiskella suomen kieltä.

Ammattiyhdistyskurssit ja konferenssit olivat otollisia keskustelufoorumeja. Työväenliikkeeltä alettiin vaatia selväpiirteisempää maahanmuuttajapoliittista profilointia.

Myönnytysten saanti ei ollut helppoa, sillä ennakkoluulot suomenkielistä toimintaa ja yhteiskuntapalveluja kohtaan rehottivat myös näissä piireissä varsin voimakkaana. Sosialidemokraattien maahanmuuttajapolitiikkaa tarkkailtiin erityisesti koska sen piirissä toimi monia siirtolaistaustan omaavia aktiiveja ja toisaalta ainoastaan työväenliikkeen keskuudessa käytiin jatkuvaa siirtolais-ja vähemmistöpoliittista keskustelua. Vuosina 1979 ja 1981 aikana vaikutin siihen, että asiat tulivat esille sosialidemokraattien puoluekongresseissa. Myös myöhemmin koulukysymykset tulivat esille kongresseissa, boråsilainen *Leila Pekkala* oli tällöin näissä asioissa aktiivinen. Tällainen työ antoi tukea kuntatasolla tehtävälle työlle. Vuoden 1990 sosialidemokraattien puoluekongressissa painopiste oli jo siirtymässä äidinkielisen kouluopetuksen tärkeyden todistelusta vähemmistölähtökohtiin perustuviin kannanottoihin. Puoluekongressi ei kuitenkaan mainittavasti reagoinut aloitteisiin.

Poliittisten päätösten ja niiden toteuttamisen välillä on usein ollut eräänlainen tyhjiö, ja tämä käsinkoskettelematon vastustus on ollut kuin näkymätön lasiseinä, johon monet uudistusyritykset ovat törmänneet juuri silloin kun on luultu päästävän myönteiseen ratkaisuun kentällä.

Kaksikielistä opetusta vastustavat eivät ole luonnollisestikaan halunneet noudattaa mitään pelisääntöjä edes siinä mielessä, että olisi haluttu odottaa siirtolaisopetuksen suuntaviivojen valmistumista.

Kaksikielisten luokkien tiimoilta tapahtui kaikenlaista niiden toimintaa hankaloittavaa ja mieliä katkeroittavaa, joka useimmiten selitettiin sattumaksi tai väärinkäsitykseksi. "Sattumat" kasaantuivat tietyille rehtorinalu-

eille, mutta kukaan ei ollut virallisesti halukas puhumaan ääneen mistään järjestäytyneestä suomalaisopetuksen vastustamisesta, sitä vastoin kuiskittiin "vapaamuurariudesta".

Jo se, että "kotikieliluokkien" opetustilat olivat useimmiten väliaikaisratkaisuja, jolla jo tavallaan osoitettiin opetuksen ja oppilaiden asema koulun arvoasteikossa, ei millään tavoin parantanut jo tässä vaiheessa monella rehtorialueella havaittavia kireitä tunnelmia vanhempien ja koulunjohdon välillä.

Oli myös myönteisiä suomalaisopetuksen hankkeita kuten Trättebäckin ala-asteen suomalaiskoulu. Sieltä tulevat viestit olivat myönteisiä ja oli henkisesti rakentavaa ja uskoa vahvistavaa keskustella suomenkielisen opetuksen kehittämisestä koulun opettajien kanssa. Mieleeni ovat jääneet erityisesti opettajat *Leila Ratia* ja *Sakari Kaukoranta*, joka tuolloin oli Ruotsinsuomalaisten opettajaliiton Göteborgin osaston puheenjohtaja.

Trättebäckin koulu sai olla rauhassa niin kauan kuin sen olemassaolo oli julkinen salaisuus. Koulukeskustelun kiihtyessä alkoi kuulua närkästyneitä huomautuksia koulusta, jonka suomalaisluokkia ei oltu vahvistettu missään virallisississa elimissä. Varsinkin suomalaisluokkien vastustajat saivat vettä myllyynsä siitäkin huolimatta, että saadut kokemukset olivat myönteisiä.

Suomalaisluokkien opetus loppui siellä vähin äänin ja tyhjilleen jääneet tilat joutuivat myöhemmin Hisingenin aikuislukion haltuun, jossa sittemmin alkoi suomenkielinen aikuislukiolinja Rambergin koululla. Tämän koulun tiloissa toimii tänä päivänä ruotsinsuomalaisen koulukooperatiivin yksikkö.

Göteborgin paikallisradion suomenkielisellä toimituksella on ollut tärkeä tehtävä suomenkielisen opetuksen eteenpäinviemisessä tiedotuksen alueella. Tästä kiitokset lankeaa ankermanneille, kangasniemille, mansikkaloille, väyrysille, larjangoille, tompureille, lamereille, risusille ja kaikille muille, jotka ovat monesti tehneet enemmänkin kuin mitä heidän työaikaansa kohtuuden nimissä olisi voitu sälyttää.

Suomalaisopetus oli keskeinen aihe perheeni keskuudessa jo sen vuoksi, että oma tyttäreni Katja aloitti syksyllä 1981 suomalaisella luokalla Tangenin koululla Tuven rehtorialueella. Tämä oli luonnollinen jatko Bjurslättin ja myöhemmin Tuven suomenkielisen esikoulun jälkeen. Myös hänen veljensä Kalle tulisi avaamaan saman koulun oven kahta luokkaa alempana. Näin olimme sopineet perheen piirissä ja toivoimme ratkaisumme olevan oikean.

Tiettyä painetta syntyi, kun ruotsalaiset tai myös jotkut suomalaiset tahot antoivat ymmärtää, että "järkevänä ihmisenä minun tulisi ymmärtää

paremmin lapseni etu kuin sijoittaa heidät suomalaiseen luokkaan" tai "olenko ruotsinkieltä vastaan kun en halua lasteni sitä oppivan".

Ensikosketus luokkaan, sen vanhempiin ja opettaja *Silja Toloseen* oli rauhoittava. Siinä vaiheessa sovimme, että osapuolet pitävät yhteyttä kaikissa koulunkäyntiin liittyvissä asioissa. Tämä oli hyvä yhteenkuuluvuuden kannalta ja uskon, että myös minut hyväksyttin luokan piiriin yhtenä vanhemmista eikä vain "sellaisena poliitikkona joka jaksaa aina rähjätä".

Ensimmäisiä yhteisiä päätöksiämme oli ettei eka luokalla opeteta ruotsia vieraana kielenä vaan se aloitettaisiin toisella luokalla. Jotkut pudistivat päätänsä.

Suurimpia "yhteenottojamme" lastemme kouluopetuksen periaatteista oli silloin, kun rehtorin kerrottiin haluavan suomalaisoppilaat ruotsalaisluokkiin neljänneltä luokalta lähtien. Kutsuimme rehtorin ja opintorehtorin vanhempainkokoukseen, jossa vetosimme koululautakunnan periaatekannanottoon, että kaksikielinen opetus on järjestettävä myös keskiasteella, jos se on mahdollista ja vanhemmat niin haluavat.

Vanhemmat halusivat ja rehtori *Rune Sandström* ilmoitti myöntyvänsä, vaikka hän hieman epäili vanhempien päätöstä.

Toinen mieleenjäänyt kokous koski oppilaiden "juoksua" ruotsin kielen ja varsinaisen opetuksen välillä. Luokan opetuksen kannalta häiritsevää oli, että oppilaat tippuivat pienissä ryhmissä kesken muuta oppituntia ruotsin tunnille. Vaadimme lukujärjestyksen laatimista siten, että puoli luokkaa kerrallaan olisi lukemassa ruotsia, jolloin opetus toiselle luokanpuolikkaalle sujuisi kitkattomasti ilman ylimääräistä toistoa samoissa asioissa.

Koulun kirjastossa pitämäämme kokoukseen saapui rehtori, opintorehtori ja alueen siirtolaskonsulentti, joka aloitti kokouksen vakuuttamalla tietävänsä nämä asiat parhaiten kymmenvuotisen kokemuksensa perusteella.

Vanhemmat asettivat tämän tietämyksen kyseenalaiseksi ja lopuksi konsulentti kääntyi tuskastuneena rehtorin puoleen: "Selitä sinä Rune, minä en jaksa enää".

Rehtori ja opintorehtori selittivät lukujärjestyksen teon vaikeuksista, mutta lopputuloksena sai puoli luokkaa kerrallaan ruotsin opetusta.

Kaikki osapuolet olivat tyytyväisiä ja koulutyö jatkui myönteisessä hengessä vanhempien osallistuessa koulun toimintaan niin pesäpallon kuin luokkakokouksienkin merkeissä. Lapset kehittyivät tiedoissa ja taidoissa edellytyksiensä mukaan ja käyttivät häikäilemättömästi äidinkieltään niin koulussa kuin sen ulkopuolellakin.

Kuultiinpa heidän puhuvan sujuvaa ruotsiakin, vaikka yhä edelleen löy-

tyi "minä olen kuullut" - ihmisiä, jotka vakavissaan väittivät sen olevan mahdotonta suomalaisluokkien oppilaille.

Tångenin koulun vanhempien huolet olivat pintaväreilyä, kun tilannetta verrataan Angeredin suomalaislasten opetukseen. Siellä oli alueen rehtorikollegio kokouksessaan päättänyt siirtää suomalaisoppilaat sekaluokkiin jo keskiasteella. Tälläisen päätöksen olemassaolo haluttiin kuitenkin kieltää, vaikka siitä oli tihkunut esiin jopa kirjalliset muistinpanot. Asian julkitulo oli kiusallinen asianomaisille, koska se osoitti julkeaa piittaamattomuutta koululautakunnan hyväksymää suomalaisopetuksen kehittämistä kohtaan.

Keväällä 1981 koululautakunta käsitteli ehdotustani yläasteen ja teoreettisen lukio-opetuksen järjestämisestä suomenkielisile oppilaille. Tuloksena oli kokeilutoiminta nk. yhdistetyissä yläasteen luokissa. Tämä merkitsi tavallaan ala-ja keskiasteen kaksikielisten luokkien vakinaistamista, vaikka kouluvirasto ei rohjennutkaan esittää siirtymistä kaksikieliseen luokkamalliin myös yläasteella ennen kuin yhdistetyn luokkamallin edut ja haitat olisi selvitetty.

Suotuisat olosuhteet alkoivat kuitenkin jo 1980-luvun alussa kariutua Göteborgissa mm. rehtoreiden asenteen takia. Suomalaiset asettivat kyseenalaisiksi rehtorien yksipuolisen toiminnan ja asian sekavuutta lisäsi poliittisten päätösten ja rehtorialueiden käytännön toimien välinen ristiriita.

Huhtikuun alkupuolella 1982 Göteborgissa pidettiin seminaari, jossa myös Angeredin tilanne tuli esille. Tällöin myös koululakkoa väläytettiin viimeisenä vaihtoehtona. Tällä tilaisuudella oli myös tietty merkitys suomenkielisen kansankorkeakoulun synnyttämiselle, kun Finngötarien touhunainen *Pirjo Johansson* tupakkatauolla mainitsi soveliaita tiloja kansankorkeakoulun aloittamiselle vapautuvan Gårdstenin Salviakadulla sijaitsevasta kirjastosta. Tein asiasta aloitteen, jonka toisena allekirjoittajana oli kunnanneuvos ja kirjastolautakunnan puheenjohtaja *Barbro Jansson.*

Göteborgin kansankorkeakoulun yhteydessä oli toiminut myös nk. siirtolaiskurssi, jonka suomenkieliset osanottajat olivat paria vuotta aiemmin tehneet mm suomenkielen asemaa Göteborgin kouluissa käsittelevän ryhmätyön.

Koulukysymykset kuitenkin vaikeutuivat Göteborgissa, koska suomalaisille vanhemmille jätettiin vain passiivisen vastaanottojan osa. Koululakko alkoi Lövgärdetissä. Asia tuli esille myös kunnanvaltuustossa, jossa todettiin myös rehtoreiden hoitaneen huonosti neuvonpidon vanhempien kanssa. Tilanne johti avoimeen ristiriitaan poliitikkojen ja koulun johdon välillä.

Kysymys oli arkaluontoinen myös kouluvirastolle.

Lövgärdetin lakkolaisten käytössä oli kaupunginosassa sijaitseva Finn-götar-yhdistyksen huoneisto, jossa vanhemmat opettivat lakossa olevia lapsia.

Oppikirjojen saanti oli monen mutkan takana koulunjohdon kieltäydyttyä luovuttamasta kirjoja "suomalaiselle yksityiskoululle."

Kun vielä kerrottiin opintorehtori *Håkan Edmanin* sanoneen, että kiellon takana oli koululautakunta, niin minulla oli täysi syy kysyä koululautakunnassa, milloin asiasta oli päätetty, kun en itse siitä mitään tiennyt. Kouluvirastosta annettiin määräys tämän jälkeen kirjojen antamisesta lasten käyttöön. Tilanteen kuumentuessa samainen opintorehtori kehoitti niitä suomalaisia, joille hänen esittämänsä ratkaisut eivät sovi, "ottamaan kimpsunsa ja kampsunsa sekä muuttamaan Suomeen ".

Lakko kesti kaksi viikkoa. Koulunjohdon takana olivat ruotsalaiset opettajat ja vanhempainryhmä, jotka vääristelivät lehtiartikkelein ja kirjelmin suomalaisten pyrkimyksiä. He antoivat ymmärtää, että lakon syynä oli suomalaisten haluttomuus yhteistyöhön ja kielteinen asenne ruotsin kieleen. Suomalaiset opettajat haluttiin pitää "puolueettomina" ja siinä he onnistuivatkin joitakin harvoja yksilöitä lukuunottamatta. Sain puheluja opettajilta, jotka halusivat pysyä tuntemattomina pelätessään seuraamuksia, jos olisi saatu tietää heidän jollakin tavoin osallistuneen luokkansa tai koulunsa suomalaisopetuksesta johtuneeseen kiistaan. Tälläisiä rajauksia ei tietääkseni asetettu opettajille, jotka tukivat rehtoreiden suomenkielen opetuksen vastaista linjaa.

Todennäköisesti poliitikkoja painostaakseen ilmoittivat rehtori *Åke Gustavsson* ja opintorehtori *Birgit Persson* eroavansa koulunjohdollisista tehtävistään. Kun koululautakunnan poliitikot eivät suostuneet vaadittuun anteeksipyyntöön, niin ruotsalainen vanhempainryhmä laati kiireen vilkkaa kirjelmän jossa "peräänantamattomasti vedoten" kehotettiin rehtoreita pitämään virkansa.

Koulutaistelun riehuessa kiivaimmillaan, saimme kylään appivanhempani, jotka ihmettelivät keittiön puhelimen soivan jatkuvasti kuin pirssiasemalla. Täytyy myöntää, että tilanne oli jokseenkin epäedullinen voidakseni osallistua seurusteluun ihmisten kanssa, joista pidin paljon. Kuitenkin heillä riitti anteeksiantoa ja ymmärtämystä vielä siinäkin vaiheessa, kun vaimoni jo heristi nyrkkiään. Muistan erityisesti tilanteen kärjistyneen "perheen piirissä", kun kyläilijät saivat erään kerran turhaan odottaa nopeaa palaamistani Vaniljatorilla kuumassa autossa. Tarkoitukseni oli olla pois

pari minuuttia lakkolaisten luona, mutta aikaa vierähtikin tunnin verran ja vaimoni kasvon ilmeistä päättelin, että puheet olivat sille päivälle puhutut. Sotien ja evakkomatkojen koettelemukset kokeneina vanhukset kuitenkin tyynnyttelivät tytärtään Ritvaa, että "elähän sie, mikä tässä hätänä".

Lakosta huolimatta pidettiin neuvottelukosketusta. Tilanne sai huvittavia piirteitä, kun koulunjohto halusi lakkolaisten valitsevan "sopivampia" edustajia keskusteluihin. Yksi vanhempien edustajista oli *Irja Kari-Koskinen*, joka jaksoi uupumattomasti taistella "yötä päivää" lasten oikeuksien puolesta.

Tilanne Lövgärdetissä ratkesi apulaiskouluntoimenjohtaja *Stig Tengbergin* sovitteluehdotukseen, joka takasi kaksikieliset luokat myös keskiasteella, ja lapset palasivat kouluun kaksiviikkoisen lakon jälkeen.

Koulurauhan palaaminen Angerediin oli kuitenkin näennäistä, sillä Gårdstenin alueen rehtori *Lars Haelqvist* aloitti ilmeisesti harmissaan Lövgärdetin suomalaisvanhempien voitosta oman ristiretkensä suomalaisluokkia vastaan.

Vanhempain kutsumana osallistuin erään kerran Gårdstenin Långmossenin koululla pidettyyn kokoukseen, jossa koulun johdon tuli selostaa suomalaisopetuksen järjestämistä. Osoittautui, että jälleen kerran oli kysymys sanelupolitiikasta. Myöhemmin kuulin kerrottavan, että kokouksessa sovellettiin mielipiderekisteröintiä sen perusteella, kuka istui kunkin kanssa samassa pöydässä tai oli puheissa jonkun tietyn henkilön kanssa. Erityisen epäilyttävää oli ollut lähestyä sitä pöytää, jossa vanhempain komitean ja sittemmin Angeredin suomalaisen koti- ja kouluyhdistyksen puheenjohtaja *Pekka Yljälä* ja kunnanvaltuutettu Jouko Karttunen istuivat.

Jouduin myös kokemaan sen, että koululautakunnan jäsenenä minulta evättiin pääsy suomalaisluokkia koskevaan kokoukseen. Saman kohtalon kokivat myös vanhempainkomitean jäsenet, vain rehtorin valitsemat jäsenet saivat luvan osallistua kokoukseen. Tämä "salainen kokous" hyväksyi sitten yksimielisesti rehtorin esityksen samanakaisesti, kun kokouksen ulkopuolelle jätetty avoin kokous oli asiasta eri mieltä.

Riidoilta ei vältytty ja erään kerran rehtori ilmoitti minulle kantanaan, että soveltuisin parhaiten television viihdeohjelmiin. Rehtori kertoi, että hänellä oli Tukholmassa tuttuja, jotka hyvin voisivat auttaa minun sinne pääsyä.

Osoittautui, että tieto suomalaisten käymistä keskusteluista tuli koulunjohdon tietoon varsin nopeasti heitä lähellä olevia kanavia myöden. Myös suomenkieliset koulukysymystä koskettelevat lehtiartikkelit ja radiohaastat-

telut käännettiin rehtorille ja kouluviraston virkamiehille. Siitä sain kerran kouriintuntuvan muistutuksen, kun kuulin suunnitteilla olleen kunnianloukkausjutun nostamisen minua vastaan. Olin jossain haastattelussa sanonut, että "mielestäni koulunjohto sikailee suomalaislasten perusoikeuksilla". Tämä sitten oli riittänyt aiheeksi asianomaisille viedä asia oikeuteen. Nyt oli kuitenkin tekstin kääntäjä käyttänyt sanan "sika" asemasta sanaa "porsas" ja se ei ollut juridisesti pitävä ilmaisumuoto kunnianloukkauksesta tuomitsemiseen. Kääntäjän huolimattomuuden ansiosta pääsin siis livahtamaan pahasta tilanteesta "kuin porsas karsinasta".

Kaikesta vastustuksesta huolimatta kouluasiat kehittyivät ja kouluvirastokin sai valmiiksi tutkimuksen suomenkielisten oppilaiden ja vanhempien halusta käydä koulua suomenkielisissä tai yhdysluokassa.

Vastustus oli kuitenkin suuri ja tuli avoimeksi mm. ruotsalaisten opettajien huonontuneen työtilanteen vuoksi. Myötämääräämisneuvottelujen yhteydessä koettivat opettajien ammattiliitot viivyttää ja vesittää Göteborgin siirtolaisopetuksen suuntaviivojen läpimenoa. Argumentteina käytettiin sitä, että "on väärin antaa vanhempien äänestää siirtolaisopetuksen organisaatiosta" tai "että toiset kieliryhmät voivat esittää samoja vaatimuksia, jos suomalaisvanhemmat saavat tahtonsa läpi".

Koululautakunta vahvisti kuitenkin siirtolaisopetuksen suuntaviivat toukokuussa 1983 ja ne astuivat voimaan 1. heinäkuuta 1983. Ala- ja keskiasteen opetus kaksikielisissä luokissa vahvistettiin ja myös suomalaisen kaksikielisen yläasteen saamisen mahdollisuus selvitettäisin taas kerran. Käytännössähän suomenkielistä opetusta yläasteella oli ollut jo monen vuoden ajan, mutta sitä ei oltu haluttu vahvistaa.

Koululautakunta päätti suomenkielisen yläastekokeilun aloittamisesta neljällä rehtorialueella lukuvuosiksi 1984/85, ammattiliittojen vastustuksesta huolimatta.

Kokeilua päätettiin jatkaa lukuvuosina 1985/86 ja koululautakunta pyysi Ruotsin hallitukselta luvan aloittaa pedagoginen kehitystoiminta suomenkielisten oppilaiden keskuudessa. 1984/85 oli Göteborgissa noin 2 000 suomenkielistä peruskouluoppilasta, joista 1 500 osallistui jonkinmuotoiseen "kotikieliopetukseen".

Myötämääräämisneuvottelujen pöytäkirjat olivat taas täynnä suomenkieliselle opetukselle kielteisiä lausuntoja ja Gårdstenin rehtorialueella lisättiin ruotsinkielisen opetuksen tuntimäriä niin rajusti, että uusi koululakko puhkesi suomalaisoppilaiden keskuudessa Gårdstenissa marraskuussa 1985.

Göteborgissa ilmestyvä iltalehti Göteborgs Tidning teki Gårdstenin lakon johdosta haastattelun, jossa ilmoitin ymmärtäväni ja kannattavani lakkolaisia sekä toivoin puolueeettoman välittäjän asettamista tilannetta selvittämään. Tämä lausunto sai lehden päätoimittajan nousemaan takajaloilleen. Hän vaati pääkirjoituksessa mm., että Göteborgin johtavien sosialidemokraattien tulisi antaa allekirjoittaneelle oppitunti demokratian pelisäännöistä. Samalla annetiin ymmärtää minun olevan ruotsin kielen vastustajan ja estävän suomalaislasten mahdollisuudet edetä yhteiskunnassa. Myös Suomessa käyty kielikeskustelu vedettiin esille raskauttavana asianhaarana.

Gårdstenin lakkotilanne sai myös koululautakunnan ottamaan asian esille kokouksissaan. Lakko johti mittaviin keskusteluihin niiden raporttien pohjalta joita lakon johdosta annettiin. Koululautakunta vastusti myönnytysten antamista lakkolaisille ja jouduin avoimeen ristiriitaan lautakunnan kanssa.

Kunnallisjärjestöstä otettiin myös yhteyttä ja ilmoitettiin suunnitelmista siirtää minut Kvillen sosiaalipiirilautakuntaan.

Göteborgin koululautakunta kiitti kokouksessaan 10. joulukuuta 1985 *Juoko* Karttusta (huom. tavaus) "arvokkaasta osanotosta lautakuntatyöhön" ja lähtiäislahjana sain peruskoulussa käytössä olevan laulukirjan "Sångboken – vår gemensamma sångskatt". Näin olivat yhdeksän vuoden laulut lauletut siinä kuorossa.

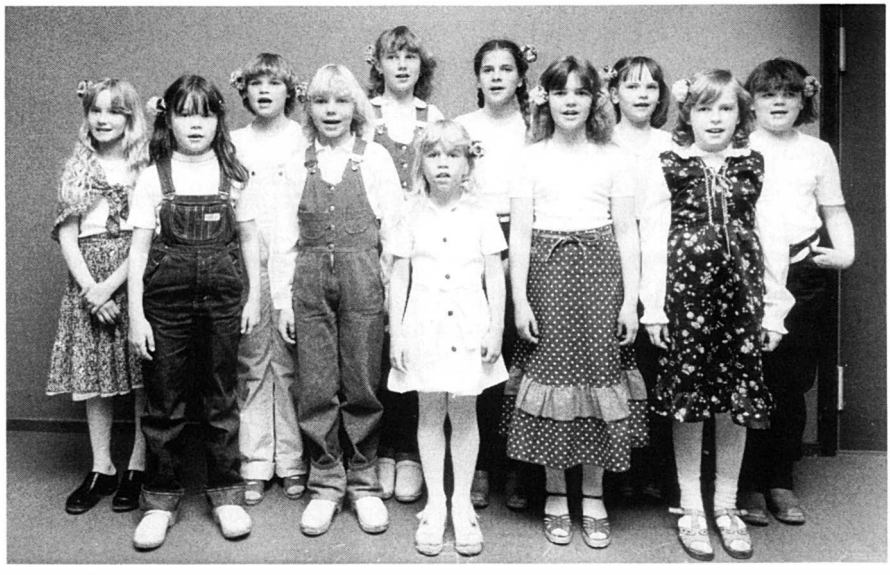

Lasten lauluryhmä Pirpanat Köpingistä, v. 1979. Kuva: Timo Maijala.

Siinä vaiheessa en ymmärtänyt

ANNELI HÄNNINEN

Olen evakko. Isäni on kotoisin Viipurin Tammisuolta. Jouduin jättämään kotipaikkani rajan taakse Antreaan. Vuonna 1944 tulin pienenä tyttönä Jänijärvelle lähelle Poria ja sieltä takaisin Ruokolahdelle lähelle Imatraa ja siellä vietin nuoruusvuoteni vuoteen 1953, jolloin isäni joutui lähtemään työttömyyden takia.

Olen jo yhdeksänvuotiaana ollut ensimmäisessä piikapaikassa isossa kartanossa, jossa isäni oli tilanhoitajana. Kun kartano myytiin niin isäni joutui lähtemään Ruokolahdelta etsimään uusia töitä. Olen ollut joka kesä töissä sen verran, että olen itse saanut vaatetuksen ja ylläpidon talven aikaan. Kun lopetin koulun 1957 niin olin ensin ravintolan kylmäkkönä ja sieltä sitten siirryin Helsinkiin Maanviljelijäin maitokeskukseen, jossa olin myymäläapulaisena. Olin myös Elannossa ja sitten olin matkaemäntänä Helsingin Maaseutuliikenteellä. Naimisiinmenon jälkeen olin Viipurin Linja-auto Oy:llä autoemäntänä. Ihmisten kanssa kanssakäyminen on kuulunut minun elämäntyöhöni. Mieheni on pienen maalaistalon poika. Imatralla hän meni töihin Enso-Gutzeitille ja oli Kaukopään Paperitehtailla, jossa hän teki kolmevuorotyötä.

Muuttaessamme Ruotsiin Haningeen vuonna 1964 meillä oli viisi lasta mukanamme. Minulla on neljä poikaa ja kaksi tytärtä, lapsenlapsia kolme, neljäs tulossa. Lapseni ovat käyneet peruskoulun pääasiassa. Vanhin ja keskimmäinen pojista ei ole käynyt lukiota. Toiseksi vanhin poika jätti kolme kuukautta vaille valmistumisen kesken lukion. Nuorin pojista on kuitenkin nyt lukiossa. Vanhin tytär kävi lukiota vain puoli vuotta, koska lukio ja linja ei antanut hänelle sitä mitä hän halusi ja hän muutti 11 vuotta sitten Suomeen. Nuorin tyttäreni on käynyt kaksivuotisen beläggningstekniska linjen ja puoli vuotta kutomalinjaa sen päälle.

Poikani eivät ole valmistuneet ammatteihin paitsi nuorin, joka nyt käy lukiota. Syynä on, että kielitaito ei ole koskaan riittänyt mitä he lukiolta oli-

sivat halunneet. Heidän ruotsin kieli on erittäin huono ja suomen kieli ei ole yhtään sen parempi. Voin mainita, että heitä ei osteta salaa kummallakaan kielellä, sen verran he ymmärtävät. Kirjoittamaan he eivät pysty suomeksi eikä ruotsiksi. Päivälehdestä tärkeimmät asiat ja Kalle Ankan he pystyvät lukemaan.

Vanhin tytär oli seitsemänvuotias, kun muutimme Ruotsiin ja osasi aika hyvin suomen kielen, koska meillä ei missään vaiheessa puhuttu ruotsia kotona. Tukiopetustunneilla hän oppi ruotsin mitä tarvittiin koulussa, ja hänellä oli kouluaikana kaksi suomenkielistä opettajaa koko ajan tukena. Hän osasi ruotsin ja englannin, mutta suomen kieli rupesi katoamaan kouluvaiheessa. Hänet oli oikeutettu saamaan kaksi viikkotuntia suomen kielen opetusta koulussa, mutta olin tyhmä enkä huomannut siinä vaiheessa, että se ei riitä lapsen kielen säilyttämiseen. Kotona puhuttu suomen kieli on aika yksipuolista. Siihen tarvitaan lukemista ja kirjoittamista ja monilta osilta erilaista kontaktia äidinkieleen.

Yläasteella hän ei halunnut puhua minulle suomea. Sanoin hänelle, että minä ymmärrän vain suomea ja että hän joutuu puhumaan minulle suomea niin kauan kun keitän soppakattilaa hänelle ja pesen hänen vaatteensa. Sen jälkeen hän aloitti suomen kielen lukemisen ja pyysi suomalaiselta opettajaltaan suomalaista kirjallisuutta ja kielioppia. Tällä seurauksella hänen ruotsin kielensä myös parani, kun hän rupesi ymmärtämään kielioppia. Hänellä on hallinnassa tällä hetkellä suomen, ruotsin ja englannin kielet. Hän on erittäin onnellinen ihminen ja on töissä Vantaan kaupungilla. Hän saa jopa lisää palkkaa ruotsin kielen taidostaan.

Vanhin poikani pärjäsi yläasteen kohtalaisen hyvin, ei halunnut lukioon. Hän aloitti työnsä Liljeholmenin kaapelitehtaalla, neljän vuoden työkentelyn jälkeen hän oli prosessiteknikko. Keskimmäisistä pojistani toinen oli kolmen vuoden ja seitsemän kuukauden ja toinen kahden vuoden vanha kun tulimme Ruotsiin. Kummallakaan ei ollut mitään kieltä. Suomea he ymmärsivät kotona, mutta se oli hyvin yksipuolista jokapäivän arkikieltä. Sitten tuli ruotsalaiset leikkikaverit ja he oppivat puhumaan käytännön ruotsia. Tänä päivänä ei kummallakaan pojalla ole minkäänlaista kielioppia kummastakaan kielestä. Meidän nuorin tytär oli tässä samassa pisteessä. Hän oli neljä vuotta ja seitsemän kuukautta vanha kun tulimme Ruotsiin. Hänen koulunkäytinsä oli suoraan sanottuna vaikeata, jopa esikoulusta lähtien. Esikoulu oli ruotsalainen ja siitä piti maksaa 20 kruunua kuukaudessa. Minusta tuntui typerältä maksaa koulunkäynnistä ja se oli paljon suurperheelliselle silloin.

Tästä lähtien jo yritettiin ahtaa ruotsin kieltä lapselle. En tänä päivänäkään ymmärrä sitä. Meidän nuorin tyttö laitettiin jopa handikapp-luokkaan sen takia kun hän ei osaa mitään. Vika oli vain, että tyttö ei ymmärtänyt mitä luokassa puhuttiin. Kaikki muut olivat ruotsalaisia ja hän oli ainut suomalainen. Vasta siinä vaiheeessa oma järki alkoi sanomaan, että mitä minä teen ja kuinka. Nuorin tyttöni haki ylästeella samalta suomenkieliseltä opettajalta suomenkielistä kirjallisuutta, ja hän jopa koulun päätyttyä haki ulkosuomalaisten kesäluokioon Jyväskylään viideksi viikoksi. Hän rakastui siellä omaan synnyinmaahansa ja haki Lappeenrannasta työpaikan ja oppi lisää suomea. Sitten hän tuli takaisin Ruotsiin ja jatkoi puoli vuotta kutomalinjaa Sant Göranin lukiossa.

Monet vanhemmat tekevät karhunpalveluksen lapsilleen siinä vaiheessa, kun lapsi sanoo 11–12 vanhana, että ei halua opetella suomea. Siinä vaiheessa vanhempien pitäisi mennä omaan itseensä ja ajatella, että ei kukaan lapsi ole sen ikäisenä kypsä päättämään omasta tulevaisuudestaan. Ehkä olen ollut väärässä, mutta olen kuitenkin onnistunut omien lapsieni kohdalla.

Vuonna 1970 ei Haningessa ollut suomenkielisiä päiväkoteja ja luokkia. Vuonna 1974 tuli suunnitelma, että Haningeen tehdään sekaluokkia. Se laitettiin käyntiin ja toiseksi nuorin poikani aloitti koulun vuonna 1975, samana vuonna kun nuorin poikamme syntyi. Esteenä, että hän ei joutunut sekaluokkaan oli kunnasta tullut kirje, jossa sanottiin, että jos haluaa lapsensa sekaluokkaan missä suomen kieli on myös opetuskielenä, niin joutuu omilla kustannuksillaan hoitamaan kuljetuksen. Koska nuorin poikani syntyi kesäkuun alussa ja elokuun puolessa välissä alkoi koulu niin oli täysin mahdotonta lähteä Brandbergista autolla kuskaamaan seitsemänvuotiasta poikaani Jordbrohon joka päivä kouluun. Hän ei täten aloittanut sekaluokkaa. En ole kuitenkaan katkera jälkeenpäin, koska lapset, jotka olivat sekaluokissa ovat täysin epäonnistuneita kouluelämässä.

Kun nuorin poikani alkoi varttua ja kehittymään ja hänen ruotsin kielensä tuli erittäin vahvaksi, huomasin, että en saa olla ylpeä kun lapseni osaa ruotsin vaan pitää olla ylpeä kun lapsi osaa myös äidinkielen. Me ostimme pojalle suomalaisia satukasetteja, mm. Kiljusen herrasväkeä, laidasta laitaan ja hän kuunteli kasetteja päivittäin ja hänelle luettiin suomenkielistä satukirjaa. Suomen kieltä viljeltiin hänen kanssaan joka tilanteessa. Koko skaala oli paljon suurempi, kun hän aloitti koulun verrattuna muihin lapsiini. Hän oli jopa suomenkielisessä esikoulussa. Esikoulun opettajat pitivät häntä erikoisena lapsena, koska hän halusi tietää kaikki asiat suomen kielellä ja kaik-

ki asiat piti selvittää hänelle, jos hän ei jotain ymmärtänyt.

Olen itse käynyt kahdeksanvuotisen peruskoulun ja olisin halunnut jatkaa ns. keskikoulua. Mutta isäni mielestä osasin kuulemma lasten takamukset pestä ilman keskikoulua. Minulla oli kaksi vuotta ja neljä kuukautta nuorempi sisko ja hänet oli alunperin suunniteltu keskikouluun. Tavallisen työläisperheen kahta lasta ei voitu laittaa keskikouluun, koska se oli maksullinen. Kirjat olivat myöskin maksulliset. Varat eivät riittäneet. Kun sisareni tuli siihen ikään, että hänen olisi pitänyt lähteä keskikouluun, niin hän ei halunnutkaan lähteä. Näin ollen olen jäänyt osattomaksi siitä mitä olisin halunnut ja ollut edellytyksiä.

Mieheni koulupohja on samanlainen. Hän on käynyt peruskoulun vanhalla tyylillä vuonna 1953, jolloin kahdeksas luokka ei ollut varsinaisesti koulunkäyntiä.

Olemme kuitenkin mieheni kanssa yhtä mieltä siitä, että kaikki lapsemme tarvitsevat myös lukiokoulutuksen ja ammatin. Tänä päivänähän ei ole minkäänlaista mahdollisuutta saada työtä ilman koulutusta. Olen syvästi pahoillani, että meidän kaksi keskimmäistä poikaamme eivät ole koskaan pystyneet tähän.

Jokainen lapsistani puhuu ruotsia. Vanhin tytär puhuu suomea. Toiseksi nuoremmalla lapsenlapsella tulee olemaan rikas elämä siinä mielessä, että hänen äitinsä on saksalainen, isänsä suomalainen ja kotikieli on ruotsi. Toivottavasti näistä kaikista kielistä tulee olemaan hyötyä, jos niitä vain osataan oikein hyödyntää.

Uskoisin, että he huolehtivat tästä, koska äidillä on kotikieli saksa, ja kun isovanhemmat vierailevat niin puhutaan vain saksaa. Kun isä on paikalla kotikieli muuttuu suomeksi. Kun he ovat meillä, niin silloin puhutaan suomea. Ihastuttavaa on myös, että äiti opettelee suomea.

En halua parjata ruotsalaisia, mutta ruotsalaiset eivät ehkä tätä hyväksyisi mutta saksalaiset jollakin tavalla hyväksyvät. Miniämme on tiedonhaluinen ja tavattoman hyvä oppimaan.

Suomen kieli, äidinkieli, identiteetti on kaikkeista tärkein ihmisen elämässä. Asun tällä hetkellä Ruotsissa ja olen suomalainen ja sydänjuureni ovat Suomessa. Olen asunut monella paikkakunnalla Suomessa, mutta kun katson TV:tä tai kuuntelen radiota, niin minun juureni tälläkin hetkellä ovat Imatralla.

Tilanne tällä hetkellä tuntuu käsittämättömältä; onko Ruotsin virkamiehet todella niin tyhmiä. Minun lapseni eivät ole ainoat, meitä on paljon enemmän. Kun luemme lehtien palstoilta, että rikollisuus kasvaa, niin herää

kysymys, mitä on rikollisuuus, mistä se on seurauksena. Syynä on se, että ihmiseltä puuttuu jotakin, jota ei ole hyväksytty. Meidän poikien kohdalla tätä tilannetta ei ole käynyt. Kun lapselle ei anneta sitä kieltä ja koulutusta mihin hänellä olisi edellytykset, niin he kulkevat työttömänä, seuraavana on sosiaalihuolto, huumeet ja alkoholi.

Virkavallan pitää ottaa lusikka kauniiseen käteensä ja satsata lapsiin, joiden vanhemmat eivät osaa ruotsia. Perustiedot pitää opettaa lapselle heidän kotikielellä, jotta he saavat kieliopin. Kun he sen oppivat on heidän helppo oppia muutkin kielet sen jälkeen. Jos vanhemmat eivät osaa ruotsia, niin lapsen on mahdotonta opetella vierasta kieltä. Pitäisi antaa koulutukseen lisää rahaa, jotta saadaan lapset pois kadulta. Tulee monta kertaa kalliimmaksi yhteiskunnalle elättää ns. päihteenorjia, työttömiä ja rikollisia. Olen puhunut tästä 10 vuotta ja yrittänyt saada lehteen kirjoituksia, mutta kukaan ei ota niitä vastaan.

Olen ollut suomalaisilla lapsilla päivä-äitinä ja kaikki ovat olleet onnellisia. Olen ollut onnellinen yhdeksästä viimeisestä vuodesta, koska Haningeen on saatu suomenkieliset kotikielenluokat, jossa meidän nuorin poikamme on saanut olla myös osallisena. Ilahdutavinta on, että hän on kolmekielinen. Hän kirjoittaa, puhuu ja lukee näillä kolmella kielellä. Tämä on yksi esimerkki, että hänellä on suomenkielinen kielioppi ensimmäiseltä luokalta.

Kun nuorin poikamme aloitti ensimmäisen luokan, niin silloin tuli lakisääteiset suomenkieliset luokat. Näillä luokilla on oppilaat todella oppineet. On tehty tutkimus, josta käy ilmi, että suomenkielisten luokkien oppilaat osaavat paremmin ruotsia kuin ruotsalaiset itse. Suomalaiset lapset eivät ole tyhmiä, ehkä ne ovat niin viisaita, että heistä halutaan tehdä puolikielisiä, joka on todella vahinko.

Minun käy sääli nuorempia vanhempia siinä mielessä, että heillä on paniikki siitä, että heidän lapsensa oppivat mahdollisimman nopeasti ruotsia. Äidinkieli unohdetaan. Mutta pitää muistaa onko vanhemmat itse 100%:sti ruotsinkielen taitoisia, että he pystyvät auttamaan lapsia kielessä. Kun kuuntelee suomalaisten lasten ajatuksia, jotka ovat nyt aikaihmisiä, niin he menevät suomen kielen iltakursseille työajan jälkeen. He ovat pahoillaan, koska he eivät osaa kotikieltään, eikä heitä ole koskaan pakotettu oppimaan. Haluan vedota vielä siihen, että 11–12-vuotias ei ole itse valmis päättämään asioista. Silloin täytyy vanhempien ajatella. Lapsi ei menetä siinä mitään. Päinvastoin se on rikkaus lapselle. Se on rikkaus koko yhteiskunnalle. Hän ymmärtää isovanhempiaan Suomessa. Jos suomenkieltä paine-

taan alas, niin minkä takia me haluamme oppia englantia tai jotain muuta, jos me menemme vain lomalle. Meidän juurethan ovat Suomessa ja olemme suomalaisia. Tähän kuuluu oma äidinkieli ja oma identiteetti.

Suurin laiminlyönti mitä vanhemmat tekevät lapsilleen on, että lapsille ei opeteta ja korosteta suomen kieltä. Meidän nuorin poikamme oli viime syksynä Tukholman radiossa Haningen nuorten kumauksessa. Toimittaja Jussi Böök kysyi häneltä, onko hän suomalainen, ruotsalainen vai ruotsinsuomalainen. Kaj vastasi, että hän on Ruotsissa syntynyt suomalainen. Ihaninta oli todella, että hän oli 15-vuotias, ja sen ikäinen on hyvin arka identiteetistään. Samanikäiset kaverit haukkuvat jävla finneksi ja nämä vastenmielisyydet siirtolaislapsiin tulevat yleensä ruotsalaisten lasten vanhemmilta. Meidän Kajlla on aina ollut hyvät suhteet kavereihinsa ja hän on pystynyt koko ajan nostamaan identiteettiään. Hänen ruotsin kielestä ei edes kukaan usko, että hän on suomalainen. Hän ei myöskään koskaan häpeä käyttää suomen kieltä siinä vaiheessa, kun sitä tarvitaan. Hän käyttää sitä mieluummin kun ruotsia.

(Kirjoitettu toimittaja Toini Ruotsalaisen perinnekilpailuun lähettämän haastattelun pohjalta)

Oli tehtävä jotakin

LILJA LIUKKA

Muutimme Ruotsiin kesäkuussa 1966. Perheessämme oli silloin neljä lasta ja syksyn saavuttua oli kouluunlähtö kolmella. Nuorin sai olla vielä vuoden kotona. Myöhemmin vuoden asuttuamme Ruotsissa syntyi vielä yksi lapsi. Asuimme ensin Kolsvan kunnassa. Siellä oli bussikuljetus peruskoululaisille. Vanhin lapsistani aloitti ammattikoulun ja kaksi meni peruskouluun neljännelle ja kuudennelle luokalle.

Tietoa Ruotsin kouluoloista ei minulla ollut. Sisareni oli asunut Ruotsissa vuodesta 1954 lähtien ja hänen kokemuksensa olivat silloin myönteisiä. Puhuin monasti lapsille, ennen kuin päätin muuttaa, että siellä tulee olemaan vaikeaa, ennen kuin oppii kielen. Vanhin poikani sanoi: "Kyllä sen kielen oppii ja Ruotsissa arvostetaan ulkomaalaisia." En tiedä mistä hän oli sellaisen mielikuvan saanut. Se ehkä johtui siitä, että hän Suomessa usein joutui puolustamaan mielipiteitään nyrkeilläkin. Hän joutui huomion kohteeksi kun hänen puserossaan luki "toverit". Vaikka hän sen vuoksi joutui tappeluihin, niin sitä sitkeämmin hän puseroa piti. Hän oli myös hyvin pettynyt opettajiin, koska ne eivät koskaan ottaneet mukaan esimerkiksi Työväen Urheiluliiton (TUL) urheilijoita, vaan aina mainittiin Suomen Valtakunnallisen Urheiluliiton (SVUL) urheilijoita. Monasti selvitin hänelle yhteiskunnan luokkaeroista.

Kuulustelin usein ruotsin kielen sanoja, kun lapset lukivat läksyjä, mutta muissa läksyissä en heitä pystynyt auttamaan ja se tuntui pahalta.

Tyttäreni alotti kuudennelta luokalta, kun muutimme. Hän sai vaikeuksia koulussa ja opettajat ehdottivat, että hän kävisi kuudennen luokan uudelleen.

Se ei ollut kuitenkaan hyvä ratkaisu. Hän alkoi olla pois koulusta ja aukot tietoihin vain lisääntyivät. Muutimme sitten Eskilstunaan, jossa hän aloitti yhdeksänellä luokalla. Hän sai pahan ihottuman ja oli paljon koulusta pois. Meni viikkoja, ennen kuin kotiin tuli edes tieto, että hän ei ollut

koulussa. Kerran tavattiin kuraattori mutta ei yhtään opettajaa. Eikä tiedetty, kuinka pitäisi menetellä ja mistä saada neuvoja, kun kielitaitoa ei vielä ollut. Niin tyttäremme pääsi peruskoulusta ilman mitään arvosanoja ja ilman päästötodistusta.

Samoin oli meidän perheen kohdalla kuin niin monen muun ruotsinsuomalaisen perheen, että paikkakuntaa muutettiin työn perässä. Siinä ei keskusteltu lasten kanssa, mitä vaikeuksia he tulevat mahdollisesti saamaan. Mieheni sairauden vuoksi muutimme Eskilstunaan. Mutta oli vielä suurempi virhe mennä töihin alumiinitehtaaseen, kuin olla rautatehtaassa töissä. Hän tuli paljon huonommaksi ja joutui pitkäksi aikaa sairaskirjoille ja vihdoin uudelleenkoulutukseen.

Eskilstunassa itse innostuin opiskelemaan ruotsia. Työnvälitys järjesti minulle kahdenkymmenen viikon kielikurssin ja ruotsia opiskelin kuusi tuntia päivässä.

Taas muutettiin ja nyt Rinkebyhyn Tukholmaan. Lapsemme pantiin uuteen kouluun ja etsimään uusia kavereita. Nuorin viisivuotias poikamme sai paikan päiväkodista. Aikaisempaa enemmän huolestuin lasteni suomenkielen kehityksestä, he alkoivat puhua ihmeellistä suomea.

Tunsin suurta voimattomuutta ja epävarmuutta. Mitä tehdä, pohdin usein. Keskustelin monien vanhempien kanssa ja moni oli pohtinut samoja asioita. Minun on saatava tietoja kielen kehityksestä, ajattelin. Tenstan kirjastosta löysin Nils Erik Hansegårdin kirjoittaman kirjan "Kaksikielisiä vai puolikielisiä". Lainasin sitä uudestaan ja uudestaan. Sehän oli ruotsinkielinen, eikä minun ruotsin kieleni ollut vielä niin vahva, että olisin sen ensi lukemalla ymmärtänyt. Sain varmuutta ajatuksiini ja arvokasta tietoa. Nyt vain etsimään toimintamuotoja.

Aloin käydä vanhempien kokouksissa ja tutustua kouluun. Päiväkodissa oli järjestetty suomenkielisille vanhemmille kokous ja eräs henkilökunnasta oli lupautunut tulkiksi. Kokouksessa oli aika paljon vanhempia ja sosiaaliviranomaisia. Otin esille, että päiväkotiin tulisi palkata suomenkielistä henkilökuntaa ja että lapsille pitäisi puhua suomea, heidän äidinkieltään. Vanhemmille asia oli uusi. Eräs äiti, jolla oli kaksi lasta sanoi: "Minun lapsille pitää puhua ruotsia." Ajattelin mielessäni, että et tiedä mistä puhut. Vuotta myöhemmin kuulin, että häneltä oli otettu lapset yhteiskunnan huoltoon ja sijoitettu ruotsalaiseen perheeseen ja äiti itse ei osannut ruotsia. Silloin elimme vuotta 1973.

Syksyllä 1974 nuorin lapsistani aloitti koulun. Soitin keväällä Rinkebyn rehtorin toimistoon ja kysyin, alkaako siellä suomalainen luokka. En saanut

vastausta, eivät he tienneet. Olivat soittaneet poikani päiväkotiin ja kysyneet, että miksi vanhemmat haluavat suomenkieliseen luokkaan, eikö lapsi osaa ruotsia.

Myöhemmin rehtorilta tuli kirje, mutta siinä ei puhuttu mitään suomenkielisestä luokasta. Olihan Bredbyn koulussa alkanut jo parina aikaisempana syksynä suomenkielinen luokka, mutta oppilaat oli siirretty jo toiselta luokalta ruotsalaisiin luokkiin.

Poikani aloitti kuitenkin suomenkielisellä luokalla, jossa oli seitsemän oppilasta ja koulutettu opettaja. Hyvältä näytti. Mutta ennen joulua opettaja ilmoitti, että hän muuttaa Suomeen. Opettajan vanhin lapsi aloittaisi koulun seuraavana syksynä ja hän sanoi: "Olen kahdeksan vuotta seurannut Ruotsin koulua ja sellaiseen sekamelskaan en lapsiani laita."

Nyt oli saatu suomalainen ryhmä kouluun, mutta kuinka saataisiin se jatkumaan. Kävin jokaisen oppilaan kotona keskustelemassa, mitä mieltä he olivat suomen kielen opetuksesta. Kaikki sanoivat poikkeuksetta, että olisi hyvä jos saataisiin suomalaisia luokkia läpi peruskoulun.

Opetus luokassa oli sekaopetusta, lasten äidinkieli oli heikko, ei ollut silloin vielä suomenkielisiä päivähoitopaikkoja. Vasta 1974 syksyllä alkoi ensimmäinen suomenkielinen leikkikoulu Rinkebyssä.

Osoittautui, että koulun ilmapiiri oli kielteinen suomenkielistä opetusta kohtaan. Eräs tapaus on jäänyt erityisesti mieleeni. Oli satanut lunta ja lapset olivat heitelleet lumipalloja. Ruotsinkielinen opettaja oli tällöin käskenyt suomalaiset oppilaat seinää vasten ja ruotsalaisilla luokilla olleet lapset saivat heittää lumipalloja heitä kohti.

Kun sain kuulla tapauksesta, otin sen esille koulun yhteistyöryhmässä, johon kuuluin ruotsinkielisen koti ja koulu -yhdistyksen edustajana. Asia annettiin opintorehtorin tutkittavaksi. Seuraavassa kokouksessa rehtori esitteli tutkimuksen tuloksen, että suomalaisluokka oli käsketty riviin eikä seinää vasten. Kaikki kumminkin tuomitsivat tapauksen, että väkivaltaa ei saa käyttää rangaistuskeinona.

Sanoin samassa kokouksessa, että koulun ilmapiiri suomalaisluokkia kohtaan oli kielteinen, mutta se ei herättänyt keskustelua eikä rehtori ja vahtimestarit olleet mitään sellaista huomanneet.

Aloin järjestää vanhempainkokouksia kotonani ja osanotto oli melkein sataprosenttinen. Kirjoitimme kirjelmän ja vaadimme, että suomalaisluokka saisi jatkaa kolmannella luokalla samana ryhmänä ja suomenkielisenä. Saimme myöntävän vastauksen. Kolmannella luokalla tuli oppilas Suomesta luokkaan ja ruotsinkielisestä luokasta eräs oppilas, joka oli kaksi vuotta

istunut koulussa hiljaa. Tenstasta siirrettiin myös oppilaita luokkaan. Se aiheutti aina sopeutumisvaikeuksia.

Kun sain käsiini kolmannen luokan lukujärjestyksen, se ei ollut läheskään sitä mitä vanhemmat olivat vaatineet. Puolet oli opetuksesta ruotsiksi ja jopa eräänä päivänä kolme oppituntia peräkkäin ruotsia.

Otin lukujärjestyksen, ja menin rehtorin luo selvittämään asiaa. Hänellä oli silloin kerran viikossa vanhemmille varattu tunti aamulla. Sain kumminkin selittää asiani eteisessä. Rehtori sanoi: "Eikö tämä paperi teille kelpaa." Sanoin, että lukujärjestyksessä oli liikaa ruotsia, koska kun lapset saavat oppia kunnolla äidinkieltään, he oppivat sitten paremmin ruotsia myöhemmässä vaiheessa. Rehtori ei luvannut parannusta asiaan.

Olin hyvin loukkaantunut, koska minua ei edes pyydetty rehtorin huoneeseen vaan sain esittää asiani eteisessä, vaikka vanhemmille oli juuri se aika varattu. Silloin minulle selvisi, mitä merkitsee niin paljon puhuttu yhteistyö koulun ja kodin kesken. Riittää kun kerran käy rehtorin luona. Ei missään tapauksessa useammin, muuten on vaivalloinen vanhempi.

Aloin ottaa selvää, mihin voisimme asiasta valittaa. Sain selville, että Tukholman kunnalla on koulun siirtolaisvirasto. Menimme vanhempien kanssa selvittämääm asiaa. Saimme lupauksen, että kolmas ruotsintunti siirretään toiseen päivään. Tuli myös esille, että siirtolaisvirastossa oli suomea puhuva konsulentti. Hän toimikin tulkkina myöhempien yhteyksien aikana kouluviranomaisiin.

Kolmannelta luokalta vanhemmat lähettivät kirjelmän, missä vaadittiin luokan jatkumista keskiasteella suomenkielisenä, ja nyt kirje lähetettiin myös poliitikoille.

Järingen koulu aloitti toimintansa syksyllä 1977. Bredbyn koulun suomalainen luokka sai pysyä yhdessä, mutta nyt se siirrettiin Järingen kouluun neljännelle. Ilmapiiri tässä koulussa oli siirtolaisoppilaille paljon myönteisempi. Vanhemmat olivat aktiivisesti mukana vanhempainkokouksissa, joissa aina oli kielitaistelu aiheena.

Viidenneltä ja kuudennelta luokalta taas lähetettiin kirjelmät, että suomalainen luokka saisi jatkaa myös yläasteella. Nyt tuli mukaan vaatimuksiin jo muutamia poliitikkojakin ja yhdistyksiä. Myös Tukholman piirin koti ja koulu -yhdistys teki kirjelmän suomenkielisen yläasteen puolesta. Kokouksia käytiin myös korkeampien kouluviranomaisten kanssa. Vierailimme myös vuosien aikana kaikkien koulutoimenjohtajien luona ja yritimme puhua lasten opiskelun puolesta.

Suomalainen luokka sai siirtyä yhtenäisenä yläasteena Kämpingen kou-

luun. Siitä oli tullut poliittinen päätös, mutta opettajat olivat ruotsinkielisiä. Siellä oli vain yksi suomenkielinen opettaja, joka tulkkasi ja hänen aikansa meni vastikään Suomesta muuttaneiden oppilaiden kanssa.

Kämpingen koulun ilmapiiri suomalaisoppilaita kohtaan oli kielteinen. Tilanne luokassa oli erittäin vaikea. Olin yrittänyt jo keväällä päästä rehtorin puheille, mutta hän ei ottanut minua vastaan. Sitten kun poikani kieltäytyi menemästä kouluun, minut kutsuttiin oppilaskonferenssiin.

Kun menin sinne, ei koulun johto ollut paikalla. Sanoin, että jos rehtori ei tullut kokoukseen, lähden minäkin. Luokanopettaja kävi hakemassa rehtorin ja kokous pääsi alkamaan. Minulla oli tilaisuus tuoda esille opetustilanne ja kuinka se olisi pitänyt järjestää niin, että opetus olisi kaksikielistä. Halusin myös kaksikieliset opettajat.

Opetustilanne ei parantunut, poikani jatkoi poissaoloja ja taas kerran menin oppilaskonferenssiin. Syo-konsulentti esitti tukiopetusta, mutta rehtori katsoi, että koululla ei ollut tähän taloudellisia mahdollisuuksia. Sanoin rehtorille mitä oppilas menettää taloudellisesti, jos hän ei saa niitä tietoja peruskoulusta, mitä jatko-opintoihin tarvitaan. Pyysin rehtorilta ajan keskusteluja varten, jonka sain.

Kun sitten menin sovittuun aikaan, ei rehtori ollutkaan paikalla. Opintorehtori kertoi, että rehtorille oli tullut kiireellinen kokous. Opintorehtori otti minut vastaan ja näytti paperista, että nyt koulu on hakenut kaksi kaksikielistä opettajaa.

Kun kahdeksas luokka alkoi, oli opetus kaksikielistä, mutta vaikeuksia luokassa oli, olihan oppilaiden opetustilanne ollut kaikinpuolin koko kouluajan erittäin vaikea. Tämä luokka vei suomenkielisen opetuksen läpi Spångassa eikä se ollut helppoa.

Ruotsin koululaitos koki suomalaisvanhemmat tunkeutujina koulun sisäiseen työhön. Vanhemmat halusivat tehdä koulun kanssa yhteistyötä ja parantaa opetustilannetta. Vanhempien toiminta opetti asioita ja kehitti yhteydenpitosysteemejä. Kirjelmät aina kirjoitettiin suomeksi, koska halusimme, että jokainen vanhempi tiesi mitä kirjelmässä luki ennen kuin nimensä kirjoitti. Sitten kirjelmät käännettiin ruotsiksi. Kuulin myöhemmin, että muutamia virkailijoita oli ärsyttänyt se, että kirjelmä oli suomeksi ja käännös mukana.

Suomenkielisestä opetuksesta kellään ei ollut vastuuta, ei ollut opetussuunnitelmiakaan. Ruotsin kielen opetus oli aivan alkeellista, annettiin lasten täyttää työvihkoja, joihin vain pistettiin rasti ruutuun. Kouluviranomaiset katsoivat, että suomen kielen opetus oli väliaikaista ja luokat kulkivat valmistavan luokan nimellä.

Siirtolaislapset ovat olleet koekaniineja eikä koulu ole arvostanut heidän kielitaitoaan ja tietojaan. Tiedotusta vanhemmille ei koulu ole järjestänyt. Kukaan ei myöskään tiedottanut koulua, ruotsinkielisiä opettajia ja henkilökuntaa suomenkielisistä luokista ja syytä siihen, miksi niitä muodostettiin. Ei ihme, että niin paljon epätietoisuutta ja ennakkoluuloja oli koulussa suomenkielisiä luokkia kohtaan. Tämä tehtävä olisi kuulunut kouluviranomaisille ja rehtorille. Rehtori oli kuitenkin ruotsinkielinen, ei se hänen intresseihinsä kuulunut. Kerran kun olimme vanhempien kanssa hänen luonaan kysyimme, kenellä on vastuu suomenkielisistä luokista. Rehtori tunnusti, että ei kenelläkään.

Toimin vuosia Rinkebyn ja Hjulstan rehtorialueiden ruotsinkielisissä koti ja koulu -yhdistyksen hallituksissa. Mitään keskustelua ei saanut aikaan siirtolaislasten opetustilanteesta. Kokouksissa etupäässä keskusteltiin välipalasta ja varkaustapauksista, joista kyllä keskusteltiin tuntikaupalla, että maksetaanko vai eikö makseta avustusta ja paljonko, joko 75% vai 25% vai eikö makseta mitään.

Menee hyvin jos on hiljaa kokouksissa, mutta jos esittää enemmistön ajatuksista poikkeavaa, silloin joutuu syrjään. Ja enemmistö on varuillaan koko ajan, että mitähän sillä on mielessä. Sitä on silloin eristyneenä ryhmässä, ja sitä jää kohta pois.

Olin myös Tukholman piirin koti ja koulu -yhdistyksen siirtolaisasioita käsittelevässä työryhmässä. Siinä ryhmässä tunsin, että sain jotakin aikaan ja, että minua kuunneltiin. Koti ja koulu -yhdistyksen hallitukseen en kuitenkaan enää halunnut ryhtyä: sanoin, että minulla ei ollut aikaa.

Miksi lapseni vaikenivat?

AAPI LOHINIVA

Muutimme Ruotsiin 1964, perheeseemme kuului nelivuotias tytär. Muuton huumassa eivät lapsen koulumahdollisuudet tulleet mieleen ja sitäpaitsi olimme ajatelleet viipyvämme täällä vain muutaman vuoden, joten oletimme koulukysymysten järjestyvän aikanaan.

Lyhyeksi suunniteltu reissu on venynyt liki 30-vuotiseksi taipaleeksi, joka todennköisesti jää lopulliseksi. Niin, että tulen vielä näkemään lasten lapsienikin koulutaipaleen ja mietin tuleeko heidän kaksikielisyytensä säilymään.

Työn alku täällä Ruotsissa oli ongelmaton, mutta ei koulunkäynti. Meillä ei ollut mitään tietoa Ruotsin kouluoloista, ainoastaan se, että lapsi piti laittaa sinne kuusivuotiaana.

Toimitimme lapsemme sinne aikanaan, yhteydet kodin ja koulun välillä olivat olemattomat. Lisäksi olimme vaimoni kanssa eri vuoroissa, joten normaali elämä oli hankalaa eikä meillä ollut tilaisuutta antaa kielitaidottomalle lapselle sitä tukea mitä hän olisi tarvinnut.

Lapsi kävi kouluaan: joka aamu hän sinne meni ja iltapäivällä tuli takaisin. Mitä näiden tuntien sisään kätkeytyi jäi arvoitukseksi. Jälkeenpäin olen miettinyt asioita: miksi hän niin usein oli mietteliäs, miksi hän usein halusi jäädä aamulla kotiin. Asiat selvitettiin opettajan kanssa ja koulunkäynti jatkui. Kolmannella luokalla hän sai mahdollisuuden äidinkielen opetukseen kaksi tuntia viikossa, mikä oli hänen kehitykselleen tärkeää.

Toisen tyttäremme koulunkäynti alkoi 60- ja 70-lukujen taitteessa. Olimme nyt tietoisia koulukysymyksistä. Hän aloitti luonnollisesti ruotsinkielisessä ryhmässä ja osallistui kahden viikkotunnin äidinkielen opetukseen.

Koulu sujui mukavasti, meidän mielestä hän oli oppinut hyvin ruotsia hiekkalaatikolla ruotsalaisten kaverien kanssa. Opettajan mielestä hänen kielensä ja sanavarastonsa olivat kuitenkin heikot ruotsalaisiin lapsiin ver-

rattuna. Siksi opettaja katsoi, että äidinkielen tunnit pitäisi lopettaa ja käyttää ruotsin kielen kehittämiseen.

Suomalaisen opettajan mielipide oli päinvastainen: vahva äidinkieli luo aikanaan pohjan hyvälle ruotsin kielelle. Niin hän sai jatkaa opiskeluaan. Jossakin vaiheessa hän itse halusi lopettaa, mutta jatkoi neuvottelujen jälkeen ja kiitettävä arvosana todistuksessa innosti sekä häntä itseään että meitä vanhempia.

Kolmas nuorin tyttäremme syntyi vuonna 1968. Hän sai paikan ruotsalaisessa päiväkodissa siksi aikaa kun olimme töissä, kaksi vanhempaa lastamme kävivät koulua ilman suurempia ongelmia.

Nuorimmaisemme ei viihtynyt aluksi päiväkodissaan, vaan jo illalla alkoi hokea, että ei mene sinne. Vielä nytkin soi korvissani lapsen itku, kun suljin päiväkodin oven. Vähitellen hän tottui oloonsa ja viihtyi tovereidensa kanssa ja tarkoitus oli, että koko ryhmä siirtyisi ensimmäiselle luokalle kouluun vieraaseen rakennukseen.

1970-luvun alussa suomalaisten muutto Köpingiin lisääntyi voimakkaasti. Tuli tarve kehittää suomenkielistä opetusta ja suomenkielisiä ryhmiä. Vanhemmat, Suomi-seura, koti ja koulu -yhdistys ajoivat tarmolla näitä asioita opettajien johdolla. Näin vanhemmat saivat tietoa koulusta, opetusmenetelmistä ja siirtolaislasten lakiin pohjautuvista oikeuksista.

Köping sai vähitellen suomenkieliset ala-asteen ryhmät. Pidimme luonnollisena, että nuorin tyttäremme aloittaisi suomenkielisessä ryhmässä, vaikka hän itse olisi kyllä halunnut jatkaa oman ryhmänsä joukossa. Päätimme sijoituksesta vasten lapsemme tahtoa, mikä on meitä myöhemmin askarruttanut.

Ryhmään oli kerätty 20 suomalaista lasta eri puolilta Köpingiä. Monet tulivat kouluun takseilla. Opettajana oli nuori vastavalmistunut naisopettaja Suomesta, ryhmä oli rauhaton. Kunta palkkasi myös monta epäpätevää opettajaa suomalaisiin ryhmiin, mikä sai meidät epäilemään valintaamme.

Nyt kun tyttäremme on jo aikuinen, hän sanoo valintahetkellä olleensa tyytymätön päätökseen, koska hänellä oli hyvä ruotsinkielen taito, niin että hän olisi hyvin menestynyt tavallisessa ruotsalaisessa luokassa. Samalla hän olisi saanut pitää toverinsa, nyt hänen piti tottua uusiin tovereihin ja hänen suomen kielensä oli heikompi kuin ruotsin kieli. Vasta nyt hän sanoo kuitenkin ymmärtävänsä suomen kielen arvon ja katsoo kaksikielisyyden rikastavan olemassaoloaan.

Suomalaisryhmien alkuaikoina tuntui, että suomalaiset lapset olivat kunnalle rasite: lehdet kirjoittivat suomalaisvanhempien kohtuuttomista

vaatimuksista ja artikkeleista voi lukea, että Ruotsissa on ainoastaan ruotsin kieli käytössä.

Kouluviranomaiset eivät myöskään hyväksyneet tutkimuksia, joissa osoitettiin, että äidinkielen taito on elintärkeää lapsen tulevalle kehitykselle. Ainaiset kiistat saivat aikaan epätoivoisen mielen, olisi todella päässyt helpommalla, jos lapset olisivat olleet ruotsinkielisessä opetuksessa.

Köpingin koululakko vuonna 1980 toi mukanaan uuden vaikean ratkaisun. Tyttäremme kysyi, että meneekö hän kouluun kuten hänen opettajansa oli kehoittanut vai pitikö jäädä kotiin. Meidän vanhempien oli ratkaistava olimmeko mukana taistelemassa suomenkielisestä opetuksesta. Onneksi lakko jäi lyhyeksi ja tunsimme suurta helpotusta. Lakko puhdisti ilmapiirin ja kaikki näytti menevän mukavasti. Lapsemme eivät kärsineet erikoiskohtelusta vaan heidän koulunkäyntinsä sujui hyvin.

Nyt vuosien kamppailun jälkeen ovat vanhemmat väsyneet kouluasioihin ja niiden annetaan sujua omaa tietään. Koti ja koulu -yhdistys on kuitenkin vielä valvomassa lasten oikeuksia, ja kai me sitten isovanhempina olemme antaneet omille lapsillemme sellaisen kultuuriperinnön, että he uskaltavat kasvattaaa lapsensa kaksikielisiksi. Miten olemme onnistuneet näkyy aikanaan.

Siellä pistettiin lapset piirtämään

MARJO EKMAN

Olin itse kouluikäinen kun muutin vanhempieni kanssa Ruotsiin vuonna 1970 ja joutusin menemään seittemännelle luokalle semmoseen kouluun, missä mä olin ensalkuun ainoa suomalainen. Eräs ruotsalainen miesopettaja sanakirjan kanssa opetti ruotsii mulle. Myöhemmin muutin toiseen kouluun Tenstaan ja joutusin käymään vielä vuoden koulus ja silloin oli kyllä jo suomalainen tukiopettaja mikä auttoi aineissa. Muut tunnit me istuttiin sitten yhdessä ruotsalaisten lapsien kanssa, piirrettiin paperille, kun toiset opiskeli.

Se oli kauheaa istua kielitaidottomana koulussa. Se päätty siihen, että määkin olin koulusta pois, koska se oli ihan merkityksetöntä. Mä sanoin mun äitille, et me sä ite istumaan kielitaidottomana kouluun niin katotaan kuinka monta viikkoo sä istut siellä ja mitä sä teet siinä vaiheessa kun sä huomaat et sua ei pystytä auttamaan eteenpäin. Senhän takia nämä huonot statistiikat just näyttääkin, että on niin paljon ulkomaalaisii, mitkä päättyvät tonne sanotaan "ojasta allikkoon" ja se on monta kertaa just nämä kouluasiat, jotka siin on takana. Mut näist ei puhuta.

Päästötodistusta peruskoulusta en saanu. Ei ollu ruotsin kieltä riittävästi. On vaan paperi, missä lukee, että ei ole voinut saada päästötodistusta kielitaidottomuuden takia.

Nyt mä olen sairaala-alalla koulun jälkeen ollu yli 10 vuotta ja mulla oli onni, että mä joutusin sellaseen työmaahan missä ei ollu yhtään suomalaista, koska silloin mä olin niinku pakkotilanteessa oppia ruotsia. Nyt mä pystyn puhumaan ruotsia arkipäiväsist asioist ja niin poispäin, mutta jos mä menisinn takaisin peruskouluun niin mul tulis sittenki vaikeuksia vielä, koska mä en oo koskaan saanu sitä sellasta ruotsin kielen opetusta mitä olis tarvinnu.

Vuonna 1975 mulle synty kaksoset ja päivähoito niille järjestyi hyvin. Mulla oli kaksosille ensin suomalainen päivä-äiti ja sitten suomalainen tar-

ha. Sitten ne aloitti koulun vuonna 1983 Bredbyn koululla, jossa oli suomalainen luokka.

Me oltiin ensimmäiset vanhemmmat kenelt kysyttiin, että sopiiko myös, että lapsilla oli yksi tunti viikos ruotsii jo ensimmäiseltä luokalta ja sitä juteltiin ja sen piti olla käytännön ruotsia, että lapset rupeis pärjäämään ruokasalissa ja pystyis jotenkin leikkimään ruotsalaisten kanssa pihalla, mutta se opetus oli aivan toisenlaist. Siellähän pistettiin lapset piirtämään, että ne oli jo kahden kuukauden jälkeen aivan väsynei piirtämään. Ja sit näitten opettajien poissaolot teki sen, että ne oli monta kertaa yhdes isos ryhmäs ja katottiin elokuvia ja mitkä tosissaan saatto olla minkä kielisiä vaan. Mun lapset sano monta kertaa et ei he tykkää et se on kivaa , että siellä aina vaan piirretään eikä opi ja sit et lapset oli rauhattommii, et ne niinku häiritti toinen toisiansa, kosk ne ei ymmärtäny sitä opetusta. Ja näistäkin suurimmaks osaks näistä opettajista mitkä opettaa niin hehän ovat epäpäteviä, siis heillä ei ole koulutusta riittävästi opettaakseen ruotsii vieraana kielenä.

Informaatio koulussa oli huonoo. Kun meidän lapset alko sysksyllä 1982 niin me ei edes tiedetty opettajaa kuka meil on, vanhemmille ei oltu lähetetty kutsuja ja sit tuli kohta kyllä kirjeitä, että me vanhemmat ei oltu kiinnostuneita kokouksista. Mut eihän me oltu saatu tietookaan ollenkaan. Monella suomalaisella oli lapsia keskiasteella ja sieltä mä niinku rupesin kuulemaan tätä integraatioo, heiltä mimot se toimii.

Syksyllä 1983 tuli ensi kerran esille lakon mahdollisuus. Mä olin ihan valmis siihen. Se oli niinku ainoa tie, koska kun mä olin sen verran ollu siinä mukana, ett mä olin nähnyt kaikki asiakirjat mitä ne suomalaiset vanhemmat oli tehny ja taistellu vuosien aikana rehtorin kanssa niin lakko näytti olevan ihan paikallans. Kun lakkoon johtavassa kokouksessa esiteltiin Upplands Väsbyyn mallia, se tuntu ihan uskomattomalta, että toises koulus voi olla niin paljon erilaista, et toisessa ruotsalaisessa yhteiskunnassa hyväksytään tämä, toisessa ei. Tässä kokouksessa sitten laadittiin kirjelmä rehtorille, mutta vastaukseks mä en odottanut yhtikäs mitään. Niinku kaikissa muissakin asioissa on ollu.

Koululakko alkoi tammikuussa 1984 ja me laskettiin ens alkuun, et se ois noin seitsemän viikkoo ja siihen se sitten päättykin. Me ei kyllä orotettukaan et se menee kolmeen viikkoon mistä oli puhe ensten. Me tehtiin siinä se virhe et me yleensä puhuttiin kolmen viikon lakosta, koska koulun rehtori laski siihe, et me ei jakseta olla kauempaa kun se kolme viikkoo ja pistetään sen jälkeen lapset kouluun.

Lakon aikana mä osallistuin lakkokomitean toimintaan. Lakkokomitean tehtävät oli semmonen "kaikki kaikessa" ja joutu kaikki hoitamaan: ihan siis mitä pysty olemaan, kaikki käytännön asiat ja kaikki tiedotusasiat. Mä osallistuin kaikkeen mihin kerkesin, hoidettiin lapsii lakon aikana, tehtiin ruokaa, käytiin kouluhallituksessa, otettiin osaa mielenosoituksiin, jaettiin näitä kaikennäköisii kirjoitelmii mitä me tehtiin ympäri Rinkebytä, selviteltiin lasten ja vanhempien välejä lakon eri vaiheissa. Siis se oli lapsillekin raskasta aikaa. Kun lakko tuli kuukauden pituseks monella tuli itku, rupes lapset väsymään ja rupes vanhemmat väsymään. Mut ainakin mitä mä olen huomannut jälkeenpäin ku heille selitti ja puhu nämä asiat niin he käsitti sen, että se oli heidän omaa parastans kaikki tämä ja sit taas jakso toimii sen loppuajan. Ja sen avulla et lapset uskaltaa sanoo enemmän mielipiteitäns nyt.

Yhteydet suomalaisii opettajiin oli lakon aikana hyvät, koska tällä samalla lakollahan ajateltiin niinku heijänkin asiaa. Hehän niinku enemmän näkivätkin kouluss kuin kaikki tapahtui. Heillä oli lähempi kontakti lasten kanssa. Lakon aikana käsitys opettajista muuttui, nousi enemmän pistees. Just siin suhtees kuin paljon he joutui niinku kestämään. Et ne joutui koko ajan pitämään siit kiinni et me ollaan suomalaisia.

Lakon aikana muuttu kuva rehtorist toisenlaiseks. Mä olin vain nähny hänet pari kertaa aikaisemmin ja mä ajattelin et hän on ihan hyväksyttävä ihminen puheiden perusteella. Sit kun näki mitä rupes tapahtumaan, ei enää tiennyt et oliko lintu vai kala.

Rehtori toimi niinku toimi, koska hän luuli et hän tietää ku hän on ite tavallaan ulkomaalaisena tullu tänne. Niin hän luuli, et hänellä on pohjatietoo tähän, että mitä on olla ulkomaalaisena Ruotsissa. Mutta hänellä ei oo koskaan ollu niitä vaikeuksia mitä meil suomalaisil suurimmaks osaks on ollu, ett me ei olla oltu kaksikielisii tänne tultaes. Ja toinen asia on, että hän oli hyvin paljon Ruotsin valtioon päin, että täällä oli rahaa kysymyksessä hänen takanas. Mä olin pettynyt myös ruotsalaisii opettajiin. Ei tietysti kaikkiin, mutta suurin osa näytti mieltäns siellä kun mä kävin koulus kans ihan kattelemassa ja hakemassa niinku läksyjä. Kyllä sen huomas, että oli ihan liikaa ihminen. He oli minun mielestä hirveän epäkohteliai. He oli jotenkin loukattuja jostakin syystä.

Lehtikirjoittelu oli aluksi huonoa. Eniten mun jäi mieleen väite, et me vaaditaan Ruotsia kaksikieliseksi. Se jäi mieleen koska semmosest ei oo tänä päivänä mustaa valkoisella et me oltas lakollamme vaadittu sitä. Mitä me vaadittiin oli, että lapsillamme olis samanvertainen koulunkäynti kun ruot-

salaisilla, mut tätähän ei tullu esille. Kun sitten luin Demokraatin kirjoitusta lakosta, sitä ei oikein tajunnu. Se piti kaks kertaa lukee ennenku sen niinku oppi siltä kannalta, että tarkotetaanko tällä nyt tätä mikä siinä kirjoituksessa ajettiin takaa. Siinä sanotiin, että lakkoa ei voi hyväksyä menetelmänä koulukiistois. Jos olis alunperin ollu mukana itte niin ois kirjoittanu tään näin: "Lakko on meidän ainoa mahdollisuutemme".

Lakon aikana sanottiin, että mitä jos kreikkalaiset ja assyrialaiset alkas vaatii samoja asioita, mitä siitä tulis. Ajattelin, että sehän olis hyvä asia, jos ne pystyis. Mutta kun oon tavannu kreikkalaisia niin he on sanonnu, että he pelkäävät niin paljon et heidät pystytään siirtämään poies maasta. Et he ei uskalla lähtee koskaan näin suuriin toimenpiteisiin. Toinen asia on, että mä en usko että kreikkalaisilla ja assyrialaisilla ollenkaan on opettajissakaan niin suurta valinnanvaraa mitä meillä on täällä Ruotsissa. Pelottelua vaan ihan käytettiin yhtenä aseena saadakses meidän tekoamme vähän niinku mustamaalatuks.

Mää muistan lakon päättämiskokouksen. Se oli hyvin kuuma kokous ja me kutka oltiin aktiivisesti otettu osaa näihin toimintoihin pelättiin, että lakko ei tuota tulosta, että ollaan tehty virhe. Lakon lopettamispäätös oli kuitenkin oikea, kyl me oli jo niin kova kontakti saatu näihin kouluylihallituksen ihmisiin et ne niinkun kuunteli meitä et siin mielessä se oli ihan oikea hetki. Jos lakkoa olisi jatkettu olisi voinut jo ruveta tulemaan lakkorintamaan rakoja. Lakko ei olis enää ollut niin kovaa, koska siellä oli jo osa, ett olivat väsyneitä ja ne väsyneet oli suurimmaks osaks semmosia ihmisiä, jotka ei ollu täysin perehtyneitä lakkoasiaan lakon aikanakaan. He ei oikein niinku käsittäny loppujen lopuks tätä asiaa ja just nää lehtikirjoitukset käänsivät heidänkin näkökantansa, et he ei tienny oikeen sit mihin uskos.

Lakon jälkeen mä olin itse koulussa kaks viikkoo. Ja ainakin ala-asteella, mitä mä seurasin niin kyllä se niin ku hyvin lähti lapsille yleisesti katsottuna käyntiin. Mut muuten oli koulun tunnelma täysin tulehtunut. Siel oli suomalaiset ja ruotsalaiset erikseen ja esimerkiks mullekin kun mä menin sinne kysyttiin mitä asiaa mulla on siellä ja mitä mä teen siellä. Mä sanoin heille et eikö koulun ovet ole avoinna kaikille, mut sitä tunnetta ei silloin tullu.

Neljä viikkoa lakon jälkeen järjestettiin seurantakokous, jossa olin mukana. Tämän kokouksen me saatiin itse järjestää, koulun rehtorihan tätä ei järjestänyt mutta opintorehtori oli läsnä. Tässä kokouksessa puhuttiin sitten lakkoasiaa ja rehtorin asemasta, mutta rehtorin virheet painettiin villasella ja niist ei paljon puhuttu. Kun kysyimme missä rehtori on ja missä ruotsa-

laiset opettajat niin sanottiin, että kokous oli kutsuttu liian myöhään, mut kuiteskii kaikki kouluhallituksen virkamiehet oli pystyneet tulemaan. He saivat samaan aikaan tiedon. Heräs kysymys, joka annettiin siellä ääneen julki, että eikö meillä oo muka oikeus niinku ruveta epäilemään, että missäpäin ei haluta tehdä yhteistyötä. Tää ei ollu ensimmäinen kerta kun he ei tullu. Lakonkin aikaan heitä oli kutsuttu kaks kertaa kokoukseen eikä kummallakaan kertaa tullu. Silloin se johtu rehtorista, koska hän oli päässy puhumaan ruotsalaisil opettajil ennen ku me suomalaiset vanhemmat ehdittiin selittämään asiaamme. Eihän nää ruotsalaiset opettajatkaan enää sen jälkeen halunnu kuunnella meitä, koska ne meinas, että he tietää parhaiten ku rehtori on asian näin selittäny.

Lakon aikana luvattiin vuoden koeaika. Se on luvattu jopa mustaa valkoisella ja me ollaan saatu lukujärjestyksiin ne muutokset melkein kaikki mitä vaadittiinkin ihan alun pitäen ja joihin ei oltu aikaisemmmin lakon aikana suostuttu. Valtakunnallisesti lakko on herättänyt paljon kysymyksiä ja ollu kova keskustelun aihe ja tulee olemaan vielä edelleenkin. Ruotsin Suomalaisten Keskusliitolle vaan sellaiset terveiset, että tätä kouluasiaa pitää kehittää eteenpäin muissakin kunnissa pitkälle. Suomalainen koulukin voitaisiin perustaa, jos kuitenki taattu on sitten, ett siinä opiskellaan ruotsia vieressä.

Sen haluaisin sanoa, että tän lakon aikana oltas vähän enemmän meitä vanhempia yleensä haastateltu ja meitä kuunneltu ennen kuin annettiin ihmisille yleistietoa meistä. Koska monta kertaa ei tuotu sitä oikeaa kuvaa esille, et sen mä tykkäsin et olis niinku voinu ehkä enemmän tuua esille mitenkä asia oli, ja ett koulun rehtori pääsi ihan kun koira veräjästä, ett hänelle ois tarvinnu huomatuksia tulla. Hän on mun mielestä ajatellu täss asiass vähän niinku omaa parastas vaan, omaa kunniaa ja omia mielipiteitäns. Ei hän ajatellu lapsia ollenkaan, vaikka hän tietysti niin yleisesti antoi ulos, mutta ei hänellä oo sitä kokemust mitä on näill paikkakunnilla asuvill....

(Kertomus on kirjoitettu opettaja Veikko Honkalan pari kuukautta lakon päättymisen jälkeen, keväällä 1984, tekemän haastattelun pohjalta)

Tunsimme syyllisyyttä

TYYNE TIKKANEN

Sotien jälkeen olivat olosuhteet Suomessa monella tavalla vaikeat. Tuttavaperhe oli edellisenä vuonna muuttanut Ruotsiin. He houkuttelivat meitä tulemaan ja lupasivat vielä auttaa työn ja asunnon saannissa. Taisi siinä olla aimo annos seikkailun halua mukana.

Syksyllä 1951 muutimme Ruotsiin. Kaikkein kipeimmin sen joutui kokemaan vanhin lapsistamme, joka joutui melko pian alkamaan koulun.

Perheenpään piti saada hitsaajan töitä Husqvarnan tehtaalla, jossa oli muitakin suomalaisia töissä. Kävikin niin hullusti, että asuntoa ei löytynytkään viisihenkiselle perheelle, johon kuudes teki tuloaan. Työpaikkaa ei annettu kun ei ollut asuntoa.

Viikon päivät asuimme tuttavaperheen yksiössä, mutta ystäväperheen avulla sai perheenpää vihdoin työtä maalaistalosta, jossa oli vain vanhapoika isäntänä ja hänen iäkäs äitinsä. Naapurit olivat kilometrien päässä ja ainoa yhteys ulkomaailmaan oli maitoauto. Kauppa-auto kävi pihalla kerran viikossa ja postilaatikkokin oli kaukana ison tien varrella. Olimme kuin elävältä haudatut.

Lapsilla ei ollut suurempaa mahdollisuutta kuin meillä vanhemmillakaan edes kuulla ruotsin kieltä, saati sitten oppia sitä. Isäntä puhui, milloin puhui, vaikeaa skoonen murretta. Työasioissa perheenpään oli pakko aluksi selvitä käsillä ja ilmeillä puhuen. Monta kommellusta ja väärinkäsitystä siinä ehti tulemaan.

Ennen pitkää saimme hankituksi käytetyn radion, jolla saimme yhteyden kotimaahan. Miten ihanalta tuntuikaan kuulla omaa, rakasta äidinkieltä! Oli kuin auringonsäde olisi paistanut "Mustalle torpalle", joka oli pitäjän nimi.

Vanhin poikamme, Antero, joutui aloittamaan koulun ummikkona. Hän ei ollut edes kuullut puhuttavan kunnon ruotsia. Koetin opettaa hänelle yksittäisiä sanoja, esimerkiksi fönster, dörr, lampa. Ensimmäisinä koulupäi-

vinä hän tuli itkien kotiin ja valitti: Miks mun pitää mennä sinne kun en ymmärrä yhtään mitään, mitä opettaja sanoo, eikä kukaan ymmärrä mua? Toiset oppilaat vain nauravat kun yritän sanoa jotain.

Me vanhemmat tunsimme suurta syyllisyyttä kun olimme tuoneet lapsemme tällaiseen piinaan. Takaisinkaan ei voitu lähteä, koska rahat olivat kuluneet tulomatkaan, huonekalujen ja muun tarpeellisen ostoon. Jotenkin piti päästä elämisen alkuun, vaikka oltiinkin vieraalla maalla. Eläminen tuntui monta kertaa vaikealta. Suomen kieli, niin rakas kuin se meille olikin, ei kelvannut täällä mihinkään. Muut puistattivat päätään kun yritimme heille jotain sanoa.

Koulu, jossa Antero kävi, oli pieni maaseudun alakoulu. Opettaja ei tietenkään osannut suomea, eikä minkäänlaista koulumateriaalia ollut suomeksi. Muutaman päivän olin koulussa pojan tukena ja seurana, mutta siihenkään ei ollut suuria mahdollisuuksia, sillä kotona oli kaksi nuorempaa lasta ja isän piti olla töissä.

Kun olosuhteita ei voitu muuttaa, täytyi Anteron niin kuin meidän vanhempienkin muuttua. Antero alkoi vähitellen tulla tutuksi ruotsin kielen kanssa. Hän rauhoittui ja rupesi viihtymään koulussa. Kun Antero luki läksyjään, oppivat nuoremmat veljet siinä sivussa ruotsin kielen. Kolmas veljeksistä osasi lukea sekä ruotsia että suomea jo ennen kouluunmenoa.

Olimme tuoneet mukanamme runsaan valikoiman lasten kirjoja ja lehtiä. Tilasimme niitä lisääkin ja luimme lapsille ihan päivittäin. Eihän siinä ruotsin kielen taito yhtään kohentunut, mutta saivathan lapset ainakin joitakin rakennuspuita elämäänsä varten. Iltahartaus kuului myös vakituiseen päiväohjelmaan.

Samoja kirjoja ja lehtiä tuli tietysti luettua uudestaan ja uudestaan. Niinpä joskus yritimme lyhentää niitä ja hypätä yli muutamia kohtia. Lapset huomasivat sen oitis, ja kohta kuuluikin: "Ei, äläs nyt, siitä jäi jotain pois!" Luettava vain oli vaikka itse osasi ne jo unissakin.

Antero on jälkeenpäin kertonut, että hänen ensimmäinen opettajansa painotti erikoisesti säästämistä. Koulussa oli säästölaatikko, jossa jokaisella oppilaalla oli oma lokeronsa. Määrättynä päivänä se otettiin esiin ja jokainen sai tiputtaa siihen rahansa. Antero ei ollut kuitenkaan ymmärtänyt mitä opettaja oli sanonut, ja sai hävetä kun hänellä ei ollut kouluun tullessaan rahaa lippaaseen. Koulussa sai muutenkin selvitä omin nokkinensa seuraamalla mitä muut oppilaat tekivät. Hyvin harvoin opettaja tuli erikseen neuvomaan. Mitään kirjallisia tiedotuksia ei Anteron ensimmäinen opettaja kotiin lähettänyt. Kaiketi opettaja ajatteli, että vieraaseen maahan muut-

taneet saivat tulla toimeen miten parhaiten taisivat.

Keväällä 1953 muutimme Västgötanmaalle Folkabohun. Antero oli silloin jo käynyt ensimmäisen luokan. Ruotsin kielen oppiminen oli kaikesta huolimatta sujunut, sillä hän jo toisella luokalla selviytyi koulussa hyvin.

Perheenpää etsi parempaa työpaikkaa, joten jouduimme muuttamaan paikkakuntaa lasten kouluaikana, mutta loman kestäessä. Se ei tietenkään ollut eduksi lasten koulunkäynnille. Mutta minkäs teit kun isän palkka aluksi oli vain kaksi kruunua tunnilta! Se oli niukanlainen saalis kuusihenkisen perheen elantoon. Uudella paikkakunnalla oli aloitettava kuin alusta, luotava uudet kontaktit ja muut sosiaaliset suhteet.

Lapsemme kävivät koulua 1950 ja 1960-luvuilla, jolloin peruskoulu oli jatkuvasti kuin valinkauhassa. Sitä uudistettiin ja muutettiin yhtenään. Kristinuskon opetuskin heitettiin yli laidan, kansan vastalauseista huolimatta.

Uudessa koulussa joutui ulkomaalainen vielä 1950-luvulla monin paikoin kovan tarkastelun alaiseksi toverien taholta. Antero on kertonut, että hän kouluaikana tunsi olleensa alakynnessä ruotsalaisiin tovereihinsa nähden. Koska nimi paljasti hänet suomalaiseksi, hän oli kuin "toisen luokan" oppilas. Ehkä muut eivät useinkaan niin ajatelleet, mutta hän itse tunsi niin. Anteron norjalaisilla tuttavilla oli samanlaisia tunteita.

Niihin aikoihin ruotsalaiset ehkä elättelivät ajatusta, että suomalaiset tulevat sulautumaan Ruotsin kansaan kieltä myöten. Kun jouduin kouluasioissa kiertelemään eri virastoissa, sanottiin minulle jatkuvasti, että minun pitäisi puhua ruotsia lasteni kanssa. Sitä neuvoa emme koskaan noudattaneet. Koti oli meille kappale isänmaata ja sen hengessä tahdoimme elää. Kun joskus sanoimme jotain lapsille ruotsiksi vastasivat he aina suomeksi ja lisäsivät: puhutaan suomea. Siten heillä on säilynyt suomen kielen taito.

Kun Antero oli kuudennella luokalla oli opettaja kerran kysynyt, jos meillä on kotikielenä ruotsi, koska Anterolla oli opettajan mukaan niin laaja sanavarasto. Antero käytti ahkerasti hyväkseen koulun lainakirjastoa, ja se tietenkin lisäsi sanavarastoa. Samainen opettaja lähetti kotiin kirjeen, joka osoittaa, että hän ajatteli siirtolaisoppilaankin etua. Opettajat ovat suhtautuneet sekä lapsiimme että meihin vanhempiin asiallisesti ja ystävällisesti ja antaneet tarvittavaa tukea. Poikkeuksen tekee ensimmäisen luokan opettaja.

Vaikeuksista huolimatta Antero pääsi ylioppilaaksi normaaliin aikaan, kuten veljensäkin ja jatko-opinnot sujuivat hyvin. Siihen aikaan vain harvat suomalaislapset kävivät lukion ja siitä eteenpäin.

Suomalaisten status ruotsalaisten silmissä on noussut sitten 1950-luvun. Toimiessaan myöhemmin kansainvälisissä yhteyksissä Antero sanoo huomanneensa, että on kunniakasta olla suomalainen. Tämäkin on osaltaan auttanut häntä parempaan itsetuntoon ja juurtumaan paremmin Ruotsiin. Hän kuitenkin tuntee juurensa olevan Suomessa ja hän on jopa hakeutunut Tikkasten sukuseuran jäsenyyteen.

Vaikeudet on voitettu ja lapsemme ovat selviytyneet hyvin työelämään ja löytäneet paikkansa yhteiskunnassa. On suuri kontrasti alkuaikojen ja nykyisten olojemme välillä, niin lastemme kuin meidän itsemmekin kohdalla. Kiitollisuus täyttää mielen.

Maailman synty, Tuomo Jänkälä, 5 C luokka 1985, Karlskoga

Autistisen lapsen koulutie

PIRJO MIKKONEN

Poikani Janne syntyi joulukuussa 1980 ja oli suloinen kuten pienet yleensäkin. Synnytykseen olin varannut ilmoittautumiskaavakkeen päivähoitojonoon aikaisemman huonon kokemukseni perusteella.

Kun vuotta myöhemmin aloin kysellä hoitopaikkaa, ei sitä löytynyt. Minulle vastattiin esikoulutoimistosta, että "sinähän puhut hyvin ruotsia, ei sinun lapsesi suomalaista hoitopaikkaa tarvitse". Vastasin tietenkin yhtä typerästi: "En ole aikonut itse mennä päivähoitoon vaan viedä sinne lapseni".

En toki jäänyt odottelemaan, että kunnallinen hoitopaikka järjestyisi, vaan ilmoitin lehdissä ja ilmoitustaululla ja otin yhteyttä työnvälitykseen. Työnvälityksessäkin oli siirtolaisnuoria kehoitettu soittelemaan ja kyselemään lapsenpiian paikkaa. Heille oltiin kerrottu, että ei tarvitse osata mitään kieltä, "lapsillahan ei ole vielä kieli kehittynyt", vaikka ilmoituksessakin luki nimenomaan, että hain suomenkielistä lapsenkaitsijaa.

Lopulta onnistuin saamaan tytön Suomesta opiskelijavälityksen kautta hoitamaan lapsiani kesäksi. Syksyllä oli minun pyydettävä uutta virkavapaata ja alettava taas sama ruljanssi .

Poikani oli lähes kolme vuotta kun lopulta onnistuin saamaan kunnallisen hoitopaikan. Tätä iloa ei kuitenkaan kestänyt kuin pari kolme vuotta. Päivähoitaja sanoi itsensä irti ja uutta ei kunta palkannut "kun ei ollut tarvetta".

Lapsi sijoitettiin suomenkieliselle osastolle päiväkotiin, jossa ei koskaan hoito pelannut lapsen ehdoilla, vaan ehdot saneli esikoulutoimisto. Niitä aikoja olimme myös pitkän taistelun jälkeen saaneet pojalle diagnoosin "autistinen", joten yksilöllinen hoito olisi ollut välttämätöntä. Lapseni diagnoosi varhaisautismi on psykoosi, joka on useimmiten synnynnäinen. Jotta saisi tämän diagnoosin on lapsella oltava vähintään kolme poikkeavuutta: kontaktivaikeuksia, kielellinen kehitys häiriintynyt, erittäin poikkeava käyt-

täytyminen. Yleistä lapsille on, että tarvitaan määrättyjä rutiineja erilaisiin arkipäivän tilanteisiin, asiat on tehtävä samassa järjestyksessä, käytettävä samoja sanoja samanlaisissa tilanteissa.

Jannen kohdalla oli kielellinen kehitys, puhumaan oppiminen ja ennen kaikkea käsitteet vaikeita. Myös piirtämään oppiminen tuotti vaikeuksia. Kuvat oli ensin piirrettävä suurena. Tällä tavoin opeteltiin liikeradat, joita sitten parannettiin. Värit ja muodot opeteltiin pelaamalla. Suurmotoriikka eli karkea motoriikka esimerkiksi uiminen, pyöräileminen, hiihtäminen ym. sujuivat erittäin hyvin ja opittiin aikaiseen. Myös hienomotoriikka kehittyi melkein normaalissa ajassa ja on jo nyt ehkä ylikehittynyt. Janne tarvitsi siis apua ennen kaikkea kielellisesti, joten suomenkielinen erityisluokka oli ainoa mahdollisuus, jotta päästäisiin niin pitkälle kuin lukemaan ja kirjoittamaan.

Jannelta puuttuu tervettä pelkoa, esimerkiksi korkean paikan, joka on hyvin tavallista tämänkaltaisille lapsille. Tavanomaista Jannelle on myöskin toimia käytännössä ajatusta nopeammin. Pikku yksityiskohdat ovat tärkeämpiä kuin kokonaisuus.

Päiväkoti muodostui varsinaiseksi painajaiseksi, ja on sitä vieläkin vaikka lapsi on 10-vuotias. Ei vieläkään ole järjestynyt muuta iltapäiväkotipaikkaa. Esikoulutoimisto on hyvin myötämielinen minua kohtaan kunnes pääsemme niin pitkälle, että hoitopaikan pitää olla suomenkielinen.

Kun kouluun lähtö alkoi tulla ajankohtaiseksi oli meillä taas uusi ongelma esillä, jonka tosin oman rehtorialueemme rehtori ajatteli ratkaista hyvin helposti sijoittamalla lapsen tavalliseen ruotsalaisluokkaan ja tarjota assistentin apua.

Pitkän taistelun jälkeen saimme siirrettyä paperit lähimpään kouluun, jossa on suomalaisluokkia. Nyt pääsimme neuvottelutasolle, opetusta ei tosin voitu järjestää meitä tyydyttävällä tavalla, joten kiivas keskustelu erityiskoulusijoituksesta alkoi.

Alkajaisiksi saimme tavata erityiskoulun psykologin, joka kertoi, että "kieli ei ole tärkeä vaan pedagogiikka". Tiedustelin mitä mahtoi olla pedagogiikka ilman kieltä, mikäli se on "sanattomia ajatuksia" en tulisi suostumaan, että sitä sovelletaan minun lapseeni".

Tämän jälkeen meitä jo kuunneltiin. Tosin diagnosin antanut lääkäri olisi vieläkin sijoittanut poikani ruotsinkieliseen harjoituskouluun ja kehotti jopa siirtymään kokonaan ruotsinkieliseen. Kuitenkin oli nimenomaan kielellinen kanssakäyminen juuri se heikoimmin kehittynyt alue.

Suomenkieliset psykologit ja puheopettaja tosin olivat kanssani samaa

mieltä. Olivathan he jo vuosia keskustelleet kouluviranomaisten kanssa suomenkielisen erityisluokan tarpeesta.

Kun samalla kertaa koulua oli alkamassa muitakin suomalaislapsia, joilla oli jonkinlainen erityistarve, päätimme me vanhemmat viedä yhdessä vaatimuksemme läpi. Ei väkisin, mutta väsyttämällä pääsimme niin pitkälle, että suomenkielinen erityisopettajan virka julistettiin haettavaksi. Kesän mittaan saimme myös kuulla, että hakemuksia oli. Toivossa on hyvä elää.

Kun koulu syksyllä 1987 alkoi, oli suomalaisopettaja löytynyt. Harjoitusainetunnit tosin ovat ruotsiksi, lapset ovat silloin integroituna ruotsalaiseen luokkaan. Ruotsin kielen opetusta emme siis tarvinneet ala-asteella lainkaan, sehän hoitui luonnollisella tavalla. Nyt kun lapset käyvät neljättä luokkaa sopii ruotsin kielen opetuskin jo hyvin kuvioihin ja lapset edistyvät siinä hyvin.

Kun opetus oli toiminut tämän muotoisena vuoden, tapasin sattumalta erityiskoulun rehtorin, joka myönteli kovasti olleensa väärässä kotikielen merkityksen suhteen. Tämän jälkeen muodostettiin myös yläasteella samankaltainen opetusyksikkö. Mistähän mahtaa johtua, ettei apu koskaan ole lähellä kun hätä on suurin?

Täällä Göteborgissa on ainakin tilanne ollut tälläinen jo 10 vuotta. Jos kysyt suomenkielistä hoitopaikkaa, on jono pitkä. Jos kysyt työtä päivähoitajana katoaa jono sillä kertaa. Kun päivähoitaja pyytää lisää hoitolapsia, ei niitä ole. Ja jos sitten onnistut onkimaan tietoosi päivähoitajan, joka haluaisi ottaa lapsen hoitoon, ei tämä päivähoitaja ole kykenevä hoitamaan juuri tätä lasta. Jos sitten kerrot tuntevasi päivähoitajan ja itse todenneesi hänet erittäin sopivaksi, löytyy esteeksi puutteellinen ruotsin kielen taito. Tässä vaiheessa olen jo tietysti hermoromahduksen partaalla ja tiedustelen, mihin hän sitä ruotsia tarvitsee, kun lapseni puhuu suomea, mutta kun esimiehen pitää pystyä neuvomaan alaisiaan ja juuri tämän lapsen kohdalla se on erittäin tärkeää. Olisi vain kiva tietää, mitä neuvoja päivähoitoassistentti, joka ei tunne lasta eikä edes puhu samaa kieltä, pystyy antamaan. Autistinen lapsi kun on yksilö parhaimmillaan, mitään yleispäteviä neuvoja ei ole.

Olen luvannut hankkia ohjausta juuri tälle lapselle joltakin suomalaiselta psykologilta, mutta sehän ei vain käy, neuvot tulisivat silloin väärältä henkilöltä.

Se kauhea taksisota

KIA ÄIKIÖ

Syksyllä 1980 perustettiin suomenkielinen ala-aste Tukholman kantakaupungissa Sofian koulussa, Södermalmin kaupunginosassa. Kummityttöni Tiina alkoi sinä syksynä koulunsa, mutta muutti jo seuraavana syksynä samalla rehtorialueella Katarina-Norran kouluun. Tiinan luokalla oli yhdeksän oppilasta, neljä poikaa ja viisi tyttöä. Kolme asuivat lähellä toisiaan ja menivät kouluun taksilla. Matka kesti noin 20 minuuttia ja sama taksi haki heidät takaisin. Matka oli sen verran pitkä, että kävely kouluun oli mahdotonta. Ruotsalaiset taas asuivat lähellä kouluaan, ja saattoivat siten kävellä sinne. Tiina on nyt lukiossa viimeisellä luokalla ja on minulle kertonut koulumuistoistaan :

"Sofian koulu oli aika suuri koulu ja me olimme siellä ensimmäinen suomalainen luokka. Tuntui aika yksinäiseltä kun muita suomalaisia ei ollut. Kuitenkin viihdyin, koska me olimme aina puhuneet kotona suomea ja tuntui turvalliselta kun ensimmäinen kouluvuosi oli suomeksi. Sofiasta muutimme Katatarina-Norraan. Kävin siellä kaksi vuotta ja sen jälkeen pääsin Svenska Balett-skolaniin, jossa aloitin neljännen luokan ja siellä sitten olen käynyt aina tähän saakka. Kun muutin balettikouluun koulukieleni vaihtui ruotsiksi.

Suomalaisella luokalla minulla oli englanti kotikielentuntina, mutta balettikoulussa olen saanut yhden suomen tunnin viikossa. Alussa oli kaksi, mutta en saanut pitää kuin yhden tunnin. Meillä on ollut aika monta eri opettajaa, opettaja on vaihtunut suomen kielessä suurinpiirtein kaksi kertaa vuodessa. On kuitenkin ollut tarpeellista, että pidän suomen kielen kunnossa, koska puhun koulussa koko päivän ruotsia ja minulla on ruotsalaisia ystäviä. Nykyisin luen kuitenkin mieluummin ruotsalaisia kuin suomalaisia kirjoja, jotka aikaisemmin olivat etusijalla.

Minun luokallani on kolme suomalaista oppilasta, joista kaksi tulee suoraan Suomesta ja he ovat tulleet tanssikouluun kahdeksi vuodeksi. Välitun-

nilla me puhumme keskenämme suomea, mutta jos on ruotsalaisia oppilaita mukana niin puhumme ruotsia. Jouluisin kävin myös Suomessa, kun minun ukki asui Naantalissa. Joskus kesäisin olemme olleet Suomessa ystävieni luona ja maalla. Kun isäni taas asuu Yhdysvalloissa, olen ollut siellä usein kesäisin, ja myöskin isovanhempieni luona Lontoossa, jossa viime kesänä kävin tanssimassa. Olen myös saanut Osmo Hormia -stipendin. Luin Viikkoviestistä, että tätä stipendiä voi kaikki ruotsinsuomalaiset hakea. Kirjoitin lehteen ja kerroin minun tanssimisesta. Pari viikkoa sen jälkeen sain tietää, että olen saanut 2000 kruunua, joka oli käytettävä Lontoon tanssikurssiin.

Olen ollut usein suomalaisen kirkon leirillä, joka on Värmdössä. Siellä on musiikkileiri ja lastenleiri viikon ajan ja sinne tuli muita suomalaisia, joita en tuntenut entuudestaan. Monet olivat kuitenkin samasta koulusta kuin minä.

Koulunkäyntini on yleensä sujunut hyvin, mutta ensimmäisellä luokalla tunsin usein, että ruotsalaiset oppilaat eivät pitäneet siitä, että olimme suomalaisia heidän koulussaan ja he halusivat pitää koulunsa ruotsalaisena. Kun aloitin ruotsalaisen koulun niin minulla oli ensimmäisen vuoden aikana vaikeuksia; en pystynyt lukemaan maantietoläksyjä, koska oli useita ruotsalaisia sanoja, joita en tiennyt. Kävin kaikki läksyt läpi äitini kanssa ja me käänneettiin ruotsista suomeksi. Se vei tietysti paljon aikaa. Lopulta olen ollut luokkani paras kaiken aikaa, vaikka vaikeuksiakin on ollut. Minulla on aina ollut kolme kieltä mukana, kun isäni on englantilainen. Kielitaidosta on ollut paljon etua. Oli suuri helpotus kun esimerkiksi aloin lukemaan koulussa eglantia, että osasin sitä jo ennestään. Aloitin englannin lukemisen jo ensimmäisenä kouluvuotena."

Itse olen seurannut suomalaisten luokkien vaiheita vanhempana läheltä kun syksyllä 1982 esikoiseni Kiti aloitti Katarina Norran suomalaisluokalla. Koulun valinta oli itsestään selvä, me suomalaisvanhemmat tahdoimme antaa lapsellemme mahdollisuuden käydä koulua lapsen omalla kielellä, oppia sekä lukemaan että kirjoittamaan äidinkielellä. Lapsen identiteetti ja pyrkimys aktiiviseen kaksikielisyyteen olivat myös tärkeitä tekijöitä koulun valinnassa.

Kehitys ei ole kuitenkaan kulkenut tasaisesti. Maaliskuussa 1983 kutsuttiin vanhemmat tiedotustilaisuuteen, missä kerrottiin luokkien siirrosta Sturebyn kouluun. Koulusuunnittelijat ilmoitttivat syyksi sen, että 28 lasta tuli Tukholman eteläosista ja että he Sturebyn koululla saisivat mahdollisuuden raittiiseen ilmaan ja pallokenttään. Lisäksi vanhempia informoitiin,

että Katarina-Norran koulupiha on Ruotsin pienin ja kadutkin kovin vaarallisia. Vanhemmat päättivät yksimielisesti kuitenkin pysyä Katarina-Norrassa.

Alkuvaikeuksien jälkeen koulutyö lähti käyntiin, luotiin omia traditioita, työrauha saatiin siirtolaisille suotuisassa koulussa. Näin ollen koulusuunnittelijoitten päätös tai pyrkimys muuttaa lapset vielä kerran tai hajottaa luokat oli vanhempien mielestä suorastaan rikollista, kun ajatellaan lasten perusturvallisuutta ja kielellistä identiteettiä.

Tästä alkoi vanhempien koulutaistelu, joka jatkuu. Perustimme koti ja koulu -yhdistyksen suomalaisen jaoston. Kirjoitimme kirjeitä, soitimme asiantuntijoille, poliitikoille ja lopuksi marssimme koululautakuntaan.

Informoimme myös tiedotusvälineitä, annoimme haastatteluja TV:ssä ja radiossa, keräsimme nimilistoja ja tutkimme tulevien oppilaiden lukumääriä. Tukea saimme monelta taholta. Katarina Norran koulun ruotsalaiset lapset keräsivät nimilistoja suomalaisluokkien puolesta. Lasten vapaa-ajan kodit olivat asiallamme, suomalaiset järjestöt ja suomalainen seurakunta antoivat apunsa ja tukensa. Tuloksena oli, että suomalaisluokat saivat jatkaa samassa koulussa.

Syksyllä 1985 kun poikani Eemu aloitti koulunsa alkoi se kauhea taksisota. Lehdissä kuvailtiin suurin kirjaimin skandaalinomaisesti kuinka siirtolaislapset ajavat limousinilla kouluun. Koulukadulla asuvat naapurit pahastuivat kovasti, kun näkivät aamuisin ja koulun päätyttyä pitkät taksijonot koulun edessä. Myös naapurit närkästyivät moisesta ylellisyydestä. Todellisuudessa taksimatkoissa ei ollut mitään ylellistä. Auto oli usein ylikuormitettu, lapset ilman turvavöitä, auto usein myöhässä tai ei tullut ollenkaan. Huokasimme todella helpotuksesta kun lapset kasvoivat ja oppivat itse matkustamaan.

Suomalaisluokat ovat nyt toimineet yli kymmenen vuotta Katarina Norrassa. Toiminta on vakiintunut, tieto suomalaisluokkien merkityksestä levinnyt ja oppilaiden jatkuvuus taattu keskustassa toimivien päiväkotien ansiosta. Lapset ja vanhemmat ovat vaihtuneet, mutta huolet ja taistelu eivät! Tämän päivän vanhemmat ovat saaneet aloittaa alusta. Olen kuitenkin ollut onnellinen kun olen saanut seurata kummityttöni Tiinan, ja omien lasteni Kitin ja Eemun koulunkäyntiä. Tiina saa ylioppilaslakkinsa Svenska Balettskolanista, Kiti lopettaa yläasteen Matteuskoulussa ja siirtyy Kungsholmenin lukion humanistiselle linjalle. Eemu kävi Katarina Norra -koulussa kolme luokkaa. Hän siirtyi sitten Svenska Balett -kouluun, joka alkaa neljänneltä luokalta. Nyt hän on siirtymässä sen yläasteelle. Eemu on kou-

lun "Bastuman"! Se on hänen mielestään arvonimi.

Haastattelin myös omaa tyttöäni Kitiä, joka kertoi kouluajastaan näin: "Kävin Katarina Norrassa kuusi vuotta suomalaista luokkaa. Muistoni tuolta ajalta ovat sekä kivoja että tylsiä. Opettaja, josta tykkäsin kaikkein eniten oli Laila Matikainen kolmannella luokalla. Hän joutui lopettamaan selkäkivun takia. Viidennellä luokalla saimme uuden tytön, Heidin, luokkaamme ja meistä tuli parhaat kaverit. Kolme ensimmäistä vuotta minun paras kaverini oli Disa mutta hän muutti Suomeen.

"Minusta on ollut paljon etuja käydä suomalaista luokkaa. Osaan mielestäni hyvin suomea kun vertaan tuttaviini, jotka ovat käyneet ruotsalaista luokkaa ja puhuneet kotona suomea. He eivät puhu yhtä hyvin koska eivät ole saaneet harjotella."

"Kuudennen luokan jälkeen menin ruotsalaiseen kouluun, koska suomalaiset luokat hajosivat. Ne menivät omille alueille. Aloitin Matteus-koulussa, jossa minulla ei oikeastaan kielellisesti ollut ongelmia. Tietysti oli tiettyjä sanoja, joita en koskaan ole kuullut aikaisemmin ja esimerkiksi ruotsalaisia sananlaskuja. Koulu ei ollut myöskään maailman paras. Tietysti olisin mieluummin jatkanut suomalaisella luokalla yläasteella, koska olisin voinut jatkaa samalla luokalla ja samassa koulussa. Tykkään nykyisestä luokastani ja onhan se hyvä ruotsin kielelleni, että käyn ruotsalaista luokkaa. Minun suomen kieli on hyvä, mutta ruotsin kieliopissa ei ole kehumista."

"Mitä teen sen jälkeen kun olen päättänyt yhdeksännen luokan, en osaa vielä sanoa. En tiedä menenkö Tukholman suomalaiseen lukioon, koska ei tiedä koskaan jos se jatkuu tai loppuu. Ehkä ei ole niin paljon suomalaisia oppilaita, jotka haluavat mennä sinne. Olen päättänyt mennä ruotsalaiseen lukioon. Se on yksinkertaista, koska on varmaa, että sinne pääsee."

Eemu ekaluokkalainen

TIMO ÄIKIÖN VALOKUVIA

Kuvat on otettu Katarina Norran koulussa Tukholmassa keväällä 1987 suomalaiselta ensimmäiseltä luokalta yhden viikon aikana.

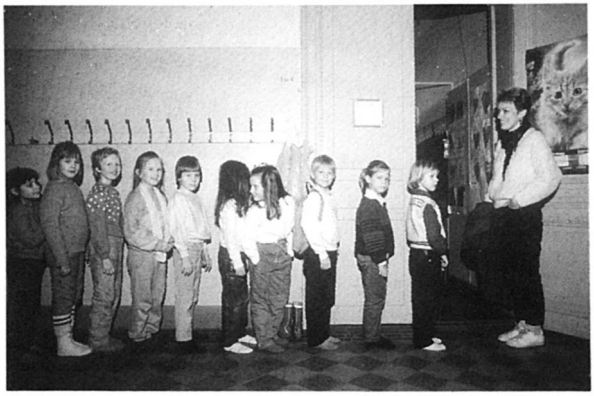

3
4
5
6
7
8

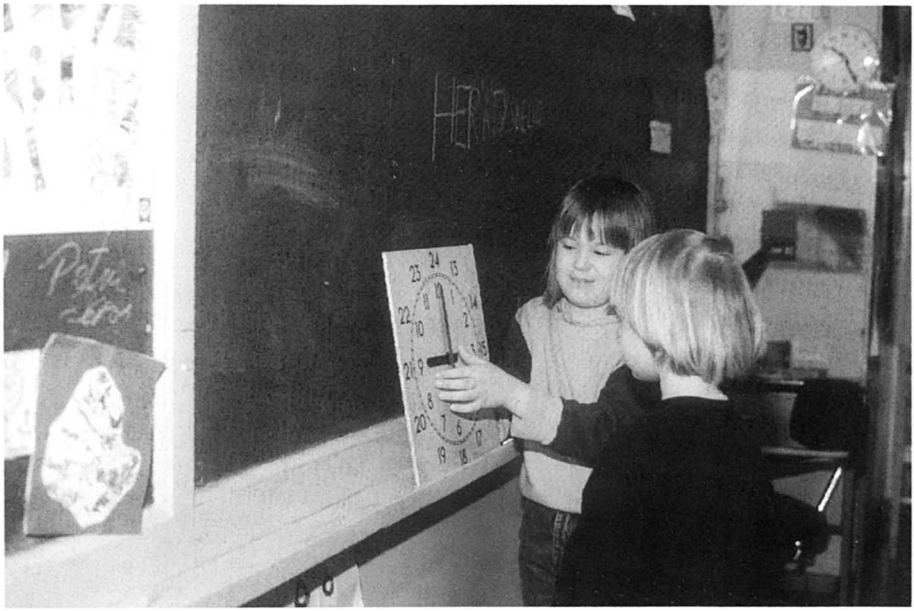

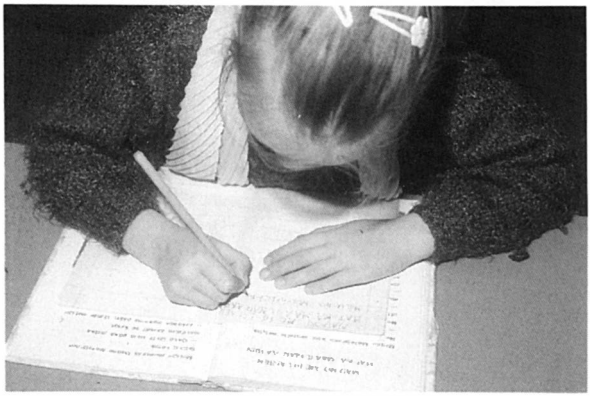

III
ÄIDINKIELINEN OPETUS JA SUOMALAISET LUOKAT

Tukholman opettajakorkeakoulun ensimmäisen kurssin kotikielenopettajat viisivuotisjuhlassa vuonna 1984. Kuva: Timo Äikiö.

Duktig-
sana painettiin löyhin perustein lapsen päähän
kuin narrin hattu.

Lapsi jopa uskoi hetken omaan lahjakkuuteensa,
ahersi aloillaan pää painuneena
kuin vanha kirjuri
uskoen tekevänsä arvokasta työtä.

Pään ympärillä pörisivät opettajan skoonelaisärrät
kuin parvi vimmastuneita paarmoja.

RUNOT:
TUULA TERIÖ- POUTIAINEN

Niin kasvatettiin uutta kieltä.

Vanhan kielen sananjalat ja lauserönsyt roikkuivat
perässä kiusallisina ja käyttökelvottomina
kuin edellisvuoden heinä, jonka odotettiin muuttuvan maaksi,
uuden kielikasvin syntymullaksi.

Aikanaan putkahtikin esiin vihreä korsi, terhakas ja elinvoimainen.

– Tänk så duktig och begåvad hon är. Inte kunde hon svenska
när hon kom och nu kan man inte höra varifrån hon kommer.

Välitunneilla asiaa päiviteltiin suu täynnä pullaa ja kahvia.

Onko nyt ilta?
toisluokkalaiseni kysyy minulta.

Istumme koulun karttahuoneessa
ikkunattomassa tilassa
puhumassa syksyn merkeistä.

Katosta nyökkäilee
kahdenkymmenen watin lamppu.

Leirikoulusta omakieliseen toimintaan

ANNA-LOVIISA INKINEN

Syksyllä 1944 muutin Tukholmaan. *Alli Englund*, joka oli hyvin tunnettu henkilö suomalaispiireissä ja erinomainen ihminen halusi, että minä tulisin hänen sijaisekseen oppilaitokseen, jonka nimenä oli Nya Elementar för Flickor. Opetin englantia, psykologiaa ja uskontoa.

Ryhdyin lukemaan pohjoismaisia kieliä, koska minun opetuskieleni Ruotsiin tullessa oli vain englanti. Minusta tuli näin englannin- ja ruotsinopettaja, ruotsinkieli äidinkielenä. Myöhemmin opetin myös suomea.

Kun poikani tuli kouluikään aloin ajatella myöskin muita suomalaisia perheitä ja heidän lapsiaan. Rupesin miettimään heidän kouluolojaan ja minusta tuntui, että jotakin pitäisi tehdä. Me olimme perustaneet suomenkielisen sanomalehden, jonka nimi oli Tukholman Uutiset. Tämän sanomalehden toimittaja *Toivo Heino* soitti ja kertoi, että nyt on tekeillä jonkinlainen liitto ja sinne pitäisi mennä katsomaan, mitä siellä tapahtuu. Minä tietysti uteliaana ihmisenä menin katsomaan, mitä siellä tehtiin.

Jo aikaisemmin Ruotsissa oli syntynyt ajatus, että pitäisi perustaa liitto mutta se oli kuivunut kokoon. Vuonna 1955 *Leila Sundbergistä* tuli Tukholman suomalaisen seuran puheenjohtaja. Hän oli löytänyt vanhat paperit ja ajatteli, että asialle pitäisi tehdä jotain. Tukholmaan piti tulla pesäpallonpelaajia johonkin kokoukseen ja silloin Leila ajatteli, että siinä samassa yhteydessä voitaisiin puhua liiton perustamisesta.

Tähän kokoukseen menin. Se oli hyvin huvittava kokous. Keskusteltiin mitä liiton pitäisi tehdä. Sanoin, että pitäisi järjestää vanhemmille ruotsin kielen opetusta ja suomalaislapsille kouluihin suomen kielen opetusta. Kokouksessa perustettiin komitea, jossa minä olin puheenjohtajana. Tämä komitea selvitti liittojuttua ja liitto perustettiin sitten 1957.

Kun Sundbergistä tuli liiton sihteeri, kutsui hän kokoon toimikunnan, jossa minäkin olin mukana. Sen tehtävänä oli ruotsinsuomalaisten lasten suomen kielen opetuksen suunnittelu. Olin silloin jo tullut ruotsalaisen

koulun opettajaksi ja olin tutustunut systeemiin. Olin huomannut, että leirikoulut olivat täällä tulleet muotiin, joten ehdotin, että meidänkin pitäisi perustaa leirikouluja kesällä. Vuonna 1959 pidettiin ensimmäinen leirikoulu, joka kesti 16 päivää.

Pohjola Norden r.y. ja Tukholman kaupunki antoivat taloudellista apua. Paikkana oli Tukholman suomalaisen seurakunnan vuokraama kesämaja. Siellä oli 18 suomalaista lasta. Pohjola Norden r.y. Suomesta hankki suomalaiset kansakoulun opettajat *Inkeri Airolan* ja *Teuvo Kinnusen*.

Varhaisnuorten leirikoulu Borghamnissa Vättern-järven rannalla 1970-luvun lopulla. Kuva: Juhani Jaakkonen.

Keskusliitto oli juuri perustettu ja siellä oli kaikenlaisia vaikeuksia. Koko leirikoulujuttu oli vähällä jäädä siihen. Mutta Pohjola Norden r.y:n silloinen toiminnanjohtaja *Veikko Karsma* ryhtyi tarmokkaisiin toimiin. Hän rupesi etsimään Tukholmasta liiton sihteeriä eikä saanut häntä kiinni. Hän soitti meille ja sattui niin, että keskusliiton vastavalittu puheenjohtaja *Oiva Arsela* oli juuri käymässä meillä.

Veikko Karsma halusi yhteyden Keskusliittoon ja Arsela lähetti minut hänen kanssaan neuvottelemaan. Sovimme, että leirikoulu pidetään, ja että Pohjola Norden r.y. hankkii opettajat. Oppimateriaalista huolehti AB Bokspedition, joka oli suomalaiskustantajien yhteinen elin. Sitä johti Carl Gustaf Frank. Veikko Karsma järjesti koko rahoituspuolen ja Föreningen Norden hoiti käytännön järjestelyt. Näin tämä leirikoulu saatiin aikaan Dalarön kansanopistolla. Opettajina olivat *Annikki Eskola* ja *Teuvo Kinnunen*.

Föreningen Norden perusti 1960 suomenkielisen lautakunnan. Minä olin sen ensimmäisessä kokouksessa Keskusliiton silloisen sihteerin *Erik Jarman* kanssa tekemässä monia esityksiä Keskusliiton valtuuttamana. Yksi niistä oli juuri leirikoulut. Tuloksena oli, että Keskusliitto perusti erikoisen varhaisnuorisokomitean, jonka puheenjohtajana oli *Osmo Hormia* ja minä tein työt. Olin silloin keväällä 1961 liiton sihteerinä muutaman kuukauden. Laadimme opetussuunnitelman leirikouluille, jonka Kouluylihallitus (SÖ) hyväksyi. Mieheni kirjoitti anomuksen kaikille niille kunnille, joista tuli lapsia leirikouluun, että kunta maksaisi osallistujien osallistumismaksut ja matkat. Lähetimme myös anomuksen Ruotsin opetusministeriöön. Se oli ensimmäinen kerta, kun Ruotsin valtio myönsi rahaa sellaisten opettajien palkkaukseen, jotka opettivat suomalaislapsille suomea.

Leirikoulun tavoitteena oli tutustuttaa lapsia suomalaiseen kulttuuriin ja kehittää heidän äidinkieltään. Opetussuunnitelmassa oli mukana kielen opiskelua ja tutustumista kulttuuriin ja lapsille kerrottiin muun muassa suomalaisesta kirjallisuudesta. Leirikoululla myös leikittiin ja urheiltiin. Lapset ja vanhemmat olivat olleet kovasti tyytyväisiä ja lasten suomen kielen taito oli parantunut.

Leirikoulutoiminta jatkui siten, että Pohjola Norden r.y. järjesti opettajat, Bokspedition hankki kirjat, Ruotsin valtio maksoi opettajien palkat ja kunnat maksoivat lasten oleskelun ja matkat. Keskusliitto hankki leiriläiset ja Föreningen Norden hoiti käytännön toimenpiteet. Myöhemmin kun keskusliiton voimat lisääntyivät liitto otti koko leirikoulutoiminan hoitaakseen.

Keväällä 1962 Ruotsinsuomalaisten Keskusliitto valitsi sihteeristön, jonka vastuulla oli tavallaan keskusliiton toiminta. Pidimme koulukysymys-

tä hyvin tärkeänä, ja päätimme, että meidän pitää tietää mitä suomalaisvanhemmat haluavat. Suunnittelin kyselyn ja mieheni formuloi sen ja hoiti kaiken ilman mitään erikoispalkkiota. Kysyimme suomalaisvanhempien mielipiteitä lasten ruotsin- ja suomenkielen opetuksen tarpeellisuudesta. Mieheni lähetti suomiseuroille ohjeet ja kyselykaavakkeet. Tarkoituksena oli, että jokaisessa seurassa tutkittaisiin niin monen vanhemman mielipiteet kuin mahdollista. Mukana oli 19 suomiseuraa eri paikkakunnilta ja 780 lapsen vanhempaa. Näillä paikkakunnilla ilmoitettiin asuvan 2000 suomalaislasta.

Kysymykset laadin silloisten käsitysten mukaan. Minulla on vain vastaukset. Ensimmäinen vastaus: Emme toivo lapsemme saavan opetusta suomen kielessä (2,6%). Kahden viikon suomen kielen opetus kesällä pidettävässä leirikoulussa on riittävä. (3,7%). Olisi mielestämme riittävää jos suomi olisi valinnaisaineena yläasteella esimerkiksi kaksi tuntia viikossa. (25,2%). Toivomme lapsemme saavan suomen kielen opetusta kaikkina yhdeksänä kouluvuotena kaksi-kolme tuntia viikossa (68,5%).

Me kysyimme myös ruotsin kielen opetuksesta ja ruotsin kielen taidosta. 48,5% vanhemmista piti lastensa ruotsin kielen taitoa niin hyvänä, etteivät he katsoneet lastensa tarvitsevan siinä mitään lisäopetusta. Tämä voi hyvin olla vanhempien toiveajattelua. 13,9% toivoi lastensa käyvän ruotsalaista luokkaa, mutta saavan samalla kaksi kolme tuntia viikossa ruotsin kielen tukiopetusta. 11,1% toivoi kuitenkin, että lapset aluksi sijoitettaisiin omiin luokkiin, joissa heitä opettaisi suomen kielen taitoinen opettaja, ja että heille samalla annettaisiin niin hyvää ruotsin opetusta, että he voisivat yhden-kahden lukukauden kuluttua siirtyä ruotsalaiseen luokkaan. Tämä on myöskin toiveajattelua, koska näin nopeasti lapset eivät voi oppia uutta kieltä. Meillä ei tästä asiasta ollut vielä mitään kokemusta siihen aikaan. Neljäs vaihtoehto, jonka valitsi 25,9% vanhemmista, erosi edellisestä vain siinä, että lapset suomalaista luokkaa käydessään kuitenkin osallistuisivat voimistelun, musiikin, piirustuksen ja käsitöiden opetukseen yhdessä ruotsalaisten lasten kanssa.

Nämä kysymykset ovat vieläkin ajankohtaisia. Myös Ruotsin koululaitos alkoi selvitellä suomalais- ja muiden siirtolaislasten opetusta. Minusta tuntuu, että silloisen valtiopäivämiehen *Ragnar Lassinantin* osuus tässä suomen kielen "historiassa" on hyvin huomattava. Luulen, että hänen vaikutustaan on varmaankin, että peruskoulun opetussuunnitelmaan 1962 tuli mahdollisuus valita Suomen kieli eräin ehdoin. Seitsemännellä ja kahdeksannella luokalla oli yhdessä valinnaisaineen ryhmässä kolme tuntia saksaa

tai ranskaa yhdistettynä konekirjoitukseen. Sellaisilla alueilla, missä asui suomenkielistä väestöä voitiin jompi kumpi valinnaisaine vaihtaa suomenkieleen. Tässä oli huonoa se, että lapset, jotka halusivat silloiseen lukioon eivät voineet ollenkaan valita suomea, koska lukioon vaadittiin viiden viikkotunnin saksan tai ranskan kurssi.

Kouluviranomaiset eivät ilmoittaneet esimerkiksi täällä Tukholmassa tästä suomen kielen mahdollisuudesta ollenkaan. Sain myöhemmin kuulla, että he, jotka olivat olleet laatimassa näitä määräyksiä olivat ajatelleet ainoastaan Tornionjokilaaksoa. Kun tulin Engelbrektin kouluun 1962, löysin peruskoulun opetussuunnitelmasta suomen kielen ja innostuin. Keskusteluseura -62 oli juuri perustettu ja *Pekka Tiilikainen* Suomesta oli siellä kerran käymässä. Minä kerroin kuinka Ruotsin peruskoulu on edistyksellinen ja siellä voidaan valita myös suomen kieli oppiaineeksi. Puhuin pitkään ja paasaten.

Pekka Tiilikainen teki tästä Suomeen ohjelman, jossa hän kertoi, että Ruotsin peruskoulussa voi lukea suomea. Selitin ohjelmassa, että täällä on Suomesta muuttanutta suomenkielistä väestöä monilla paikkakunnilla, joten määräysten täytyy koskea myös heitä. Eihän ruotsalaiset silloin voineet kieltää, että he tarkoittivat vain Tornionjokilaaksoa. Meni monta vuotta, ennen kuin vanhemmille jaettaviin lasten aineiden valintaa koskeviin kaavakkeisiin tuli suomen kielelle oma ruutu. Valinnaisryhmän perustamiseen vaadittiin vähintään viisi lasta. Koko maassa oli vain muutama ryhmä.

Kouluylihallitukseen perustettiin vuonna 1960 uusi virka. Tähän virkaan tuli koulukonsulentti *Margareta Ek*, joka oli otettu lähinnä mustalaislasten kysymyksiä käsittelemään. Föreningen Nordenin Suomen kielen lautakunnassa päätettiin, että ruotsalaisiin kouluihin lähetettäisiin matkalehtori puhumaan Suomesta ruotsalaislapsille. Matkalehtori *Raimo Halokari* (nykyisin *Henriksson)* löysi Keski-Ruotsin kouluista suomalaislapsia, jotka eivät osanneet ruotsia ollenkaan. Opettajat olivat kauhuissaan, kun he eivät saaneet mitään kontaktia lapsiin, eivätkä voineet antaa heille numeroita. Raimo Halokari teki tästä raportin Nordenin lautakunnan kokoukseen, jossa oli myös läsnä kouluylihallituksesta opetusneuvos *Carin Lundström*. Seuraavana vuonna kouluylihallitus lähetti myös Margareta Ekin Raimo Halokarin kanssa näihin kouluihin. Sen jälkeen Margareta Ek sai vuonna 1966 aikaan ensimmäiset määräykset siirtolaislasten opetuksesta.

Minä olin aloittanut Engelbrektin koulussa ja siellä oli vain kaksi suomalaislasta. Yksi poika yhdeksännellä luokalla ja *Matti Korhosen* tytär *Virpi*. Näissä oloissa ei voinut ajatellakaan, että järjestää joitakin erikoistoimenpi-

teitä suomalaislapsille. Tämä poika, joka oli minun aloittaessani koululla hyvin ujo ja kokoonkäpristynyt, alkoi elää ja uskaltaa, kun luokassa oli suomenkielinen opettaja, joka opetti englantia koko luokalle. Virpi oli myös kertonut isälleen, että sen jälkeen kun aloitin koulussa, kukaan ei enää mobannut häntä.

Engelbrektin kouluun tuli vuonna 1964 innokas ja nuori rehtori *Arne Persson*. Vein Raimo Halokarin raportin rehtorille ja jos sain jostain mielenkiintoista materiaalia niin vein sen myös hänelle. Hän oli äärettömän kiinnostunut kaikesta uudesta, myös siirtolaislasten opetuksesta. Siihen aikaan keskiasteella oli vain yksi suomalainen poika. Mietimme rehtori Perssonin kanssa, mitä voitaisiin tehdä siirtolaisoppilaiden hyväksi. Peruskoulun opetussuunnitelmassa sanottiin, että jos oppilaat vaihtavat koulua, niin heille voidaan antaa kaksi tuntia viikossa tukiopetusta. Opetussuunnitelmassa luki myös, että voidaan antaa erikoistukiopetusta oppilaille, joilla oli erityisiä tarpeita. Tähän tarvittiin vanhemmilta lupa ja sen jälkeen voitiin antaa oppilaille neljä tuntia tukiopetusta. Tämän perusteella aloin antaa tälle pojalle tukiopetusta suomen kielellä. Hän oli todennäköisesti ensimmäinen suomalaislapsi sodan jälkeen, joka sai suomenkielistä tukiopetusta.

Margareta Ek oli saanut aikaan uudet määräykset, joiden mukaan siirtolaislapsille voidaan antaa kuusi tuntia tukiopetusta ja näistä tunneista kaksi saatiin antaa äidinkielellä. Ryhmien ei tarvinnut olla kahta-kolmea lasta suurempia. Ja kun ryhmiä järjestelee sopivalla tavalla, niin tukiopetusta saadaan aika paljon. Margareta Ek valitti kerran, että Tukholmassa ei ollenkaan välitetty näistä Kouluylihallituksen määräyksistä.

Kysyin Margareta Ekiltä ja rehtori Arne Perssonilta mitä voisi tehdä. Laadimme yhdessä mieheni Maunon kanssa toivomuskirjelmän Tukholman kouluvirastolle. Koska näiden toivomuksien piti mennä jonkin järjestön nimissä, ehdotin, että Keskusteluseura -62, Tukholman Suomalainen Seura, Jukola-kerho ja Suomi-Seura Otava allekirjoittavat kirjeen. Tukholman Suomalaisen Seuran puheenjohtaja Artturi Similä vei kirjelmän sitten Tukholman kouluvirastoon. Rehtorini oli aikaisemmin lähettänyt minut puhumaan siirtolaisopetuksesta vastaavan tarkastajan *Sven Zetterströmin* kanssa kouluvirastoon. Hän sanoi minulle, että tästä asiasta ei kukaan muu tunnu olevan kiinnistunut kuin rouva Inkinen. Tämän takia halusin, että nimeni ei näkyisi kirjelmässä ollenkaan. Ehdotimme kirjelmässä, että Tukholman suomalaiset lapset ja kaikki kaksikieliset suomea osaavat opettajat kartoitettaisiin, Tukholma jaettaisiin kieliklinikka-alueisiin siirtolaisopetusta varten, Tukholmaan perustettaisiin konsulentin virka ja ruotsia opetettaisiin äidinkielellä.

Arne Persson lähetti Engelbrektin koululta samaan aikaan kirjelmän, jossa hän pyysi tällaista klinikkaa. Tein kirjelmän Arne Perssonin kanssa yhdessä. Tukholman Kouluvirasto suostui kaikkeen, mitä me esitimme paitsi kaksikieliseen opetukseen he eivät suostuneet. Tämä tapahtui vuonna 1967. Arne Perssonilla on suuret ansiot näissä kysymyksissä. Hän kehitti Engelbrektin koulua monella tavalla. Hän järjesti kieliklinikat ja sinne tuli myös siirtolaisklinikka. Kun korkeammalta taholta ei vielä oltu ryhdytty sen enempää organisoimaan siirtolaisopetusta, niin me voimme järjestää opetuksen mielemme mukaan Engelbrektin koulussa. Minä opetin suomalaislapsille ruotsinkielen kieliopin ja anoin häneltä suomen tukiopetusta.

Margareta Ek kävi kuuntelemassa opetustamme ja kysyimme, saisimmeko opettaa lapsille myös suomen kieltä. Määräysten mukaan sai antaa äidinkielellä tukiopetusta kaksi tuntia. Sanottiin, että onhan se suomen kielen opetuskin äidinkielellä annettavaa opetusta. Jos oppilaat eivät kehity itse äidinkielessään, niin eihän heille voi antaa tukiopetustakaan, koska he eivät ymmärrä sitä. Margareta sanoi, että opettakaa heille vain suomen kieltä ja näin alkoi suomen kielen opetus Engelbrektin koulussa. Svenska Dagbladet ja Dagens Nyheter kirjoittivat sivunkokoisia artikkeita tästä asiasta. Ne levisivät ympäri koko Ruotsia. Kunnista tuli delegaatioita "sopulilaumoittain" katsomaan, mitä me teemme.

Meille vaihtui rehtori, mutta alkuperäinen järjestelmä jäi voimaan. Hän oli voimistelunopettaja eikä ollut kovin perillä pedagogiikasta. Meillä oli siirtolaislasten vastaanottoklinikka, jossa oli ruotsinkielinen opettaja. Kaikki erikieliset vastatulleet siirtolaislapset sijoitettiin samaan ryhmään. Onnistuin pelastamaan suomenkieliset. Tämä ruotsalainen opettaja oli monikielinen, mutta kuntien edustajat eivät sitä tienneet. Siksi he luulivat, että ruotsinkielinen opettaja pystyy opettamaan kaikenkielisiä lapsia. Toinen ruotsalaisopettaja, jonka kanssa olin tehnyt yhteistyötä, opetti lapsia määrätyn metodin mukaan yksitellen eli antoi heille oikeastaan yksityisopetusta.

Sain kerran kuulla, että siirtolaisklinikkaan oli tullut Göteborgista suomalainen nainen katsomaan suomen kielen opetusta. Tämä ruotsalaisopettaja kertoi tästä minulle. Tapasin hänet aamiaistunnilla ja sanoin, että jos hänellä on voima ja valta Göteborgissa niin hänen ei pitäisi tehdä vastaanottoklinikkaa kuin meillä, vaan olisi parempi sijoittaa lapset eri kieliryhmiin. Käsittääkseni *Terttu Rosengren* alkoi perustaa Göteborgiin suomenkielisiä luokkia.

Olin 70-luvulla Siirtolaisasiain neuvottelukunnan ruotsalainen asian-

tuntija Suomessa. Neuvottelukunta teki opintomatkan Göteborgiin ja Tertun tekemät suomalaisluokat toimivat mielestäni aivan ihastuttavasti. Ruotsin kielen opetus suomalaislapsille ei ollut hyvä joka paikassa. Ruotsin kielen opetusta antoivat täysin ruotsinkieliset opettajat. Yksi heistä oli hyvä; hänellä oli määrätty metodiikka ja hän osasi noudattaa sitä. Toinen oli kohtalainen ja kolmas oli täysin huono.

Minulla on sellainen tunne, että Kouluylihallitus vastusti tällaisia luokkia. Mutta kunnat ryhtyivät niitä perustamaan, koska todellisuus pakotti ne siihen. Skinskattebergissa oli esimerkiksi ruotsalaisluokka, jossa ei ollut kuin kolme tai neljä ruotsalaista ja loput olivat suomalaisia. Heitä opetti sitten ruotsalainen opettaja ja se oli ihan mieletöntä. Pätevistä suomenkielisistä opettajista oli kova puute ja se hankaloitti tilannetta. Ruotsalais-suomalainen koulutusneuvosto alkoi sen tähden hankkia Suomesta suomenkielisiä kansakoulunopettajia.

Tukholman opettajakorkeakoulussa alkoi myös suomen kielen aineenopettajakoulutus. Tämä oli tornionjokilaisen opettajan *Lennart Petterssonin* ansiota. Hän oli siellä opettajakandidaattina 1966 ja halusi saada suomen kielen opettajapätevyyden. Olin silloin opettaja Tukholman yliopiston suomen kielen laitoksella. Opettajakorkeakoulusta soitettiin yliopistolle ja sanottiin, että he tarvitsivat suomen kielen metodiikanopettajaa. He saivat minun puhelinnumeroni ja sillä tavalla tulin opettajakorkeakouluun. Opetin samanaikaisesti kolmessa eri paikassa: peruskoulussa, yliopistossa ja opettajakorkeakoulussa. Lennart Pettersson oli ensimmäinen suomenkielinen opettajakandidaatti eikä hänelle monta tuntia myönnetty. Hän sai minulta hyvin pienen opetusmäärän. Siihen aikaan suomen kieli oli oppiaineena ainoastaan lukiossa. Sitä sai lukea lukiossa, jos Kouluylihallitus myönsi erikoisluvan.

Seuraavana vuonna ilmestyi kandidaatiksi *Meri-Helena Forsberg*. Vuonna 1968 oli kandidaattina *Marja Lidbaum*, joka toimi myöhemmin Kouluylihallituksessa sen lopettamiseen saakka. Sen jälkeen tulivat *Milja Andersson* ja *Raili Andersson*. Milja Andersson on toiminut lehtorina Mölndalin opettajakorkeakoulussa. Meri-Helena on siirtolaisrehtori täällä Tukholmassa. Sen jälkeen oli kolme nuorta miestä, joista yksi oli unkarilainen ja kaksi ruotsalaista. Sitten tuli *Åke Persson*, joka on myös ruotsalainen. Hän on tällä hetkellä opintorehtorina Kärrtorpin lukiossa Tukholmassa.

Opettajakorkeakoulussa on ollut paljon muitakin, jotka ovat tehneet huomattavan karriäärin. Sinne tuli tarmokkaita ihmisiä eri paikkakunnilta ja he veivät suomen kielen asioita eteenpäin omilla paikkakunnillaan. He vai-

kuttivat viranomaisiin ja vanhempiin sekä oppilaisiin. Olen sitä mieltä, että näiden aineenopettajien vaikutus on ollut hyvin suuri.

Vuonna 1969 suomen kielen asema vahvistui. Silloin voimaan tulleiden määräysten mukaan kunta sai päättää, että suomen kieltä voitiin lukea kaksi tuntia viikossa jokaisella peruskoulun vuosikurssilla.

1970-luvun alussa uudistettiin lukiota. Silloin suomen kielen opetukselle oli vähällä käydä huonosti. Suomen kieli oli silloin lukiossa C-kielenä. Lukion uudistussuunnitelmassa ehdotettiin, että C-kielenä voidaan lukea ainoastaan sellaista kieltä, jota oppilas ei ole lukenut peruskoulussa. Tämä olisi suomen osalta johtanut siihen, että ne, jotka olivat jo lukeneet suomea peruskoulussa, eivät olisi voineet lukea sitä lukiossa ollenkaan. Kirjoitimme tästä asiasta utbildningsdepartementtiin, että suomea täytyisi voida lukea B-kielenä. Vuoden kuluttua saimme vastauksen, että suomen kieltä saattoi lukea myös A tai B-kielenä. Sehän oli tietysti oikea ajatus sinänsä. Jos oppilaat olivat lukeneet saksaa tai ranskaa peruskoulussa, niin he eivät voineet alkaa lukea niitä vasta-alkajakielinä. Suomen kielelle olisi käynyt niin, että ne oppilaat, jotka olivat lukeneet suomea peruskoulussa, eivät olisi saaneet lukea suomea minään kielenä lukiossa.

Olin silloin Keskusliiton kouluasiainvaliokunnan puheenjohtaja ja Osmo Hormia oli keskusliiton puheenjohtajana, kun tämä suomen kieltä uhkaava juttu selvisi minulle. Nopeat toimenpiteet olivat tarpeen. Pidimme kouluasiainvaliokunnan kokouksen Tukholman kaupungintalon porttiholvissa tullessamme keskustelusta, joka oli käyty kunnanneuvos *Lars Ahlvarssonin* kanssa suomalaisten asioista. Päätimme lähettää koulutusministeriöön kirjelmän tästä asiasta ja ehdottaa, että suomea voitaisiin lukea lukiossa myös B-kielenä. Vuoden kuluttua saimme vastauksen, josta kävi ilmi, että suomea voitiin lukea A-, B- tai C-kielenä.

Osmo Hormian tultua vuonna 1969 puheenjohtajaksi Ruotsinsuomalaisten keskusliittoon perustettiin kouluasiainvaliokunta. Lähetimme kirjeitä ja remissivastauksia poliitikoille ja viranomaisille ja yritimme siten vaikuttaa kotikielenopetuksen kehittymiseen. Lisäksi informoimme vanhempia äidinkielen merkityksestä ja voimassa olevista määräyksistä. Tämä informointi oli tärkeätä ja teimme sitä monessa eri muodossa.

(Kirjoitettu Matti J. Korhosen perinnekilpailuun tekemän haastattelun pohjalta.)

Kopparin ensimmäisenä kotikielenopettajana

OUTI HONKASALO

Päätin keväällä 1976, että voisin oikeastaan lähteä Ruotsiin seuraavaksi vuodeksi. Jonnekin minun oli lähdettävä, sillä olin saanut opintoni päätökseen. Kesän lopussa törmäsin Alli Risbergiin, joka houkutti minua Storåhon. Viikkoa myöhemmin olin matkalla. Kartasta olin onnistunut löytämään kyläpahasen, josta en sitten sen enempää tiennytkään. Katselin junassa maisemia; tasaisia ja ikävän näköistä. Mutta kun Frövissä vaihdoin junaa, muuttuivat maisemat, ja olisin ollut valmis jäämään pois millä asemalla hyvänsä. Lindesbergin pohjoisella reunalla Storåssa oli Alli minua vastassa.

Sain pienen yksiön yhdestä kylän seitsemästä kolmikerroksisesta "pilvenpiirtäjästä". Eteisen jatkona oli tiskipöytä, jossa oli kaksi keittolevyä. Sen alla oli pieni jääkaappi. Asunnossa oli vessa mutta ei suihkua. Tapetit olivat kirkuvan vihreät. Sain koulusta tammisen kirjoituspöydän ja pienen ruokapöydän. Sain lisäksi avaimen voimistelusalin pukuhuoneeseen, jossa oli kaksi suihkua. Kerran loppui kuuma vesi kun olin saanut tukkani juuri saippuoiduksi, toisen kerran tulvahti pukuhuone täyteen pikku poikia ja kerran minut lukittiin sisälle.

Opin nopeasti, että käydessäni tapaamassa työtovereitani, otin aina pyyhkeen mukaan. He häpesivät, kun kylässä oli vielä 50-luvun lopulla rakennettettuja taloja, joissa ei ollut kunnon pesutiloja.

Olin Kopparbergin (suomeksi Kopparin) ensimmäinen kotikielenopettaja. Kaikissa kuudessa koulussa minut toivotettiin tervetulleeksi. Jotkut sanoivat, että 10 vuotta sitten minua vasta olisikin tarvittu. Kouluissa oltiin tottumattomia järjestelyihin. Bergslagenin pienissä puukouluissa ei ollut erityisen runsaasti ryhmäluokkia, joten istuin oppilaitteni kanssa milloin ruokalan nurkassa, milloin opettajainhuoneessa ja hyvällä tuurilla koulukirjastossa, jossa tietysti oli ruotsalaisia kirjoja häiriöksi asti. Joskus ollessamme kirjastossa pyysivät oppilaat minua lukemaan ruotsalaista kirjaa. Luin kirjan samalla koko ajan suomentaen. Yhtään tuntia en ole pitänyt

puun juurella, kuten eräs kollegani kertoi tehneensä.

Ljusnarsbergin kunnassa ei tieto mahdollisuudesta kotikielenopetukseen ollut ilmeisesti mennyt perille tai sitten ei uskottu asiasta tulevan mitään. Kun sitten ilmestyin paikalle, ilmaantui lapsia lisää. Ljusnarsskolassa oli ensin yksi ainoa tyttö iltapäivätunnilla, mutta parissa viikossa oli ryhmässä jo viisi tyttöä. Oppilaat lisääntyivät myös pienissä ala- ja keskiasteen kouluissa.

Storån puolella minuun suhtauduttiin tottuneemmin. Siellä oli kuitenkin myös tilaongelmia. Ensimmäisenä vuonna minulla ei ollut yläasteen tunteja, mutta Storån koulusta tuli kuitenkin "pesäpaikkani", jossa kävin syömässä jopa vapaapäivinäni.

Kielitaito tuotti alussa ongelmia. Storåssa muuan opettaja kysyi ensimmäisellä viikolla, voisinko päästää oppilaani syömään "fem i halv". Lupasin ja mietin tuskaisena, onko i ennen vai jälkeen puolen.

Sitten kun kaikki näytti jo vakiintuneelta, minulta pyydettiin uudenlaista apua. Storån päiväkodeissa kiertävä suomalainen kotikielenharjoittaja oli mennyt muutamaksi kuukaudeksi ruotsin kielen kursseille ja minua pyydettiin hänen tilalleen. Sain taas uuden työympäristön ja lisää tunteja ennestäänkin pitkien työpäivieni jatkoksi.

Kauhistuttaa ajatella, miten kokemattomana jouduin kouluun. En tiennyt lapsista juuri mitään, koska olin aikaisemmin opettanut vain aikuisia. Olin luennoinut Helsingissä kaksikielisyydestä mutta ainoastaan kirjallisuuden pohjalta. En tiennyt, minkälaista kieltä lapset osaavat ja ymmärtävät eri-ikäisinä. Kuinka siis voisin tietää millaista kielitaitoa kaksikielisessä ympäristössä voi lapsilta edellyttää. Mutta, koska minulla ei ollut opettajan identiteettiä, jonka tahrattomuutta olisi pitänyt varjella, saatoin olla tyhmä ja kysyä kollegoiltani neuvoa kaikessa. Ja niin opinkin yhtä ja toista.

Alli auttoi minua kirjojen hankkimisessa. Jouduin kuitenkin käyttämään paljon irtomonisteita, koska sopivia kirjoja ei ollut olemassa. Lapset olivat hyvin erilaisia. Merkillisin ryhmä minulla oli pienessä Högforssin koulussa. Siinä ryhmässä oli kuusi ala- ja yläasteen oppilasta, pienimmät olivat toisluokkalaisia ja vanhemmat kuudesluokkalaisia. Oli vaikeaa keksiä sopivaa ohjelmaa sille ryhmälle. Olen monesti ajatellut sitä ryhmää, kun isoja ryhmiä nykyisin muodostetaan "pedagogisin" perustein.

Alkusyksyn menestyksekkäimmiksi tunneiksi koin lokakuun alkupuolen tunnit, jolloin puhuin Aleksis Kivestä. Kerroin ulkomuistista kuulemiani kertomuksia Kiven lapsuudesta, hautajaismenoista Taaborin vuorella. Luin myös pikku katkelmia Seitsemästä veljeksestä, muun muassa lukkarin kou-

lusta ja Hiidenkivikohtauksesta, jotka menevät hyvin kaikenikäisiin.

Luin, kerroin ja luetin ääneen lapsilla paljon satuja ja kertomuksia. Mielestäni varsinkin pienten lasten sanavarastoa oli kasvatettava sekä kehitettävä heidän puhumis- ja kuuntelutaitoaan. Se oli jopa tärkeämpää kuin kirjoittaminen. Lainasin Lindesbergin kirjastosta laatikollisen kirjoja, joita raahasin koulusta toiseen ja lainasin lapsille kotona luettavaksi. Kädet venyivät kantamisesta, ja hermojenkin oli venyttävä, kun lapset tuppasivat unohtamaan kirjojen palauttamisen.

Oikeinkirjoitus oli sitten asia sinänsä. Isot yläasteen lapset kirjoittivat mielellään Nyt me kirjoitamme – kirjan osaa 1B. He eivät olleet koskaan saaneet oikeinkirjoituksen alkeita suomeksi. Huomasin vokaalien olevan vaikeita lapsille. Eräässä koulussa pyysin viimeisellä tunnilla ennen joulua lapsia kirjoittamaan taululle "Hyvää joulua ja onnellista uutta vuotta". Taululle tuli neljä hyvin erilaista toivotusta. Ainoa, mikä tuntui yhteiseltä kaikille oli, että oli opittu varomaan kirjaimia u , o ja y. Niinpä o:n tilalla sattoi olla y ja päinvastoin.

Sitten tietysti valehtelin lapsiparoille, että suomea kirjoitetaan niin kuin puhutaankin. Muuan neljäsluokkalainen pohjalaispoika kysyi minulta kynä kädessä, tuleeko sanaan kärmes yksi vai kaksi s:ää loppuun. Vastasin, että yksi, mutta koska kaikki eivät sano siihen s:ää lainkaan, sitä ei yleensä kirjoiteta.

Murteitten kanssa oli muutenkin mielenkiintoista. Pelasin kerran kuvabingoa ala-asteen ryhmän kanssa. Kun jollakin oli kyseinen kuva, niin piti sanoa "minulla on". Mä, huusi muuan poika aina. Ei se oo mä kun mie, huomautti muuan tyttö, vilkaisi minuun ja jatkoi: eiks niin? Minä sanoin vähän varovaisesti, että niin, tai "minä".

Oli siinä monenlaista lasta. Pienessä puukoulussa oli pieni toisluokkalainen poika, josta en tahtonut saada puhetta nyhtämälläkään. Joskus syksyllä otin mukaani pinon postikortteja Helsingistä ja katsoimme niitä. Suomenlinnan korttien joukossa oli kuva vallihaudoista, joissa oli lammikko. "Siinä vois vaikka uida", sanoi poika. Olin hypätä riemusta kattoon. Ne olivat ensimmäiset sanat, jotka hän sanoi oma-aloitteisesti!

Minulle ehdotettiin kesken vuoden, että ottaisin yhden tunnin eräältä uudelta koululta. Siellä oli ensiluokkalainen poika, joka halusi tunnin kotikielenopetusta viikossa. Ajattelin, että joudun taas ponnistelemaan puolimykän kanssa – 40 minuuttia kovin hiljaisen lapsen kanssa kahden on pitkä aika. Mutta tämä poika olikin kova tarinoimaan savolaisella murteellaan. Hän kertoi pitkiä juttuja siitä, miten oli ollut metsällä isänsä kanssa. Hänen

kanssaan tunnit hurahtivat käsistä.

Mietin joskus, mitä merkitystä yhdellä tai kahdella suomen kielen tunnilla viikossa oli, kun ruotsia opiskeltiin parikymmentä tuntia. Eräässä pikku koulussa oli kaksi mainiota ensiluokkalaista hiihtäjäpoikaa. He puhuivat syksyllä reippaasti suomea, mutta kun koulu junttasi ruotsia, alkoi suomen kieli kärsiä kotikielenopetuksesta huolimatta. Kevätpuolella kysyin vuodenaikoja. Lapset osasivat talven ja kesän, mutta kevään kohdalla tuli pysäys. Kyllä mä ruotsiksi tietäisin, kuului vastaus. Sitten katsottiin syksyn kuvaa, jota ei myöskään osattu sanoa suomeksi, mutta kun sitä ei muistettu ruotsiksikaan, minulta oli päästä itku.

Koulu tuotti kovasti vaivaa lapsille ja monet lapset kenties tunsivat olonsa heikommiksi muiden joukossa. Mutta kotikielentunnit olivat vain heille, yhdelle, kahdelle tai kolmelle kerrallaan. Sattui silloin tällöin, että joku lapsista otti kädestäni kiinni pihan yli kävellessämme tai kiipesi syliini, kun otin satukirjan esille. Sillä oli merkitystä!

Muuan ala-asteen opettaja sanoi kerran minulle, että hänen luokallaan oleva suomalaispoika on usein levoton, kun hän lukee satua. Poika ei edes naura oikeissa kohdissa. Voisiko olla kyse siitä, että hän ymmärtää niin huonosti satukieltä ruotsiksi, sehän on vähän erilaista kuin tavallinen pihakieli. Päätimme kokeilla omaa satua hänelle. Luin nauhalle jostakin kuvakirjasta ja rapisutin aina kirjaa, niin että hän kuuli, milloin oli aika kääntää sivua. Poika kävi opettajainhuoneessa kuuntelemassa oman satunsa sillä aikaa, kun opettaja luki luokassa. Hän piti siitä kovasti, ja erityisen hauskaa oli, että nauhat alkoivat henkilökohtaisesti: "Hei Matti, tänään luetaan kirjaa Sejase". Toisella luokalla oleva isovelikin vaati välillä saada käydä kuuntelemassa pikkuveljen satua.

Aluksi lainasin autoa, Allin pojan vanhaa Saabia. Sitten ajoin lähikoululle pyörällä, liftasin Koppariin käsityönopettajan mukana ja pääsin koululta toiselle taksilla. Mutta ennen pitkää minun oli pakko ostaa oma auto, vaikka rahaa ei ollut paljon. Storån koulun opettajista oli aina joku mukanani, kun kävin paikkakunnan ainoan autokauppiaan varastoa tutkimassa. Lopulta sinne ilmestyi Volvo Amazon, jonka tekniikan opettaja hyväksyi. Autolla oli ikää 14 vuotta ja se kesti käyttössäni kaksi vuotta, jonka jälkeen se oli toimitettava romuttamoon. Se talvi oli pitkien aikojen lumisin. Kun päivääni mahtui keskikimäärin kolme koulua, niin lakaisin autoni lumesta yleensä neljästi päivässä. Kuinkahan monta kertaa oppilaat ja kollegat työnsivät minut irti lumesta? Ja kun kevättulva vei sillan työmatkani varrelta, venyivät ajomatkat aika hurjiksi.

Minulla oli mahdollisuus tehdä vertailevaa opettajainhuonetutkimusta. Ihan joka koulussa en ehtinyt viettää ainuttakaan välituntia, joten niissä kouluissa en muista opettajista juuri mitään. Mutta useimmissa kouluissani söin tai join kahvia, joten ehdin vähän tutkailla tunnelmia. Kaksi yläasteen kouluani, Storåskolan ja Ljusnarsskolan, olivat kuin yö ja päivä. Storåssa tervehdittiin vierasta heti kädestä ja uusi opettaja istutettiin kahville. Kotiuduin hyvin sinne. Ljusnarsbergiin tulin parhaani mukaan aina niin myöhään, ettei tarvinnut mennä opettajainhuoneeseen. Siellä oli ilmeisesti kaikilla numeroidut paikkansa, eikä uusi ja tilapäinen opettaja tiennyt mihin istua. Näytti siltä, että yhden pöydän ympärillä istuivat "oikeat" akateemiset opettajat, toisen pöydän ääressä veistonopettajat ja muut raukat. Yksi valopilkku siellä oli, muuan vasemmistolaiseksi melkein kättelyssä julistautuva harmaahiuksinen mies, jolla ilmeisesti oli aika tavalla arvovaltaa toisten silmissä. Hän jutteli mielellään kanssani ja saattoi tervehtiä sanomalla "harvinainen kultakala" tai "päämajan tilannetiedotus luetaan suomeksi uutisten jälkeen".

Joskus talvella, monta kuukautta koulussa käytyäni, muuan opettaja halusi puhua kanssani. Hänellä oli suomalainen oppilas, joka pinnasi koulusta. Hän oli kysynyt rehtorilta, mistä saisi tulkin, kun vanhemmat eivät osaa ruotsia. Rehtori oli kehottanut kääntymään minun puoleeni. Sitä ei opettaja itse ollut tullut ajatelleeksi, vaikka oli joka viikko avannut minulle luokan oven oman luokkansa vierestä!

Kerran taas sattui hauska välikohtaus, kun raahauduin kasseineni eteisaulan poikki. Pari isoa poikaa, luultavasti entisiä oppilaita, kiinnitti huomionsa ihmiseen, jota eivät tunteneet. "Hej, går du i nian? Eller åttan?" Hämmennyin niin, etten ensin osannut vastata. Sitten sanoin, että minulla on oppilaita molemmilla.

Monissa pienissä puukouluissa minulle oltiin oikein kivoja. Ennen kaikkea mieleeni on jäänyt pikkuinen koulu, jossa minulle aina kerrottiin, mitä koulussa oli tekeillä. Siellä muutenkin keskusteltiin asiaa välitunneilla, pohdittiin edellisen viikon opintopäivää, suunniteltiin teemapäiviä, mietittiin ongelmaoppilaita ja kyseltiin suomalaisuuden piirteitä. Silloinkin, kun ei puhuttu kouluasioista, tuntui siltä, että keskusteluissa oli syvyyttä. Eräässä toisessa koulussa kuulin erinäiset keskustelut pikkuleipäresepteistä ja erästä suomalaista ongelmaoppilasta päiviteltiin minulle monta kertaa. Mitään vakavia ratkaisuyrityksiä ongelmaan en juuri kuullut. Minkähän verran opettajainhuonekeskustelut heijastivat opetuksen tasoa koulussa?

Pari viikkoa paikkakunnalla oltuani aloin pitää suomen kielen kurssia,

jonka osanottajista suurin osa oli koulun opettajia, pari keskiasteelta ja useita yläasteelta. Mukana olivat myös opintorehtori ja koululääkäri. Oppilaani olivat enimmäkseen miehiä. Se oli hurjan hauska kurssi. Opettajat istuivat ahtaissa pulpeteissa ja nauttivat siitä, että saivat olla oppilaita. Porukan henki oli hyvä ja suomalaisia lauluja opiskelemalla saatiin tunnelma vielä kohoamaan. Kun nämä isot oppilaani sitten "keskustelivat" opettajainhuoneessa suomeksi, herätti se lähes kateutta ulkopuolisissa, ja nosti samalla koko koulussa suomen kielen statusta. Muutaman viikon jälkeen tuli eräs tyttö kysymään, joko meidän majisteri puhuu suomea? Luultavasti monen suomalaislapsen mielestä tämä kurssi oli merkityksellinen.

Yksi kotikielenopettajan tehtävistä oli toimia tulkkina, kun suomalaiset vanhemmat tapasivat opettajaa. Nykyisin, kun tiedän tulkkien toimintaperiaatteet aika hyvin, muistelen hiukan nolona silloisia tulkkauksiani. Usein tapasin vanhemmat koulussa hyvissä ajoin ennen luokanopettajan ilmoittamaa aikaa. Niin saatoin hetkisen jutella heidän kanssaan kotikielen tunneista ja lapsen menestymisestä. Sitten mentiin luokkaan ja opettaja kertoi kerrottavansa. Lopuksi, kun olin käynyt saman opettajan luona jo toisen tai kolmannen kerran, en enää tulkannut, vaan sain edellisen tapaamisen muistikuvan mukaan kertoa esimerkiksi, miten ruokailu on järjestetty.

Tällaisen tapaamisen aikana näin vuorenvarman puolikielisyysreseptin. Erään kultaisen mutta kielellisesti varsin heikon tytön äiti oli tullut juttelemaan opettajan kanssa. Äidillä oli mukana toisella vuodella oleva poika, ja aina kun poika teki jotain epäilyttävän näköistä, äiti sanoi: "Jussi, aijai!" – ei muuta. Olen oppinut, että lapselle täytyy selittää asiat, jotta tulisi käytetyksi enemmän kieltä ja lapsi oppii ymmärtämään myös asiayhteyksiä. Eiköhän moisella kielenkäytöllä saisi lapsesta vajaakielistä jo yksikielisessäkin ympäristössä?

Muuan toinenkin keskustelu on jäänyt lähtemättömästi mieleeni. Eräs kuudesluokkalainen tyttö oli tunneillani aika reipas, mutta hänen kielitaitonsa molemmilla kielillä oli ilmeisesti luokkatovereita heikompi. Omassa luokassaan hän oli alkanut oireilla mutistisesti. Nuorehko miesopettaja epäili, että paitsi kielitaito, myös alkava murrosikä saattaisi vaikuttaa tyttöön. Tyttö oli paikalla, kun äiti oli keskustelemassa opettajan kanssa. Opettaja kysyi äidiltä, tiesikö tämä, miksi tyttö ei välillä aikoihin suostu vastaamaan tunnilla. "No kerro nyt, mikset sinä vastaa, kun majisteri kysyy", tiukkasi äiti. Tyttö tuijotti ääneti pulpettiaan. Siinä istuimme: itsepäisen hiljainen tyttö, kyyneliään pyyhkivä äiti, hämmentynyt opettaja ja minä, joka yritin epätoivoisesti saada keskustelua jatkumaan.

Tulkkasin myös vanhempainkokouksessa. Kerran muistan tuskailleeni, kun rehtori puhui joukolle suomalaisvanhempia kaksikielisyyteen tähtäävästä opetuksesta. Kyllä hän aika hyvin asioita tiesi, mutta minusta oli vaikeata tulkata, kun osasin asiat melkein ulkoa ja olin vähällä puhua enemmänkin kuin rehtori oli sanonut. Hankalinta oli, että rehtori oli aikoinaan Haaparannalla asuessaan opiskellut suomea ja olisi heti saanut minut kiinni väärästä tulkkauksesta. Kuitenkin hän piti kielitaitoaan niin heikkona, ettei uskaltanut luennoida suomeksi.

Yläasteella vanhempainkokouksessa oli kerran teemana vapaa-ajan vietto. Minä istuin jossakin pöydän päässä ja yritin supinasimultaanina kertoa muutamalle suomalaisvanhemmalle, mistä oli puhe. Sitten oli ryhmäkeskustelua. Lapset ja vanhemmat oli jaettu ryhmiin, niin että samaa perhettä ei ollut samassa ryhmässä. Minä sain olosuhteiden pakosta vain pari suomalaispariskuntaa – ruotsalaislapsiahan ryhmään ei olisi voinut panna.

Ruotsalainen luokanvalvoja oli etukäteen sanonut minulle, että toinen perhe ei ikinä päästä lapsiaan mihinkään koulun juhliin ja kotiintuloajat illalla ovat niin aikaiset, ettei poika edes voinut osallistua jääkiekkoharjoituksiin. Lapset jäivät monella tapaa oppilasyhteisön ulkopuolelle. Minun piti yrittää vaikuttaa asiaan. Juttelin koulun juhlista vanhempien kanssa ja selitin, että siellä on valvovia opettajia eikä mitään asiatonta pääse tapahtumaan. Tarkoitus on, että lapset saavat totutella juhlimaan turvallisessa ympäristössä. "Ehtii ne oppia ryyppäämään myöhemminkin", oli isän kommentti. Äiti oli taas niin arka – osittain kai ruotsin kielen taidon puutteen takia – ettei uskaltanut pimeän tultua liikkua edes oman kerrostalon porraskäytävässä. Kotona suomalaisessa pikkukaupungissa ei kuulemma pelottanut yhtään. Ilmeisesti oma pelko vaikutti siihen, että lapsiakin valvottiin niin tarkkaan.

Minulla oli tietysti kauniita ajatuksia yhteistyöstä ruotsalaisten opettajien kanssa, mutta ei lainkaan käytännön kokemuksia, joten mitään aloitteita en oikeastaan osannut itse tehdä. Joku ala-asteen opettaja keksi kerran kysyä, tulisinko hänen luokkaansa kertomaan vähän Suomesta, kun he ovat puhuneet naapurimaista tunneilla. Suomalaispoikien kotikielen tunnin aikana tulinkin siis luokkaan ja pidin tuntia koko luokalle. Olin pukenut ylleni Marimekkoa, varannut mukaani Arabian ja Iittalan lasia sekä perunakattilani, joka lumosi tekniikasta kiinostuneet pojat; kolme kerrosta päällekkäin, sehän on käytännöllistä! Kaupasta olin onnistunut ostamaan revittyä ruisleipää, jota maisteltiin menestyksekkäästi. Muistan vieläkin, miten tunnin alku onnistui yli odotusten. Kysyin lapsilta, ovatko he koskaan näh-

neet yhtään suomalaista. Käsiä nousi: olen minä televisiossa. Osoitin luokan suomalaispoikia: Ja tuolla on yksi ja tuolla toinen, ja minäkin olen. Oppilaita nauratti.

Eräs yläasteen luokka Storåssa oli lukenut Antti Jalavan kirjan "Jag har inte bett att få komma". Ruotsinopettaja pyysi minua vieraaksi luokkaansa, jotta oppilaat saisivat kysyä kirjasta. Parissa päivässä jouduin ahmimaan kirjan – ohut kirja, mutta silloinen lukutottumukseni ruotsiksi ei ollut huikea ja päivät olin koulussa. Muistan oppilaiden ennen kaikkea udelleen Suomen oloja – kotipaikkakunnan kuvaus on melko karua kirjan alussa. Minun piti kertoa, että esimerkiksi Helsingissä, jossa olen asunut, elämä on melko lailla samanlaista kuin ruotsalaisissakin kaupungeissa.

Kaikki ruotsalaiset opettajat eivät olleet yhtä yhteistyöhaluisia. Joitakin kiusasi se, että oppilaat lähtivät pois tunneilta kotikielenopetukseen. Monet unohtivat kertoa etukäteen, että jonakin päivänä on jotain erityistä ohjelmaa, joten tunti peruuntuu.

Eräässä pikkukoulussa sattui kolmesti peräkkäin, että tuntini oli peruuntunut. Oli ulkoilupäivää, standardikoetta ja muuta tähdellistä. Olen aina ollut arka soittamaan ja valittamaan, mutta tieto lasten oikeuksista kai antoi minulle rohkeutta. Varasin puhelimen viereen ihmisoikeuksien julistuksen ja pohjoismaisen kulttuurisopimuksen ja soitin oppilaani luokanopettajalle. Hän vakuutti, ettei suinkaan ollut tarkoitus estää oppilasta, oli vain sattunut onnettomia yhteensattumia monta kertaa peräkkäin. Minun ei tarvinnut lukea kansainvälisiä sopimustekstejä, pelkkä yhteenotto riitti: yhteensattumia ei sitten ollutkaan kai ainoatakaan koko keväänä.

Monet opettajat eivät pitäneet suomen kielen puhumisesta. Ymmärrän hyvin, että jos Alli ja minä puhuimme keskenämme suomea opettajainhuoneessa, niin välissämme istunut ruotsalaisopettaja siirtyi muualle. Voi tuntua kiusalliselta istua keskellä, kun ei ymmärrä sanaakaan. Mutta muuten minun mielestäni oli oikeus puhua suomea suomalaisten kanssa. Toisena vuonna paikkakunnalle oli tullut nuori opettajapariskunta Sinikka ja Vesa (Sinnika ja Vessa, sanoivat ruotsalaiset). Erään opintopäivän kahvitauolla tulimme kuppi kädessä vastatusten Sinikan kanssa. Pysähdyimme juttelemaan – meillä oli aina paljon puhumista. Siitä ohi käveli muuan ruotsalainen opettaja, pysähtyi kohdallemme ja sanoi: Puhukaa nyt ihmeessä ruotsia tytöt. Sitten hän jatkoi matkaansa. Jäimme ällistyneinä seisomaan. Mitä asia hänelle kuului, jos hän kerran ei halunnut osallistua keskusteluun?

Minulla oli alkuun hyvin korkea käsitys ruotsalaisista opettajista. Suo-

messa olin tottunut ajattelemaan Ruotsia kulttuurimaana. Sitä paitsi heikko kielitaitoni sai aikaan sen, että jäin keskusteluissa alakynteen. Mutta vähitellen huomasin, että kaikki eivät suinkaan olleet yhtään viisaampia kuin minäkään. Ennen kaikkea hämmästytti se, miten vähän monet tiesivät Suomesta. Muutamat olivat käyneet Ahvenanmaalla ja Vaasassa. Ranskanopettaja oli miehineen pyöräillyt Pohjois-Suomessa. Hän muutenkin tuntui tietävän maista ja ajattelutavoista aika tavalla. Mutta pahimmillaan minusta tuntui, että keskimääräiselle ruotsalaiselle opettajalle Suomi oli eksoottinen maa kaukana idässä ja Neuvostoliiton tassun alla. Presidentin, pääkaupungin ja suomalaisen designin he tunsivat. Hämmästytin pari kertaa väittämällä, että kyllä ruotsin kieli on läheisempää sukua venäjälle kuin suomi.

Kaikki lapset tiesivät minut pian. Kun liikuin kylällä, he näyttivät vanhemmilleen, että tuolla menee finska fröken. Helsingin vilinään häviämään tottuneena jouduin hämmästyksekseni huomaamaan, että kaikki liikkeeni kodin seinien ulkopuolella saatettiin panna merkille. Luokseni poikkesi miespuolinen tuttuni ohikulkumatkalla muutamaksi tunniksi. Emme juuri liikkuneet ulkona, ehkä kaupassa kävimme yhdessä, enkä mielestäni tavannut ketään tuntemaani paikkakuntalaista. Mutta oppilaani tiesivät kyllä vieraastani ja kyselivät uteliaina, oliko kyse poikaystävästäni.

Kouluissa ruotsalaiset oppilaat tekivät tuttavuutta omalla tavallaan. Useimmat huusivat perääni perkeleitä. Ensin minua nauratti, mutta sitten minua alkoi tympiä ja ihmetyttää, miksi kaikkialla osattiin juuri se sana. Storån yläasteella muutama poika kyseli suomalaisilta luokkatovereiltaan lisää sanoja ja niin sain kuulla enemmänkin kirouksia ja rivouksia. Kerran minulle huudettiin perään: Du har en pillu. Harmittaa vieläkin, etten tarpeeksi nopeasti älynnyt vastata, että ettekö tiedä, että noita-akoilla on siellä pukinsorkka. Juuri Storåssa minun ja muutamien poikien välillä syntyi sitten hauskempiakin tervehtimistapoja. Pojat huusivat yksi, minä vastasin kaksi. Tai joku huusi yksi, kaksi, ja minä vastasin kolme, neljä. Joku pojista oppi laskemaan melkein kymmeneen asti. Lisäksi Jalavan kirjasta pidetty tunti vaikutti siihen, että nämä pojat lakkasivat kiljumasta perkeleitä. Kuulin joskus jonkun sanovan toiselle: Hej, där kommer yksi, kaksi, kolme.

Katsoin olevani samalla Suomen edustaja kouluissani. Siksi vein joskus mukanani jotain suomalaista kahvileipää kouluihin. Pääsiäisen aikaan etsin epätoivoisesti rahkaa kaupoista ja sen tilalle löytyi "ostmassaa", joten nykyisin teen rahkan itse. Joulutorttuja tein iltakurssin kahvitauolle.

Muutamat oppilaani asuivat lähellä minua ja he tulivat mielellään kylään luokseni leikkikavereineen ja pikkusiskoineen. En muista kylläkään kenen-

kään pojan koskaan tulleen luokseni. Aina en ollut kovin ihastunut pikku vieraisiini, jotka yksinkertaisesti soittivat ovikelloa ja kysyivät: "Saahaanks me tulla sun tykö?" He eivät aina huomanneet, että aika kului ja olisi ollut syytä jättää opettaja rauhaan. Tottumattomana en oikein tiennyt, miten olisin saanut lapset pois luotani silloin, kun he mielestäni olivat olleet vaivoinani kyllin kauan.

Kerran soi ovikelloni ja ovella oli muuan oppilaani, joka selitti hengästyneenä asiansa: "Me muutetaan ja meillä on kaks telkkaria. Isä käski kysyä, haluaisitko sä sen vanhan mustavalkoisen." Televisio toimi minulla monta vuotta. Suomalaisesta opettajasta pidettiin huolta.

Pienellä paikkakunnalla kotikielenopettaja on yksinäinen susi, joka vain harvakseltaan tapaa lajitovereitaan. Pidimme joskus paikallisia kokouksia ja tapasin kaupungissa toimivia työtovereitani. Vaikka kokouksia oli aika harvoin, olivat ne kullan arvoisia. Ei tarvinnut tuntea olevansa aivan yksin ongelmiensa keskellä ja kokeneemmilta kollegoilta sai aina vihjeitä ja joskus opetusmateriaaliakin.

Osallistuin RSO:n koulutuspäiviin säännöllisesti. Ensimmäistä kertaa olin mukana syksyllä 1976 Göteborgissa. Niihin aikoihin ihmettelin opettajakunnan aggressiivisuutta. Minusta tuntui, että muutamillakin opintopäivillä ensimmäinen sopiva luennoitsija haukuttiin lyttyyn. Luulen sitten vähitellen oivaltaneeni syyn: monet tunsivat yksinäisinä työntekijöinä olevansa niin pahasti ruotsalaisten puristuksessa, että paha olo sitten suunnattiin joukolla johonkuhun, jonka katsottiin edustavan ruotsalaista sortajaa. 70-luvun lopulla moinen lakkasi.

Joitakin luennoitsijoita vastaavasti palvottiin. Korkeimmalla jalustalla seisoi ehkä Göte Hansson, joka kertoi Södertäljen suomalaisluokista. "Siinä on todellinen viikinki", muistan jonkun huokaisseen. Göte oli pitkä ja näyttävän näköinen ja innostunut asiastaan, joten häntä sietikin palvoa. Muistan myös Pertti Toukomaan, joka joskus puhui omista tutkimuksistaan ja sai ihmiset hyvin surullisiksi. Tarkoittiko hän tosiaan, ettei ole juurikaan hyötyä, jos vain ala-aste on suomenkielinen, jollei suomenkielistä opetusta jatketa keskiasteelle asti? Toukomaa tuntui nauttivan suurta luottamusta opettajakunnan keskuudessa.

Niihin aikoihin monen ahdistus purkautui helposti myös runsaaseen alkoholin käyttöön. Koulutuspäivillä sai vain olla, ei tarvinnut varoa olemisiaan ja sanomisiaan. Silloin edusti vain itseään eikä omaa ammattikuntaansa tai omaa kansaansa.

Vuonna 1977 tuli mahdolliseksi anoa harkinnaispätevyyttä kouluylihal-

litukselta. Moni sai silloin pätevyyden sangen kyseenalaisin meriitein. Kielitaitokin joskus mitattiin tornionlaaksolaisella syntyperällä. Minä en hakenut pätevyyttä, koska minulla oli vähän opettajakokemusta. Työtöverini hakivat pätevyyttä, ja koska kauan opettajana toimineet ja sekalaisia pedagogisia kursseja käyneet opettajatkaan eivät pätevyyttä saaneet, pani Alli tuulemaan. Hän otti yhteyttä vanhoihin opettajiinsa Upsalan ylisopistoon ja sai aikaan suomen kielen korkeakoulukurssin, jossa minä toimin opettajana.

Minä sen sijaan olin itse vuosikausia epäpätevä. Vuosikymmenenen taitetteessa olin vuoden Suomessa ja pätevöidyin äidinkielen opettajaksi yläasteelle ja lukioon. Minulla oli alunperin aikomuksena jäädä Suomeen, mutta oli pakko palata takaisin Ruotsiin – se rakkaus, se rakkaus! Täällä eivät suomalaiset paperini paljoa painaneet ja olin edelleen yhtä epäpätevä. Pykälät pävetyyden saamiseksi olivat kovat. Piti olla aineenopettajan pätevyys Suomesta ja kahden vuoden opettajankokemus Suomessa tai kuuden lukukauden työkokemus kotikielenopettajana Ruotsissa. Säännöistä ei joustettu. Vaa'assa ei painanut mitään esimerkiksi se, että olin lukukauden puolivirkaisena opettanut Tukholman opettajakorkeakoulussa tulevia esikoulunopettajia. Äidinkielenopettaja ei ollut pätevämpi opettamaan äidinkieltä kuin matematiikankaan opettaja. Niinpä sain lulukausi toisensa jälkeen irtisanomispaperin ja hain taas uudestaan samaa työtä.

Itsenäisyyspäivänä 1985 sain ilmoituksen, että kouluylihallitus oli laskenut meriittini yhteen ja hyväksynyt hakemukseni. Olin pätevä. Äitiyslomalta palattuani hain taas töitä ja sainkin lopulta vakituisen viran. Kun tässä maassa nyt pedagogisin perustein yhdistellään oppilaita mielivaltaisesti samaan ryhmään, vähenevät opetustunnit. Joka päivä odotan postin tuovan irtisanomispaperin.

KIERTOLAISEN ELÄMÄÄ

TUULA TERIÖ- POUTIAINEN

Viisitoista vuotta raahustin kasseineni koulusta toiseen. Kolme kuntaa ehdin koluta, kolme kassia kuluttaa noina vuosina.

70-luvun alussa rehtorit toivottivat hymyillen tukiopettajan tervetulleeksi "kun hätä on suuri" -hengessä. Olen opettaja, tulkki, kuraattori, uskottu nainen. Ei ole juuri aikaa kuunnella omia siirtolaisen tuntojaan. Työ täyttää päivät ja illat. Koen itseni tarpeelliseksi, olen ensisijaisesti tukija, toissijaisesti opettaja.

1970-luvun puolivälissä minua aletaan kutsua kotikielenopettajaksi. Kaksikielisyyttä kohti aletaan pyrkiä yhä määrätietoisemmin. Kotikieliluokat yleistyvät. Luokanopettajien kysyntä kasvaa. Minuakin onnistaa: Suomesta luokanopettajan virkaan valittu ei ehdi alkoholistiparantolasta Ruotsin laivaa pitemmälle. Saan opetettavakseni suomenkielisen luokan. Ensimmäisen kerran tunnen syvää tyydytystä työssäni. Saan työskennellä työyhteisössä, jossa minua ei syrjitä, pidän oppilaistani, yhteistyö vanhempien kanssa sujuu kitkatta. Tunnen tekeväni mielekästä työtä. Saavutan konkreettisia tuloksia. Viihdyn.

1980-luvulle tultaessa tutkijat ovatkin sitten tulleet siihen tulokseen, että niin kutsutut sekaluokat ovat hyväksi oppilaan ruotsin kielen kehitykselle. On vuorossa uuden työmuodon kokeilu. Senhetkisen koulun tilanahtaus ajaa ruotsalaisen virkasisareni ja minut oppilaineni läheiseen kerrostaloon koulunpitoon. Istun oppilaineni makuuhuoneessa, ruotsalaispuolisko olohuoneessa. Kollegani on Tornionjokilaaksosta ja osaa suomea. Löydämme yhteisen sävelen ja luomme oman intiimin työyhteisön. Tälläinen työmuoto vaatii onnistuakseen kaksi toistensa kanssa hyvin toimeentulevaa ihmistä. Luonteiden samankaltaisuuskaan ei ole pahitteeksi.

Tämän sinänsä hedelmällisen yhteistyön tuloksia emme ehdi koskaan kunnolla arvioida, kun on jo taas vuorossa uuden työmuodon kokeilu. Seka-

Piirros on tarinasta, joka kertoo ¨kruunusta, joka on arvokkaampi kuin mikään muu maapallolla¨. Nadja Amekrane, Bredbyn koulu 3c, 1987.

luokkamme jaetaan: ruotsalaiset sulautetaan ruotsalaiseen rinnakkaisluokkaan, suomalaiset siirretään jo olemassaolevaan suomalaisluokkaan, jonka oppilasmäärä on alkanut uhkaavasti vähentyä. Opetettavana on siis yhdysluokka, joka kattaa koko ala-asteen. Meitä on kaksi suomalaisopettajaa saman katon alla. Lukujärjestyksen pulmat joudumme ratkomaan kahden kesken – koskapa siihen apua olisi liiennyt. Työ tuntuu poukkoilulta eri oppilasryhmien välillä, riittämättömyyden tunne alkaa vaivata. Koulun tilanahtaus pahenee, monien eri siirtolaisryhmien opetus kärjistää tilannetta. Väsymys alkaa tuntua.

Nyt asun ja toimin opettajana Suomessa, pienessä rauhallisessa kyläkoulussa, jossa kavala maailma tuntuu kaukaiselta. Vähitellen etäännyn Ruotsin vuosistani, sikäläisistä työkokemuksistani. Joskus tuntuu siltä, että vilautetuista hedelmistä en ehtinyt saada kunnon suupalaa noiden vuosien aikana. Niin vauhdikkaasti minua kiidätettiin kokeilusta toiseen.

Unohtuuko ruotsi?

IRJA LITTUNEN

Pienenä evakkotyttönä katselin kajottavaa taivaanrantaa pelko sydämessä: tuolla pommitetaan, siellä on Helsinki, siellä on veli... Ismo-veikko niin kuin äiti sanoi.

Tuli kesä, ja Ismo-veikko, joka asui talvet sukulaisten luona, tuli äidin ja siskon luo maalle. Hän kertoi pommisuojista, hälytyksistä, raunioista. Se oli jännittävää. Pelko etääntyi nyt kun olimme yhdessä.

Aikuiset olivat kuitenkin päättäneet lähettää veljeni Ruotsiin, sotaa pakoon. Hän kertoi sieltä tulleissa kirjeissään kaikesta hyvästä mitä siellä sai, ja lapsen lailla minäkin halusin päästä tuohon hyvään maahan.

Puoli vuotta myöhemmin olin sitten Gotlannissa samassa kylässä kuin veljeni, muutaman mutkan jälkeen samassa perheessäkin. Äiti oli lähteissään sanonut, että vuodeksi, sitten Suomeen takaisin. Olin koulualokasiässä, mutta kun en osannut ruotsia, minut pidettiin kotosalla talven yli. Meitä oli siinä kolme tyttöä leikkimässä: kaksi sotalasta, Raija ja minä, sekä yksi oma, Lisbet.

Talven mentyä täti, "mamma", rupesi puhumaan Raijan Suomeen lähdöstä ja kyseli meiltä kaikilta miten sanoisimme "hälsningar från Sverige" suomeksi. Kukaan ei osannut, ei edes silloin 10-vuotias veljeni. Olimme runsaassa vuodessa omaksuneet ruotsin kielen unohtamalla suomen ihan kokonaan, lukemisenkin, jota osasin isoilla kirjaimilla Suomessa.

Koulussa viihdyin. Opettaja oli ymmärtäväinen ja luokkatoverit mukavia. Olin oppinut lukemaan ja kirjoittamaan, ja tein sitä mielelläni.Toisen luokan keväällä (sillä olimme Ruotsissa vielä kolme vuotta lisää ennen kuin oli aika palata Suomeen) opettajamme piti pienen oikeinkirjoituskokeen, jonka vaikein sana oli "tändsticksask". Meitä oli useita, jotka osasimme kirjoittaa sen, ja opettaja tarkasti tehtävämme ja liimasi vihkoon ison kiiltävän tähden. Seisoin jonossa viimeisenä, ja kävi niin, että opettajan tähdet lop-

puivat kesken, ei riittänyt minulle! Mutta opettaja liimasi ikuiseksi ilokseni kuusi pientä tähteä vihkooni!

Äidille kirjoitimme ruotsiksi, hän käännätti kirjeet tuttavallaan, neiti Gun´illa, sekä omat kirjeensä ruotsiksi meitä varten.

Palattuamme leskiäitimme luo Suomeen oli taas sama tilanne:en osannut suomea, jotta olisin voinut käydä koulua. Muistan kuinka äiti toimitti naapurin tytön kanssani pihalle leikkimään, ja kun hän ikkunasta kysyi jotakin tuolta Pirkolta, tämä vastasi: "on", ja se kuulosti minusta niin kauniilta sanalta.

Äiti suunnitteli minun kotona pitämistä kunnes oppisin suomea. Sattui kuitenkin kylän opettaja tulemaan ompeluasioissa käymään ja ehdotti äidille, että tulisin kouluun kuunteluoppilaaksi. Niinpä syyskuusta 1948 istuin Someron kirkonkylän koulun neljännen luokan takapenkissä kuuntelemassa suomen kieltä. Uutta oli minulle kouluruokailu: vellejä, puuroja ja keittoja saatiin joka päivä, voileivät ja maito piti tuoda kotoa. Perunat kuorittiin lusikalla, pelloilta kerättiin talkoovoimin tähkiä puimakoneen jäljiltä, kukin toi kolme litraa puolukoita koulun keittolaan, mutta olipahan lämmin ruoka joka päivä. Gotlannissa oltiin käyty omin eväin kokonaan.

Ruotsissa olin tottunut osaamaan, täällä en ymmärtänyt alussa juuri mitään. Sananlaskujakin luulin laskuiksi. Äiti sitten kotona auttoi. Vaikein kokemus oli kirjoitukseni: opettaja veteli punakynällä pitkiä pukkeja vihkon sivut täyteen, jopa reunan yli pöydälle asti. En osannut edes "ei"-sanaa kirjoittaa oikein.

Sittemmin koulunkäyntini parantui ja muuttui, enkä enää unohtanut ruotsin kieltänikään, ja opettajainvalmistuslaitoksen metodiikantunnilla koin todellisen ahaa-elämyksen: positiivisen arvostelun. Siis pinna oikeasta asiasta, ei virhepukkeja lainkaan! Se oli kuin tehty minua varten.

Monen kiemuran jälkeen olin sitten taas Ruotsissa, kolmen lapsen yksinhuoltajana, aloittamassa elämää alkutekijöistään, rakentamassa raunio-kasasta elämääni.

Oli vielä kesäloma kun lastenrattaineni kuljin katsomasa tulevaa työpaikkaani ulkopuolelta: harmaa betonikolossi, ikkunat punareunaiset, kuin itkettyneet silmät!

Alkajaispäivästä asti oli jätettävä lapset Suomesta tuodun kotiapulaisen hoiviin ja ryhdyttävä opiskelemaan Ruotsin peruskoululaitoksen toimintaa. Suomessa vastaava oli aloitettu pohjoisesta eikä sitä oltu vielä vuonna 1969 toteutettu Etelä-Suomessa, josta lähdin.

Melkoinen ihmettelyn aihe olivat joka puolella lukitut luokan ovet, kuin

vankilassa. Kouvolassa olin tottunut avonaisiin oviin, luottamukseen opettajien ja oppilaiden kesken.

Oppilaistani useimmat olivat vasta Suomesta tulleita, monia sisaruksia, ylä-ja keskiasteen lapsia. Koulun rehtori kertoi, että näiden lasten tultua opettajat kokivat heidät kuin nurkissa vilahtaviksi hiirulaisiksi, huomaamattomia, puhumattomia lapsia.

Halu heidän auttamiseensa oli hyvä, hankittiin materiaalia, järjestettiin "klinikka"-huonetta, mutta lasten todellisesta tilanteesta vieraassa maassa ja sen koululaitoksesta ei monella ollut aavistustakaan.

Yläasteen pojat kunnostautuivat urheilussa, tytöt olivat taitavia kotitaloustunneilla, mutta teoreettiset aineet olivat heille ylitsepääsemättömiä. "Klinikassa" luimme läksyjä, selitin sanoja, käänsin tekstejä, selvitin käsitteitä ja kokeissa kuljin suuressa kirjoitussalissa yhden luota toisen luo kääntämässä kysymykset suomeksi. Kokeitten jälkeen käänsin oppilaiden vastaukset ruotsiksi, jotta ko aineen opettaja saattoi ne arvostella.

Varsinaista suomen kielen opetusta ei aluksi ollut, työni oli oppilaiden ohjausta, mutta siihen tuli muutos, kun kunnan koulutoimenjohtaja kävi kouluylihallituksessa kurssilla. Haluttiin kyllä paneutua suomalaisten kouluasiohin, mutta jonkin ajan kuluttua alkoivat siirtolaislapsia koskevat paperit ajautua suomalaisopettajan lokeroon: Tämä kuuluu varmasti sinulle!

Suomalaisperheet asuivat hajallaan kunnan eri osissa, lapset kävivät lähintä koulua, ja opettaja kulki joka koululla pitämässä tuntejaan.

Noina 70-luvun alkuvuosina oli siirtolaisopettajilla ns. kuratiivisia tunteja, jopa neljä viikossa. Niihin kuuluivat yhteydenpidot koteihin, tulkkaustehtävät eri yhteyksissä, ei ainoastaan kouluasioissa vaan myös perheen terveydellisissä, sosiaalisissa ja taloudellisissa asioissa.

Eräänä iltana soi puhelin. Langan päässä oli suomalaisäiti, jonka lapset olivat oppilaitani. Perhe oli hiljattain tullut Ruotsiin, lapsia oli monta, koulualokkaista teini-ikäisiin. Heille oli osoitettu asunto alueelta, jossa oli levotonta. Nyt oli perheen nuorisoa hätyytetty portaikkoon saakka, ja koska näillä ei ollut kieltä, oli otettu nyrkit avuksi. Temmellettäessä oli portaikosta kaiteita irronnut, naapurit häiriintyneet ja poliisi paikalla. Olisi mentävä tulkkaamaan. Miten jätän pienet lapseni? Kotiapulaista ei enää ollut, sillä lapset olivat päässeet kunnalliseen päiväkotiin. Nukkumassahan he olivat. Puhelimessa hätääntynyt ääni joudutti ratkaisuani:luotan lasten rauhalliseen nukkumiseen, viivyn puoli tuntia, sitten tulen takaisin. Auto oli todella välttämätön! Asiat selvitettiin, palatessani lapset nukkuivat edelleen. Nyt parikymmentä vuotta myöhemmin ajattelen toisin, en jättäisi lapsiani yksin.

Toinen tapaus. Olin ostanut ison erän jauhelihaa ja seisoin syysiltana sitä paistamassa pakastamista varten kun romaaniäiti puhelimessa pyysi lähtemään hänelle tulkiksi sairaalaan: poika oli jäänyt auton alle ja makasi St Göranissa. Eipä siis muuta kuin napsauta virta pois, pannut syrjään, lihat jääkaappiin ja ala lähteä! Varmuudeksi sain naapurin kyytimieheksi, ja pienoinen epäilykseni osoittautui enemmän kuin todeksi: annetusta osoitteesta Brandbergenissä ei tullut ainoastaan äiti, vaan toinen ja vielä kolmaskin nainen, joiden välttämättä oli päästävä mukaan. Onneksi ei useampi mahtunut autoon.

Siellähän se Tino oli, jalka kipsissä. Housut oli leikattu päältä pois, ja poika oli melkoisessa tokkurassa kipulääkityksestä. Saimme henkilökunnalta selville, että hän oli kavereineen lähtenyt ylittämään moottoritietä, jäänyt auton alle ja katkaissut reisiluunsa.

Pojan koulunkäynti oli jo jonkun aikaa ollut hyvin epäsäännöllistä, ja sovin hoitajien kanssa, että tulen sairaalaan opettamaan häntä vähän, koska hän kumminkin joutuisi olemaan siellä melko kauan.

Muutaman päivän kuluttua Tino olikin jo pirteä, näytteli jalkaansa ja kertoili miten hyvin hänestä pidetään huolta. Tinon kiinnostus koulutehtäviin oli kuitenkin minimaalinen, mutta sovimme, että hän seuraavaan käyntiini mennessä tekisi niin ja niin paljon tehtäviä. Kului muutama päivä, kun Tinon äiti soitti: "Nyt Tino on karannut sairaalasta jonkun kaverin pienellä autolla eikä tiedetä missä hän on. Kotiin se ei uskaltanut tulla. Voisko opettaja lähteä poliisiasemalle antamaan etsintäkuulutusta?" Onneksi omat lapseni olivat jo niin isoja, että heidät voi jo huoletta jättää keskenään! Poliisi sattui olemaan suomenkielentaitoinen ja "peräänkuulutus" saatiin melko vähin tulkkauksin aikaan.

Seuraavana päivänä poliisi ilmoitti, että Tino oli Pohjois-Suomessa, sukulaisten luona. Myöhemmin äiti tiesi kertoa, että auto oli ollut aivan liian pieni hänen kipsatulle jalalleen, ja se oli pitkän matkan lisäksi rasittanut jalkaa niin, että se jäi väärään asentoon. Sairaalaan ei Tino enää siitä suostunut tulemaan.

Kunnan koulutoimenjohtajalla oli tuolloin vielä aikaa käydä tutustumassa kouluihin sekä kuuntelemassa oppitunteja. Minulla oli vielä tuoreessa muistissa suomalaiset kansakoulun tarkastajat, kun sain kuulla koulutoimenjohtajan vierailusta. Olin toki tavannut hänet useitakin kertoja; oikeastaan hän oli ensimmäinen opastajani uuteen työhöni. Silti koin samantapaista pientä jännitystä hänen tulostaan kuin ennen Suomessa. Ja tietysti sitten sattui niin, että hän tuli juuri kun lapset törmäsivät sisälle välitun-

nilta ja pieni mustalaispoika tappeli toisen kanssa sydämen halusta niin, että napit sinkoilivat. He eivät nähneet eivätkä kuulleet kun eteiseen tullut vierasjoukko pysähtyi kummissaan katselemaan höykytystä. Säntäsin erottelemaan punaisina puhkuvia poikia toisistaan, jotka silmät leimuten uhkasivat vielä "näyttää" toisilleen. Koulutoimenjohtajan lakoninen toteamus oli: "Vai sattuu täällä tällaistakin!" Sitten hän vanhan tarkastajan tavoin asettui luokan perälle seuraamaan tunnin kulkua. Opettajainhuoneessa kerroin sitten työtovereilleni tapahtumasta ja sain pienelle harmilleni silotusta kun he sanoivat: "Olipa hyvä, että hänkin näki minkälaista meidän arkipäivämme on!"

Kuntaan oli muutaman vuoden kuluessa tullut suomalaisia opettajia jo kymmenkunta. Kävimme opintopäivillä muun muassa Södertäljessä tutustumassa siellä jo oleviin suomenkielisiin luokkiin. Asia tuntui mielestäni oikealta ja kiireelliseltä, ja rupesimme puhumaan rehtoreille sekä koululautakunnan jäsenille suomenkielisen alkuopetuksen puolesta. Omaa järjestöä, jonka avulla asiaa olisi tehokkaammin voinut ajaa, ei ollut kuin paikallinen suomalais-seura. Asian takana oli silti paljon kunnan suomalaista väestöä.

Parin vuoden puhumisen ja vakuuttelun tuloksena Haningessa saatiin ensimmäinen suomenkielinen luokka käyntiin 1975. Edellisenä keväänä oli kyselty kiinnostusta koulualokkaiden vanhemmilta, ja alustavien tietojen mukaan piti olla 14 suomalaislasta tulemassa kunnan eri puolilta. Kyydit piti järjestää kahdelta eri suunnalta, mutta suurin osa lapsista asui koulun lähellä.

Aloituspäivänä lapsia oli 17, ja alkuviikkojen mentyä jo 21. Tämä "hyväksyttävä" oppilasmäärä ei silti taannut työrauhaa, pikemminkin päinvastoin. Nyt oli koitettava saada ymmärrystä vakaumuksellemme, että lapsille on paras saada alkuopetus omalla, ensimmäisellä kielellä. Suurin osa lapsista oli käynyt ruotsalaisen esikoulun, jotkut tunsivat kirjaimia ruotsalaisittain, ja niin oli muun muassa o:n ja u:n uudelleenopettelu välttämätöntä.

Pari poikaa oli käynyt ruotsalaisen ykkösluokan huonolla menestyksellä ja tuli nyt "tuplaamaan". Heille ei silti pelkkä kieli ollut aiheuttanut vaikeuksia, vaan ne olivat lähinnä sosiaalisia. Pari lasta tuli suoraan Suomesta, ja pikku Niina toi tullessaan reippaita lauluja ja välituntileikkejä lapsille.

Oli kulunut kaksi viikkoa syyslukukauden alusta kun ruotsalainen opettajatoveri kysyi, milloin aion ruveta opettamaan lapsille ruotsia! Sanoin, etten koko ensimmäisenä lukuvuotena aikonut tehdä sitä. Myöhemmin sain kaksi viikkotuntia resurssiapua luokassa, mutta ainoa tähän tehtävään tuleva oli ruotsalainen, täysin suomea taitamaton työpalvelua suorittava nuori

mies. Onneksemme hän soitti kitaraa ja lauloi, ja saimme musiikkia luokkaan.

Kahteen ensimmäiseen kuukauteen ei kuulunut tilaamiani kirjoja. Ei se ensimmäisellä luokalla nyt niin välttämätöntä ollutkaan, mutta se osoittaa, miten hankalaa oli suomalaisten (ja vielä vaikeampaa muunkielisten!) kirjojen saanti. Farstassa alkuaan toiminut suomalainen kirjavälitys joutui kodittomaksi monta kertaa, ja saimme milloin mistäkin etsiskellä kirjanäyttelyä seuraavan vuoden tilausta varten. Vanhemmat kyselivät, ehtivätkö lapset lukemaan kirjat jouluksi. Vastasin, että eivät ehdi, sillä useimmilta näistä lapsilta puuttui perussanasto tai se oli niin vaillinainen, että sen saavuttamiseksi oli tehtävä paljon suullista työtä. Kirjatieto sai odottaa.

Monivuotiset taistelut koulutaksien tulosta oli vuorossa. Lapset värjöttelivät pimeinä talviaamuina tien varressa odottelemassa. Vanhemmat soittelivat ja kyselivät. Kaikki eivät kyselleet, eivät edes heränneet, kun ekaluokkalainen lähti aamulla kouluun omin päin.

Sitten tuli joulujuhlien aika. Monet lukivat jo silloin vastatulleista aapisistaan. Olin vanhempien kanssa sopinut, että koska he eivät voineet auttaa lapsiaan matematiikassa, koska käytössä oli ns. joukko-oppi, niin otettiin lukemisen opetteluun vanha tavausmenetelmä. Siten he saattoivat olla mukana lapsensa koulunkäyntiä vauhdittamassa.

Alussa meiltä puuttui työsuunnitelma. Monet kyselivät sitä. Minulle oli ollut tärkeintä saada työ alkuun, luvassahan oli kolme ensimmäistä kouluvuotta. Luokkakaan ei ollut itsenäinen, vaan oppilaat kuuluivat moniin eri luokkiin ympäri kuntaa. Tämä suomenkielinen oli valmistava luokka, josta sitten piti siirtyä ruotsinkieliselle keskiasteelle.

Toisella vuosikurssilla oli tarkoitus aloittaa varsinainen ruotsin kielen opetus, jotta lapset ehtisivät saavuttaa jonkinlaisen ruotsin kielen taidon kolmannen luokan kevääseen mennessä.

Nyt ei työni enää tuntunut yhtä yksinäiseltä kun tuli seuraava suomenkielinen luokka sekä opettaja. Oli hauskaa järjestää juhlia yhdessä, saimme aikaan kulttuurijuhlan askartelu-, kuva- ja käsityönäyttelyineen. Tällöin oli myös jo saatu kuntaan ensimmäinen suomenkielinen esikoulukin, jonka lapset olivat kulttuurijuhlassa mukana esiintymässä.

Kun suomenkielinen opetus näin oli virallisesti hyväksytty, vaikkakin vain kokeilutoimintana, alkoi hiljalleen tapahtua asenteen muutosta. Tosin kovin hitaasti.

Ennen suomalaisluokkia, niin sanottuna klinikka-aikanani, olin koulun yhteisen vanhempainillan esittelykierroksen päätyttyä ilmoittanut, että

suomalaisvanhemmat ovat tervetulleita siihen ja siihen luokkaan. Perillä sain eräältä äidiltä kommentin: "Pitikö sitä nyt meitä erikseen kuuluttaa, silloinhan kaikki näkivät, että me ollaan suomalaisia!"

Suomalaislapset olivat koulun pihalla ja käytävillä hyvin hiljaisia. Heitä ei kukaan ollut kieltänyt puhumasta suomea, mutta hyvin monet häpeilivät suomalaisuuttaan. Suomalaisilla oli ihan sama pyrkimys kuin ruotsalaisillakin; mahdollisimman nopeasti, millä hinnalla tahansa ruotsin kieleen käsiksi!

Monet suomalaisäidit olivat myös tuolloin täysin ruotsia taitamattomia. Jotkut olivat kotona suurperhettä hoitamassa, toiset tekivät siivous- tai keittiötöitä suomalaisen esimiehen johdolla, joten ruotsin kielen taito jäi hankkimatta. Sitä ihmeteltiin kovasti ruotsalaisen kouluväen kesken. Hyvin harvat suomalaisvanhemmat tulivat vanhempainkokouksiin tai vartteihin, ja lapset kokivat olevansa hyvin yksin koulun maailmassa, ilman vanhempien tukea. Siksi suomalaisopettajan merkitys oli arvaamattoman suuri.

Kun suomenkieliset luokat alkoivat olla tunnettu käsite, alettiin koulun pihalla puhua kuuluvasti suomea. Päättäjäisissä ja muissa koulun juhlissa laulettiin suomeksi, vanhemmat tulivat kokouksiin ja vartteihin samassa määrin kuin ruotsalaisetkin. Lasten sekä vanhempien itsetunto kasvoi. Oli saavutettu jonkinlainen tasapaino.

Pinnan alla kuitenkin pulppusi melkoisesti. Suomenkielinen Koti ja Koulu -yhdistys teki jatkuvaa työtä kouluolojen parantamiseksi. Koulukyydit, luokkien sijainnit ja uhat lakkauttamisista olivat jatkuvan taistelun aiheina. Kolmannen lukuvuoden aikana alettiin vakavasti myös vaatia, että suomenkieliset luokat saisivat jatkaa kuudennen vuosikurssin loppuun, ja että lapset menisivät vasta yläasteella ruotsalaiseen luokkaan. Sitä mukaa muuttuivat myös suunnitelmat ruotsin kielen opetuksen määrästä. Uutta suunnitelmaa kaavailtiin ahkerasti vaikka ei mitään lupausta jatkosta ollutkaan. Elettiin toivossa.

Suomalaisten veronmaksajien mielipiteellä oli kunnallisessa vaakakupissa painoa, ja niinpä päätettiin hankkia vanhempien allekirjoitukset vaatimuslistaan suomenkielisestä keskiasteesta. Tehtävät jaettiin, ja muutamana kevätiltana olin pyörällä kulkemassa talosta taloon nimiä keräämässä. Eräällä pihalla sattui, että eteeni pyörähti auto ja sen ikkunasta huudahti rehtorini hämmästyneenä: "No katoppas, samoilla nurkillakos me liikutaan? Mitäs sinä täällä?"

Rehtori itse luki yliopistolla siirtolaisopetuksen kurssia, johon kuului muun muassa vanhempien haastatteluja, joita hän nyt juuri oli tekemässä ja

sai näin vähän etukäteen jo tietää nimilistoistamme. Kyllähän hän oli jo asiasta tietoinenkin.

Koimme vastustusta koko ajan. Toinen rehtori sanoa paukautti eräässä juhlassa minulle: "Kohtahan te vaaditte koko yläasteenkin suomen kielellä!" Miten oikeassa hän olikaan!

Kun sitten saatiin kokeilutoimintaan myös 4–6 luokat, alkoi tilanahtaus tuoda uutta uhkaa. Suomalaisluokat tietysti siirretään muualle, jotta ruotsalaislapset eivät joutuisi kulkemaan omaa korttelia kauemmaksi. Meillähän oli kulkutottumusta. Suomalaislapset tulivat koulukyydillä monien kilometrien päästä.

Neljäs luokka yksinään siirrettiin toiseen kouluun vajaan kilometrin päähän. Siellä meitä taas katsottiin kuin lehmä uutta veräjää, ja valituksia lasten käyttäytymisestä tuli. Olihan siihen aihettakin usein, mutta ei aina. Jotenkin suomalaista luokkaa tarkkailtiin enemmän kuin tavallista ruotsalaista, vaikka niissäkin oli suomalaisia lapsia.

Kolmannelta luokalta oli useita lapsia siirtynyt ruotsalaisiin luokkiin alkuperäisten suunnitelmien mukaan, lähinnä ne joilla oli pitkä koulumatka, mutta monet jatkoivat suomalaisessa neljännessä luokassa matkasta välittämättä.

Ala-asteella oli ruotsinopetuksessa kaksikielinen, siis suomalainen opettaja, mikä tuntui hyvältä ratkaisulta. Neljännelle luokalle saimme "riikinruotsalaisen" opettajan, ja seurasin mielenkiinnolla miten tämä työ onnistuisi, varsinkin kun hän puhui smålannin murretta, ja sitäkin hiukan epäselvästi. Hän oli kuitenkin täysin tietoinen puhetavastaan ja sanoi omaaloitteisesti yrittävänsä selventää puhettaan näille suomalaislapsille. Lisäksi hän sai heihin hienon kontaktin, ja yhteistyö sujui oikein hyvin.

Kuudennen luokan jälkeen tämä ensimmäinen oppilaspolvi siirtyi ruotsalaiselle yläasteelle. Lapset joutuivat hajalleen kotiaan lähinnä olevaan yläasteen kouluun. Jotkut halusivat jatkaa entisten luokkatovereittensa kanssa samassa koulussa, mutta vanhemmat saivat itse kustantaa matkakortit.

Suomenkielinen, tai oikeammin kaksikielinen, yläaste oli työn ja neuvottelun alaisena. Se saatiin aikaan syksyllä 1985 vahvan Koti ja Koulu -yhdistyksen, paikallisen Suomi-seuran sekä silloisen Haningen Suomenkielisen Kasvatus- ja Opetusyhdistyksen yhteispanoksella. Tavoitteena oli ollut koulu keskellä kuntaa, jotta matkat olisivat jakautuneet tasaisesti kunnan eri puolilta tuleville oppilaille, mutta ainoa koulu jossa oli tilaa, sijaitsi laidalla, Tungelstassa. Vanhemmat hyväksyivät kuitenkin tämän ratkaisun, ja niin toiminta lähti käyntiin.

Tungelstan koulun johto ja henkilökunta paneutui uusien oppilaiden asiaan hienolla tavalla. Heidät hyväksyttiin joukkoon samoin ehdoin kuin ruotsalaiset oppilaat. Silti oli käyntiinlähtövaikeuksia, ja monien suomalaisten sosiaaliset olot kuvastuivat koulunkäynnissä.

Suomalainen koulutoiminta oli 1980-luvun puolivälissä laajimmillaan. Ala- ja keskiasteen luokkia oli Vallan koululla Handenissa, Eriksbergin koululla Brandbergenissä sekä Lundan koululla Jordbrossa. Lisäksi oli Tungelstan yläaste.

Muuttoliikettä Suomeen päin oli koko ajan, ja luokkien oppilasmäärät olivat pienenemään päin. Sama asia oli monissa ruotsalaisissakin luokissa, joten tilat väljenivät. Kunnassa tämä seikka aiheutti joidenkin koulujen sulkemisen ja siitä seurauksena Brandbergenin ja Handenin suomalaisluokat lyötiin yhteen ja sijoitettiin taas uuteen kouluun Vikingaan. Brandbergenissä asuville tämä merkitsi pidentyvää koulumatkaa. Kyytejä ei enää järjestetty, joten lapset saivat kulkea vuorolinjurilla. Se vuorostaan vaikutti joidenkin vanhempien kouluvalintaan siten, että he valitsivat mielummin lähimmän koulun, vaikkakin se oli ruotsinkielinen, kuin suomenkielisen koulun hankalan matkan päässä. Samoin oli suomalaisia esikoulu- ja päiväkotiosastoja suljettu. Enteileekö tämä suomenkielisen toiminnan loppumista?

Nyt kun opettajaväki on muuttunut valtiollisesta kunnalliseksi virkamiehistöksi, on muitakin uudistuksia toimeenpantu niin tiuhassa tahdissa etteivät niiden järjestelijätkään pysy asioiden tasalla. Saamme taas kerran aloittaa alusta uusien säännösten opettelun. Eipä meidän anneta vanheta paikoillemme, jos sen positiivisesti ottaa, vaan aina pitää olla tukka tuulessa! Ja kylällä monet nuoret, jotka ovat meidän kouluissamme käyneet, ovat hankkineet ammatin millä itsensä elättää. He huikkaavat iloisen tervehdyksen, kertovat kuulumisiaan ja suunnitelmiaan. Ihania nuoria. He uskaltavat katsoa uljaasti eteenpäin.

Luokan kynnyksen yli

EIJA ROUGLE

Vuonna 1969 muutin Ruotsiin. Ennen muuttoani olin käynyt Helsingin työnvälitystoimistossa täyttämässä työnhakulomakkeen. Menin tämän paperinipun kanssa Tukholman työnvälitystoimistoon ja kohtelu siellä oli kaikkea muuta kuin myönteistä. Minulle tarjottiin tiskaajan paikkaa Konstfack-koulun kahvilassa. Muistan kuinka nöyryyttävää oli kun työnantaja kysyi minulta, että tunnenko rahan. Hän kaiketi tarkoitti pystyinkö erottamaan kruunun kolikon kympin setelistä. Olin opiskelut Helsingin yliopistossa ja olin ollut matkanjohtajana, konttorissa, työnjohtajana kaupassa jne. Tiesin heti, että kuuluin eri ihmisjoukkoon.

Asuin piemeästi pienessä opiskelija-asuntolassa, Jerumissa, mieheni Charlesin alivuokralaisena sängyn toisella puoliskolla. Meille syntyi poika vuonna 1971. Olimme silloin saaneet jo asunnon Rinkebystä, jonne rakennettiin suuri kompleksi opiskelijaperheasuntoja. Tuntui aivan ihanalta päästä uuteen asuntoon. Elämä lähti kulkemaan. Mietimme kovasti nimeä lapsellemme ja mieheni ehdotti, että hänen nimeksi tulisi Jaska. Ajattelin, että se ei ollut mikään kiva nimi, koska se riimittyy niin tylsästi suomeksi ja siihen voi saada helposti lisänimen perään. Mieheni isoisän ja isän nimi oli Jacob, joka on Jaakosta sama nimi. Virallisesti pojan nimeksi tuli Jaakko Joakim ja häntä on aina kutsuttu Jaskaksi.

Perhe-elämä oli siihen aikaan hurjan raskasta. Olin kirjakaupassa töissä ja sain lyhyen äitiysloman sieltä. Imetin lasta vain neljä kuukautta. Aloitin työt eikä meillä ollut minkäännäköistä päiväkotipaikkaa eikä sukulaisia, jotka olisivat voineet auttaa. Olin töissä ja opiskelin samaan aikaan. Charles kävi luennoillaan. Onneksi naapurissamme asui toinen suomalainen pariskunta ja heillä oli samanikäinen tytär kun meidän Jaska. Perheen miehet hoitivat vuoroviikoin lapsia, koska naiset olivat töissä. Lapset laitettiin leikkikehään ja siinä ne sitten leikki pitkin päivää. Tämä lastenhoitosysteemi

kesti syksyn. Kaikki asukkaat opiskelija-asunnossa oli samassa tilanteessa; siellä oli paljon lapsia ja Rinkebytä rakennettiin juuri silloin, eikä päiväkoteja ollut.

Myöhemmin vuokrasi päivähoitovirasto opiskelija-asuntolan kerhotilat ja perusti kymmenosastoisen päiväkodin, jonne mahtui 150 lasta. Me saatiin Jaskalle paikka sieltä. Tätä ennen me olimme osallistuneet barnparkeringiin, jossa yhden opiskelijatalon kellaritiloissa vanhemmat aina vuorotellen hoitivat lapsia. Sinne jätettiin lapset tutteineen, vaippoineen ja ruokapurkki mukanaan. Siellä saatoi olla mahdottomasti lapsia eikä he saaneet minkäänlaista pedagogista hoitoa. Tällainen mahdollisuus oli kuitenkin hyvä olla olemassa, jotta pääsi käymään luennoilla.

Opiskelija-asuntoloissa oli paljon tuttuja Latinalaisesta Amerikasta ja Chilestä. Mieheni oli mukana talomme alakerrassa olevan pubin johtokunnassa ja pub -illat olivat hirveän hauskoja. Siellä sai yhteyden ruotsalaisiin ja kaikenmaalaisiin opiskelijoihin ja niistä on jäänyt ystävyyssuhteita eteenpäin.

Päiväkodissa oli käsittämätön tilanne siksi, että esim. Jaskan osastolla ainakin kolmasosa oli suomenkielisiä lapsia ja henkilökunnasta oli aina vähintään yksi henkilö suomenkielinen. Se oli kuitenkin vielä sitä aikaa, että henkilökunta ei vapaasti puhunut suomen kieltä. Lastenhoitajat ja esikouluopettajat häpesivät suomen kieltä. Kun pyysin heitä puhumaan Jaskalle suomea, niin he sanoivat, että he eivät voi millään yhdelle lapselle antaa niin suurta huomiota. Minusta tuntuu, että se ei ollut niin hyväksyttyä talon johdon kannalta. Se aiheutti, että me vanhemmat rupesimme keskustelemaan äidinkielisestä hoidosta ja me järjestettiin suuri vanhempain kokous. Me kutsuimme *Maj-Lis Virtasen* puhumaan äidinkielen kehityksestä ja vastaamaan kysymyksiin. Oli vaikeaa olla siirtolaisvanhempana, kun ei vielä hallinnut ruotsia niin hyvin, että olisi voinut puhua oman lapsensa ja äidinkielensä puolesta.

Suomi-kerholta *Lilja Liukka* kävi keräämässä nimiä ovelta ovelle suomenkielisen päiväkodin perustamiseksi. Vähitellen me saimme suomenkielisen päiväkotiosaston. Jos ajattelee näitä vuosia naisena ennen kuin menin 1975 opettajakorkeakouluun niin ne olivat hirveän rasittavia. Täytyi oppia olemaan hyvä vaimo ja pienen lapsen äiti, sopeutumaan ruotsalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään, selviytyä opinnoista, osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja keskustella naisten vapautumisesta. Jouduin monena yönä hakeutumaan sairaalaan, koska minulla oli niin valtavat vatsakivut, mahakatarri. Se johtui liian suurista vaatimuksista, jotka asetin itselleni. Piti ulottua joka suuntaan ja päteä.

Tietysti vuosia leimasi jatkuva ikävä Suomeen, joka kalvoi minua aina. Yhden ainoan joulun olemme viettäneet Ruotsissa. Kesä-, hiihto- ja pääsiäislomina olemme aina olleet Suomessa. Minun oma perhe on ollut niin omistavainen ja aina odottanut. Se on ollut tietysti hirveän mukavaa, että lapset ovat saaneet olla mummolassa. Koti-ikävä ja juurettomuuden tunne oli todella vaikea. Mieheni sanoi aina minulle, että hän oli siirtolainen täällä mutta minä olin vain turisti. Kesti 10 tai 12 vuotta ennen kuin minä täysin pystyin tunneperäisesti hyväksymään Tukholman kotikaupungikseni ja näkemään Tukholman kauneuden ja mahdollisuudet täällä.

1970-luvun alussa Rinkeby, kun sitä ei ollut vielä rakennettu valmiiksi, oli täynnä suuria sorakasoja, kiviröykkiöitä ja yhtä kuravelliä ja savimaata. Oli hirveän hankala tehdä ostoksia, koska Rinkebyn keskustassa oli ainoastaan yksi iso puuparakki, jossa oli Konsum. Me kävimme yleensä ostoksilla Sundbybergin keskustassa ja sinne täytyi mennä bussilla. Usein bussit huristivat täysinäisinä ohi ja lastenvaunujen kanssa matkustaminen oli tavattoman hankalaa. Matkat kaupunkiin oli myös hankalia, koska ei ollut maanalaista. Bussilla piti mennä Sundbybergiin ja sieltä sukkulajunalla (pendelillä) keskusasemalle ja sieltä maanalaisella ennen kuin pääsin töihin kirjakauppaan Östermalmin torille.

Sitten vähitellen Rinkeby kasvoi ja alkoi kukoistaa. Talot valmistuivat. Muistan kun Jaska oli pieni ja me tehtiin retkiä Järvan niitylle. Pieni soratie meni E18 alitse ja siellä missä nyt on Kistan kaupunginosa oltiin retkellä pelloilla. Siellä oli maataloja ja pelkkää peltoa.

Poikani kävi ruotsalaista päiväkotia eikä me saatu suomalaista päiväkotia ennen kuin hän aloitti koulun. Minulla oli vaikea tilanne, kun piti valita meneekö hän ruotsalaiseen vai suomalaiseen luokkaan. Ensimmäinen suomalainen luokka oli perustettu vuosi tai pari sitä ennen. En ollut vielä tietoinen minkälainen opetus suomalaisella luokalla oli. Ratkaisin niin kuin moni vanhempi tietämättömyydessään ratkaisee eli halusin, että poikani menee sinne minne hänen kaveritkin menee. Kaverit päiväkotiryhmästä menivät Kalbyn kouluun ja poikani aloitti sitten siellä ruotsalaisella luokalla. Hänellä oli tietysti ruotsin kieli vahvempi, koska se oli koko ajan ollut hänen leikkikielensä. Olin alunperin puhunut suomea pojalleni ja mieheni oli puhunut englantia. Kielitilanne ei ollut koskaan hankala kotona vaikkakin sain päiväkotipsykologilta neuvon, että kannattaisi puhua englantia, koska se on niin paljon helpompi kieli. Minua ihmetytti miten ammatti-ihminen voi neuvoa sillä tavalla.

Päiväkotipsykologi oli *Lisbeth Palme*. Hän on varmasti nyt muuttanut

mieltään ja tietää enemmän. Mutta siihen aikaan hän antoi neuvon, joka suututti minua, koska englannin kieli ei missään suhteessa ole helpompi minulle kuin suomen kieli. Ajattelin silloin, että jos sanon lapselleni lilla gubben tai my little darling, niin se ei merkitsisi mitään minulle, mutta jos kutsuisin häntä kultalinnuksi niin omalla kielelläni pääsisin tarpeeksi lähelle lastani. Näin mielessäni, että jollen minä puhuisi suomen kieltä niin silloin minä katkaisisin hänen suhteet minun vanhempiin. Hänellä ei olisi silloin yhteyksiä isovanhempiin, johon lapsella on oikeus. Täytyy olla yhteinen kieli ja sen takia valitsin oman itseni, vanhempieni ja sukulaisteni takia, että puhun pojalleni suomea. Ratkaisun teki helpommaksi, kun mieheni oli jo opiskellut suomea ja hän itse ymmärsi ja puhui hyvin suomea eikä ollut koskaan ulkopuolella minun keskustelusta poikani kanssa. Jaska aloitti koulun Kvarnbyn koulussa ja sai Birgitan opettajaksi. Hän oli kiltti vastavalmistunut ruotsalainen vaaleatukkainen opettaja. Hän ei ymmärtänyt kuitenkaan lapsia, joilla oli toinen äidinkieli kuin ruotsi.

Koulu oli vaikeaa Jaskalle. Hän oppi kirjoittamaan ja lukemaan aika myöhään. Opettaja kertoi, että ensimmäinen asia, jonka Jaska kirjoitti taululle oli: Jag är olycklig (olen onneton). Minua järkytti äitinä ja opettajana, miten minun lapseni oikein voikaan koulussa. Onneksi itse tunnen koulun työympäristön sisältäpäin niin pystyn paljon tukemaan lasta. Jaska oppi vähitellen lukemaan ja kirjoittamaan. Hän on piirtänyt paljon ja kirjoitellut omia runoja (joita on julkaistu mm. Tukholman Suomalainen -lehdessä ja Yhdysvalloissakin, jossa hän käy koulua parhaillaan). Koulu ei myöskään osannut suhteuttaa opetustaan juuri näiden lasten tarpeisiin. Koulussa tehtiin liikaa mekaanisia harjoituksia, esimerkiksi piti opetella viikon sanat. Jaska ei saanut kirjoittaa omia juttujaan koulussa vaikka hän olisi pystynyt.

Meille syntyi Ida Mari Josefiina 20. maaliskuuta 1980 keisarileikkauksen avulla. Olin itse tietoinen miten halusin keisarileikkauksen. Vaadin, että saisin olla hereillä koko toimituksen ajan ja keisarileikkaus tehtiin paikallispuudutuksen avulla S:t Erikin sairaalassa Tukholmassa. Hoitavat miespuoliset lääkärit olivat minua vastaan eikä millään tavalla rohkaistu paikallispuudutukseen. Sanottiin, että se voi olla kiusallista ja kivuliasta. Halusin olla joka tapauksessa hereillä tässä synnytyksessä. Minulle annettiin epidoraalinen puudutus selkäytimenjatkoon. Minä en tuntenut alaruumissani mitään. Olin koko ajan hereillä ja seurasin leikkavaa lääkäriä. Oli aivan ihana kokemus, kun hän oli mennyt kaikkien vatsanpeitteiden ja rasvakerrosten läpi, ja mahani oli auki ja sieltä kuului pientä vikinää. Lapseni oli kuin pieni nukke. Oli suuri onni, kun sain lapsen heti ihoa vasten rinnalle. Mieheni

sai pestä hänet viereisessä huoneessa. Keisarinleikkaus oli positiivinen kokemus. Voi olla, että yhteys lapseen muuttui erilaiseksi, koska siinä oli heti välitön yhteys. Sain kontaktin lapseen aivan suoraan.

Me päätimme, että lapselle pitää antaa nimi, joka voidaan ääntää Ruotsissa, Suomessa ja englantia puhuvissa maissa, Yhdysvalloissa. Halusin lapsen nimeksi Taika-Tuulia mutta se oli aivan liian vaikea ja runollinen eikä sitä nimeä hyväksynyt mieheni eikä muu suku. Me päädyimme Ida-nimeen, joka on äitini nimi ja aina ollut kaunis nimi. Toisen isoäidin nimi on Rose Mary ja siitä tuli Mari -nimi. Hänen nimestään tehtiin yhdistetty Ida-Marie. Toinen nimi, Josefiina on Charlien lempitädin muistoksi.

Lapsen syntymä aiheutti meidän avioliitossamme kuilun avautumista, ja siitä tuli hyvin vaikea kausi. Se oli niin vaikea, että välillä tuntui ettei siitä selviä lainkaan. Kuitenkin me selviydyttiin, vaikkakin välillä haettiin avioeroa. Onneksi löydettiin uusi pohja suhteelle ja avioliitolle eikä koskaan pantu käytäntöön asumuseroa.

Kriiseistä olen noussut vahvempana. Nyt minusta tuntuu, että en pelkää enää mitään. Tuntuu valtavan hienolta, että haluan liittyä mieheeni ja elää hänen kanssaan. Minun ei kuitenkaan tarvitse roikkua hänessä. Se on vapaaehtoinen valinta, hän on hän eikä hän ole sellainen miksi minä haluaisin ja haaveilen hänet. Mutta avioliittokoulu oli todella kova meille vuosina 1980–1981. Minun olisi ollut vaikea selviytyä siitä ilman ystäviä.

Vuonna 1975 minut hyväksyttiin opettajakorkeakouluun. Halusin saada opettajapätevyyden ja päästä tasavertaiseksi yhteiskunnan jäseneksi. Meidän ruotsalainen metodiikan opettaja *Eva Lundberg* pyysi meitä kirjoittamaan syistä miksi me olimme hakeuduttu opettajakorkeakouluun. Muistan kun minun oli vaikea selittää, että haluan tehdä suomeksi töitä, haluan suunnata työelämäni maanmiehilleni ja tulla opettajaksi. Minua kiinnosti kysymys, mikä lapsi on ja miten lasten kanssa pitää tehdä töitä, johon en koskaan saanut ikävä kyllä vastausta korkeakoulusta. Koko opettajakorkeakoulu kesti kaksi ja puoli vuotta. Koska me olimme ensimmäinen ryhmä opettajakorkeakoulussa meihin suhtauduttiin hyvin alentuvasti. Esimerkiksi kun opettaja tuli luokkahuoneeseen niin hän kysyi meiltä, jos hänen täytyisi puhua hitaammin vai ymmärrämmekö me mitä hän puhuu. Ihan kuin me olisimme olleet vähempiälyisiä kuin muut, meidän ruotsin kielihän oli jo testattu hyväksi. Opettajakorkeakoulun päästötodistus oikeuttaa meidät ala-asteen opettajat opettamaan ruotsalaisille lapsille ruotsia äidinkielellä ja suomalaisille lapsille suomea äidinkielellä.

Vuonna 1977 työtilanne oli hyvä opettajille. Oli puute pätevistä opetta-

jista ja muuttoliike oli vielä suurta ja suomalaisia perheitä tuli Tukholmaankin, Tenstaan ja Rinkebyhyn. Kun hain töitä niin siirtolaiskoulutoimiston rehtori Tukholmassa kysyi mikä opettajanpaikka minua kiinosti. Sai itse valita mihin luokkaan halusi mennä. Valitsin Elinsborgin koulussa toisen luokan, koska vastavalmistuneena opettajana minua jännitti hirveästi ensimmäisen luokan ottaminen.

Toisella luokalla lapset osasivat jo kirjoittaa ja lukea. Se oli pieni luokka, jossa oli alle 15 oppilasta. Se oli yhdistetty toinen ja kolmas luokka. Ensimmäinen vuosi Elinsborgin koululla oli vaikea. Olin hirveän yksin eikä minua tyydyttänyt lainkaan, että olin omassa luokkahuoneessa lasten kanssa (työ lasten kanssa oli tavattoman mielenkiintoista ja vaativaa), mutta tunsin suurta epävarmuutta ja ammatillista eristäytymistä kun en voinut jutella kenenkään kanssa.

Kevätlukukaudella otin yhteyttä rehtoriimme, *Tage Nordemalmiin* ja pyysin päästä Järingen kouluun, missä oli enemmän suomalaisia luokkia. Perustelin vaihtoani sillä, että en halunnut tehdä yksin työtä vaan halusin päästä muiden suomalaisten opettajien yhteyteen ja on parempi myös lapsille, että heillä on muita suomenkielisiä koulukavereita. Seuraavana syksynä luokkani siirrettiin Järingen kouluun, joka on myös Tenstassa. Siellä olin opettajana seitsemän vuotta.

Opetustyö on ollut hyvää ja toisaalta hirveän rasittavaa aikaa. Työtä on rasittaneet koko ajan ruotsalaisten kouluviranomaisten asenteet; kielellinen sorto ja ymmärtämättömyys lasten oikeuksiin. Esimerkiksi yhdessä kokouksessa, jossa suunniteltiin oppilaiden ruotsin kielen opetusta, sanoin, että lapsella on oikeus ymmärtää mitä opettaja sanoo. Koulun rehtori sanoi siihen, että eihän siitä kannata välittää mitä opetussuunnitelmassa lukee. Minua järkytti todella miten vähän lapsista piitattiin ja siitä, että opetussuunnitelman tavoitteita eikä henkeä otettu todesta.

Opetuksen on lähdettävä lapsen tarpeista. Järingen koulussa kaikki suomalaisopettajat puhalsivat samaan hiileen. Meillä oli lukuisia kokouksia kotona minun luona ja Suomi-kerholla. Me kirjoitimme lukuisia kirjeitä suomen kielen opetuksen puolustamiseksi. Me vaadimme lisää suomen kielen tunteja, koska aina oli uhkana se, että haluttiin opettaa enemmän aineita (ympäristöoppia, matematiikkaa) ruotsiksi. Me saimme pysäytettyä ne. Muistan yhden tilaisuuden, jossa Järingen koulun ruokasali oli täynnä vanhempia (kaikki vanhemmat olivat mukana) ja koulutoimentarkastaja oli kutsuttu vastaamaan kysymyksiin. Kysymys oli juuri ruotsinkielisen opetuksen määrän lisäämisestä. Vanhemmat ja opettajat antoivat vastalauseen. Me

opettajat olimme kirjoittaneet perustelun, että oli huono pedagoginen tilanne, kun lapsia opetetaan kielellä, joita he eivät ymmärrä. Luin vastalausekirjelmän ääneen ja muistan aina, että minusta tuntui kuin koulutoimentarkastaja olisi melkein hyökännyt kimppuuni. Hän tuli puoleen väliin käytävään ja ryntäsi minua kohti. Hän sanoi, että kuinka minä uskallan väittää, että vieraalla kielellä opettaminen koulussa luo oppimisvaikeuksia.

Liityin vanhempiin ja otin kantaa vanhempien ja lasten puolesta ja tällä tavalla rikoin solidaarisuuteni kouluviranomaisiin. Minusta oli uskalletava sanoa koulun tuottavan oppimisvaikeuksia ja sortavan lapsia jollei koulu järjestä opetustilannetta niin, että lapsilla ja opettajalla on yksi yhteinen kieli.

Meidän opettajien täytyi koko ajan hankkia argumentteja ja liittolaisia. Opiskelin lingvistiikan laitoksella kielenkehitystä ja kielipsykologiaa saadakseni lisää argumentteja kaksikielisyyden kehitykselle. Opiskelin myös lukemisen kehitystä pedagogiikan laitoksella.

Työni ohella tuli muita ongelmia esille. Näin, että perinteinen tapa opettaa lapsia ei vapauttanut lapsia. Minua turhautti sellainen mekaaninen näkemys opetuksessa; avataan oppikirja ja luetaan siitä. Minä halusin opettaa jollakin muulla tavalla. Ala-asteen opettajana halusin erityisesti ymmärtää mitä lukeminen on.

Järingen koulu valmistui 1976. Se oli ollut vuoden toiminnassa ennen kuin minä aloitin siellä. Koulu on suunniteltu niin, että koulun keskellä on suuri opintohalli ja luokkahuoneet ovat tämän leveän käytävän molemmilla puolilla. Sitä kutsutaan mediateekiksi. Opintohallissa on muun muassa kirjasto mutta muuten se on aika epäkäytännöllinen tila, koska siellä ei ole mitään väliseiniä ja lasten on vaikea keskittyä koulutyöhön. Arkkitehdit eivät olleet ajatelleet käyttötarkoitusta. Koulussa oli vain noin 600 oppilasta ja kuusi suomalaista sekä kuusi ruotsalaista luokkaa. Luokkahuoneet ovat valoisia ja värikkäitä. Seinissä on käytetty oranssia värinä. Jokaista luokkaa varten on oma sisäänkäynti ja oma pieni eteinen ja vessa, joka antaa kotoisen ja pienen koulun tunteen. Koulun yhteydessä oli vapaa-ajankoti, joka oli toisessa siivessä saman katon alla. Vapaa-ajankoti on kaksikielinen. Siellä on ruotsin- ja suomenkielistä henkilökuntaa.

Koulussa oli jo alunperin valtava tilan ahtaus. Ei oltu lainkaan ajateltu, että tarvittiin opetustiloja ruotsin kielen opettamista ja kotikielen opetusta varten.

Opettajanhuone oli tavattoman ahdas eikä sitä oltu lainkaan mitoitettu opettajakunnalle. En ymmärrä miksi rakennetaan tiloja, joissa ei voi avata

ikkunoita. Koneellinen ilmastointi ei toimi jos avaa ikkunan (se ei toimi muutenkaan).

Syksyllä 1982 otin vastaan uuden ensimmäisen luokan. Ensimmäisen luokan aloittaminen on hirvittävän jännittävää opettajalle ja oppilaille. Siinä on juhlan tuntua ja erityisesti kun saa suomenkielisen luokan. Vanhemmat ja lapset ovat jo yhdessä tehneet tietoisen valinnan, että lapset haluavat käydä suomenkielisen luokan.

Olin ensimmäisenä päivänä tuonut opettajanpöydälleni kukkia ja olin miettinyt mitä sanoisin lapsille ja vanhemmille. Olin kirjoittanut taululle väriliidulla: "Tervetuloa kouluun ensimmäiselle luokalle!". Olin saanut luokkalistan jo etukäteen, joten tiesin mitkä lapset tulevat luokkaan. Eteinen oli täynnä lapsia ja vanhempia. Oli mukava panna merkille, että oli paljon isiä mukana. Jokunen isoäiti, pikkuveli ja pikkusisko oli myös mukana. Lapset ja aikuiset täyttivät koko luokkahuoneen ja myös valtava odotus koulunkäynnin aloituksesta. On valtavan vastuullinen tunne, kun pienten ihmisten tietoinen opintie alkaa...

Lapset tulevat ensimmäisenä koulupäivänä letitettyinä ja kammattuina. Kesämekko vielä päällä ja ruskettuneina. Monilla pojilla on puhtaat jeansit tai suorat housut. Eräällä romaanipojalla esimerkiksi oli kiiltävät saappaat ja suorat siniset housut, liivi ja puhdas valkoinen kauluspaita.

Tunnelma tiivistyi luokkahuoneessa sinä hetkenä kun lapset olivat astuneet luokkahuoneen kynnyksen yli. Lapset kasvoivat monta senttiä, koska nyt heistä oli tullut koululaisia. On tärkeää, että koulusta täytyy saada jotakin heti ensimmäisestä hetkestä lähtien, ainakin yhden kirjan, kumin ja kynän. Monilla oli valmiina myös koululaukku ja oli kiva kun oli kirja, jonka pystyi laittamaan laukkuun. Annoin myös lukujärjestyksen ensimmäistä viikkoa varten. Kun on suomalaisista lapsista ja vanhemmista kysymys, niin ujous näkyi tietyllä tavalla luokkahuoneessa. Monet eivät uskaltaneet katsoa minua silmiin tervehdittäessä ovella vaan katse harhaili kengän kärjessä ja lattialla. Koulu ei ollut aivan tuntematon lapsille, koska he olivat jo esikouluaikana vierailleet koulussa montakin kertaa.

Aluksi on tärkeätä, että lapset oppivat toistensa nimet. Monet tunsivat toisensa etukäteen, koska he tulivat samasta päiväkodista. Luokkani 1 G piti saada toimimaan yhdessä porukassa. Me teimme erilaisia leikkejä ja niin opimme tuntemaan toistemme nimet. Me kiersimme koulua ja tutustuttiin ruokasaliin, joka oli eri rakennuksessa, koulun sairaanhoitajaan ja vastaanottohuoneeseen, jossa on vahtimestari. Tärkeintä oli tietenkin, että näytin opettajanhuoneen lapsille. Monille lapsille tuottaa turvattomuutta, jos

hänelle tapahtuu jotakin eikä tiedä mistä saa opettajan kiinni.

Ensimmäisinä päivinä me teimme sopimuksen siitä, että millä tavalla meillä on mukava olla luokassa. Yhdessä keskustelun avulla päädyttiin asioihin mitä sai tehdä. Esimerkiksi; lohdutan kaveria, pyydän anteeksi jos olen loukannut jotain ja pyydän leikkiin mukaan. Jokainen lapsista kirjoitti nimensä sopimuksen alle. Toisena päivänä jaoin lapsille isot siniset vihot, jotka olin tilannut Suomesta (Ruotsissa niitä ei ollut). Niissä oli puhtaat sivut ja sanoin lapsille, että tästä tulee heidän kirjoitusvihko. Jokainen lapsi sitten kirjoitti siihen jotain, esimerkiksi etunimensä, sukunimensä, osoitteensa, puhelinnumeronsa tai piirsi oman kuvansa. Joku kirjoitti, että on hauska käydä koulua. Ideana oli saada lapset tuntemaan, että he osaavat.

Lukukirjana me käytimme viimeisellä luokalla runokirjaa Pikku Pegasos. Aapista me ei käytetty lainkaan. Aapiskirjana käytettiin yleensä Aapiskukkoa sekä Suomessa että Ruotsissa. Siinä opetetaan lapsia lukemaan merkityksettömien tavujen avulla. Koko näkemys kirjassa on tavattoman mekaaninen ja lasta sortava. Siinä aliarvioidaan täysin lapsen älyä.

Meillä oli lukuisia juhlia ja oli tärkeää, että luokan hauskatunti oli aina perjantaina. Meillä oli vanhempien juhlia, jossa lapset esittivät pikku näytelmiä ja kuvaelmia. Hauskoistatunneilta minulle on jäänyt mieleen, että siellä oli monen moista aamuhetkeä. Oppilaat dramatisoivat mitä kotona oli tapahtunut. Juodaan teetä, isöisä tulee kylään, leikitään koulua. Sain paljon palautetta minkälainen opettaja minä itse olin, koska lapset näyttelivät opettajaa. Lapset määräsivät aina itse tunnin sisällön.

Meillä suomalaisilla opettajilla on aina ollut sellainen tunne, että meidän pitää onnistua vielä paremmin kuin opettajan yleensä odotetaan onnistuvan. Oli jatkuvasti sellainen tunne, että meidän olemassaoloa asetettiin kyseenalaiseksi. Tuskin kukaan työtovereistamme oli kiinnostunut mitä me tehtiin ja miten me se tehtiin. Harva tuli kurkistamaan luokkahuoneen ovesta sisälle tai kyseli suomen kielestä. Tiedän, että yhteistyössä ollaan kehitytty eteenpäin. Esimerkitsi Järingen koulussa vietetään Suomen itsenäisyyspäivän juhlaa, johon koko koulu osallistuu. Koulussa on joulukuun kuudentena päivänä ikkunoissa kynttilät ja koulun keskusradiosta soitetaan tiettyä musiikkia.

Vanhempien tuki on ollut A ja O minun opetustyössäni. Se on merkinnyt myös sitä, että vanhempain kokouksissa olen kertonut heille mitä minun esimieheni ovat suunnitelleet suomalaisen opetuksen huonontamiseksi. Esimerkiksi tuntisuunnitelmia on laadittu niin, että ruotsinkielisen opetuksen osuus on joka vuosi huomattavasti suurentunut. Siitä tapeltiin joka

vuosi. Ehkä ei ollut sattuma, että oman luokkani vanhemmat olivat suomenkielisen Spångan koti ja koulu -yhdistyksen perustajajäseniä. Siellä oli puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja johtokunnan jäseniä. Samaten eräs työtoveriopettaja oli mukana johtokunnassa.

Vanhempien kanssa keskustelemalla me puimme suomenkielisen opetuksen tavoitteita ja toimintamuotoja. Pidimme jatkuvasti lukuisia kokouksia meillä kotona tai suomi-kerholla Rinkebyssä. Rinkebyn ja Tenstan vanhemmat tunsivat toisensa hyvin ja opettajat myös. Lakkokoulun, Bredbyn koulun, opettajat etsivät tukea meiltä Järingen koulun opettajilta ja vanhemmilta. Tietysti ei voi myöskään jättää mainitsematta *Tove Skutnabb-Kankaan* ajatusten herättämää voimaa ja teoreettista näkemystä tähän asiaan. Hän oli eri kokouksissa puhumassa lasten kielen kehityksestä ja kaksikielisyydestä. Suomi-kerho järjesti opintokerhoja vanhemmille ja rintaman muodostamisessa on Spångan suomalainen -lehti ollut hirveän tärkeä. Siinä on jatkuvasti kirjoitettu kouluasioista.

Koska olen opettaja niin on ollut luonnollista asennoitua työhön niin, että haluan olla yhteistyössä vanhempien kanssa. Olen aina samaistunut vanhempiin enkä omaan työnantajaani, Tukholman kouluvirastoon. Työssäni lähdin opetussuunnitelmasta, jossa sanotaan, että täytyy olla yhteistyössä vanhempiin ja lähteä lapsen kielestä. Lapsen täytyy ymmärtää opetusta. Opettajalla ja oppilaalla täytyy olla yhteinen kieli. Tärkeä näkemys on myös suomen kielen opetuksessa, että meidän lapsilla on oikeus saada sellaista opetusta, joka auttaa heitä ymmärtämään maailmaansa ja muuttamaan sitä. Heillä on vahva identiteetti ja kaikki kyvyt ja valmiudet, jotka tarvitaan aikuiselämässä oman henkilökohtaisen elämän ja maailman paremmaksi tekemisessä. Olen kokenut oman työni vapautusliikkeeksi, missä on lapsen kaikki voimavarat vapautettu edistykseen ja oppimiseen. Se merkitsee, että opetuksen on lähdettävä lapsesta eikä oppikirjasta eikä opetus saa olla mekaanista päähänpänttäämistä. Yksi hyvä esimerkki on kun lapset kirjoittivat kirjeitä presidentti *Mauno Koivistolle* ja silloiselle pääministeri *Olof Palmelle* omasta epäoikeudenmukaisesta asemastaan ja heidän suomen tuntien vähenemisestä.

Ennen Rinkebyn koululakkoa (1984) oli melkein viikottain kokouksia, jossa vanhemmat ja opettajat olivat mukana. Vanhempana on melkein mahdoton tietää koulun poliitiikasta sisältäpäin ja opettajat ovat siinä asemassa ensiarvoisen tärkeitä. Opettajien on hälytettävä vanhempia ja annettava tietoa mitä koulussa suunnitellaan ja mitä täytyy tehdä. Tässä tapauksessa on suomalaisen opettajan ammattikuva ihan erilainen kuin tämän maan enem-

mistöopettajien tai suomensuomalaisen opettajan ammattikuva. Täällä on opettajan oltava yhteiskunnallisesti aktiivinen ja tietoinen pystyäkseen opettamaan lapsia hyvin koulussa.

Rinkebyn koululakon aikana 1984 oli Suomi-kerho ääriä myöten täynnä lasten vanhempia, joita raivostutti Rinkebyn koulun suunnitelmat integroinnista, jotka laitettiin käytäntöön. Lapset pirstottiin pieniin ryhmiin ja he joutuivat menemään näissä ryhmissä rinnaikkaisluokkiin saamaan opetusta eri aineissa. Se merkitsi sitä, että lasten opetuskieli muuttui ja heidät pakotettiin menemään toiseen luokkaan. Koulu perusteli sitä sillä, että suomalaislapset eivät eristäytyisi suomalaisiin luokkiin.

Integrointiajatusta on olemassa vieläkin yläasteella. Yleensä sitä perustellaan (ei sanota kylläkään ääneen), että tällä tavalla koulu ratkaisee kurinpidollisia ongelmia eli suoraan sanottuna tukitaan ja hiljennetään lapset kun heidät pakotetaan pois omasta kieliympäristöstään. Tämä on vastoin kaikkia pedagogisia periaatteita ja koulun tarkoitusta. Kun on kysymys vähemmistölapsista niin koulu nujertaa lapset jo kouluaikana olemaan hiljaa. On järkyttävää jos tämä käyttäyttymismuoto jatkuu koulun jälkeenkin, että ollaan hiljaa ja tyydytään siihen mitä yhteiskunta sallii.

Rinkebyn koululakon aikana opetin lapsia ja se oli ilman muuta minun velvollisuuteni. Opettajat, jotka tunsivat, että he voivat opettaa virka-ajan ulkopuolella ottivat osaa opettamiseen. Pidin oppituntia, jossa me teimme lasten kanssa ison seinälehden. Oli hienoa huomata, että sai olla lasten kanssa samassa rintamassa, koska usein muuten koulussa on opettajilla valta ja oppilaat ovat vallankäytön kohteena.

Kouluviraston käytävillä sain kuulla lukuisia eri kommentteja koululakosta. Yleensä päiviteltiin, miten tavattoman epämoraalisia vanhemmat olivat kun eivät laskeneet lapsiaan kouluun. Mitä ihmettä he kuvittelevat, että lapset oppivat kun he eivät edes pääse kouluun ja että Ruotsissa ei saa lakkoilla. Minua hämmästytti, että monet työtovereistani, joilla itsellä oli siirtolaistausta, tuomitsivat myöskin lakon. Rinkebyn koululakko osoitti mielestäni mitä suurinta mooralia vanhemmilta ja kiinnostusta kouluasioihin. Vanhemmat olivat niin kiinnostuneita, paneutuneita ja huolestuneita, että he ottivat lapset pois koulusta. Selitin työtovereilleni kuinka paljon vanhemmat ovat yrittäneet päästä sopimukseen kyseisen Rinkebyn koulun rehtorin kanssa. Kontaktiin ei ollut mitään mahdollisuuksia, koska koulu ei ottanut vastaan vanhempien kirjelmiä eikä ottanut heidän vaatimuksia todesta.

Olin viran puolesta lakon aikana yhdessä kouluntoimen johtokunnan ko-

kouksessa, koska olin silloinen virkaa tekevä siirtolaisrehtori. Koulutoimen johtokunnan puheenjohtaja mainitsi, että koska Ruotsissa on koulupakko niin voidaan lähettää poliisit hakemaan lapset kouluun. Tässä yhteydessä hän mainitsi sanan "koirat". Minusta tuntui järkyttävältä, että meidän suomalaislasten perään lähetettäisiin poliisit koirineen.

Tässä kokouksessa keskusteltiin myös lakosta, joka oli puhjennut samaan aikaan Rinkebyn kreikkalaisessa päiväkodissa. Se herätti suurta sekaannusta ja pelkoa varsinkin oikeistopoliitikoissa. Kreikkalaiset vanhemmat eivät olleet tyytyväisiä asioihin omassa päiväkodissaan. Minusta tuntui pahalta, että heti nähtiin, että yhteiskunnan täytyy käyttää voimakeinoja siirtolaisvanhempia ja -lapsia vastaan. Näin ei kuitenkaan käytännössä käynyt. Keskustelin erään vasemmistopuolueen poliitikon kanssa ja mainitsin hänelle, että tässä olisi oiva tilaisuus koululle hyväksyä vanhempien mielenkiinto ja aktiivisuus ja saada käyntiin yhteistyö. Kouluvirastossa nähtiin tietenkin vanhemmat vihollisena. Luulen, että koulun rehtori sai paljon myötätunnon ilmauksia, koska hän jaksoi vaikka suomalaisvanhemmat olivat heidän mielestään niin kamalia, militantteja ja aggressiivisia.

Se mitä suomalaisvanhemmat tekivät on auttanut kaikkien lasten opetusta. Sanoin moneen kertaan kouluvirastossa, että on äärimmäisen tärkeää lapselle kun vanhemmat sanovat, että he ovat lapsen puolella. Joka perheessä käytiin lukuisia keskusteluja koulunkäynnistä. Olisi ollut helppo myötäillä Rinkebyn koulun rehtoria ja ottaa kantaa suomalaisvanhempia vastaan. Olisin ollut suosittu työpaikallani.

Oli kummastuttavaa lakon aikana, kun rehtorin mielestä opetusmetodina matkiminen oli aivan oivallista. Huomasin kun keskustelin syvällisemmin rehtorin kanssa, minkälainen opetuksen pitäisi olla, että hänellä ei ollut minkäänlaista käsitystä siitä. Heille riitti, että lapset pakotettaisiin kuuntelemaan ruotsin kieltä.

Minua on aina ärsyttänyt viranomaisten ja jopa opettajien halveksiva asenne. Itse en tee vain työtä vaan asun täällä ja huomaan, että asenteet kohdistuvat minuun. Kun koulu alkaa ja rehtori puhuu opettajille ja vuosi toisensa perään hän tähdentää jatkuvasti sitä miten kurjaa tämän alueen lapsilla on ollut kesällä ja ettei kannattaisi laittaa lapsia kirjoittamaan kesämuistoista, koska se voisi herättää tuskaa lapsille. Nähdään aina alue slummina ja kurjuuden pesänä ja erilaisten toimenpiteiden kohteena. Puhutaan myös Rinkebyn ruotsin kielestä, että se olisi aivan erilaista kuin muualla.

Lapset nähdään syyllisenä heidän omaan kurjuuteensa ja samalla tämä asenne kohottaa ruotsalaisia opettajia ja rehtoreita, koska he eivät asu tällä alueella. Näen myös ruotsalaisen holhoavan yhteiskunnan asenteet ja enti-

sen sääty-yhteisön arvot. Asenne ei lähde siitä, että mikä olisi oikeudenmukaista vaan armollisesti tullaan tänne pitämään huolta näistä lapsiraukoista. Voi olla ja varmaan onkin yksityisiä opettajia, jotka samaistuvat lapsiin ja lähtevät lasten oikeudesta saada oppia omilla ehdoillaan. Yleinen asenne on koulussa, että puhutaan Tenstasta ja Rinkebystä hyvin raskaina ja ongelmallisina alueina. Tällainen asenne saattaa olla ikävä kyllä myös suomalaisopettajilla ja siihen on tietysti helppo mennä, koska silloin ei tarvitse muuttaa mitään omassa työssään. Ei tarvitse hankkia teoreettista tietoa itselleen. Koska jos tuloksia ei saada aikaseksi niin vika on lapsissa eikä suinkaan opettajassa tai koulujärjestelmässä.

Tämä meidän alue suo kuitenkin samalla dynaamiset mahdollisuudet paremman ja uudenlaisen koulun luomiseksi tänne Ruotsiin, mikä on positiivinen näkemys.

Yksi minun tärkeimmistä tehtävistä lakon loppupuolella 1984 oli valmistella tuntisuunnitelmaehdotukset ja sain tehtäväksi tehdä sen yhteistyössä opettajien kanssa. Kun menin Bredbyn kouluun niin ruotsin kielen opettaja kielsi minua puhumasta opettajien kanssa. Seurauksena suomalaiset opettajat reagoivat siihen ja sanoivat, että me olemme samassa ammattiliitossa, Ruotsin Opettajaliitossa, SL:ssä. Siitä nousi heti metakka, koska ammattiliiton kanta ei voi olla se,että opettajat eivät saa kokoontua ja ainostaan vain ruotsin kielellä. Opettajat tekivät tästä kyselyn SL:n kansliaan, josta tuli hätäisesti päätös, että totta kai opettajilla on oikeus kokoontua.

Näin sen sillä tavalla, että ruotsalaisopettajat eivät voineet suhtautua meihin suomalaisopettajiin myös saman ammattiliiton jäsenenä. Heitä ärsytti se, että suomalaisopettajat olivat nousseet järjestäytyneeseen vastarintaan. Suomalaisopettajilla oli kaikki argumentit ja he pystyivät pysymään kannassaan. Minusta enemmistöyhteiskunnan on hirveän vaikea hyväksyä meitä tasavertaisina tekemään töitä rinta rinnan. Tein loppujen lopuksi tuntisuunnitelmat yhteistyössä suomalaisopettajien kanssa ja vanhemmat hyväksyivät ne.

Kiistakysymys oli tietenkin ruotsinkielisen opetuksen määrä. Toisessa tuntisuunnitelmaehdotuksessa, jonka oli tehnyt *Åke Persson*, oli ruotsin opetuksen määrä säilynyt ennallaan. Perusteluna oli se, että ruotsin kielen opettajien työtilannetta ei saanut millään muuttaa. Tilanne kuvasi miten eri lähtökohdat meillä oli. Minun lähtökohtani oli vanhempien, lasten ja opettajien toivomus. Åke Perssonin lähtökohtana oli, että mitään myönnytyksiä ei saisi tehdä vanhemmille. Lakosta oli seurauksena, että suomalaisten oppilaiden integraatiojärjestelmä, missä suomen kielen opetus pirstottiin, py-

säytettiin. Opetustilanne parantui ja oppilaat saivat käydä koulua suomenkielisissä luokissa ja heille opetettiin ruotsia.

Lakolla oli hirveän tärkeä merkitys koko siirtolaisopetukseen. Yksi huomattava seikka oli, että vanhemmat nousivat merkittäväksi vaikuttajaryhmäksi. Vanhemmat ovat voimatekijä ja varteenotettava yhteistyökumppani, niin kuin opetussuunnitelmassa määritellään. Koulu on tätä henkeä aika huonosti noudattanut. Vanhemmat ovat nyt itse taistelleet itselleen tämän arvonannon.

(Kirjoitettu Erkki Vuonokarin vuonna 1987 tekemän omaelämänkertahaastattelun pohjalta)

Ollaan sinut

AINO LASSILA- LINDEFELT

Peruskoulu teki tuloaan Suomeen. Päinvastoin kuin monet muut virtaukset se alkoi Pohjois-Suomesta. Oli vuosi 1973. Oma poikani kävi viidettä luokkaa uudessa peruskoulussa. Hän kuului toiseen vuosikertaan, joka ei siirtynyt enää oppikouluun. Parin vuoden päästä olisi peruskoulu todellisuutta myös yläasteella, entisessä kansalaiskoulussa, missä toimin opettajana.

Ruotsissa oli peruskoulu jo vakiintunut ja ajattelin, että Ruotsissa tämä asia osataan. Mietin miten pääsisin tutustumaan Ruotsin peruskouluun.

Minulla sattui olemaan tuttava Västeråsissa, Asean kaupungissa. Hän otti selvää kouluvirastosta, että suomalainen opettaja voi saada kuunteluluvan peruskouluun. Hämmästykseni oli suuri, kun Västeråsin kouluvirastossa minulle esiteltiin suomalainen kotikielenopettaja, joka puhui suomea. Sain tietää, että oli kaksi muutakin kotikieltä opettavaa opettajaa. Mutta mitä on kotikieli? Tunsin vain käsitteet suomen kieli ja äidinkieli. Tämä mahdollisuus oli minulle täydellinen yllätys.

Kouluvirastosta sain paperin, jonka avulla kaikkien peruskoulun asteiden ovet avautuivat minulle kuuntelua ja tutustumista varten asianomaisten koulujen rehtorien kautta. Aina ei ollut helppoa lähteä puhuttelemaan uuden koulun rehtoria kahdeksan vuoden kouluruotsilla. Ainahan minä itseni ymmärretyksi sain, mutta jännitti tavattomasti, ymmärtäisinkö itse tapaamani henkilön puhetta.

Olin aina luullut, että ruotsalaiset ovat ylpeitä ja pidättyväisiä. Mutta he olivatkin ystävällisiä ja välittömiä ja kaikki jopa sinuttelivat toisiaan. Koulutoimenjohtaja oli itse ystävällisyys, isällinen ja lempeä.

Ensimmäisen käytännön koulukokemuksen sain poikani koulusta. Rehtori oli ystävällinen vanha herra. Poikani luokanvalvoja oli hyvin selvää ruotsia puhuva naisopettaja, joka auliisti lupasi minun olla luokassaan niin usein kuin halusin. Samalla toimin poikani tukiopettajana. 11-vuotias poi-

Suomalainen päiväkoti Köpingissä, 1974. Aapi Lohinivan kokoelma.

kani tuli kielettömänä uuteen kouluunsa. Sydäntäni riipaisi, vaikka en ymmärtänytkään mitä olin lapselleni tekemässä. Olin irrottanut hänet juuriltaan ja ympäristöstään lopullisesti.

Poikani kertoi myöhemmin, 25-vuotispäivänään, että viides ja kuudes luokka ovat hänen elämässään musta läiskä. Silloin hän ei oppinut mitään eikä muista siitä ajasta mitään. Aktiivista unohtamistako? Yläasteella alkoi hänen ruotsin kielensä selvetä. Lukiokoulun tunneilla hän ei enää muistanut, että hänellä on eri äidinkieli, jota hän luki kotikielenä. Pojallani oli onni saada hyvä ruotsin kielen opettaja – skånelainen. Näin pitkä on tie parhaassa iässä olevan lapsenkin uuden kielen oppimiseen.

Jo kuuntelulukukauden kevätpuolella 1974 rupesin opettamaan kolmella eri koululla suomea kotikielenä. Otin tämän tehtävän mielelläni vastaan, koska kävi yksitoikkoiseksi istua kuukaudesta toiseen opetusta kuuntelemassa.

Sain olla mukana konferensseissa ja opettajien kokouksissa, joista opin mielestäni paljon. Kuitenkin olin saanut hyvin pintapuolisen kuvan Ruotsin peruskoulusta. Minua ihastutti oppilaiden avoimuus ja opettajien välittö-

myys, mutta en kuitenkaan lakannut ihmettelemästä vaadittavien tietojen vähyyttä. Joskus myöhemmin kysyin opettajainhuoneessa, kuinka ruotsalaisilla on varaa kasvattaa nuorisoa niin vähin vaatimuksin. Näin en olisi tehnyt, jos joku olisi kertonut minulle, miten ruotsalainen yhteiskunta toimii. Asioista ei puhuta suoraan niiden oikeilla nimillä, eikä varsinkaan puhuta sellaista, minkä toinen voi käsittää kritiikiksi. Näin tehdään vain Suomessa ja sielläkin ainoastaan suomalaisten kesken – asiat pitkin, poikin ja pinoon.

Ennen työhön ryhtymistä olisin tarvinnut asennekasvatusta ruotsalaista yhteiskuntaa varten, joten olisin heti alussa ymmärtänyt maittemme välisten toimintatapojen erilaisuuden. Olisin saanut pehmeän menettelyn avulla ehkä suuremman hyödyn rakastamilleni oppilaille.

Ruotsin peruskouluun ja sen siirtolaisopetukseen tutustuin vasta käytännön työtä tehdessäni. Neljä ensimmäistä vuotta opetin kotikieltä ja annoin tukiopetusta keskiasteella. Työskentelin siihen aikaan kunnan suurimmassa siirtolaiskoulussa. Olin ainoa kotikielenopettaja ja minulla oli jopa yli 70 oppilasta ja kymmeniä vanhempia, jotka tarvitsivat tulkkausta. Työpäivät olivat pitkiä. Rakastin oppilaitani ja työtäni. Miten erilaista työ olikaan Suomen työhöni verrattuna! Tunsin, että minulla oli vanhempien luottamus ja että lapset tarvitsivat minua.

Koulun johdon kanssa en voinut olla aina samaa mieltä. Tottakai ruotsalaiset oppilaat kärsivät, kun luokassa oli paljon "kielettömiä" suomalaisia siirtolaislapsia. Ei ollut kuitenkaan mielekästä nähdä, miten paljon siirtolaisoppilaiden tukiopetukseen tarkoitetut varat tukivatkin ruotsalaisia oppilaita. Näin, kuinka kipeästi suomalaislapset olisivat tukiopetusta tarvinneet. He olivat aloittaneet koulunsa ruotsia taitamattomina ruotsalaisissa luokissa. Näin tapahtui vielä vuonna 1974 ja sen jälkeenkin. Hyvin monet siirtyivät myös suoraan Suomesta vastaaville Ruotsin koulun luokille, kuten oma poikanikin oli tehnyt.

Useat suomalaiset oppilaat olivat levottomia ja häiritseviä. Sitten olivat ne hiljaiset ja häiriötä tuottamattomat, joista ei tarvinnut kokouksia pitää eikä opettajien aikaa uhrata. Ne oppilaat tukea vasta olisivat tarvinneet. Näistä, miltei apaattisista lapsista, vasta huolestunut olinkin. He virkistyivät vain suomen tunneilla. Monilla oli suoranainen puheripuli. Heidän täytyi antaa puhua. Lahjakas ja hyvät kotiolot omaava lapsi selviää aina, mutta kaikki emme ole samalla tavalla lahjakkaita. Useimmat olemme keskitasoisia ja on heikkolahjaisiakin.

Kotikielen tunnit olivat mieluisia. Ryhmät olivat suuria ja oppilaita paljon samoilta luokilta. Tietysti oli luokanopettajilla vaikeuksia, kun tunnilta

oli poissa joukko oppilaita. Tämä sai opettajan joskus jopa soittamaan kotiin ja ehdottarr.aan suomen kielen lopettamista. Toiset opettajat puolestaan ymmärsivät jo alussa tukiopetuksen tarpeen ja hyväksyivät jopa kotikielenkin opiskelun. Ja tulihan siihen laillinen oikeus. Mutta oli niitä, jotka mielestäni eivät vain halunneet ymmärtää. Näiden opettajien oppilaiden tunnit vain "unohtuivat", eivätkä lapset uskaltaneet aina itse muistuttaa. Heidän täytyi olla vahvoja.

Koulussani aloitti Västeråsin ensimmäinen suomalainen luokka vuonna 1974. Luokan suomalainen opettaja oli saanut ruotsalaisen opettajavalmistuksen. Hän kuului ruotsalaiseen opettajistoon ja oli oppinut ruotsalaisen käyttäytymismallin. Hän vain opetti suomeksi. Hän jakoi viran nuoren suomalaisen tytön kanssa. Siihen aikaan ei kukaan kysynyt suomeksi opettavan kielitaitoa. Muistan, miten kauhistuin niistä monista suomenkielisistä käännöksistä, joita viranomaiset rupesivat vähitellen suomalaisiin koteihin jakamaan.

Ensimmäisen suomalaisen luokan oppilaat saivat lempeän laskeutumisen Ruotsin kouluun. He olivat avoimia ja herttaisia lapsia opettajansa esikuvan mukaan. Kaikki pitivät heistä. Opin tuntemaan heitä lähemmin muutamien oppilaiden tukiopettajana sekä enempi neljännellä luokalla ennen kuin siirryin saman rehtorialueen yläasteelle kotikielenopettajaksi 1978. Tämä olikin luonnollista, koska olen koulutukseltani yläasteen aineenopettaja.

Näiden oppilaiden parissa sain ilokseni jälleen työskennellä yhdeksännellä luokalla. Muuttojen ja muiden syiden vuoksi ryhmä oli pienentynyt. Tunnollisempaa oppilasjoukkoa olen tuskin tavannut ja he osasivat suomea hyvin. Päästötodistusten aikaan heidän ruotsin kielen opettajansa kertoi, että näiden oppilaiden ruotsin kielen taito oli keskiarvoltaan parempi kuin ruotsalaisten oppilaiden samalla luokalla. Kaikki selvisivät loistavasti lukiokouluun. Hyvin moni haki teoreettisille linjoille.

Tutustuin Ruotsin koulun yläasteeseen sisältä päin. Työ oli samaa kuin keskiasteella. Ongelmat vain olivat monen ruotsalaisen luokan suomalaisoppilaalla kaksinkertaistuneet. Puberteetti ja siirtolaisuus yhdessä eivät tee kaikille tätä ikää helpoksi. Yläasteella täytyi katsoa jo totuutta silmiin. Tuli vaikeita aineita ja ammattikieltä. Oli osattava lukea jo pitkiäkin läksyjä ruotsin kielellä. Lisäksi matematiikan sanalliset tehtävät, fysiikka ja kemia sekä monille ruotsi tuottivat vaikeuksia.

Yläasteen tukiopetuksen päämääränä oli, että kaksikielisen opetuksen ansiosta oppilaista pitää tulla aktiivisesti kaksikielisiä. Ajattelivatko päättäjät, mitä vaatimuksia he siirtolaislapsille asettivat? Ei ruotsalaisen lapsen

tarvinnut opiskella samanaikaisesti kahdella kielellä. Tietysti se oli etu, mutta säälin oppilaita. Myöhemmin yläasteella oli sekä ruotsalainen että suomalainen luokanvalvoja. Nämä ryhmät opiskelivat sekä suomeksi että ruotsiksi. Oppilaat olivat yleensä oppineet molemmat kielet aika hyvin. Vaativaa opiskelua se oli, mutta maali oli kuitenkin saavutettu suomalaisilla luokilla: aktiivinen kaksikielisyys.

Joutuessani tulkkaamaan muistan suomalaisten vanhempien usein ihmetelleen yläasteen heikkoa koulumenestystä, koska keskiasteella oppilas oli ollut keskitasoinen. Ne, joiden ruotsin kielen taito oli jäänyt heikoksi, jaksoivat harvoin käydä vaikeuksitta koulunsa loppuun. Onneksi Ruotsin koululaitos ottaa nämä nuoret huostaansa vielä peruskoulun jälkeenkin erityislukiokouluihinsa.

Jo 80-luvun alussa olin alkanut ensin ylitunteina opettaa kotikieltä erään lukiokoulun oppilaille koulun ensimmäisenä ja ainoana suomalaisena opettajana. Lukion oppilaillakin oli oikeus kotikielen opiskeluun. Tapasin jonkun entisen oppilaani keski- ja yläasteelta. Etupäässä he olivat sellaisia, jotka olivat ehkä opiskelleet suomea vuoden tai pari tai eivät olleet lukeneet sitä ollenkaan. Kun ihmettelin, kuinka he nyt tulivat aloittaneeksi, selvisi, että monet havahtuivat, kun huomasivat kotimaan yhteyden katkeavan kielitaidon puuttuessa. Tuli pelko sukulaisten ja rakkaan ihmisen menetyksestä. Kun puberteetti oli ohi niin uskalsi etsiä itseään ja omia juuriaan. Nämä opiskelijat olivat miltei poikkeuksetta hyvin vahvoja yksilöitä. Eräänkin muistan sanoneen: Minulla on Suomessa mummo, ainoa ihminen, joka minusta välittää...

Muistan toisenlaisenkin tapauksen. Kaksivuotisen linjan poika tuli tunnille pari viikkoa myöhässä ja uhmaten huusi tervehdykseksi: "Ala jo haukkua!" Vastasin tervehdykseen, ettei täällä ole mikään kenenkään syytä. Tervetuloa vapaaehtoisesti opiskelemaan omaa äidinkieltäsi! Hän oli erittäin mukava ja huumorintajuinen poika. Myöhemmin hän oli kuvattuna VLT:n (Västmanslands länstidning) etusivulla. Hän oli voittanut siirtolaisaiheisen mainoskilpailun. Taisin itkeä ilosta. Nyt ei ainakaan haukuttu!

Viimeiset työvuoteni tein ikävän sairaalaonnettomuuden vuoksi vain puoli työtä. Lukiokoulun oppilaat lisääntyivät niin paljon, että tein työni yhdessä lukiossa. Vaikeutuvasta vammastani huolimatta ne olivat ehkä mieluisimmat Ruotsin työvuoteni. Opintorehtori oli asiallinen ja ymmärtävä ja hänen kanssaan työ sujui kitkatta. Sain tilata tarvitsemamme kirjat ja tunsin olevani arvostettu työntekijä talossa. Kenties työtoverini olivat erityisen fiksuja tai sitten olin jo oppinut ruotsalaisen käyttäytymismallin, kun kon-

flikteja ei ilmennyt. Tukiopetusta minulla ei ollut. Olisinko siihen edes yläasteen opettajana pystynyt?

Työ lukion opiskelijoiden parissa oli todella mielekästä. Puoli virkaa venyi jopa kahdeksantuntisiksi päiviksi, kun oppilaat halusivat opiskella vain omalla ajallaan. Näin oli mahdollisuus saada oppilaille tasoryhmiä. Toiset etenivät aika pitkälle sekä suomen kielessä että kirjallisuudessa. Kaikki opiskelivat Suomen historiaa sekä nykypäivän tuntemusta. Suomen kuuluisa muotoilu, taiteen ja arkkitehtuurin pieni tuntemus (Kiitos, Matti Klinge, erinomaisesta pienestä Suomen historian kirjasta!) kasvatti itseluottamusta. Monet menivät Suomeen kesälukioon tai ulkosuomalaisten leireille. Heistä uskoin tulevan joustavia Pohjolan kansalaisia.

Työskentelin ensi kertaa aika ihmisten parissa opettajana. Keskustelimme monenlaisista asioista. Hyväksyimme sen tosiasian, että kaikki eivät enää oikeinkirjoitusta oppineet. Silloin kirjoitimme vähän, mutta luimme ja keskustelimme sitä enemmän. Jokainen oppi tekemään hakemukset ja ansioluettelon sekä suomeksi että ruotsiksi ja tiesi esimerkiksi, mikä on pöytäkirjan ote tai pykälä. En toivonut kenenkään jättävän koulua yhtä tyhmänä käytännön elämän suhteen kuin itse aikoinani olin saanut tehdä.

Monet kaksivuotisen linjan käyneet hakivat usein koulun jälkeen töihin Suomeen. Kun kysyin syytä siihen, täällä koko koulunsa käynyt nuori sanoi tuntevansa itsensä enempi suomalaiseksi kuin ruotsalaiseksi. Nämä nuoret tuntevat juurensa, tietävät, keitä ovat ja ovat hyväksyneet itsensä. Ajattelin: Mitä nuoria Suomi onkaan naapurimaalleen lahjoittanut!

Vuonna 1987 jouduin vammani vuoksi lopettamaan työni. Katselen nykyistä suomalaista kotikielen opettajistoa ilolla. He ovat hyvin koulutettuja, opinhaluista ja tyylikästä joukkoa. En tunne itseäni vanhaksi. Henkisesti vireänä on helppo jättää työnsä kyvykkäiden nuorten ihmisten käsiin. Toivon sydämestäni, että he jaksavat aina uudelleen ja uudelleen taistella oppilaittensa äidinkielen oikeutuksen ja oman korvaamattoman tärkeän työnsä puolesta tänäkin armon vuonna 1991!

Tyhjänpäiväisen riitelyn lopetus

TAPIO LIPSONEN

Muutin Köpingiin vuonna 1976, vaikka minulla oli vakituinen virka Pyhäsalmella ja vaimollanikin oli hyvä työpaikka. Monta kertaa tässä opettajanammatissa jäädään yhteen paikkaan ja ollaan siinä sitten 30–40 vuotta ja päästään eläkkeelle. Minä en halunut olla tälläinen opettaja ja olen sitä mieltä, että viisi tai kuusi vuotta olen samassa työpaikassa ja sen jälkeen pitäisi vaihtaa ettei kalkkeutuisi.

Ruotsinsuomalaisten lasten koulunkäynnistä ja heidän elämästään minulla oli loppujen lopuksi aika vähäiset tiedot, vaikka minä aikaisemmin kesäisin kävin Tukholmassa Prippsin kaljatehtaalla töissä. Luin ja tiesin näistä ongelmista jonkin verran, mutta täytyy sanoa, että tietoni koulusta olivat olemattomat. Hyvin pian sen jälkeen, kun olin muuttanut ja aloittanut työt huomasin, minkälaista kohtelua nämä lapset saivat. Ensimmäinen vuosi meni päältä katellessa ja ajattelin, että olkoon nyt, sillä sehän on helpoin ratkaisu, ettei ota mihinkään asiaan kantaa, on vaan.

Köping tuntui heti mahtavalta paikalta; erittäin mukava, pikkuinen, viihtyisä ja kaunis kaupunki, teollisuutta sopivasti. Ensimmäisenä jäi mieleen tietenkin Volvon tehtaat, sementtitehdas Supra, Malmön leirintäalue sekä sementtihissi, joka kulkee Köpingistä Hjälmarille. Nämä mielikuvat ovat hyvin vahvana.

Ensimmäisen kerran, kun me tultiin tähän kaupunkiin tuntui, että tämä on meidän paikka ja että me halutaan ehdottomasti jäädä tänne. Myös kouluviranomaiset ja koulu otti minut hyvin vastaan.

Siihen aikaan oli kissanhännänveto suomalaisen ja sekaluokan välillä. Minä sain yhdysluokan, jossa puolet oppilaista oli suomalaisia ja puolet ruotsalaisia, mutta käytännöllisesti katsoen kyseessä oli täysin suomalainen luokka.

1970-luvun taitteessa Köpingissä oli valtavasti vastatulleita suomalaisia.

Kun itse olen tällainen aktiivinen kontaktinottaja ja hyvin sopeutuvainen, pääsin heti porukkaan mukaan. Toimin yhdessä ihmisten kanssa; opetin päivällä lapsia, illalla touhuttiin muuta, pelattiin pesäpalloa. Sain erittäin positiivisen kuvan. Yksi syy siihen oli nämä mukavat ihmiset. Tarkoitukseni oli jäädä Köpingiin yhdeksi vuodeksi, mutta aika vierähti nopeasti kuudeksi. Oli ihan hilkulla, ettei Köpingistä tullut lopullinen asuinpaikkani.

Köpingissä oli siihen aikaan runsaasti suomalaisia luokkia ja suomalaisia opettajia. Opettajien keskuudessa yhteistyö ei ollut kovin voimakasta. Kuitenkin muutaman kerran vuodessa kokoonnuttiin murehtimaan asioita ja pohtimaan tuntimääriä – kuinka paljon tunteja tarvitaan suomalaisten lasten opetukseen, jotta aktiivinen kaksikielisyys saavutettaisiin. Pohdittiin myös, missä kouluissa näitä luokkia on järkevä pitää. Enemmän murhetta lasten opetuksesta kannettiin suomaisyhdistyksen koti ja koulu -jaostossa, jonne tuli muutamia opettajia mukaan.

Köpingin suomalaislasten opiskelu meni alkuaikoina hyvin, koska tunteja ja resursseja annettiin tarpeeksi. Mikäli tämä tilanne, kun muutin sinne 1976, olisi säilynyt koko ajan samanlaisena, olisimme olleet tyytyväisiä tilanteeseen. Tyytymättömyys heräsi, kun päättäjät rupesivat pikkuhiljaa vähentämään tunteja. Helpointa on ottaa pois heikoimmilta ryhmiltä – siirtolaisilta.

Suomalaislapsia, jotka saivat suomenkielistä opetusta, oli siihen aikaan koulussa yhteensä 200–300. Suurin osa näistä oli ala- ja keskiasteella. Myös yläasteen oppilaat saivat suomenkielistä opetusta kaksi tuntia viikossa.

Köpingissä oli useita suomalaisia sosiaalidemokraatteja kunnan valtuustossa. He epävirallisesti tukivat kovasti, mutta kun piti antaa virallista tukea ja lausuntoja, tuki loppui. Monta kertaa nämä suomalaiset päättäjät olivat hyvin paljon yleisen ruotsalaisen mielipiteen mukana, joten varsinainen tuki jäi vähäiseksi. Koulutoimenjohtajan *Per Furhammarin* mielestä ruotsin kieli piti opettaa heti ja sopeuttaa lapset yhteiskuntaan. Kaikkein tärkeintä oli ruotsin kielen oppiminen. Meidän mielestä taas oli tärkeää, että lapset säilyttäisivät oman identiteettinsä ja oppisivat ensin oman äidinkielensä kunnolla, jotta heistä tulisi tasapainoisia ihmisiä. Tämän jälkeen he oppisivat ruotsin kielen itsestään.

Ihmettelen vieläkin, miksi suomalaiset opettajat laittoivat lapsensa ruotsalaisiin luokkiin. Toisin sanoen opettajat eivät itsekään uskoneet suomalaisluokkiin ja omaan opetukseensa. Oli vaikeata yrittää puhua vanhemmille, että suomalainen luokka on ehdottomasti paras teidän lapsille, kun opettajien omille lapsille suomalainen opetus ei kalvannut. Jälkeenpäin voin sa-

noa ja vakuuttaa vanhemmille, että he tekivät oikean ratkaisun valitessaan suomalaisen luokan ja opetuksen lapsilleen. Jos opettaja sanoo, että laittakaa lapsenne suomalaiseen luokkaan ja itse panee omat lapsensa ruotsalaiseen, niin kyllähän se on kuin pilailisi.

Joka vuosi riideltiin kotikielen tuntimääristä. Viisi vuotta tappelin minäkin mutta se ei johtanut mihinkään eikä saatu asioita ratkaistuksi. Tämä johti lopulta lakkoon, koska halusin lopun tälle tyhjänpäiväiselle riitelylle. Lakon avulla me saatiin aikaan sopimus, josta kävi ilmi vähimmäistuntimäärät eri luokilla. Sama sopimus on vieläkin voimassa.

Monet vanhemmat varmaan ajattelivat, että opettajat turvasivat omia tunteja ja omaa työtänsä puhuessaan kotikielen tärkeydestä. Minulla ei tämä ollut koskaan mielessä. Olen koko ajan ajatellut niitä lapsia, jotka kävivät koulua. Minun toiminta lähti liikkeelle, kun olin Karlbergin koululla yhdeksännellä luokalla tukiopettajana matematiikassa, ja siellä ruotsalaiset oppilaat puhuivat ulkomaalaisista työpaikkojen ryöstäjistä. Olin itse paikalla siellä ja ajattelin, että nyt saa riittää. Suomalaisoppilaat tarvitsevat todellista tukea ja heille kuuluvan opetuksen.

Vuosina 1976–78 suomalaisopetuksen tuntimäärät riittivät kutakuinkin ja täyttivät meidänkin vaatimukset siitä, kuinka paljon tunteja suomalaisoppilas tarvitsee saavuttaakseen kaksikielisyyden. Syksyllä 1980 kantautui ensimmäisen kerran korviimme huhu, että Per Furhammar oli esittämässä, että suomalaislasten kotikielentunteja tullaan vähentämään puolella eli 20 tuntia supistettaisiin 10 tuntiin tulevalla lukukaudella. Tämä ei ollut virallinen tieto, vaikka se olikin täysin pitävä. Furhammar myöhemmin kielsi ettei tälläistä ole suunniteltukaan. Hän kutsui minut usein neuvotteluihin suomalaislasten resursseista ja sanoi, että asia on näin, että Ruotsissa kun ollaan niin opetus on oltava ruotsiksi, ja jos ei kelpaa niin muuta Suomeen. Hän lopetti meidän keskustelun hyvin usein sanoen: "Muuta Suomeen".

Todellinen toiminta tuntimäärien vähentämistä vastaan alkoi siten, että otettiin lehdistöön yhteyttä. Suomesta vieraili hyvissä ajoin Apu- ja Seuralehti. Me kirjoitettiin paikallislehteen Bergslagsbladettiin. Hankimme julkisuutta, tiedotimme vanhemmille ja pidimme kokouksia. Me kerrottiin tuntimäärien vähentämisestä ja että olisi täysi katastrofi, jos suunniteltu tuntien leikkaus pääsee tapahtumaan.

Neuvottelimme kunnan viranomaisten ja poliitikkojen kanssa vähimmäistuntimääristä. Me neuvoteltiin ja pyrittiin saamaan koululautakunta hyväksymään esityksemme. Kunnanpäättäjät olivat hyviä poliitikkoja. He olivat hyvin myötämielisiä meille. Kuitenkin, kun tuli päätöksen hetki, he

olivat koulutoimenjohtajan esityksien kannalla. Juuri tämä ajoi sitten kriiseihin.

70-luvun alussa koti ja koulu -jaosto tappeli koulutoimenjohtaja Furhammarin kanssa. Heidän olisi pitänyt jo aikaisemmassa vaiheessa tajuta, että koululautakunta päättää näistä asioista. Furhammar vain esittelee, hänellä ei ole minkäänlaista päätäntävaltaa. Asiat rupesivat edistymään, kun ruvettiin keskustelemaan oikeiden henkilöiden eli koululautakunnan puheenjohtajan Göran Magnussonin ja koululautakunnan jäsenten kanssa. He tekevät päätökset eikä koulutoimenjohtaja.

Tiedottamisen tarkoituksena oli kertoa ihmisille, että vaatimuksemme olivat aivan oikeutettuja. Siirtolaisoppilaalle oli varattu valtiolta resursseja noin neljä tuntia oppilasta kohti. Ruotsalaisen oppilaan tuli saada vain kaksi tuntia, eli siirtolaisoppilaan tuli saada puolta enemmän. Kaikesta huolimatta näitä rahoja ei käytetty siirtolaisoppilaiden vaan ruotsalaisoppilaiden opettamiseen.

Koska neuvotteluissa ei edistetty toivotulla tavalla, eikä varmaa lupausta tuntimääristä saatu, päätettiin mennä lakkoon. Lakkohan on valtavan suuri ja raskas päätös. Lauantaiaamuna 31.1.1981 ilmoitin *Göran Magnussonille*, että lakko alkaa maanantaina, jos ette myönny meidän vaatimuksiin ja allekirjoita paperiamme. Alussa hän sanoi minulle, että ei tällaista voi tehdä, koska pitää saada kaupunginvaltuusto koolle tällaista päättämään. Sanoin, että lakko alkaa maanantaina, jos he eivät tee mitään asialle. Magnus soitti muutaman tunnin kuluttua minulle ja sanoi, että hän on saanut niin paljon valtuutettuja kokoon, että sunnuntaina kello kahdeksan illalla on kaupunginvaltuuston kokous lakkoasiasta.

Minä menin sitten sunnuntai-iltana kaupungin talolle yksin. Vastassa oli koko kaupunginvaltuusto. Kun valtuusto käsitteli meidän paperilla esitettyä vaatimusta vähimmäistuntimääristä ala-asteelle (noin 20) ja yläasteelle (noin 5) olin itse ulkopuolella odottamassa. Aina välillä minut kutsuttiin sisälle ja sanottiin, että nyt on näin ja näin paljon tehty myönnytyksiä, onko tarpeeksi? Jouduin aina sanomaan EI, koska vaadin allekirjoitusta paperiimme. Olihan se raju tilaisuus, sillä minä yksin neuvottelin ja päätin, vastassa koko kaupunginvaltuusto.

Kello oli jo 11 yöllä, kun minut lopulta kutsuttiin valtuuston eteen viimeistä kertaa. Oli vaikuttava tilanne, kun koko valtuusto nousi seisomaan ja kysyi minulta, miten on? Vastasin, että lakko alkaa huomenna. Soitin yhden puhelun kotoa. Puheluketju toimi ja puolessa tunnissa kaikki lapset tiesivät lakon alkamisesta.

Aivan lakon alkuvaiheissa koulujen rehtorit yrittivät estää lakon alkamisen. He ylipuhuivat muutamia suomalaisia opettajia. Rehtorit käskivät tiedottamaan koteihin, että meillä on kaikki hyvin, että tämä on vain yksittäisten manipuloimaa hommaa. Muutamat opettajat viestittivät koteihin, että tulkaa vain kouluun, meillä on kaikki hyvin. Onneksi saatiin kuitenkin tämä vastatoiminta loppumaan. Työtä tuli vain lisää, ei kuitenkaan vahinkoa. Ainoastaan jehovantodistajien lapset olivat paikalla koulussa. Tukilakossa olivat myös yläasteen oppilaat. Suomalaislapsia koulussa ei ollut käytännöllisesti katsoen ollenkaan. Julkisuus, jonka lakko sai aikaan oli aivan uskomaton. Lakon aluspäivinä aamulla viiden aikaan rupesi puhelin soimaan (minulla oli kaksi puhelinta siihen aikaan). Ympäri Ruotsia ja Suomea otettiin yhteyttä ja kyseltiin. Kun lakko alkoi, soitti Suomen uutistoimituksen päivänpeili-lähetys , Ruotsin radio ja televisio, paikallis- ja läänin radiot tekivät ohjelmia. Koko tiedotuskenttä oli kiinnostunut kaikissa Pohjoismaissa.

Uutiskynnys ylitettiin sen takia, että tämä oli ensimmäinen kerta kun totaalinen lakko oli järjestetty kouluasioiden puolesta. Tämä kiinnosti myös siksi, että lakko onnistui hyvin. Kerrankin saatiin kaikkiin pohjoismaihin todellista tietoa ruotsinsuomalaisten lasten opetuksesta ja kouluoloista Ruotsissa. Se oli todellinen tietoisku. Tavoite saavutettiin. Esimerkiksi Suomen Kuvalehti kirjoitti ainakin kahdessa lehdessä pääkirjoituksen ja artikkelin tästä asiasta. Kannatusta lakko sai valtavasti. Lakon kestettyä pari päivää sosiaalidemokraatit antoivat periksi ja kirjoittivat alle paperin.

Loppukokoukseen tuli Suomen valtuuskunta Arlandasta, jossa oli menossa yhteispohjoismainen kokous Suomen kouluhallituksen pääjohtajan *Erkki Ahon* johdolla. Erittäin arvovaltainen valtuuskunta marssi ulos kokouksesta ja tuli meidän lakkokokoukseen *Kalervo Siikalan* johdolla. Tämä antoi lisäpontta ja tukea meidän vaatimuksillemme.

Luulen, että arvovaltainen valtuuskunta vauhditti päätöksen läpiviemistä. Negatiivinen mainos kunnan koululaitokselle ei missään ole hyväksi. Mielenkiintoinen juttu liittyi tähän myöhemmin, kun koulutoimenjohtaja Furhammar kirjoitti paikallislehdissä, että *Kekkonen* johti Köpingin koululakkoa. Siinä oli takana Suomen hallitus ja jopa presidentti. Suomi-seura vastasi, että osataan me ajaa kouluasioita itsekin. Kyllähän Suomen presidentillä on tärkeämpiäkin tehtäviä kuin Furhammarin kanssa riiteleminen ja Köpingin koululakon järjestäminen.

Lakkokokous pidettiin Folkets Husilla, jonne valtuuskunta myös tuli. Siellä oli toistasataa lasten vanhempaa, niin paljon kuin tupaan mahtui. Se oli erittäin yksimielinen ja positiivinen kokous ja osoitti sen voiman mikä

meillä oli tässä takana. Kokous osoitti kuinka tärkeä kouluasia on vanhemmille saatikka sitten lapsille. Kalervo Siikala ja RSKL:n pääsihteeri *Tuomo Tirkkonen* pitivät puheita. Per Furhammar ja Göran Magnusson edustivat Köpingin kaupunkia.

Ruljanssi lakon ympärillä kesti kaksi viikkoa. Puhelimen ääressä tuli istuttua aamusta iltaan. Öisin ei ehtinyt nukkumaan. Se oli hyvin raskasta. Annoin tärkeitä haastatteluja erilaisille tiedotusvälineille. Lakon avulla saatiin vaatimukset läpi eli 20 tuntia suomalaista opetusta luokkaa kohti. Yläasteelle pyydettiin enemmän tukiopetusta, kuin mitä saatiin. Itselleni tämä oli tosi rankkaa aikaa. Minulle puhkesi maitoallergia ja jouduin sairaalaan viikoksi. Myöhemmin kun ajatellen, olen tyytyväinen, että lakko tehtiin. Uskon, että lakko auttoi muita suomalaisia seuroja ja suomenkielisiä lapsia. Sen jälkeen tuli paljon soittoja ympäri Ruotsia ja ihmiset kyselivät, että kuinka me se oikein tehtiin. Tämä oli erittäin voimakas tietoisku maailmalle ruotsinsuomalaisten asemasta Ruotsissa.

Lakon jälkeen tulivat lapset takaisin kouluun. Seuraavana vuonna meidän ei enää tarvinnut keskustella resurssien jaosta. Automaattisesti saimme sopimuksen mukaisen tuntimäärän. Koululautakunnasta tuli paperi takaisin leimattuna ilman mitään muutoksia. Ruotsalaisopettajat kadehtivat; heille tehtiin aina vähennyksiä ja muutoksia mutta meille anomus tuli takaisin muuttumattomana leiman ja Per Furhammarin nimellä varustettuna. Ruotsalaisopettajien keskuudessa arvostus meitä kohtaan nousi. Me saavutettin paljon ja uskallettiin tehdä sellaista mikä ei ruotsalaisille tulisi mieleenkään.

Puolet minun oppilaistani muutti myöhemmin Suomeen. Viisi heistä kirjoitti täällä ylioppilaaksi arvosanalla laudatur. Olen varma, että myös ne, jotka jäivät Ruotsiin ovat saavuttaneet hyviä tuloksia. Mikäli he olisivat valinneet ruotsalaisen luokan, niin luulen, että he eivät olisi menestyneet näin hyvin. Ongelmia esiintyy vain pääasiassa oppilailla, jotka ovat käyneet ruotsalaista luokkaa Ruotsissa ja tullet takaisin Suomeen. Heillä menee hyvin, jotka ovat käyneet suomalaista luokkaa. Minusta on erittäin mukavaa, että minun vanhat oppilaat pitävät yhteyttä vieläkin. Vanhempiin tutustuin niin, että ollaan kavereita edelleen.

Uskon, että Ruotsiin jääneiden oppilaitteni identiteetti on vahva. Ainahan on niitä, joilla on heikko itseluottamus. Olen vahvasti sitä mieltä, että suomalainen koulu ja suomalainen opetus Ruotsissa on vahvistanut heidän itseluottamusta. He uskaltavat olla suomalaisia ja uskaltavat puhua suomea silloin kun tarvitsee eikä tarvitse salailla. Heidän ruotsin kielensähän on ai-

van samanlainen kuin ruotsalaisilla. Pitäisi pyrkiä siihen, että ruotsalaisten kanssa puhutaan ruotsia ja suomalaisten kanssa suomea, huolimatta siitä kuka on kuulemassa.

Kaksikielinen opetus antaa vain paremmat edellytykset elämälle, jos on älykäs oppilas. Suomen ja ruotsin oppii hyvin ja kaksikielinen ympäristö antaa virikkeitä ja kehittää aivoja ja ajattelua. Heikkoja oppilaita on Suomessakin. He ovat asuneet, kasvaneet ja käyneet koulunsa Suomessa, mutta silti menee huonosti. Samanlaistahan täytyy olla Ruotsissakin. Kaikkeahan kaksikielinen ympäristö ei selitä. Mutta kuten sanottu, hyviä oppilaita kaksikielinen ympäristö vain stimuloi ja tekee paremmaksi, ja keskivertoiset pärjää ihan tavallisesti. Ainoat, jotka tästä kärsivät, ovat heikot oppilaat ja heidänkin tilaa parannetaan antamalla opetusta äidinkielellä. Ainut ongelma joka jäi ratkaisematta on, että yläasteella pitäisi antaa vähintään viisi–seitsemän tuntia tukiopetusta ja äidinkielenopetusta, tänään sitä on kaksi tuntia.

Minun oma poikani kävi viisi vuotta koulua Ruotsissa. Hän on kaksikielinen ja koulu on mennyt loistavasti. Nuorempi poikani meni ensimmäiselle luokalle Suomessa ja unohti kokonaan ruotsin kielen muutamassa kuukaudessa. Ihminenhän muistaa opitun kielen, mikäli hän on täyttänyt 12-vuotta muuttaessaan. Nuorempana muuttaessa kieli unohtuu helposti. Nuoremmalle pojalleni jäi kuitenkin ääntäminen muistiin, hän lukee ja puhuu samalla tavalla kuin ruotsalaiset. Kaikki luulevat, että hän osaa ruotsia, vaikka hän ainoastaan osaa lausua oikein. Opetin toisen poikani lukemaan kolmevuotiaana ja toisen neljävuotiaana. Olen kannustanut heitä lukemaan kirjoja ja lehtiä. Vanhempien, jotka asuvat Ruotsissa, pitäisi hakea kirjoja kirjastosta tai ostaa niitä ja täten vaalia lastensa äidinkieltä.

Juuriensa tunteminen ja tunnustaminen lisää itseluottamusta. Ellet osaa äidinkieltäsi, et tunne juuriasikaan. Miten sinulla sitten voisi olla vahva identiteetti? Me olemme suomalaisia. Suomalaiset ovat hyviä. Ollaan ylpeitä suomalaisuudestamme. Kerrotaan se myös lapsillemme.

Tuska tulisi yöllä

RAIJA KANGASSALO

Coelum certe patet, ibimus illac, luki kiviseinän metallilaatassa. Taivas kestää varmasti, niin myös me, käänsin välähdyksenomaisesti ja tajusin kääntäneeni väärin. Mutta versio sai kelvata, sillä se valoi minuun rohkeutta, joka tuntui tukahduttavan esiin pyrkivän ahdistukseni.

Kadun toisella puolella kohoava jykevä lukiorakennus kammotti. Olin ollut töissä monessa koulussa, mutta aloittaminen uudessa paikassa oli aina yhtä pelottavaa. Varmasti ei muidenkaan kiertävien opettajien oloissa ollut kehumista, mutta kotikielenopettajat olivat käsittääkseni kurjimmista kurjimpia.

Valo vaihtui vihreäksi. Ylitin kadun ja rupesin kapuamaan jyhkeitä graniittiportaita. Lapsen liikkeet vaimenivat heti liikkeelle lähdettyäni.

Aamupäivän olin ollut yläasteen koulussa, joka olikin entuudestaan tuttu. Olimme rehtorin kanssa tehneet minulle jo lukujärjestyksen. Siellä minulla olikin vain yksi oppilas, Elina, joka oli muuttanut Suomesta puoli vuotta sitten. Tehtäväni oli opettaa hänelle ruotsia ja antaa tukiopetusta tärkeimmissä kouluaineissa.

Löysin lukion toimistosiiven oven ja pysähdyin kuuntelemaan. Ketään ei näkynyt. Hikoilutti ja väsytti, helteinen kävelymatka toiselta koululta oli ottanut voimille. Vessahätäkin oli, kuten tavallista. Etsin vessan ja siellä rupesi tuuletuskanavasta kuulumaan ihmisääniä.

Vaelleltuani aikani koulurakennuksessa pystyin paikantamaan äänet. Huone osoittautui henkilöstönhuoneeksi, joka oli onnistunut kätkeytymään vanhan koulun sisimpään. Huone oli tyrmistyttävän ruma. Eriväriset 60-luvun sohvakalustot kilpailivat keskenään mauttomuudesta. Seinillä riippui entisten kyrmykulmaisten rehtorien muotokuvia. Ja huone oli täynnä väkeä. Meneillään olivat lukuvuoden aloittajaiskahvit, ja minä olin tullut kahvikesteille takaovesta ja olin kompastua oven edessä olevaan odottamatto-

maan askelmaan. Hieno sisääntulo, ehdin ajatella. Puheensorina taukosi lähimmässä pöydässä ja minua katsottiin kysyvästi. Perääntymismahdollisuutta ei ollut.

Esittelin kömpelösti itseni ja ruotsi takertui kurkkuuni kuten aina kun tunnen oloni epävarmaksi. Kuulijoideni katseet hakeutuivat automaattisesti vatsaani, joka tuntui piukkenevan entisestään. De ständigt gravida invandrarkvinnorna, olin lukenut jostakin. Sain takellelluksi, että halusin tavata kotikielenopetuksesta vastaavan opintorehtorin.

Opintorehtori istui viereisessä pöydässä. Mies oli vanha ja vaikutti huonokuuloiselta. Menin seisomaan hänen viereensä mutta en tohtinut keskeyttää meneillään olevaa keskustelua. Vastapäätä istuva nainen kysyi hetken kuluttua, mitä olin vailla. Ruvettuani puhumaan naisen ilme muuttui, kasvot venähtivät ja hän rupesi muistuttamaan hevosta.

Nainen mietti hetken ja purskahti sitten helskyvään nauruun: – Typerää tulla tänne tänään, katsos me olemme tänään hyvin varattuja. Kysyin oliko hänkin opintorehtori, mutta hän vastasi olevansa kanslisti ja näytti perinjuurin loukatulta.

– Mistä on kysymys? kysyi samassa opintorehtori, ja esittelin itseni kolmannen kerran.

– Njaa, neiti mikä sinun nimesi nyt olikaan, olemme ajatelleet ettei tänä vuonna otettaisikaan kotikieltä. Ei ole niin sanotusti tarvetta, hän selitti huvittuneena.

– Miten niin ei ole tarvetta?

– Niin, olemme ajatelleet antaa kotikielen olla tämän vuoden kesannolla.

– Mutta minä olen saanut kunnan kotikielentoimistosta luettelon ensiluokkalaisista, jotka haluavat lukea suomea.

– Suomea? Eikös aineen nimi ole kotikieli? Ei meillä ole koskaan opetettu suomi-nimistä ainetta.

– Suomi on yksi Ruotsin kotikielistä, sanoin ja minua hikoilutti ja olisi pitänyt päästä istumaan ja vessaan.

– Oli kuinka oli mutta minulla ei ole aikaa eikä haluja puhua nyt sinun kanssasi, totesi opintorehtori.

– Siinä näit, sanoi hevosnaama vahingoniloisena.

Tilanne oli painajaismainen. Pöydän ääressä oli tullut hiljaista. Seisoskelin neuvottomana tietämättä mihin ryhtyä, kunnes eräs nuorempi mies puuttui tilanteeseen.

– Perjantainahan sinulla ei ole kokouksia, ettekö voisi tavata silloin? hän ehdotti vanhukselle.

– Mitä? äyskäisi tämä. – Mitä tekemistä sinulla on tämän asian kanssa? Sitä paitsi minulla ei ole kalenteri mukana.

– Tässä on paperia. Sanotaanko perjantaina kello kymmenen, jatkoi nuori mies ja kirjoitti paperille kellonajan ja sanan finska. – Etkö haluaisi kahvia? hän kysyi sitten minulta.

– Ei kiitos, sain sanotuksi ja hän ymmärsi. –Mutta voisitko neuvoa minut ulos täältä?

Hän ohjasi minut oikealle ovelle ja esitteli itsensä sanoen olevansa myös opintorehtori. Yritin hymyillä erotessamme.

Olin kehittänyt tehokkaan puolustusmekanismin ahdistusta vastaan. Aina kun ahdistus oli saada yliotteen, pakotin itseni ajattelemaan ruotsiksi. Kun pitäydyin ruotsissa, pystyin vain pinnallisiin, yhteydestään reväistyihin ajatuksenkatkelmiin, sillä ruotsi oli minulle edelleenkin pelkkä äänteiden vuo. Pystyin toki yhdistelemään näitä äänteitä niin, että ne saivat merkityksen, mutta tunteita ei ruotsissani ollut.

Nyt ajatuksissani oli kuitenkin punainen lanka. Hevosnaama ja äijä eivät ole yhtä kuin Ruotsi, hoin mielessäni kävellessäni bussipysäkille. Kusipäitä on joka maassa. Mutta ajattele varmuuden vuoksi ruotsiksi, älä anna suomenkieliselle ahdistukselle tilaisuutta.

Minulla oli yksi koulu jäljellä, ala- ja keskiasteen koulu, joka sijaitsi kymmenen kilometrin päässä keskustasta. Olisi mielenkiintoista nähdä, kuinka debyyttini onnistuisi siellä. Ensimmäiseen kouluun olin tervetullut, koska Elinan opetusta ei voitaisi järjestää ilman minua. Lukiosta olin ollut vähällä saada potkut vain siksi, että minulla oli otsaa näyttäytyä uudessa työpaikassani.

Otsaa oli, ja vatsaa, ja elämä sen sisällä rupesi tömähtelemään heti bussiin istuuduttuani. Moderni madonna, ajattelin ja rupesin näkemään tilanteen koomisen puolen.

Laskeuduin bussista. Hetken tienposkessa seisoskeltuani katseeni tavoitti vaaranlaen syysauringossa säihkyvän marjapuuronpunaisen rakennuksen. Sinne siis oli madonnan matka mutta hänen tiensä oli jyrkkä ja kivinen. Koululle oli autotie, mutta madonnilla ei ole tapana ajaa autoa.

Päästyäni koulun henkilöstönhuoneeseen esitin asiani naisihmiselle, jonka arvelin olevan opettaja ja joka istui neulomassa jotakin pastellinsävyistä nutturan tärähdellessä ankarasta silmukoinnista.

– Jaaha, ollaankin täällä jo arvuuteltu minkänäköinen kotikieletär tänä

vuonna tulee, totesi nainen eikä ilmeisesti tarkoittanut pahaa, mutta sarkasmissani luin hänen de-gravida-invandrarkvinnorna -katseestaan, että odotukset olivat käyneet toteen. – Mutta sinulla on täällä vain kuusi tuntia eikä meillä ole kotikieltä varten opetustiloja. Edelliset kotikielenopettajat ovat olleet oppimateriaalivarastossa, siellä on kyllä kopiokone ja se pitää meteliä, päätti nainen tervetuliaisseremoniansa ja poistui huoneesta.

Viikon aikana järjestin oppilailleni ja itselleni kutakuinkin siedettävän nurkkauksen marjapuurokoulun kopiokoneen viereen ja aloitin siellä opetuksen, samoin kuin Elinan kanssa yläasteen koulussa.

Perjantaina menin sovittuna aikana lukioon ja rupesin etsiskelemään opintorehtoria toimistolabyrintista. Hevosnaamakanslisti kertoi opintorehtorin olevan varattu eikä vaikuttanut olevan asiasta mitenkään pahoillaan, mutta minä olin valmis odottamaan. Tunnin päästä äijä lönkkäsi käytävää pitkin, ja näin olevan parasta varautua taisteluun.

– Niin, haluaisin luettelon vanhoista oppilaista, jotka haluavat jatkaa suomen lukuja. Uusista oppilaista minulla on jo tiedot, avasin voimainkoitoksen.

– Luettelon kotikielenlukijoista? Ei, semmoista ei ole. Kuule, neiti mikä sinun nimesi taas olikaan...

Keskeytin hänet sanomalla nimeni ja lisäsin olevani naimisissa.

– Naimisissa? Mennäänkö nykyään naimisiinkin? puuskahti äijä ja katsoi rivosti mahaani. – No, rouva mikä sinun nimesi olikaan, minua ei katsos tämä kotikieli kiinnosta hiukkaakaan. Tämä asia ei minua liikuta! Hän oli vähitellen korottanut ääntään.

– Ei liikuta sinua? Minäkin rupesin korottamaan ääntäni, minua hikoilutti ja olisi pitänyt päästä vessaan. – Kotikieli kuuluu sinun vastuualueeseesi.

– Niinhän ne sanoo!

– Onko sinulla siis minkäänlaista paperia kotikielenlukijoista?

Äijä rupesi tonkimaan hyllyjään ja löysi kuin löysikin muovitaskun, jossa oli nuhruisia lappusia. – Tässä, tämä tässä on minun kotikielenkansioni, hän näytti muovitaskua ja nauroi limaisesti. – Ei, ei täällä ole mitään nimiä. Siinä näet, ei minusta ole apua. Eikö olisi parasta että annetaan asian olla? Jätetään koko juttu.

Katsoin tarpeettomaksi vastata. – Voinko siinä tapauksessa saada luokkien oppilasluettelot? Poimin joukosta suomalaiset nimet ja soitan oppilaille henkilökohtaisesti.

– En minä sinulle voi näyttää oppilasluetteloita. Minulla on pitkä koke-

mus kotikielenopetuksesta ja täytyy sanoa, että on hyvin valitettavaa, että koulutoimistosta lähetetään tänne väkeä suoraan kadulta. Et sinä mitään luetteloita saa äläkä luulekaan, että voit kalastella oppilaita vain sen takia että saisit lisää tunteja.

– Minulla on kuukausipalkka.

– Ei kai sinulla vakinaista virkaa ole?

– Kyllä on.

– Millä perusteella? Oletko itse käynyt lukiota?

Selostin koulutukseni ja kerroin olleeni opettajana jo Suomessa, muun muassa lukiossa.

– Onko Suomessakin sellaisia? hohotti äijä ja oli kai mielestään hyvinkin huvittava. – Kuule, oikeastaan minä pidän sinusta. Olet päättänyt olla antautumatta vai mitä? Kun sinä nyt olet noin sinnikäs niin voidaanhan me kutsua sinun mahdolliset oppilaasi koolle. Mutta huomaa: minä haluan olla läsnä, sinä et saa pakottaa heitä mihinkään. Lähetän oppilaille kutsun ja kokoonnumme, sanotaanko ensi viikon perjantaina kello 15.30 musiikkisaliin.

Voi luoja, perjantaina puoli neljältä. Äijän odotukset kyllä täyttyisivät, sillä perjantai-iltapäivänä koulu olisi tyhjillään ja olisi hyvin epätodennäköistä, että oppilaat jäisivät koulun jälkeen kokoukseen, kiinnostaisipa aine kuinka paljon tahansa.

Tyydyin ehdotukseen mutta kävin saman tien kertomassa menestyksestäni kunnan kotikielentoimistossa. Yhdysopettaja oli kuullut äijästä aikaisemminkin mutta ei ollut arvannut asioiden olevan näin hullusti. Hän löysi arkistosta vanhoja oppilasluetteloita, joiden hän arveli ainakin osittain pitävän paikkansa.

Asiat alkoivat sujua. Soitin vanhoille oppilaille ja suurin osa halusi jatkaa. Nyt oli vain löydettävä oppikirjat ja paikka, jossa opetus tapahtuisi.

Menin nuoren opintorehtorin juttusille ja hän oli valmis auttamaan. Kävimme tutkimassa oppimateriaalivarastoa ja löysimme pari laatikollista suomenkielisiä kirjoja, joiden turvin pääsisin alkuun. Nuori mies järjesti minulle myös luokkahuoneen antiikkisen koulurakennuksen ylisiltä. Paloturvasyistä huoneessa ei olisi saanut pitää oppilaita, mutta muita tiloja ei hänelläkään ollut osoittaa. Huoneen kalustus oli roteva mutta tyylikäs ja seiniä koristivat meriaiheiset haalistuneet taulut. Koulun entisen naisrehtorin kerrottiin kummittelevan huoneeseen johtavassa käytävässä.

Nyt pystyin tekemään lukujärjestyksen ja pääsin aloittamaan opetuksen. Äijälle en kuitenkaan asiasta ilmoittanut.

Niin tuli perjantai-iltapäivä. Musiikkisali osoittautui vinolattiaiseksi konserttisaliksi, jossa oli tilaa 500 hengelle.

Sali kumaji tyhjyyttään. Kävelin tutkimaan esiintymislavaa. Hetken kuluttua opintorehtori ilmestyi ovensuuhun ja alkoi lönkätä käytävää. Hauraassa valossa hän muistutti Julius Caesaria. Tukka oli ohut, hän oli yrittänyt kammata sen suipon kaljun päälle, ja leuanalustan nahka riippui rypyillä. Alahuuli näytti halvaantuneelta. Hän oli väsyneen näköinen, ja yhtäkkiä minussa hulvahti sääli. Den romerska kejsarn i marmor, ajattelin ja tajusin hymyileväni.

– Ja täällä sinä seisot virnuilemassa. Mikäs noin huvittaa? äijä sanoi puoliksi mylvähtäen ja säpsähti omaa ääntään.

– Minä vain niin ilahduin sinun tapaamisestasi. Hän ei kai kuullut tai ei ollut ymmärtävinään.

– Jaha, eipä täällä ole erityisen paljon väkeä, huomaan, hän totesi tyytyväisenä.

– Eipä, tuumasin minäkin.

– Siinä näet, koulussa on yli tuhat oppilasta mutta kotikielestä ei tunnuta olevan kovinkaan kiinnostuneita. Olisi luullut, että ainakin muutama sata rientäisi paikalle kun olet tehnyt itsestäsi tällaisen numeron. Luulisi, että puolet ruotsalaisistakin tulisi.

Minulla ei ollut kommentteja. Yritin kuumeisesti keksiä sopivan tavan kertoa, että olin jo aloittanut opetuksen.

En ehtinyt sanoa mitään, kun huomasin oviaukossa ympärilleen pälyilevän tytön, joka alkoi varovasti lähestyä meitä. Äijä tuijotti tyttöä murhaavasti, ja yritin pelastaa tilanteen kysymällä, oliko tyttö tullut puhumaan kotikielestä.

Kyllä, hän oli tullut, ja hän esitteli asiallisesti itsensä.

– Jahah, neidillä on espanjalainen sukunimi ja hän haluaa lukea suomea, otti äijä puheenjohdon.

– Ei, minä haluan lukea espanjaa. Lapussa luki, että kokous koskee kotikieltä.

– Ja saankos kysyä millä perusteella meidän senjoritamme luulee voivansa lukea espanjaa? hörähti äijä ja arveli taas murjaisseensa vitsin.

– Minun isäni on espanjalainen, vastasi tyttö.

– Ja puhut kotona espanjaa?

– En puhu. Minun vanhempani eivät asu yhdessä. Isä asuu Espanjassa.

– Eivät asu yhdessä? Mikäs se semmoinen perhe on?

– Minä olen kesät Espanjassa isän luona, vastasi tyttö laimeasti.

– Olet Espanjassa ja teet mitä?

– Mutta hyvänen aika, hänen isänsä asuu siellä, minä yritin.

– Sittenhän sinä puhut täyttä espanjaa!

– Niin puhun.

– Sitten sinä et tarvitse opetusta. Sitä paitsi meillä ei ole opettajaakaan. Tämä neiti tässä yrittää saada jalkansa koulun oven väliin mutta hän on suomalainen kuten kuulet. Ei ei, ei opetusta senjoritoille! Se siitä ja nyt lähdettiin kotiin.

Niin lähdimmekin, mutta ennen lähtöä tuuppasin äijälle lukujärjestykseni ja oppilasluettelon. Äijä ei ehtinyt reagoida, kun livahdimme tytön kanssa juoksujalkaa salista.

Pihalla pysähdyin puuskuttamaan mahaani pidellen enkä voinut olla nauramatta. Tyttö oli ollut hetki sitten itkun partaalla mutta minua katsellessaan hänkin purskahti nauruun.

– Odota vähän, hän sanoi, pujahti uudelleen sisälle ja ilmestyi hetken päästä takaisin kädessään paperilappu, jonka hän oli käynyt repäisemässä aulan ilmoitustaululta. Lappuun oli lyijykynällä tuskin erottuvin kirjaimin raapustettu: h-språk m-sal fre 15.30. Tietoa kotikielenkokouksesta ei ollut siis välitetty luokille luokanvalvojien välityksellä vaan ilmoitukseksi oli riittänyt lappunen, joka oli tökätty ilmoitustaululle sadan muun lapun joukkoon.

– Tarkkaavaisuus kannattaa, tuumasin tytölle ja hän sai uuden naurukohtauksen. Kirjoitin muistiin tytön henkilötiedot ja lupasin hoitaa hänen asiansa kotikielentoimiston kautta.

Lauantai-iltana mieheni vastasi puhelimeen ja kertoi jonkun hullun huutavan minua langanpäässä. Äijä halusi tietää, mistä olin saanut avaimen, kuka oli antanut luvan käyttää koulun vinttihuonetta, mistä olin saanut oppikirjoja. Kerroin, että juonittelukumppaninani oli ollut nuori opintorehtori.

– Mistäs syystä hän sotkeutuu tähän asiaan? Kuule, olen ollut virassa yli 30 vuotta eikä kukaan ole tähän mennessä käyttäytynyt minua kohtaan tällä tavalla. Minä olen sinun esimiehesi ja perinteenä on ollut, että vastatulleet sopeutuvat talon tapoihin.

Yhteistyömme ei siis ollut kovin hedelmällistä, ja yritinkin vältellä äijää. Yhteentörmäyksiä kuitenkin sattui.

Osa ensimmäisen vuosikurssin pojista halusi lukea suomea C-kielenä. Määräysten mukaan se oli sallittua, ja kumma kyllä äijäkin suostui. Kahden

kuukauden kuluttua suostumuksestaan hän rymisteli kesken tunnin vinttikammiooni ja rupesi karjumaan. Hän ilmoitti peruvansa aikaisemman päätöksensä, koska minä olin harhauttanut häntä C-kieliasiassa, ja siitä lähtien pojat saisivat lukea suomea vain kotikielenä. Tämä olisi merkinnyt, että pojat eivät saisi ollenkaan arvosanaa C-kielestä.

Kävin juttelemassa nuoren opintorehtorin kanssa ja hän lupasi järjestää asian. Muutaman päivän kuluttua puhelin soi taas myöhään illalla, ja tuttu rahiseva ääni ilmoitti, että pojat saisivat jatkaa entiseen tapaan.

–Sait pitää tuntisi, oletko nyt tyytyväinen? päätti äijä keskustelun. Kyllä, olin tyytyväinen. Olihan kysymys pelkästään minun tunneistani, poikien opinnoilla ei ollut merkitystä.

Erään toisen kerran äijä syöksyi ylisilleni, kun olin pitämässä tuntia viimeisen vuosikurssin oppilaille. Äijä sanoi haluavansa vain tarkistaa, että todella pidin tuntini.

–Puhukaas nyt suomea, että kuulen mitä osaatte. Kotikieltä saa lukea vain jos ennestään osaa kieltä, hän äyskäisi oppilaille.

Käskin erään tytön lukea ääneen oppikirjasta ja hän rupesi lukemaan. Äijä aloitti tavanomaisen rivon naurunsa: –No mitä sinä luit? hän ilkkui tytölle.

Tyttö selosti asiallisesti, että teksti käsitteli suomalaista lyriikkaa. Äijä rupesi tuijottamaan tyttöä: –Ethän sinä murra ollenkaan. Kuinka kauan olet asunut Ruotsissa?

–Koko ikäni, vastasi tyttö uhmakkaasti.

–Suomi on hänen äidinkielensä, kiiruhdin selittämään.

–Äidinkieli, suomi? Kysymyksessä on siis ylikurssi. Kuvitteletteko te olevanne yliopistossa? Mutta, minä ymmärrän teitä. Kun te nyt olette niin innokkaita niin saatte jatkaa vaikka teillä ei oikeastaan ole oikeutta koko kotikieleen. Oppilaat eivät siis läpäisseet validia kielikoetta, mutta armo kävi oikeudesta.

Sain äijästä syksyn aikana vähitellen jonkinlaisen henkisen voiton, mutta tämä taistelu vei huomioni niin, etten osannut pitää silmiäni auki muilla tahoilla. Jo aikaisemmin syksyllä minulla oli ollut aavistukseni Elinan suhteen.

Ruotsiin muuttaessaan Elina oli ollut iloinen. Hänessä oli vielä lapsekasta reippautta, jota sävytti murrosiän ailahtelu. Suomessa Elina oli osallistunut. Hän oli ollut koulunsa lentopallojoukkueessa ja näytelmäkerhossa ja kavereita tuntui olleen paljon. Kaksinopiskelumme oli välillä ankeaa, mutta

Elina kevensi usein työtämme sketseillään ja draamanpätkillään. Elina oli ahmimisikäinen kirjatoukka ja hän kirjoitti myös itse. Paikallisen kirjaston suomenkieliset nuortenkirjat hän luki muutamassa kuukaudessa ja oli päässyt hyvän matkaa aikuisten kirjallisuuteenkin. Omia kirjoitelmiaan hän oli antanut minunkin lukea, ja hänen tekstinsä oli vaikuttavaa.

Elina oli ollut kesän Suomessa isovanhempiensa luona ja palasi syksyllä kouluun pirteänä ja ruskeana. Syksyn edetessä hänestä kuitenkin pakeni elo. Edellisellä lukukaudella hankitut ruotsin taidot olivat tyystin hävinneet ja hän kieltäytyi vastaanottamasta uusia. Aikaisemmat alullaan olleet ystävyydet luokkatovereiden kanssa hän katkaisi, koska ei jaksanut puhua ruotsia. Urheilla hän ei halunnut, vaikka liikunnanopettaja häntä siihen kannusti. Kirjastosta haetut kirjat jäivät lukematta, päiväkirjan sivut pysyivät tyhjinä. Syksyn aikana tyrehtyi elämää pursuava sanahelinä ja loppuivat humoristiset harhautussketsit, joilla hän aikaisemmin oli saanut huomioni pois opetettavasta asiasta. Elina oli mennyt lukkoon.

Elina rupesi olemaan poissa koulusta ja ilmestyi lopulta vain minun tunneilleni. Olin moitiskellut häntä asiasta ja hän oli luvannut ryhdistäytyä mutta muuttui vain synkemmäksi. Olin jutellut myös hänen äitinsä kanssa, saamatta juurikaan vastakaikua.

Äidillä oli uusi rakkaus, kaksikielinen kaveri, joka ei ollut omakohtaisesti kokenut, miltä tuntui olla kielitaidoton. Äiti ei osannut ruotsia eikä halunnut oppiakaan. Mies sen sijaan tuntui uskovan, että lapsi vaihtaa kieltä, kun napista painaa. Elina oli kai alunperin pitänyt maanmuuttoa seikkailuna mutta oli lomilla oltuaan oivaltanut, mitä muutto hänen osaltaan merkitsi.

Kun Elina rupesi jäämään pois minunkin tunneiltani, aloin kuulla hälytyskellon. Yritin keskustella vakavasti tilanteesta Elinan kotiväen kanssa ja maalailin Elinalle ruusuista tulevaisuutta, kunhan hän nyt ottaisi itseään niskasta. Sainkin Elinan tulemaan takaisin kouluun, mutta vasta nyt näin hänen lohduttomuutensa syvyyden. Ensimmäisellä tunnillamme Elina oli levoton ja rupesi lapsellisen kiihkeästi esittämään omituisia kysymyksiä: mistä saisi syankaliumia, kuinka korkea oli kaupungin suurin silta, kuolisiko jos hyppäisi näkötornista? Ymmärsin.

–Mitä sinä oikein yrität sanoa? kysyin lopulta yritettyäni ensin leikin varjolla ohjata keskustelua muille urille.

Elina kävi aggressiiviseksi ja haukkui minua huonoksi opettajaksi.

–Niin mutsin mieskin sanoo! Vaikka mä olen asunut täällä yli puoli vuotta mä en osaa juuri sanaakaan ruotsia ja se on sun vikas! Eikö äidin mies

sitten voi opettaa sinulle ruotsia, ajattelin mutta en sanonut ääneen.

– Ja ajattele! Ne sanoo että mä tuun liian kalliiksi. Mä olisin halunnu liittyä kirjakerhoon mutta se muka maksaa niin paljon. Itte mutsi laittaa niitä helvetin kyljyksiään vaikka liha on täällä niin kallista. Uuden autonkin ne osti.

Hän oli noussut ylös ja kävellä viuhtoi edestakaisin. – Ja piru vie, nyt sinä aiot saada sen mukulan ja jätät minut noille korpeille! Hän osoitti kädellään epämääräiseen suuntaan, ja mietin mitä hän mahtoi korpeilla tarkoittaa.

Vähitellen hän rauhoittui, istuutui ja painoi pään käsiinsä ja rupesi itkemään lohdutonta pienen lapsen itkua. Olin neuvoton. Lopulta menin hänen luokseen ja panin käteni hänen olkapäälleen. – Anteeksi, hän sanoi hetken päästä. – Mä haluaisin olla se lapsi sun mahassas.

Se teki kipeää. En ollut tunnustuksen arvoinen. Jos minulla olisi ollut ymmärrystä, olisin voinut tehdä paljon enemmän hänen hyväkseen ja paljon aikaisemmin. Nyt mieleeni tuli ajatus, jota olin miettinyt joskus aikaisemmin.

– Kuule, luuletko että voisit mennä asumaan isovanhempiesi luo Suomeen?

– Joo, varmasti, Elina vastasi silmissään uusi ilme. – Mutta tiedätsä, ei mutsi ja sen boifrendi päästä mua. Se merkitsis niille tappiota.

Menimme kuitenkin hänen kotiinsa. Äiti oli tavalliseen tapaan laittamassa ruokaa. Esitin hänelle suunnitelmamme, mutta hän ei vaikuttanut kuuntelevan. Hetken päästä otin asian uudelleen puheeksi.

– Jassoo, että Suomeen. Suomi onkin kyllä parempi maa kuin tämä, nainen rupesi pajattamaan. – Ruotsalaista koulua saa kyllä syyttää siitäkin, että Elinan koulunkäynti on mennyt pieleen. Ja ajattele! Ei saa kaupasta jauhettua maksaa eikä kunnon luumusosetta. On tämäkin maa.

Onnistuin pysyttelemään hiljaa, se oli kai Elinan kannalta viisainta. Toivoin, ettei Elina oivaltaisi, kuinka vähän äiti hänen asioistaan välitti.

– Vai että Suomeen. Vai aiot sinä ryöstää minulta minun viimeisen tyttären! parkaisi äiti yhtäkkiä. Hänen vanhimmat lapsensa olivat jääneet Suomeen, mutta katsoi asiaa kuinka tahansa, oli äiti itse muuttanut pois lastensa luota.

– En minä ajattele sinua tai minua vaan Elinaa, sanoin takaisin ja toivoin, ettei minun tarvitsisi sanoa muuta.

Sillä välin Elina oli soittanut Suomeen. Isovanhemmat olivat kaiketi valmistautuneet asiaan, koska Elina sai heti selvä-merkin.

– Mä lähden jo huomenna, hän rallatti tanssahdellessaan huoneeseen.

Äidin kasvot vääristyivät. – Sinä et voi jättää minua, hän piipitti. Näin kuinka Elina taisteli iloaan vastaan ja vakavoitui.

Olin monesti ajatellut, että Elinassa oli jotakin liian aikuismaista. Hän oli seurannut äitiään tämän uuteen perheeseenkin pelkkää velvollisuudentuntoaan. Nytkin Elina selitti äidille, kuinka hän tulisi lomilla käymään, kuinka hän kirjoittaisi ja soittaisi. Omista tarpeistaan hän ei sanonut mitään mutta hän oli selvästi tehnyt päätöksensä.

Seuraavana yönä lapsi itki kohdussani. Aamulla huuto oli edelleen korvissani ja kysyin mieheltäni, oliko mahdollista, että sikiö voisi huutaa mahassa. – Ei, kohdussa ei ole ilmaa, vastasi mies luonnontieteilijän äänellään mutta katsahti minua ihmetellen.

Sinä aamuna kävin äitiysneuvolassa. Kätilön mielestä kaikki oli niin kuin pitikin. – Tavataan ensi viikolla, hän sanoi rutiininomaisesti lähtiäisiksi. Enpä usko, ajattelin tietämättä itsekään miksi.

Luulin sisäisen huutoni vaienneen mutta istuuduttuani bussiin kuulin sen taas, ja se syytti: Senkin omahyväinen paska. Koko syksyn olet tuijottanut napaasi, kylpenyt marttyyriudessasi ja kiertänyt vastuutasi. Olet tehnyt numeron vanhasta miehestä, joka on elänyt miehuutensa ja tehokkuutensa ennen tätä kotikielten ja kansainvälisyyden aikakautta. Välinpitämättömyyttäsi olet ohittanut ihmisidun, joka oli sinua vailla.

Neuvolasta minun piti mennä pikkukoululle, marjapuuronpunaiseen rakennukseen vaaranlaelle. Bussista laskeuduttuani aloitin vaivalloisen taipaleeni ylöspäin. Kaarteessa ajoi ohitseni auto. Ratissa istui koulun naisopettaja, joka oli itsekin hiljattain saanut lapsen, mutta hän ei pysähtynyt. Ehkä hänellä oli tekemistä yrittäessään hallita ajokkiaan tiukassa kaarteessa, mutta minussa meni jotakin rikki.

Käännyin ja näin vaaralta avautuvan kauneuden: meren, saaret, veneet ja auringon ilottelun vedessä, metsän ja sen tuhansien värien leikin. Tajusin, että suomen kielessä on tällä kauneudella oma nimensä: ruska. Istuuduin tienvieruskivelle, vaikka tiesin myöhästyväni tunnilta. Itku oli vaiennut ja mieleni oli kuulas kuin lokakuun taivas.

Soitin koulusta miehelleni töihin ja pyysin hakemaan. Hän tuli hengästyneenä ja kysyi, oliko jotakin vinossa, mutta vakuutin olevani vain väsynyt.

Kotona rupesin touhuamaan. Siivosin, pesin pyykkiä ja kävin ostamassa apteekista vauvantarvikkeita. Illalla laitoin vauvansängyn kuntoon.

– Onko ollut taas vaikeuksia äijän kanssa? mies kysyi katsellessaan puuhailuani. Olimme aikaisemmin riidelleet työstäni, hänen mielestään olin ol-

lut nahjus, kun en vaatinut itselleni kunnon kohtelua. Mies oli painostanut minua ottamaan yhteyden ammattiliittoon tai koulutoimistoon. – Pitäisikö minun mennä valittamaan, että äijä on minulle ilkeä, olin vastannut vain miestä ärsyttääkseni.

– Ei, sanoin nyt, annetaan äijän olla. Mutta sinä olet oikeassa, minä olen nahjus.

Näin miehen avuttoman ihmetyksen ja hellyyden hänen katseessaan. Sängyssä kuulin hänen makaavan valveilla ja kuuntelevan minua.

Nousin ylös ja tein vielä kierroksen kodissamme ja totesin kaiken olevan valmista. Kaupunki kukkulan alapuolella oli kaunis yövalaistuksessaan.

– Sinun Ruotsisi tulee olemaan yhtä kaunis, sanoin mielessäni tahallisen pateettisesti hänelle, joka nyt pysytteli odottavan hiljaa sisälläni. – Tämä maa on meidän elämämme ja me teemme siitä elämisen arvoisen. Taivas kestää varmasti, niin myös me, muistin jälleen käännösvirheeni ja olin siihen tyytyväinen.

Menin makuulle, odottamaan tuskaa joka tulisi yöllä.

"Kirjat lumen alta". Kuva: Timo Äikiö

TÄMÄ ON KUVAUS KOTIKIELENOPETTAJAN ARJESTA 70-LUVUN JÄLKIPUOLISKON RUOTSISSA. HAKEMUKSENI OLIVAT KESÄLLÄ PUDONNEET TUKHOLMAN OPETTAJAINVÄLITYKSEN ROSKAKORIIN, JOTEN PÄÄSIN VASTA MYÖHÄÄN SYYSKUUSSA ASTUMAAN ERÄÄN MAAKUNTAKAUPUNGIN KOULUTOIMISTON KYNNYKSEN YLI TÄYTTÄMÄÄN VALTAKUNNAN VIIMEISTÄ VAPAATA OPETTAJANTOINTA...

KOTIKIELENOPETTAJAN MUISTELMAT

Huovila

TÄSTÄ ETEENPÄIN SAAT SELVIYTYÄ OMIN AVUIN... TUOSSA AINEISTOA LUKUJÄRJESTYSTÄ VARTEN..
SIINÄHÄN ON SEN SEITSEMÄN KOULUA...

RIENGIN OITIS TUTUSTUMAAN TYÖYMPÄRISTÖIHINI
SKOLKONTORET
SKOLA

REHTORIT OLIVAT REHTORIEN TAPAAN JOVIAALEJA MIEHIÄ...
RUOTSI KUSTANTAA KOTIKIELENOPETUKSEN JOTEN EMMEHÄN ANNA SEN..
..TAPAHTUA RUOTSIN KUSTANNUKSELLA, VAI MITÄ? SIISPÄ LYCKA TILL..

OPINTOREHTORIT OTTIVAT TYÖNSÄ VAKAVASTI, SILLÄ HE OLIVAT TULEVIA REHTOREITA. HEILTÄ SAIN KAIKEN TARVITSEMANI TIEDON.
ENTÄ ONKO MITÄ OPETUSMATERIAALIA?
VAIN SINÄ ITSE...

VALVOVAT OPETTAJAT ESITTELIVÄT MINULLE RUOTSALAISEN PERUSKOULUN VIIMEISIÄ SAAVUTUKSIA JA MYÖNNYTYKSIÄ...

OPETTAJAINHUONEISSA MINULLA OLI VAIKEUKSIA TULLA NOTEERATUKSI. TUNSIN OLEVANI HENKIOLENTO JOTA OLI VAIKEA HENGITTÄÄ...

MINULLA OLI GEITSEMÄSSÄ KOULUSSA ERINÄINEN MÄÄRÄ SUOMALAISOPPILAITA RIPOTELTUINA RUOTSALAISIIN LUOKKIIN..

JA TÄHÄN RYHMÄÄN PITÄISI AHDATA KAHDEKSAN OPPILASTA VIIDESTÄ ERI LUOKASTA, ENSIMMÄISESTÄ KUUDENTEEN...

TÄMÄ LUKUJÄRJESTYKSEN KYHÄÄMINENHÄN ON TYÖLÄSTÄ KUIN MAAILMAN LUOMINEN, ENKÄ MINÄ OLE EDES MIKÄÄN JUMALA...

PÄÄKKÖLÄN CHRISTIAN SAA TULLA MATEMATIIKAN TUNNILTA, YVONNE MÄKKÖNEN LÄHTEE ENGLANNISTA, JOHAN NYKÄSEN OTAN RUOKATUNNILTA, JOHAN ALKAA VALJETA...

URAKKAAN VIERÄHTI MINULTA KAKSI KERTAA SE AIKA JOKA JUMALALTA MENI MAAILMAN LUOMISEEN. OLIN SIINÄ SIVUSSA KEHITTÄNYT JONKINLAISEN IDEOLOGIANKIN — TUNSIN NYT OLEVANI SUOMALAISUUDEN ESITAISTELIJA, RITARI...

NO NIIN!

SKOLA

MUTTA TAISTELUTANNER PALJASTUI KASEIKKOISEMMAKSI KUIN LUULINKAAN; SAIN HAKEA OPPILAITA KUIN NEULOJA HEINÄSUOVASTA...

NYT OLI ONGELMANA OPETUS-TILAN VALTAAMINEN. YRITIMME ENSIKSI KLINIKKAAN, MUTTA...
AHA..
KAIKKI VARASTOHUONEET JA SIIVOUSKOMEROTKIN OLIVAT VARATUT...
MIKÄS NYT ETEEN... OLLAAN KAISITTEN KÄYTÄVÄSSÄ...
JUU, MITÄ ALETAAN?
PIDETÄÄNKÖ VAIKKA PIENI TIETOVISAILU SUOMALAISESTA MYTOLOGIASTA..?
ANTAA TULLA!
NO MIKÄ ON SEN KANSALLISEEPOKSEN NIMI, JOSSA KUULLIISA TIETÄJÄ VEISTÄÄ ISON HAUEN LEUKALUISTA KANTELEEN.?
SE ON KALAVALE
HE HE HE HE HE HI
JAHA, TAISIKIN TUNTI LOPPUA ENSIMMÄISEEN KYSYMYKSEEN, PITÄÄ JUOSTA SEURAAVAAN KOULUUN...
MUTTA PÄÄ-ASIA ON ETTÄ SAARA NAUROI..
MIKSI..?

AIKAA MYÖTEN OPETUS KÄVI SUJUMAAN HIEMAN PAREMMIN. NE OPPILAAT, KEITÄ TUNNEILLENI KULLOINKIN SIUNAANTUI, PUHUIVAT VAPAASTI OMASTA SUOMALAISUUDESTAAN...

HE SAIVAT KIRJOITTAA PAPERILLE AJATUKSIAAN KEVÄÄSTÄ...

...KUKIN PARHAANSA MUKAAN.

SILLOIN TÄLLÖIN PIIPAHDIN OPETTAJAINHUONEISSA VAIHTAEN SANAN TAI PARI JONKUN YKSINÄISEN KOLLEGAN KANSSA...

MUTTA useimmat VÄLITUNTINI VIETIN TAIVALTAMALLA LUONNON ARMOILLA KOULUSTA KOULUUN...

MINULLA OLI OPETUSTA HYVINSULAUTUNEESSA KODISSAKIN...

TULTIIN MIEHEN KANSSA TÄNNE UMMIKKOINA, MUTTA KÄYTIIN HETI PUHUMAAN KOTONA RUOTSIA KUN PONTUS SYNTYI...

VAAN NYT KUN KUULTIIN TÄSTÄ KAHDEN VIIKKOTUNNIN ILMAISESTA KOTIKIELIOPETUKSESTA, NIIN AJATELTIIN, ETTÄ MUMMI JA UKKI OLISIVAT MIELISSÄÄN..

KIZZ

..JOS POIKA KESÄLLÄ PUHUISI SUJUVASTI SUOMEA!

JOS MINÄ OLISIN SELLAINEN PUUTARHURI JOKA SAA ENNEN KASTELEMATTOMAN KUKAN KAHDELLA PISARALLA KUKKIMAAN, NIIN JO OLISI MONTA MUMMOA MIELISSÄÄN..

KIZZ

LUKUJÄRJESTYKSESSÄNI OLI MYÖS KURATIIVINEN PUHELINAIKA..

APUA MITÄ MINÄ TEEN ?! MINÄ EN YMMÄRRÄ LAPSIANI, NELIVUOTIAS TYTTÄRENI EI SUOSTU SANOMAAN SUOMEN SANAAKAAN.. ISOMMAT ON SEN OPETTANEET NE KÄY KOULUA RUOTSIKSI JA PIHALLA PUHUTAAN VAIN RUOTSIA, TV:STÄ TULEE RUOTSIA... OLEN OLLUT KOTIÄITI KOKO AJAN, MIESKIN SANOI ENNEN ETTÄ SE ON LAPSILLE HYVÄKSI MUTTA EI SIINÄ KIELTÄ OPITA KUN JOTAIN SANON, LAPSET VASTAAVAT RUOTSIKSI EN JAKSA ENÄÄ.

NEUVOKAA NYT HYVÄNEN AIKA, MITÄ MINUN PITÄISI TEHDÄ...

PIDÄ NIITÄ KASVISDIEETILLÄ KUNNES OPPIVAT PYYTÄMÄÄN LIHAPULLIA KAUNIILLA SUOMENKIELELLÄ. JOS SEKÄÄN EI AUTA NIIN MINULLA EI OLE MUUTA NEUVOA KUIN KULKUNEUVO... JOHONKIN MISSÄ.. PUHUTAAN SUOMEA.. IHAN PIHALLAKIN..

KEVÄTLUKUKAUDEN PUOLELLA TULI POSTITEITSE VIHDOIN ITSENI LISÄKSI MUUTAKIN OPETUSMATERIAALIA...

REHTORIN JOVIAALISUUTTA RAJOITTI HÄNEN USKONLAHKONSA, JOKA TUOMITSI KAIKEN KORTINPELUUN. TILALLENI LÖYDETTIIN PIAN JOKU PAIKALLINEN, JOKA OLI KÄYNYT SUOMENKIELEN KIRJEKURSSIN. ITSEHÄN EN OLLUTKAAN KOULUTUKSELTANI KUIN DIPLOMILOGONOMI.

LUULIN JO JOUTUVANI VAIHTAMAAN AMMATTIA, KUN SAIN KOULUTOIMISTOSTA PUHELUN...

SAIN OPETTAA KATJAA JA KYÖSTIÄ PIENESSÄ KELLARIHUONEESSA. MEILLÄ OLI OIKEIN VIIHTYISÄÄ. HE OLIVAT POIKKEUKSELLISEN KEKSELIÄITÄ, JOTEN YMMÄRSIN HYVIN, MIKSI HEIDÄT PITI ERISTÄÄ..

ERÄÄNÄ PÄIVÄNÄ HEITÄ EI ENÄÄ KUULUNUTKAAN KOULUUN. EN SIINÄ ODOTTAESSANI KEKSINYT MUUTA AJANKULUA KUIN KÄYDÄ PIIRTÄMÄÄN MUISTELMIANI. SEN PITUISET NE.

IV
Ruotsinsuomalaiset koulut ja Eurooppakoulut

"Detta är Finland", Majula Drammeh suomentunnilla, Hyllingen koulu Hjulstassa. Kuva: Timo Äikiö, 1991.

Vallan varjossa

Ruotsinsuomalaiset vanhemmat ja ruotsalainen koulupolitiikka

INGEGERD MUNICIO

Ruotsalaisessa koulussa vallitsee konflikti suomalaisen ja ruotsalaisen välillä. Konflikti tulee esiin kun aletaan toteuttaa sellaisia valtiopäiväpäätöksiä, joilla ruotsinsuomalaisille annetaan oikeus opetukseen äidinkielessä ja äidinkielellä.

Kuvaan ensin tätä konfliktia aineistolla, jota kutsun "kovaksi aineistoksi". Näytän lukujen pohjalt,a miten ruotsinsuomalaisten oppilaiden opetus muuttuu kaksikielisestä opetuksesta ruotsinkieliseksi opetukseksi, kun oppilaiden kokonaismäärä pienenee. Kun ruotsalaisten oppilaiden lukumäärä vähenee, ei kuntien budjetissa enää ole tilaa opetukselle suomeksi ja suomen kielessä. Pienenevien määrärahojen aikana saa ruotsalainen opettajakollektiivi virat, kun taas suomalaiset opettajat saavat lähteä.

Mutta kehityksen tarkastelu pelkkien lukujen avulla ei riitä. Meidän tulee myös ymmärtää kehitys ja kunnallinen päätösprosessi, jonka pohjalta kaksikielinen opetus ruotsinsuomalaisilta oppilailta lakkautetaan. Sitä emme voi ymmärtää "kovilla aineistoilla". Meidän tulee hankkia pehmeää aineistoa, joka kertoo miten ihmiset tulkitsevat todellisuuttaan ja näkevät toiminnassaan mielekkyyden. Tässä yhteydessä haluan korostaa ammatillisten ideologioiden merkitystä suomalaisen ja ruotsalaisen välisessä koulukonfliktissa. Mutta myös arvostukset ja "terve järki" vaikuttavat päätöksentekijöihin, kun he valitsevat suomalaisen tai ruotsalaisen luokan ruotsinsuomalaisille oppilaille.

Tulokseni ovat Eskilstunan kunnasta. Olen siellä tutkinut ruotsinsuomalaista ryhmää ja sen suhdetta kouluun. Tutkimus oli käynnissä vuodesta 1985 vuoteen 1988, ja se oli osa laajemmasta ruotsinsuomalaisten lasten koulukysymyksiä käsitelleestä tutkimusprojektista. Projektin tavoitteena oli osoittaa miltä ruotsalainen yhteiskunta näyttää ruotsinsuomalaisen ryhmän perspektiivistä. Siksi halusin esittää vanhempien näkemyksen ruotsalaisesta koulusta.

Valitsimme Eskilstunan tutkimuskunnaksi, koska halusimme sellaisen "myönteisen" kunnan, jossa uskoimme ruotsinsuomalaisten vanhempien onnistuneen järjestämään hyvän kaksikielisen koulunkäynnin lapsilleen.

Kuten voimme nähdä **taulukosta 1** oli siellä 28 suomalaista luokkaa lukuvuona 1983/84. Niistä 15 oli ala-asteella ja 13 keskiasteella. Suhteellisesti suurempi osa suomalaisoppilaista kävi suomalaista luokkaa Eskilstunassa kuin muissa kunnissa.

Taulukko 1.
Siirtolaisoppilaat Eskilstunan kunnan peruskoulussa lukuvuosina 1979/80–1988/89, opetus kotikielessä, ruotsinkielessä ja luokissa. Tiedot kunnan koulutoimiston suunnitteluasiakirjasta.

	1)	2)	3)	4)	5)	6)	7)	8)
1979/80	2083	1683	1033	20	12	–	402	265
1980/81	2084	1749	980	20	17	–	361	359
1981/82	1984	1674	1068	18	18	–	343	365
1982/83	1709	1565	947	15	16	–	318	335
1983/84	1690	1540	960	15	13	–	302	302
1984/85	1663	1405	–	14	12	–	286	275
1985/86	1573	1339	–	13	13	–	255	261
1986/87	1544	1280	913	12	12	1	220	259
1987/88	1376	1233	950	11	10	4	198	196
1988/89	1316	1253	1044	9	9	5	161	157

Taulukkoviitteet:

1) Siirtolaisoppilaiden lukumäärä
2) Osallistuu kotikielenopetukseen
3) Osallistuu ruotsinkieliseen opetukseen
4) kotikieliluokkien lukumäärä ala-asteella
5) kotikieliluokkien lukumäärä keskiasteella
6) Yhdysluokkien lukumäärä
7) Oppilaiden määrä ala-asteella
8) oppilaiden määrä keskiasteella

Taulukko 2

Siirtolaisoppilaat Eskilstunan kunnan peruskoulussa lukuvuosina 1972/73–1977/78, erityisesti suomalaiset oppilaat ja heidän opetuksensa. Tiedot kunnan koulutoimiston suunnitteluasiakirjasta.

	1)	2)	3)	4)
1972/ 73	–[x)]	–	1	–
1973/74	676	–	3	–
1974/75	770	–	8	–
1975/76	1 993	1 722	13	–
1976/77	2 143	1 841	18	380
1977/78	2 136	–	22	390

[x)] (–) merkkiä käytetään luonnehtimaan sitä, että tieto puuttuu

1) Siirtolaisoppilaiden lukumäärä
2) Siirtolaisoppilaista suomenkielisiä
3) Suomalaisluokkien lukumäärä
4) Suomalaisluokkien oppilaiden lukumäärä

Taulukosta 2 voimme nähdä, että jo aikaisin 1970-luvulla oli Eskilstunassa alettu perustaa suomalaisia luokkia. Jo lukuvuonna 1977/78, jolloin kotikieliuudistus tuli voimaan, oli 22 suomalaista luokkaa.

Jos tarkastelemme tarkemmin taulukkoa 1 ja katsomme kehitystä vuodesta 1979 vuoteen 1989, niin luvut osoittavat ensin jatkuvaa lisääntymistä, mutta sitten suomalaisluokat vähenevät hyvin dramaattisesti. Lukuvuonna 1979/80 oli kaikkiaan 32 suomalaista luokkaa ja 1980/81 niitä oli 37. Jo lukuvuonna 1981/82 alkaa vähentyminen. Silloin oli kaikkiaan 36 luokkaa, ja ala-asteen luokkien lukumäärä oli vähentynyt.

Enää ei järjestetty niin montaa luokkaa ala-asteelle, ja silloin tulisivat myös keskiasteen luokat vähenemään tietyllä viivästyksellä. Sitten luokkia oli vähemmän joka vuosi ja lukuvuonna 1988/89 oli vain yhteensä 18 luokkaa jäljellä.

Eskilstunassa näemme suomalaisten luokkien nopean kehityksen 1970-luvulla, vakinaistuminen 1970/80-lukujen vaihteessa, ja sitten romuttuminen, joka alkaa jo lukuvuonna 1981/82. Mitä tapahtui ?

Miksi suomalaisluokat häviävät Eskilstunasta ?

Yksi selitys löytyy **taulukosta 3**. Siitä näkyy kaikkien oppilaiden kokonaismäärä Ruotsissa ja Eskilstunassa. Näemme, että oppilasmäärä lisääntyy vuoteen 1980 saakka. Sen jälkeen oppilaiden määrä vähenee Eskilstunassa ja Ruotsissa kokonaisuudessaan. Kuitenkaan siirtolaisoppilaiden määrä Ruotsissa ei sitävastoin osoita vähenemistä. Eskilstunassa vähenee siirtolaisoppilaiden määrä hieman, mutta ei niin paljon, että se selittäisi oppilasmäärän vähentymisen suomalaisluokilla. Oppilaiden kokonaismäärän pieneneminen mielestäni on yksi selitys sille, että kunnan budjetissa on annettu

Taulukko 3

Oppilaiden määrä Ruotsin peruskoulussa ja Eskilstunassa, sekä siirtolaisoppilaiden määrä Ruotsissa. Tiedot tilastollisen keskusviraston SM-sarjasta.

	Oppilaiden määrä Ruotsin peruskoulussa	Oppilaiden määrä peruskoulussa Eskilstunassa	Siirtolaisoppilaiden määrä Ruotsin peruskoulussa
1971	977 194	11 535	–
1972	989 147	11 762	–
1973	1 000 934	11 926	–
1974	1 016 014	12 203	–
1975	1 026 847	12 355	–
1976	1 033 086	12 371	–
1977	1 037 910	12 199	–
1978	1 043 043	12 261	81 200
1979	1 043 333	–	85 400
1980	1 031 964	11 719	86 600
1981	1 018 631	11 377	87 000
1982	998 974	11 042	86 700
1983	976 346	10 608	87 700
1984	959 132	10 185	–
1985	945 210	9 911	81 800
1986	934 347	9 604	83 500
1987	920 782	9 449	86 000

aikaisempaa vähemmän mahdollisuuksia suomalaisluokille. Kun uutta rahaa ei ole, vaan pitää supistaa, niin silloin ei enää ollakaan iloisia siitä, että suomalaisilla luokilla on oppilaita.

Tilanteen kehitykseen Eskilstunassa löytyy myös muita selityksiä. Yhtenä selityksenä on se, että koulutoimiston suhtautuminen suomalaisluokkiin muuttui jo 1976 tehdyn uudelleenorganisoinnin yhteydessä. Rehtorit, jotka olivat aloittaneet suomalaisluokat, eivät enää saaneet olla mukana suunnittelemassa ruotsinsuomalaisten oppilaiden opetusta. Sen sijaan päätäntävalta keskitettiin siirtolaisrehtorille ja yhdelle koulutoimenjohtajista. Koulutoimiston uudet päättäjät eivät enää ymmärtäneet, että suomalaiset luokat olivat hyväksi näille oppilaille.

Siksi tehtiin päätöksiä, joilla rajoitettiin mahdollisuuksia järjestää suomalaisia luokkia. Suomalaisia luokkia ei haluttu pysyväksi ratkaisuksi vaan vain siirtymävaiheeksi opetukseen ruotsalaisessa luokassa.

Sen sijaan vanhempien keskuudessa asennekehitys oli päinvastainen.

Kun suomalaisia luokkia alettiin perustaa 1970-luvun alussa, ne oli ensin ajateltu valmistaviksi luokiksi ensimmäisellä vuosikurssilla. Niin pian kuin oppilaat osasivat ruotsia, tulisi heidän siirtyä ruotsalaisiin luokkiin. Mutta vanhemmat näkivät, että oppilaat viihtyivät paremmin suomalaisessa luokassa. Siksi he halusivat säilyttää suomalaisen opetuksen myös toisella ja kolmannella luokalla. Koulutoimisto oli aika helppo saada hyväksymään, että ruotsinsuomalaiset oppilaat kävivät suomalaista luokkaa koko alaasteen. Sitävastoin sanottiin päättävästi ei, kun vanhemmat vaativat, että saisivat pitää lapsensa suomalaisella luokalla myös keskiasteella. Vuonna 1977 päätti kunnan koululautakunta, että suomalaisia luokkia saisi olla vain ala-asteella.

Kuten olemme nähneet taulukosta 1, kävi kuitenkin niin, että suomalaisia luokkia järjestettiin myös keskiasteella. Keskiasteella oli vuonna 1979/80 12 luokkaa. Jo kevätlukukaudella 1978 oli koululautakunta muuttanut päätöstään ja suomalaiset luokat saivat jatkua koko keskiasteen. Miten tämä tapahtui? Kuunteliko koululautakunta vanhempien vaatimuksia?

Kyllä koululautakunta todellakin tuli vanhempia vastaan, kun se muutti päätöstään ja salli suomalaisluokat keskiasteella. Mutta vanhempien pakotuksesta ei päätös syntynyt. Kouluilla nimittäin jatkettiin suomalaisoppilaiden kokoamista ryhmiksi, joita opetti suomalainen opettaja, vaikka oppilaat mahdollisesti oli kirjoitettu ruotsalaisiin luokkiin keskiasteella. Koulussa työskenteleville oli tämä hyvä ratkaisu. Heillä oli erityiset varat näille oppilaille, oli suomalaisia opettajia, jotka voivat opettaa, lapset viihtyivät pa-

remmin ja vanhemmat olivat tyytyväisiä. Myös ruotsalaiset opettajat näkivät ratkaisun hyvänä: he saivat pienempiä luokkia ja pääsivät eroon oppilaista, jotka eivät viihtyneet ruotsinkielisessä opetuksessa.

Saadakseen pitää suomalaiset luokat ensin koko ala-asteen, ja sitten keskiasteella vanhemmat kirjoittivat kirjeitä koululautakunnalle ja lähettivät lähetystöjä poliitikkojen ja virkamiesten luo. Kun suomalaista luokkaa keskiasteella käyneiden oppilaiden oli määrä siirtyä yläasteelle, vanhemmat toimivat kuten aikaisemminkin. He vaativat, että saisivat pitää lapsensa suomalaisella luokalla yläasteella. Tätä vaatimusta he eivät saaneet läpi. Lopulta vanhemmat järjestivät lakon; toukokuussa 1981 jäivät kaikki suomalaiset oppilaat kuudennella luokalla kotiin yhdeksi päiväksi. Silloin vanhemmat saivat lupauksen, että suomalaisella luokalla oppilaat pidettäisiin yhdessä yläasteella ja heille järjestettäisiin opinnonohjausta suomeksi. Sitävastoin eivät vanhemmat saaneet läpi vaatimustaan suomalaisista luokista yläasteella.

Mutta kuten olemme nähneet, keskiasteen suomalaiset luokat eivät myöskään olleet tulosta vanhempien toiminnasta. Rehtorit ja opettajat kouluilla sen sijaan olivat toimineet vastoin koulutoimiston linjaa ja vähitellen saaneet hyväksynnän opetukselle, jonka ne todella järjestivät. Tämä ei kuitenkaan merkinnyt, että koulutoimiston suhtautuminen suomalaisiin luokkiin olisi tullut myönteisemmäksi.

Se oli ollut 1970-luvun puolivälistä lähtien sama: kehitys kohti useampia suomalaisia luokkia oli rajoitettava. Kun vanhemmat olivat saaneet kieltävän vastauksen yläasteen suomalaisista luokista ja kun suomalaisluokkien lakkauttaminen sitten alkoi, niin itseasiassa koulutoimisto oli saanut oman linjansa läpi. Suomalaiset luokat rajoitetaan alemmille vuosikursseille ja muutamalle rehtorinalueelle.

Olemme nyt nähneet vanhempien lopullisen tappion. Suomalaiset luokat häviävät Eskilstunasta yleisenä ilmiönä, ts. tavallisimpana opetusmuotona kunnan ruotsinsuomalaisille oppilaille. Ehkä joillakin yksittäisillä rehtorinalueilla on tulevaisuudessakin suomalaisia luokkia, mutta suurimalle osalle oppilaista ei enää tulla tarjoamaan mahdollisuutta kaksikieliseen opetukseen.

Jos yritämme ensin selittää suomalaisluokkien kehitystä Eskilstunassa, ja sitten sitä lakkauttamista, jonka nyt näemme, niin haluan ensiksikin korostaa, että valtakunnallinen politiikka ja se mitä tapahtuu Eskilstunassa ovat rinnakkaisia. Kotikielireformi tuli voimaan 1977. Koko 1970-luvun ajan vallitsi myönteinen suhtautuminen valtakunnallisella tasolla siihen, että

siirtolaislapsille järjestettäisiin erillistä opetusta ja myös suomalaisiin luokkiin ja muihin nk. valmistaviin luokkiin.

Porvarillisten puolueiden hallituskaudella 1976-1982 tehtiin ensimmäiset esitykset kotikielenopetuksen vähentämisestä. Ensimmäinen päätös vähennyksistä tehtiin porvarien viimeisenä hallitusvuonna 1982. Valtiolliset määrärahat laskettiin toisella tavalla, siten, että kunnat saivat jonkin verran vähemmän rahaa tähän opetukseen.

Mutta kun sosiaalidemokraatit ottivat hallitusvallan 1982, sosiaalidemokraattiset kouluministerit jatkoivat esityksiä kotikielenopetuksen vähentämisestä. Koko 1980-luvun ajan on sellaisia esityksiä tehty. Tavallisesti valtiopäivät eivät hyväksyneet näitä esityksiä. Tämä koskee myös esitystä, joka tehtiin keväällä 1991. Esityksen mukaan tuli säästää 300 miljoonaa valtion kotikielenopetuksen määrärahoista. Se olisi tarkoittanut, että enemmän kuin 2/3 valtion rahoista tähän opetukseen olisi hävinnyt. Mutta myös tällä kerralla valtiopäivät torjui esityksen. Päätös oli, että sen sijaan säästetään 300 miljoonaa koulumäärärahoista yleensä, ei kotikielenopetuksesta.

Kun Eskilstunan kunta vähentää suomalaisia luokkia, myös valtakunnan tasolla on merkkejä siitä, että suhtautuminen on tullut vähemmän suopeaksi opetukselle kouluissa muissa kielissä ja muilla kielillä kuin ruotsi. Mutta vaikka valtiopäivät eivät hyväksykään esityksiä säästötoimista kotikielenopetuksessa, hallituksen esityksiä käytetään kunnissa keskiasteen kotikielenopetuksen vähentämiseen. Sanotaan, että hallitus haluaa säästää ja siksi myös meidän on tehtävä niin. Yleinen kielteinen asennoituminen valtakunnan tasolla, joka tulee esille eri hallituksen esityksissä, saa vastineensa kunnissa. Niissä on jo useita vuosia nähty jokseenkin tarpeettomana opetus muissa kielissä ja muilla kielillä kuin ruotsi.

Eskilstunassa tämä voidaan nähdä konfliktina suomalaisen ja ruotsalaisen välillä. Ovatko suomalaiset luokat hyvä vai paha? Vastaukset ilmaisevat suhtautumisen kilpaileviin pedagogisiin ideologioihin koulussa ja suomalaisen ja ruotsalaisen arvostukseen yhteiskunnassa. Koulussa työskentelevät valitsevat erityisesti kahden erilaisen pedagogisen ideologian välillä voidakseen ottaa kantaa kotikielenopetukseen yleensä ja suomalaisiin luokkiin erityisesti. Toisen mukaan kaksikielinen opetus on paras siirtolaisoppilaille, toisen mukaan ruotsinkielinen opetus on paras. Jokainen käyttää omaa pedagogista ideologiaansa selittääkseen ne päätökset, joita on opetuksessa tehnyt.

Voimme karkeasti yksinkertaistaen sanoa, että ruotsalaisen opettajakollektiivin mielestä pitäisi riittää, kun kaikki oppilaat oppivat hyvin ruotsin

kielen, kun taas suomalainen opettajakollektiivi katsoo, että molemmat kielet, suomi ja ruotsi, ovat yhtä tärkeitä. Tässä itsestäänselviltä näyttävien asioiden yhteentörmäyksessä tulevat myös muut "terve järki" -tyyppiset näkemykset mukaan selityksiin, joita tehdään omasta suhtautumisesta ruotsalaiseen ja suomalaiseen koulussa. Miten haluaa arvostaa suomalaista? Onko se vähemmän tärkeää kuin ruotsalainen? Koulumaailman päätökset tehdään tässä kahden pedagogisen ideologian ja vaihtoehtoisten suomalaisten arvostusten yhteentörmäyksesssä. Tälläiset päätökset muovaavat pitkällä tähtäimellä koulun organisaatiota, joka koskee ruotsinsuomalaisten oppilaiden opetusta.

Eskilstunassa olemme voineet havaita, että siirtolaisopetuksen selvä virkamieslinja on suomalaisluokkia vastaan. Sen edustajia on koulutoimistossa ja se näyttää viime vuosina tarttuneen yhä useampaan rehtoriin. On vaikeampaa nähdä mikä on poliitikkojen eli koululautakunnan kanta. Se näyttää harvoin suhtautumisensa muulla tavoin kuin passiivisesti hyväksymällä virkamiesten lautakunnalle tekemät esitykset.

Miten virkamiehet voivat saada linjansa läpi? Miten virkamiehet käyttävät valtaa ? Eskilstunassa voimme havaita, että virkamiehet seuraavat tietyjä strategioita saadakseen pitkällä tähtäimellä linjansa läpi ja siten nujertavat suomalaisvanhempien toiveet esimerkiksi suomalaisista luokista. Strategiana on murtaa vanhempien vastustus yhdellä rehtorialueella kerrallaan. Tällä tavalla eivät kaikki suomalaiskotien vanhemmat mobilisoidu kunnassa yhteiseen vastarintaan. Yhtenä vuonna yhdistetään suomalaiset luokat ruotsalaisiin yhdellä rehtorinalueella. Seuraavana vuonna on toisen rehtorinalueen vuoro.

Vanhemmat, joiden lapset ovat suomalaisluokilla rehtorinalueella, jossa kaikki vaikuttaa rauhalliselta ja vakaalta, kuulevat huhuja konfliktista, joita vanhemmilla toisella rehtorinalueeella on koulun kanssa. He tulkitsevat silloin konfliktin kyseisten vanhempien viaksi. Heidän näkökulmastaan vanhemmat haluavat jotakin mikä on kohtuutonta. "Eskilstunassa ovat koulut järjestäneet asiat hyvin lapsillemme", he sanovat. Mutta toisen alueen protestoivat vanhemmat eivät halua mitään muuta kuin mitä he itse tulevat vaatimaan lapsilleen seuraavana vuonna! Konfliktiin joutuneet vanhemmat laittavat koko sielunsa peliin saadakseen hyvän ratkaisun aikaan. Mutta he eivät saa mitään tukea vanhemmilta muilla rehtorinalueilla. Siten heidät on helppo voittaa.

Toinen vallankäytön menettelytapa on virkamiesten tulkintaoikeus. Koulun organisaatiossa työskentelevät myös tulkitsevat tehtyjä päätöksiä ja

sopimuksia. Sanokaamme, että vanhemmat onnistuvat aikaansaamaan kokouksen koulutoimiston kanssa vaatiakseen, että suomalaisluokkia järjestetään myös tulevaisuudessa. Kokouksessa saavutetaan kompromissi: todetaan, että voidaan järjestää suomalaisia luokkia, B-muotoisia luokkia tai yhdysluokkia ruotsinsuomalaisille oppilaille. Vanhemmat tulkitsevat tämän niin, että jos ei ole tarpeeksi oppilaita suomalaiseen luokkaan niin silloin järjestetään B-muotoinen tai vuosikurssiton luokka. Vuosi tämän jälkeen nähdään, että suomalaisia oppilaita laitetaan ruotsalaisiin luokkiin ja perustetaan yhdysluokkia. Kun vanhemmat viittaavat siihen, että heille on luvattu B-muoto vaihtoehtona ennen yhdysluokkaa vastataan, että ei ole luvattu mitään erityistä etuoikeusjärjestystä, ja että tällä kerralla ei B-muoto ole sovelias.

On monta esimerkkiä siitä, että organisaation avainhenkilöillä on tulkintaoikeus ja, että vanhemmat joutuvat tehtyjen tosiasioiden eteen. He eivät saa etukäteen oikeaa informaatiota opetuksesta, vaan vain jälkeenpäin voivat todeta miten tässä taas kävi. Niinpä esim. rehtorit lupaavat, että oppilaat tulevat saamaan paljon opetusta suomen kielessä ja suomeksi myös yhdysluokassa. Mitään jyrkkää siirtymistä ruotsinkieliseen opetukseen ei tehdä, he sanovat. Mutta vanhemmat huomaavat jo muutaman viikon jälkeen, että oppilailla on vain kaksi tuntia viikossa opetusta suomen kielessä, ts. sama kuin mitä oppilaat tavallisissa ruotsalaisissa luokissa saavat. He näkevät myös, että opetusta suomen kielellä saavat vain oppilaat, jotka koulu on määritellyt heikoiksi oppilaiksi.

Jos rehtorit eivät järjestä tiloja suomalaislasten opettamiseksi omana ryhmänään ja jos rehtorit eivät sano mitään mitä tuntisuunnitelmaa tulee noudattaa, silloin yhdysluokkien ruotsalaiset opettajat päättävät miten opetus järjestetään. Jos heidän mielestään ne lapset, jotka osaavat ruotsia, eivät tarvitse mitään suomeksi, niin näin tapahtuu. Kun luokassa hyvin pärjääviä lapsia käsitellään ikään kuin he olisivat ruotsalaisia lapsia, niin silloin kaikki ruotsinsuomalaiset lapset haluavat olla ruotsalaisia. Silloin lapset sanovat suomalaiselle opettajalle että "haluan oppia kaikki oikealla ruotsin kielellä, ei suomeksi". Silloin on nujerrettu kaksikielisyyden ajatus, että ruotsi ja suomi ovat yhtä tärkeitä ja samanarvoisia.

Toinen vallankäytön tapa suomalaisen ja ruotsalaisen koulukonfliktissa on määritellä suomalaiset opettajat ja vanhemmat alempiarvoisiksi kuin ruotsalaiset. Jos ruotsalainen osapuoli konfliktissa suomalaisluokista on sitä mieltä, että heillä on korkeampi asema ja sitä kautta myös tietävät parhaiten, niin silloin on tilanne erittäin raskas yksittäisille opettajille ja van-

hemmille. He saavat käydä Ruotsi-Suomi maaottelua saadakseen päättää miten ruotsinsuomalaisten oppilaiden opetus järjestetään. Jos ruotsalaisen osapuolen mielestä suomalaiset myös saavat olla kiitollisia siitä mitä Ruotsi on heille antanut, niin silloin on vaikea tehdä vaatimuksia. Mahdollisuus keskustella konkreettisista ratkaisuista ja pedagogisista argumenteista puolesta ja vastaan pienenee, kun sellaiset esimerkit "terveestä järjestä" tulevat tärkeämmäksi kuin tieto.

Miten vanhempien voimavaroja käytetään koulussa? Voimme nähdä miten valitsemistamme myönteisestä Eskilstunan kunnasta tuli kunta, missä suomalaiset luokat lakkautetaan. Saatoimme nähdä kehityksen, joka oli erittäin kielteinen oppilaille ja vanhemmille. Voimme nähdä, että vanhempien voimavaroja käytettiin niin, että heidät oli voitettu jo etukäteen.

Olen haastatellut monia vanhempia ja voin sanoa, että kaikki, myös ne, joilla on vaikeaa yhteiskunnassa, ovat sitä mieltä, että lasten koulunkäynti on kaikkein tärkeintä. He haluavat mielellään tehdä jotain edesauttaakseen hyvän koulun aikaansaamista lapsilleen. Mutta heidän voimavarojaan käytetään vääriin asioihin. Sitä voitaisiin käyttää myönteisesti niin, että vanhemmat voisivat samastua kouluun, tietää mitä siellä tapahtuu, puhua rehtorien ja opettajien kanssa sekä keskenään samanarvoisina. Sen sijaan heidän voimansa kuluu siihen, että pysyvässä alakynnessä yritetään pitää kiinni siitä, että se mitä itse edustaa on myös jonkin arvoista. Voimaa käytetään yrityksiin saavuttaa pieniä edistysaskelia lasten koulunkäynnille. Edistysaskeleet ehkä jo puolen vuoden kuluttua kääntyvät tappioksi. Olemme nähneet monta esimerkkiä siitä Eskilstunassa.

Siksi olen alkanut ajatella, että oma suomalaisten organisaatio, oma suomalainen koulu, olisi parempi ratkaisu. Selvää on, että myös omassa organisaatiossa olisi ongelmia. Mutta siinä vanhemmat voisivat käyttää voimavarojaan ongelmien ratkaisemiseen ilman, että on pakko tapella ylivoimaa vastaan. Haluan myös korostaa, että tietyt koulua koskevat määräykset tekevät helpommaksi perustaa omia kouluja. Valtion määrärahoja omille kouluille annetaan paljon paremmilla ehdoilla nykyään. Oma koulu voi antaa vanhemmille suuremman vaikutusvallan. Se voi antaa vanhemmille mahdollisuuden myös tulevaisuudessa valita kaksikielinen opetus lapsilleen.

Nyt puhutaan paljon miten koulut voivat profiloitua eri tavoin. Eikö olisi aika suomalaisten vanhempien profiloitua monissa kunnissa? Nyt heidän ei enää tarvitse vaatia, että ruotsalainen koulu järjestää suomalaisia luokkia. Sen sijaan he voivat tehdä sen itse yhdessä niiden suomalaisten opettajien kanssa, jotka myös ovat tätä mieltä. Kysymys on, halutaanko mahdollis-

taa lapsille kaksikielisyys ja miten paljon siihen halutaan panostaa? Jos vanhemmat ovat valmiit satsaamaan paljon, mutta haluavat myös mahdollisuuden onnistua, silloin neuvoni on, että heidän tulee panostaa omaan kouluun.

(Käännös: Markku Peura)

Kuva: Markku Huovila

Kooperatiivista koulua perustamassa

PIRKKO AILOVUO

Kun Göteborgin omat kooperatiiviset kouluyksiköt alkoivat toimintansa syksyllä 1992 neljässä eri koulussa, oli tämä tapahtuma pitkän prosessin huipentuma. Kaikki alkoi jo kauan sitten 1960-luvulla, kun suomalaisvanhemmat vaativat äidinkielistä opetusta lapsilleen. Varsinainen pioneerityö pantiin alulle Göteborgin Hisingenin puolella sijaitsevassa Tuven kaupunginosassa. Täällä aloitettiin jo vuonna 1970 ensimmäinen virallinen 30 oppilaan suomalaisluokka, jossa Anneli Virolainen oli luokanopettajana. Toiminnan ollessa aivan uutta Tuven luokka sai useita vierailuja muista kunnista, joita kiinnosti ennen kaikkea organisaatiomalli. Silloinen siirtolaisopintorehtori Terttu Rosengren kertoo: "Olofströmistä tuli ryhmä katsomaan ensimmäistä suomalaista luokkaa. Ryhmässä oli yksi suomalainen mies, joka itki koko vierailun ajan. Mies kertoi uhranneensa nuoruutensa ja neljä lastaan, mutta viidennen hän halusi käyvän Tuven suomalaisluokan kaltaista luokkaa."

Ajan mittaan suomalaisluokkien määrä lisääntyi ala-asteella. Vuonna 1976 aloitti Tuvessä kolme suomalaista ekaluokkaa, joissa oli noin 75 lasta. Sen vuoden jälkeen on oppilasluku laskenut. Vuonna 1992 syksyllä oli vain kolme vasta-alkajaa Tuven alueella. He valitsivat Hisingen Rambergin koulun yhteydessä aloittavan kooperatiivisen kaksikielisen koulun ekaluokan.

Koko 70-luvun suomalaislapset olivat Tuvessä ruotsalaisluokkien listoilla, yhteistyö aloitettiin kolmannella luokalla ja integrointi toteutettiin keskiasteella mahdollisimman pian. Niin sanottuihin valmistaviin keskiasteen luokkiin jääneet oppilaat, olivat luokan heikoimpia tai vasta Suomesta muuttaneita. Oppilaat, joilla oli kielivaikeuksia yläasteella, saivat opintoohjausta. Tälläinen organisaatio saattoi aiheuttaa sen, että suomalaisoppilas ei saanut opetusta ollenkaan esimerkiksi uskontotiedossa. Seurauksena oli tämän aineen arvosanan puuttuminen, mistä taas seurasi vaillinainen pääs-

tötodistus. Suomalaisoppilaat saivat usein maksaa yläasteen organisatoriset vaikeudet.

Oli tammikuu 1975 kun päätin itse asettua asumaan Göteborgiin maailmalla kiertelyni jälkeen. Tyhjiä huoneistoja löytyi Biskopsgårdenilta ja pitemmittä puheitta hain työtä mahdollisimman läheltä asuntoani Sjumilan koulusta. Sjumilan koulu oli jonkinlainen koulu-katu-piha yhdistelmä. Rakennettaessa tätä Hisingen saarella sijaitsevaa asuntoaluetta oli koulun suunnitteleminen kaupunginosaan unohtunut. Opetusta annettiin kellarihuoneistoissa, entisissä kauppatiloissa ja kirjaston varastossa.

Ns. miljoonaohjelman synnyttämä asuntoalue betonimuureineen imi itseensä ennen kaikkea suomalaisia ja muita ulkomaalaisia. Ruotsalaisten osuus oli kuitenkin vielä 1970-luvulla aika suuri: Sjumilan koulun 1100 oppilaasta oli vain noin puolet ulkomaalaisia suomalaisten ollessa suurin ryhmä. Sjumilan koulussa oli vain valmistavia luokkia.

Aluksi lapset kävivät valmistavaa luokkaa, jotka " valmistivat" oppilaita siirtymään sinne "oikeaan" luokkaan. Olen kuulut erään suomalaisen opettajan kertovan, kuinka häneltä jo *viiden* viikon kuluttua kyseltiin, että eivätkö ne lapset jo osanneet tarpeeksi ruotsia siirtyäkseen ruotsalaiseen luokkaan. Tällainen tarkkailu herkensi lapsia, koska hyvin usein keskusteltiin lasten ja opettajien keskuudessa siitä, kuka oli siirtymisvuorossa.

Onneksi Göteborgissa toimi myös suomalaisia luokkia. Biskopsgårdenin suomalaiset luokat oli sijoitettu pienempään kouluyksikköön Trättebäckin kouluun noin kilometrin päähän Sjumilan koulusta. Trättebäckin koulu toimi jo 1970-luvun puolivälistä aika itsenäisesti, ja lapset kävivät omia kotikielenluokkia. Lasten sisään- ja uloskoulutus lopetettiin. Luokat toimivat itsenäisinä, turvallisina yksikköinä ala- ja keskiasteella minkä jälkeen lapset siirtyivät ruotsalaiselle yläasteelle. Tämä organisaatiomalli, jossa lapset saivat alkuopetuksen suomen kielellä samanaikaisesti kun he saivat "oikeaa" ruotsin opetusta, antoi hyvät tulokset. Lapset pystyivät hyödyntämään yläasteen opetusta enemmän kuin ne lapset, jotka olivat käyneet valmistavaa luokkaa. Lukiokouluun pyrkijöiden määrä oli kuitenkin huomattavasti alhaisempi kuin vastaavan ruotsalaisen ryhmän.

Biskopsgårdenin suomalaislapset valitsivat joko yllämainitun Trättebäckin koulun kotikielen luokan tai tavallisen luokan, jolloin heidät yleensä sijoitettiin valmistavaan luokkaan opettelemaan ruotsia.

Ajattelen vieläkin jonkinlainen kauhun tunne rinnassani ensimmäistä koulupäivääni Sjumilan koulussa. Vastaanotto oli tavanomainen. Juttelimme rehtorin kanssa virastani, hän esitteli työtehtäväni ja antoi joitakin " hyviä"

neuvoja, joiden mukaan oli kahdenlaisia suomalaisia oppilaita. Rehtorin mukaan ensimmäinen ryhmä oli hiljaisia, mukavia oppilaita, joita oli erittäin helppo opettaa, mutta heille ei kannattanut asettaa liian suuria vaatimuksia, koska näillä oppilailla oli selviä oppimisvaikeuksia. Toinen ryhmä oli niin sanottuja kauhukakaroita, joille ei kannattanut paljon mitään opettaa, koska he eivät kuitenkaan saa lopputodistusta. Tämä rehtori ei missään tapauksessa ollut mikään ilkeä mies tai ulkomaalaisvihaaja. Hän halusi oppilailleen kaikkea hyvää.

Ensimmäinen oppituntini oli niin sanotussa ruotsalaisessa apuluokassa. Olin valmistanut tuntini mahdollisimman yksinkertaiseksi saamieni ohjeiden mukaan. Ainoa virhe koko suunnitelmassa oli, että nämä lapset olivat aivan tavallisia, puheliaita ja mukavia suomalaisia lapsia. Muistan vieläkin, kuinka minua rupesi heikottamaan tämän huomatessani. Nämä nuoret oli sijoitettu kyseiseen luokkaan, koska he eivät osanneet ruotsia.

Toinen ryhmä oli "tarkkisluokka", jossa kaikki olivat suomalaisia. Silloisen dialogipedagogiikan menetelmien mukaan opetus oli vuorovaikutusta oppilaan ollessa tahdistajana. Jos oppilas ei halunnut läksyjä, hän ei ollut kypsä tekemään niitä. Tarkkisluokan suomalaisjäsenet viettivät koulupäiviään enimmäkseen sättien toisiaan ja miettien, miten pääsisi koulusta eroon. Näille lapsille ei koulu antanut mitään. Joka vuosi meillä oli rehtorin toteamuksen mukaisesti kymmenkunta suomalaisnuorta, jotka eivät saaneet lopputodistusta.

Koulu ei antanut tietoja, ei kieltä eikä käyttäytymismalleja. Tilastojen mukaan vain noin 25% suomalaisoppilaista jatkoi Göteborgissa lukiokoulussa 70-luvun loppupuolella. Heistäkin keskeytti suuri osa jo kolmen ensimmäisen kuukauden aikana. Näin jälkeenpäin ymmärrän, että tulos oli tietty, koska nuorten perustiedot puuttuivat. Koko kouluaika oli mennyt ruotsin kielen opettelemiseen. Mitä kielellä tehdään, kun ei osaa mitään muuta, eikä ole identiteettiä.

Kun kotikielen luokat aloittivat toimintansa, eikä mitään sisäänkoulutusta eikä uloskoulutusta enää pantu täytäntöön, Göteborgin suomalaislasten tilanne ensin ala-asteella, sittemmin keskiasteella, rauhoittui. Lapset kävivät koulua omin ehdoin, omalla kielellä samanaikaisesti, kun he oppivat ruotsia vieraana kielenä. Vuoden 1977 kotikielenopetuksen reformi vahvisti virallisesti siirtolaislasten oikeutta opiskella äidinkieltään. Tämä ei kuitenkaan ollut mikään mullistava päätös Göteborgin suomalaislapsille, koska opetus toimi jo useimmilla alueilla.

Göteborgissa oli vuodesta 1983 lähtien kaksikielisiä luokkia yläasteella.

Yläasteen kokeilutoiminnan virallistamisen yhteydessä lehahti kouluriidat jälleen käyntiin. Ns. Bergsjön malli sai aikaan kireää keskustelua rehtoreiden kesken, mutta ainakin näennäinen kompromissi löydettiin, kun kunnan kouluhallitus teki poliittisen päätöksen kahden eri tuntisuunnitelman toteuttamisesta; Käyttöön tuli Bergsjön malli ja Hisingenin malli.

Yläasteen luokat toimivat neljällä eri rehtorialueella. Alku oli vaikeaa. Ammattiyhdistykset olivat vastaan, koska aineenopettajia ei löytynyt kaikkiin virkoihin. Ruotsalaiset opettajat olivat vastaan, koska heidän mielestään tuntisuunnitelman suomenkielellä opetettava osuus oli aivan liian suuri. Bergsjön mallin mukaan kaikki lukuaineet opetettaisiin kaksikielisesti. Ruotsalaisten opettajien mielestä tämä oli samaa kuin suomeksi.

Alkuvaiheessa tunnelma oli kaikilla yläasteilla kireä. Olipa jopa ruotsalaisia opettajia, jotka kategorisesti kieltäytyivät opettamasta pedagogiseen kehitystoimintaan osallistuvia luokkia (PUFF-luokkia) eri harjoitusaineissa tai ruotsissa, koska heidän mielestään tilanne oli sietämätön ja suomalaisluokkien työtahti ja työrauha eivät vastanneet heidän odotuksiaan. Oli totta, että useassa yläasteen PUFF-luokassa oli levottomampaa kuin vastaavassa ruotsalaisluokassa. Yhtenä syynä vaikeuksiin oli, että uusien organisaatio- ja opetusmallien hakeminen vei aikansa.

Ruotsalaisopettajien kielteiset asenteet eivät helpottaneet tilannetta. Oppilaat vaistosivat ohimennen mainitut pienet piikit tai kommentit: "Eikö Ruotsissa pitäisi opetella ruotsia? Kuinka luulet pärjääväsi lukiossa? Miksi teillä on omat luokat, eihän muillakaan ole? Maassa pitäisi asua maan tavalla! Ethän sinä koskaan saa ruotsalaisia kavereita? jne". Nämä ehkä "hyvää tarkoittavat", huolestuneet ruotsalaisopettajat eivät ymmärtäneet, että jokaisella oli perheessään tai naapuristossaan joku suomalaisnuori, joka oli käynyt tavallista ruotsalaisluokkaa ja epäonnistunut. Jotkut vanhemmat sanoivat, että he jotenkin oppivat tuntemaan PUFF-luokkaa käyvät lapsensa paremmin kuin ne vanhemmat lapset, jotka olivat käyneet tavallista ruotsalaista luokkaa. Eräs äiti sanoi: "Mikä autuus se on saada ruotsalaisia kavereita, eikö ne suomalaiset kaverit ole yhtä hyviä, jos ei parempiakin. Pääasia on, että on kavereita". Valitettavasti täytyy todeta, että ruotsalaisluokkien suomalaislapset olivat usein juuri niitä koulun yksinäisiä.

Ajan mittaan tulokset puhuivat puolestaan. Koska suomalaislapset uskalsivat valita matematiikan ja englannin erityiskurssit, jossa he saivat kaksikielistä opetusta, nousivat aluksi standardikokeiden tulokset. Oppilailla oli myös riittävät valmiudet hakea suuremmassa määrin lukion teoreettisille linjoille. Soraäänet totesivat, että helppohan sinne lukioon on päästä,

Göteborgin suomalaisen kooperatiivisen koulun kolmasluokkalaisia opettajansa kanssa vuonna 1993. Kuva: Irmeli Pulli

mutta selviytyä siitä on aivan eri asia. Jutellessani PUFF-yläasteen oppilaiden kanssa he totesivat, että heitä oli ehkä valmisteltu joskus jopa liiankin paljon, kun ei ollut oikein tekemistä lukiossa. Kielten opiskelusta he totesivat:" Eivät nuo toiset osaa edes mitään kielioppia. Kyllä niitä vähän ärsyttää, kun me puhumme suomea keskenämme, mutta mehän olemme monikielisiä."

Tilanne yläasteella rauhoittui. Eräs ruotsalainen opettaja, joka alkuaan oli PUFF-luokkien vastustaja totesi: "Viisi vuotta sitten ei näkynyt takinhihassa Suomen lippua". Monet yläasteen suomalaisnuoret korostivat identiteettiään joskus ehkä liiankin paljon. Nämä nuoret olivat jotain, he kuuluivat ja näkyivät koulun arkipäivässä.

Luulen myös monen ruotsalaisopettajan tarkistaneen kantaansa kun on kysymyksessä yläasteen kaksikieliset luokat. Totta on, että nämä lapset eivät sovi tavallisiin kaavoihin, eiväthän he olekaan tavallisia ruotsalaisia. He ovat tietoisia ja itsevarmoja, heidän elämänsä kehykset ovat laajemmat. He osaavat oman kielensä ja kulttuurinsa, mutta myös ruotsin kielen ja kulttuurin. Tämä taakka on niin helppo kantaa.

Vuoden 1990 syksyllä ilmestyi pieni ilmoitus Bergsjön koulun opettajanhuoneen seinälle, jossa ilmoitettiin, että virkamiehet (rehtorit) aikovat tehdä ehdotuksen Bergsjön kaupunginosalautakunnalle suomalaisen ekaluokan ja seitsemännen luokan lopettamisesta. Vanhemmat, oppilaat ja luokkien opettajat olivat tuudittautuneet jo siihen uskoon, että kaksikielisen opetuksen jatkuminen oli itsestään selvää. Bergsjön alue oli ollut tietäraivaava. Siellä oli tehty useita hyviä PUFF-projekteja kaksikielisen opetuksen tason kohottamiseksi. Opettajat olivat päteviä aineenopettajia ja organisaatio toimi. Kuitenkin haluttiin tällainen toiminta lopettaa. Syitä on turha edes hakea. Bergsjön lippulaiva oli uppoamassa, vaikka oppilaita oli kouluun tulossa aivan tarpeeksi.

Göteborgissa olivat suomalaiset jo pitempään keskustelleet valmiustilan luomisesta siltä varalta, että kunta uhkaisi supistaa tai jopa lakkauttaa suomenkielisiä luokkia ja kotikielen opetusta. Ei kuitenkaan haluttu ryhtyä mihinkään konkreettiseen ennen kuin Tukholman ruotsinsuomalainen koulu sai luvan aloittaa toimintansa.

Tukholman ruotsinsuomalaisen koulun rehtori Jouko Lahdenperä oli käymässä Göteborgissa marraskuussa 1990. Hän kertoi Tukholman koulun aloitusvaiheista. Tässä yhteydessä nimitettiin työryhmä valmistelemaan säätiön perustamista ruotsinsuomalaisen koulun aikaansaamiseksi Göteborgiin. Ryhmä suunnitteli sekä säätiön perustamista että koulun tavoitteita. Koulun tarkoitukseksi määriteltiin suomenkielisen/kaksikielisen vaihtoehdon tarjoaminen Göteborgissa ja lähikunnissa asuville ruotsinsuomalaisille.

Jo tammikuun 20. päivänä 1991 perustetun säätiön väliaikainen hallitus piti yhteyttä eri viranomaisiin ja laitoksiin oman suomenkielisen koulun aikaansaamiseksi Göteborgiin. Keskusteluissa kävi ilmi, että vaihtoehtoina olisi joko ns. vapaa koulu tai kooperatiivinen koulumuoto. Göteborgissa toiminut kooperatiivinen konsulttivirasto informoi työryhmää kooperatiivisesta mallista ja herätti projektianomuskeskustelun. Heidän mukaansa oli mahdollista saada projektirahaa kehitystyöhön, informaatioon, neuvontaan ja huoneistojen hakuun. Tuli myös ilmi, että nopein ja helpoin tapa olisi, jos koulun takana olisi taloudellinen yhdistys. Kaikille säätiötä perustamassa olleille yhdistyksille ja yhteisöille ilmoitettiin tilanteen muuttumisesta. Projektiraha-anomus tehtiin kuntaan. Anotun summan suuruus oli 519 000 kruunua sekä koulun että vapaa-ajankodin ja esikoulun "projektoimiseen."

Taloudellisen yhdistyksen perustava vuosikokous pidettiin 21.4.1991. Kokouksessa olivat seuraavat järjestöt edustettuina: RSO-Göteborgin osas-

to, GB-piiri, RSKL, Finngötar, Göteborgin suomalainen s-yhdistys, Angeredin Koti ja Koulu -yhdistys, Bergsjön Koti ja Koulu -yhdistys, Hisings Backa SS, Bergsjö SS, Suomalainen KKK, Angeredin suomalainen s-yhdistys, Härryda SS, Göteborgin suomalainen helluntaiseurakunta, Suomalainen seurakuntatyö, Souvarit, Punaisen ristin suomalainen jaosto, Hisingenin Koti ja Koulu -yhdistys, Partille SS, KaRe ja Me Suomalaiset kulttuuriyhdistys.

Säännöt vahvistettiin ja johtokunnan puheenjohtajaksi valittiin Jouko Karttunen. Vuoden 1991 elokuussa tuli tieto, että anottu projektiraha oli myönnetty taloudelliselle yhdistykselle. Syyskuussa aloitin yhdessä Kaisu Olaussonin kanssa vapaa-ajankodin, esikoulun, ja koulun suunnittelun. Kartoituksen jälkeen lähetettiin neljä erillistä anomusta Bergsjön, Biskopsgårdenin, Lärjedalenin ja Gunnaredin kaupunginosalautakuntiin. Jotta työ edistyisi eri tasoilla, perustettiin vanhempain muodostamia työryhmiä ennen kaikkea informoimaan muita vanhempia saatuaan ensin itse tietoa asiasta.

Virkamiestasolla käydyissä neuvotteluissa oli sekä myönteistä että kielteistä. Bergsjön tilanne oli lukossa koko talven. Ratkaisu sinne tuli vasta toukokuussa 1992 asian kierreltyä eri instansseissa ensin kielteisenä. Mutta taloudellinen yhdistys ei hyväksynyt päätöstä ja pyysi uusia neuvotteluja sekä virkamiestasolla että poliittisella tasolla.

Lopulta Bergsjön kooperatiivinen koulu pääsi alkamaan yhdellä alaasteen luokalla ja yhdellä keskiasteen luokalla. Tunnelma ei kuitenkaan ollut myönteinen, koska päätöksentekovaiheessa virkamiehet taistelivat koulun alkamista vastaan mahdollisimman pitkään. Kaupunginosalautakunnan poliitikkojen myönteinen päätös oli suomalaisten vanhempien sisukkuuden tulos.

Alkuvaiheessa Gunnaredin alueella useat ruotsalaiset opettajat olivat kooperatiivisen koulun perustamista vastaan tilanpuutteen vuoksi, kun taas monet suomalaiset opettajat olivat periaatteessa ajatusta vastaan. Virkamiestasolla taas oltiin asialle hyvin myönteisiä ja neuvottelujen tuloksena pääsi kahden luokan ala-aste alkamaan. Keskiasteen alkaminen viivästyi tilanpuutteen vuoksi.

Biskopsgården teki myönteisen päätöksen, mutta kyseisen koulun rehtori ei löytänytkään tilaa suomalaisluokille, joten uusi anomusprosessi käynnistettiin myös Lundbyn kaupunginosaneuvoston kanssa. Tämän kaupunginosalautakunnan suhtautuminen asiaan oli erittäin myönteinen. Kun poliittinen päätös tuli kesäkuun alussa, oli kaikki jo järjestyksessä. Oppilaita

oli ekaluokkalaisista viitosluokkalaisiin ja hyvä yhteistyö tulevien opettajien kanssa mahdollisti koulun alkamisen jo syksyllä 1992.

Lärjedalenin Bläsebon yksikkö oli kaikista yksinkertaisin saada aikaan. Tämä kaupunginosalautakunta näytti, kuinka helppoa asioiden hoitaminen voi olla, jos niin halutaan. Siellä alkoi ala- ja keskiaste väliaikaisissa tiloissa, mutta juuri meidän tarkoituksiimme sopivat tilat valmistuivat vuoden 1993 aikana.

Kun kouluyksiköt alkoivat oli 214 oppilasta sisäänkirjoittautunut kouluihin. Keväällä 1992 uusi koulu vahvisti tavoitteensa: "Göteborgin ruotsinsuomalaisen koulun päämääränä on säilyttää suomen kieli ja suomalaiset kultuuriperinteet sekä kehittää omaa ruotsinsuomalaista identiteettiä samanaikaisesti kun aktiivinen kaksikielisyys pitää näkyä koulun arkipäivässä. Koulun tuntisuunnitelma seuraa peruskoululle tarkoitettua pedagogisen kehitystyön soveltamaa tuntisuunnitelmaa. Opetusta annetaan sekä suomeksi että ruotsiksi. Koululla on kieliprofiili, mikä tarkoittaa, että ruotsin kielen opetusta vahvistetaan ja englannin kielen opetus aloitetaan jo alaasteella."

Kooperatiivisen koulun yhteyteen on myös perustettu esikoulu ja vapaa-ajankoti, joiden vanhemmilla on tärkeä osuus kooperatiivisessa toiminnassa. Vanhemmilla on mahdollisuus vaikuttaa vapaa-ajankodin ja esikoulun toimintaan yhdessä henkilökunnan kanssa ja näin luoda viihtyvyyttä ja kodikkuutta. Vanhemmat voivat olla viransijaisina vapaa-ajankodissa ja esikoulussa.

Perheen työvelvollisuus on 10 päivää vuodessa. Vanhempain osallistuminen eri käytännön askareihin, esim. puhtaanapitoon, ruuanlaittoon ja huoneistojen kunnostamiseen luo yhteenkuuluvuuden tunnetta ja iloa. Kooperatiivisessa toiminnassa voivat vanhemmat yhdistää ammatti- ja vanhempainroolinsa. Yhteys toisiin kooperatiiveihin ja järjestöelämään on tärkeää. Tällä tavoin syntyy läheinen ja luonnollinen yhteenkuuluvuuden tunne kaikkien mainittujen osapuolten kesken. Yhteistyö myös ruotsalaisen kouluyksikön kanssa on selviö. KOULU ON LUONNOLLINEN KOHTAUSPAIKKA KOOPERATIIVIN VANHEMMILLE.

Koulun aikaansaaminen ei ole itsestään selvää eikä sen eläminen myöskään. Siinä tarvitaan ennen kaikkea pedagogista näkemystä, administratiivista valmiutta ja kehittämispyrkimyksiä. Koulun alkaminen on ensimmäinen vaihe. Suurin osa pedagogisesta työstä on edessäpäin. Toivon menestystä Göteborgin koululle.

Ruotsinsuomalaisen koulutuksen läpimurto

MARKKU PEURA

"Olimme asuneet täällä kolme viikkoa, kun otimme yhteyttä St. Olovinkoulun rehtoriin. Muistan tapauksen kuin eilisen päivän. Lapset olivat peloissaan, me kaikki itkimme. Rehtori lohdutti meitä ja sanoi, että kaikki menee hyvin, eikä lapsille saa tapahtua mitään. Hän tutki lasten todistuksia ja totesi, että ne olivat erittäin hyvät. Sanoi, että lapset olivat viisaita, mutta valitettavasti he eivät osanneet ruotsia. Tuli kevät ja koulu loppui: Taisto pääsi siirtymään ylemmälle luokalle, mutta Eila joutui käymään luokan uudestaan kielen vuoksi. Tyttö tokaisi kipakasti, että kyllä minäkin vielä ruotsia opin. Nyt hän sitten osaakin, sillä hän on naimisissa ruotsalaisen kanssa."
(Siirtolaisvaiheita, Köpingin suomalaisia 1950–80)

"Baltit, jotka haluavat jäädä tänne asumaan saavat hyväksyä sen, että heidän lastensa opetus järjestetään sulautumista edistävällä tavalla, ja jos baltilainen älymystö on tähän tyytymätön se saa hakeutua johonkin uuteen maahan."
(Dagens Nyheter 3.6. 1945, kirjoittajan käännös)

"Sitävastoin tärkeää on syventää ja nyansoida keskustelua miten Ruotsista tulee parempi, tasa- arvoisempi ja avokätisempi monikulttuurinen yhteiskunta, jolla on uusi näkemys kulttuuriseen moninaisuuteen". (Regeringens proposition 1990:195, kirjoittajan käännös)

Ruotsinsuomalaisten koulukysymyksen kehitys on mielenkiintoinen esimerkki maahanmuuttajaryhmän tietoisuuden asteittaisesta eteenpäinmenosta, siitä miten vaiheittain ja vasta kokemuksen kautta tiedostetaan oma vähemmistöasema enemmistöyhteiskunnassa. Kysymys on samalla paljolti

myös vuorovaikussuhteesta: yhteiskunta asettaa joko rajoja tai avaa mahdollisuuksia maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen elämälle ja kehitykselle joko enemmistöön sulautuvana tai siihen integroituneena osana tai toisaalta siitä erillään olevana marginalisoituneena, huonosti voivana ryhmänä

Alussa esittämäni kolme lainausta eri aikakausilta kuvaavat eriluonteisia vuorovaikutusssuhteita. Kun yhteiskunnan asettama päämäärä oli vähemmistöjen ja maahan muuttajien sulauttaminen, nähtiin koulu yhtenä tärkeänä välineenä tämän päämäärän toteuttamisessa. Kaksi ensimmäistä lainausta kuvaavat tätä "sulauttamisen aikakautta".

Kolmas lainaus on jo kaudelta, jolloin "monikulttuurinen yhteiskunta" on asetettu Ruotsin valtion kehityksen viralliseksi suunnaksi. Koulun opetussuunnitelmaan on tämän mukaisesti kirjattu erityinen maahanmuuttaja- ja vähemmistölapsia koskeva päämäärä: koulun tulee edistää aktiivista kaksikielisyyttä. Tähän päämäärään uskottiin 1970-luvulla päästävän mm kotikieliuudistuksen avulla.

Kolmas lainaus kuvaa myös ruotsalaisen yhteiskunnan näkemysten muutosta; sulauttamispolitiikasta on virallisesti luovuttu ja kultturellinen moninaisuus asettettu tavoitteeksi. Kuitenkin uuden päämäärän käytäntöön soveltaminen on ristiriitaista, jopa sille vastakkaista. Sama hallitus, joka vuonna 1990 kirjasi talousarvioesitykseensä kolmannen lainauksen komealta kalskahtavan lauseen, esitti samanaikaisesti, että nk. kotikielenopetuksesta säästettäisiin kolmesataa miljoonaa kruunua, joka toteutuessaan olisi käytännössä merkinyt koko maan kotikielenopetuksen kustannusten puoliutumista. 1990-luvulla kotikieleen varatut määrärahat ovat myöskin käytännössä pienentyneet.

Aluksi suomalaisten siirtolaisten vaikeudet johtuivat myös siitä, että heillä ei ollut kokemusta siitä, mitä on elää vähemmistönä. Suomessa suurin osa suomalaisista kuuluu "enemmistöön". Tälläisessä tilanteessa ei omaa identiteettiä ja kieltä tarvitse asettaa kyseenalaiseksi tai pohtia sitä vähemmistön perspektiivistä.

Siirtolaisuus asetti suomalaiset kokonaan uuteen tilanteeseen, jossa ruotsalainen ympäristö jos ei sellaisenaan asettanut suomalaisuutta kyseenalaiseksi niin kuitenkin osan suomalaisista ja suomalaisuuden itseään alemmalle tasolle. Takana oli myös vanhoja historiallisia rasitteita. Myös Suomesta tulleilla oli nähtävästi myös mukanaan tiettyjä ennakkoluuloja ruotsalaisia kohtaan. Hallstahammarin suomalaisen seuran historiikissa todetaan, että "monet suomalaiset kokivat ruotsalaiset herrakansana ja se ai-

heutti monenlaisia hankaluuksia ja ehkä aiheetonta epäluuloa". (Halstahammarin Suomalainen Seura 1955–84, s. 3)

Niissä harvoissa tutkimuksissa joita Ruotsin suomalaisista tehtiin 60-luvulla ja 70-luvun alkupuolella heitä kuvataan hiljaisiksi, marginalaisoiduksi ja nöyräksi ryhmäksi, joka ei juuri uskaltanut asettaa vaatimuksia yhteiskunnalle.

Siten siirtolaisuuden alkuvaiheessa suomalaiset hiljaa hyväksyivät sulauttamispolitiikan tai ainakin alistuivat siihen. Monet varmaan ajattelivat vanhan sanonnan tavoin, että "maassa maan tavalla tai maasta pois" (ruotsalaistenkin mielellään toistama sanonta: "Man ska ta seden dit man kommer"). Tämä oli tietoinen veto, jolla toivottiin päästävän pois häpeän tunteesta, jota monet kokivat kohdatessaan ympäristön aliarvioivan suhtautumisen suomalaisuuteen.

Ruotsalaistuminen tai toisaalta eristyminen olivat ne kaksi toisilleen ikään kuin vastakkaista menettelytapaa, joilla häpeän tunne ja alistus pyrittiin välttämään. Monelle ruotsalaistuminen myös ehkä merkitsi sosiaalisen nousun mahdollisuutta, koska ruotsalaisuus nähtiin yhteiskunnassa korkeimpana arvona ja suomalaisuuden käyttöarvo oli pieni kun esimerkiksi kaksikielisiä palveluja ei ollut järjestetty ja suomen kieli ei ollut ansio virkanimityksissä. Tälläisessä tilanteessa myös monet lapset pakenivat koulussa ruotsalaisuuteen ja etääntyivät omien vanhempiensa kulttuuriperinteestä.

Tilanne oli kokonaan toinen Ruotsiin sodan jälkeen muuttaneilla eestiläisillä, jotka eivät suinkaan aikoneet kokonaan sulautua tai ruotsalaistaa lapsiaan. He halusivat heti perustaa omat koulut Ruotsin yhteiskunnan vastustuksesta huolimatta kuten alun toinen lainaus osoittaa. Eestiläisiä myös rohkaisi paitsi ajatus takaisinmuutosta kotimaahan, myöskin se, että heillä oli jo ennen Ruotsiin muuttoa kokemusta monikielisyydestä omassa maassaan ja he myöskin aikaisempien kokemustensa pohjalta käsittivät, että omilla kouluilla ja instituutioilla on ratkaiseva merkitys heidän oman yhteisönsä jatkuvuudelle.

Suomalaisten tilanne oli toinen: he tulivat työvoimaksi Ruotsin voimakkaasti kasvavalle teollisuudelle. Tälläisessä tilanteessa mennyt jätettiin taakse, ja uuteen tähdättiin ja pyrittiin määrätietoisesti.

Jos yksi tärkeä selittävä tekijä ruotsinsuomalaisten etnisen tietoisuuden hitaalle kehittymiselle on ollut vähemmistönä olemisen uutuus, on toinen merkityksellinen seikka ollut ruotsinsuomalaisten yhteiskunnallinen työläisasema. 60-luvun lopulta alkoi suomalaisten keskuudessa voimakas liittyminen ruotsalaiseen työväenliikkeeseen, joka näkyi myös ruotsinsuoma-

laisten omissa järjestöissä mm. pyrkimyksenä sitoa ne avoimesti osaksi työväenliikettä.

Työläisaseman tiedostaminen oli myös murroskausi siten, että ruotsinsuomalaisten tarpeet ja ongelmat kartoitettiin ja koottiin Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliiton (RSKL) periaateohjelmaan 1970-luvun alkupuolella. Ohjelma oli suunnattu vaatimuksineen Ruotsin yhteiskunnalle ja hallitsevana ajatteluna oli,että sen ankkurointi ruotsalaiseen työväenliikkeeseen myös johtaisi ohjelmaan kirjattujen päämäärien toteutumiseen.

Periaateohjelma sinänsä oli rajoittunut; päämäärä oli enemmänkin suomalaisten siirtolaisten sopeuttaminen ruotsalaiseen yhteiskuntaan kuin oikeuksien ja virallisen tunnustuksen hankkiminen suomen kielelle ja kulttuurille puhumattakaan tilan luomisesta ruotsinsuomalaiselle vähemmistölle. Ruotsinsuomalaisuus nähtiin ennen kaikkea sosiaalipoliittisena kysymyksenä.

Mahdollisesti suomalaisten vähemmistötietoisuutta hidasti myöskin sellaisen lukeneiston tai sivistyneistön puuttuminen, joka olisi voinut tuottaa ideologiaa, visioita, ja analyyseja. Tässä mielessä sitoutuminen työväenliikkeeseen oli paitsi ajan hengen mukaista ehkä ainoa realistinen strategia hankkia aineellisia ja henkisiä resursseja esimerkiksi Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliitolle ja suomalaisseuroille. Voidaan myös sanoa, että kokeneen järjestömiehen ja ideologin palkkaaminen Suomesta pääsihteeriksi 70-luvun alussa vei liiton ennen näkemättömään nousuun.

Ruotsinsuomalaisuuden alkukehityksen ensimmäiselle vaiheelle oli tyypillistä eristäytyminen omiin suomiseuroihin, vahvat siteet Suomeen, epätietoisuus omasta asemasta ja tulevaisuuden visioiden puuttuminen. Toiselle kehitysvaiheelle oli ominaista ulospäin suuntautuminen ruotsalaiseen yhteiskuntaan, voimakas työläistietoisuus, toiminnan sitominen sosiaalidemokratiaan, päämäärien asettaminen ja RSKL:n organisatorinen vahvistaminen. RSKL:sta ryhdyttiin luomaan ruotsalaisen mallin mukaista kansanliikettä, joka toimisi suomalaisten siirtolaisten etujärjestönä.

Rajoituksena oli edelleen ettei määritetty omaa asemaa, vaan pysyttäydyttiin "siirtolaisena" ja ruotsalaisen työväenliikkeen tasa-arvo näkemyksen mukaisesti yhtenä monista "siirtolaisryhmistä". Pyrkimysten ankkurointi ja sitominen aikakauden johtavaan aatteeseen, työväenliikkeeseen, oli edistysaskel, mutta samalla asetti myös esteitä etniselle toiminnalle. Yleensä ruotsalaisessa politiikassa ja erityisesti työväenliikkeessä (sekä sosialidemokraattisessa että kommunistisessa) on asetettu alusta lähtien hyvin tarkat rajat sille, kuinka pitkälle halutaan mennä moniarvoisuudessa tai monikult-

tuurisuudessa. Siihen ei kuulunut etnisten vähemmistöjen tunnustamista. Törmäys näihin rajoihin varsinkin koulukysymyksessä kypsytti ruotsinsuomalaisia seuraavaan vaiheeseen: vähemmistöaseman tiedostamiseen.

Ulkopuoliset vähemmistöjen olosuhteita tuntevat henkilöt ovat toisinaan arvostelleet ruotsinsuomalaisia varsin ankarastikin siitä, että he ovat toimineet vähemmistönä päinvastoin kuin tulisi. Esimerkiksi, että he tekivät ensin itsensä ja järjestönsä poliittisesti ja taloudellisesti riippuvaisiksi valtiosta ja yhdestä enemmistön poliittisesta järjestöstä ja sitten nöyrästi menivät lakki kädessä kysymään, voiko vaatia suomenkielistä koulutusta, teatteritoimintaa, vanhustenhoitoa jne. Arvostelijat ovat tietenkin oikeassa, mutta unohtavat, että ruotsinsuomalaiset ovat etnisenä vähemmistönä sangen nuori, 30–40 vuotta on lyhyt aika oppia asioita, joiden oppimiseen "vanhoilta vähemmistöiltä" on kulunut satoja, jopa tuhansia vuosia.

Rajat ja rajoitukset ruotsinsuomalaisten pyrkimyksille tulivat kaikkein selvimmin esille koulukysymyksissä. Lasten koulunkäynti ja suomen kielen ja suomenkielisen opetuksen asema ruotsalaisessa koulussa johti nopeasti konfliktiin. Näitä konflikteja on ollut 70-luvun alusta lähtien sekä paikallisesti että valtakunnallisella tasolla ja nämä ovat pakottaneet ottamaan kan-

Salskogin koulun lapsia Södertäljestä 1970-luvun puolivälissä. Kuva: Juhani Jaakkonen.

taa joko suomenkielisen opetuksen puolesta tai sitä vastaan. Tietoisuus, että ruotsinsuomalaisilla on erityisiä tarpeita ja vaatimuksia, jotka ovat omasta etnisyydestä eivätkä ainoastaan luokka-asemasta lähtöisin, syntyi nimenomaan kamppailussa hankkia lapsille oikeus äidinkieleen ja kaksikielisyyteen.

Kokonaan vieras vähemmistökäsitys tai vähemmistöajattelu ei suomalaisillekaan ollut. Pieni joukko ajoi tämänsuuntaisia näkemyksiä jo 1960-luvulla. Professori Artturi Similän ajatukset tyrmättiin RSKL:ssä täysin 1970-luvulla. Idea tuli poliittisesti väärältä suunnalta. Sellaiset ajatukset oli helppo leimata porvarilliseksi nationalismiksi tai muuksi työväenliikkeen näkökannalta epäilyttäväksi puuhaksi. Vaihtoehtoisen ajattelun juuret ovat 1960-luvun puolivälin julkisessa keskustelussa, jossa tietyt osallistujat hyvin selkeästi puhuivat vähemistöpolitiikan puolesta. Tälläinen osallistuva vähemmistöpolitiikan asianajaja oli mm. David Schwartz, joka vuonna 1966 toimitti kirjan "Svenska minoriteter", johon oli koottu vähemmistöperspektiivistä lähteviä analyyseja.

Merkittävä lähde uudenlaiselle ajattelulle olivat tutkijat. Varsinkin kielentutkijoitten parissa tapahtui kaksikielisyyden uudelleenarviointi 1960-luvulla. Kun aikaisemmin tutkimus oli pääasiassa todennut, että kaksikielisyys oli lasten kehitykselle vahingollista niin uudet kehittyneemmillä menetelmillä tehdyt tutkimukset osoittivat päinvastaista. Useat tutkijat jo 60-luvulla toivat Ruotsissa esille tätä uutta arviota (Malmberg, Hansegård, Oksaar).

Hansegårdin kirjalla "Kaksikielisyys vai puolikielisyys" on ollut uraauurtava merkitys ruotsinsuomalaisten koulukamppailussa. Nämä uudet näkemykset ja niihin perustuvat johtopäätökset mm. äidinkielisen opetuksen ja omakielisten koululuokkien tärkeydestä välittyivät 70-luvulla ruotsinsuomalaisille, ennen kaikkea suurta siviilirohkeutta osoittaneiden tutkijoiden Tove Skutnabb-Kankaan ja Pertti Toukomaan kautta. He kirjoittivat artikkeleita ja raportteja, joita ahkerasti opiskeltiin ja kiersivät puhumassa ruotsinsuomalaisten tilaisuuksissa. Harvoin ovat tutkijat vaikuttaneet sekä akateemisesti että käytännössä niin voimakkaasti kuin he.

Ruotsalaisten tutkijoiden piirissä syntyi uudelle ajattelulle kuitenkin vastareaktio, jopa siinä määrin, että tutkijoiden ristiriitaisia näkemyksiä ja väittelyitä voi hyvin luonnehtia myös kielitaisteluksi. Näkyviä sulauttamislinjaa ajaneita ruotsalaisia tutkijoita olivat L. H. Ekstrand ja S. Öhman. Koulupoliitikot ja viranomaiset piiloutuivat pitkään tämän erimielisyyden taakse sanoen, että on vaikea tehdä päätöksiä äidinkielisen opetuksen ja omakie-

listen ryhmien puolesta, koska tutkijat eivät ole yksimielisiä.

Ruotsinsuomalaiset saattoivat kuitenkin käyttää hyväkseen tutkijoiden kannanottoja ja tutkimustuloksia. Tälläinen taktiikka oli täysin luonnollista etenkin Ruotsissa, jossa perinteisesti tutkimusta on käytetty yhteiskunnallisen muutoksen ja uudistustyön perusteluna ja oikeutuksena. Kamppailun kuluessa myös perustelun pohja on laajentunut: nyt äidinkielinen opetus nähdään jokaisen lapsen ja aikuisen ihmisoikeutena ja itsestäänselvyytenä eikä enää vain tutkimuksen osoittamana keinona, jolla opitaan paremmin ruotsia ja edistetään ajattelua.

RSKL puuttui myös tutkimustilanteeseen järjestämällä 1981 seminaarin "Siirtolaisvähemmistöt ja demokraattinen tutkimus", jossa olin itsekin mukana tekemässä kriittistä kartoitusta Ruotsin siirtolais- ja vähemmistötutkimuksesta. Seminaarissa esitetty kritiikki ja vaihtoehtoinen perspektiivi saivat pitkälle meneviä seuraamuksia. Ruotsin siirtolaistutkimus uudelleenorganisoitiin ja tutkimus erotettiin organisatorisesti hallinnosta. Tärkeä seuraus seminaarista oli RSKL:n tutkimuspoliittisen työryhmän kokoaminen. Työryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin professori Kettil Bruun.

Työryhmä toteutti myöhemmin 1980-luvun lopulla ja 90-luvun alussa tutkimusprojektin "Ruotsinsuomalaisten koulukysymys", jonka erityisesti Eskilstunasta saadut kokemukset olivat merkittäviä ajatukselle omien koulujen perustamisesta (katso myös Municio tässä kirjassa). Vaikea koulutilanne Eskilstunassa, jossa tein omaa osuuttani kouluprojektissa, lopullisesti vakuutti omien koulujen perustamisen välttämättömyyden. Kun sitten RSKL:n Eskilstunan liittokokouksessa vuonna 1987 ehdotin julkilausumaan muotoilua omista ruotsinsuomalaisten peruskouluista hyväksyttiin se yksimielisesti.

Tilannetta voi hyvin verrata mielialoihin, jotka olivat vielä vuosikymmen ennen Eskilstunan tapahtumia hallitsevia ruotsinsuomalaisten keskuudessa. Kun joukko kouluaktivisteja 1970-luvun lopulla ryhtyi puuhaamaan Haningeen Artturi Similä -koulua, vastustettiin sitä voimakkaasti periaatteessa kaikissa ruotsinsuomalaisissa järjestöissä. Tällöin vielä uskottiin, että Ruotsin koululaitoksen sisään voidaan luoda äidinkielisten luokkien järjestelmä.

Nk. kotikieliluokat olivat silloin vielä kasvuvaiheessa. Niille oli saatu tietty virallinen asema kokeilutoimintana. Ruotsin kouluylihallitus oli muuttanut suhtautumistaan niihin, ja vuodesta 1979 lähtien se suositteli kunnille nk. kotikieliluokkien perustamista. Similä-kouluhankkeen aktivistit aiheuttivat myös itse osittain vastustuksen; he suunnittelivat koulua,

joka noudattaisi Suomen opetussuunnitelmaa. Vaikka paluumuutto Suomeen olikin lisääntynyt 80-luvun alussa, ei ollut realistista ruveta kouluttamaan Ruotsissa kasvavaa sukupolvea Suomeen muuttoa varten.

Sen sijaan kun Eskilstunan liittokokouksen päätöksiä ruotsinsuomalaisten koulujen perustamisesta ryhdyttiin toteuttamaan, ei varsinaista avointa vastustusta esiintynyt lainkaan. Tosin monella taholla omien koulujen perustamiseen suhtauduttiin varauksellisesti toteamalla, että nyt oli jo liian myöhäistä. Osa lienee myös katsonut, että suomalaiset vanhemmat eivät haluaisi lapsiaan "elitistisiin yksityiskouluihin". Jotkut myös arvelivat, että viranomaiset eivät tulisi sallimaan omien koulujen perustamista.

RSKL:n liittohallitus uskoi kuitenkin asiaan ja asetti työryhmän selvittämään oman koulun perustamisen edellytyksiä ja säädöksiä; Keväällä 1988 jätti työryhmä liittohallitukselle muistion, jossa selvitettiin Ruotsin valtion suhtautuminen vapaakouluihin ja koulun toimintaa sääntelevät lait ja asetukset.

Työryhmä esitti tämän pohjalta ensimmäisen ruotsinsuomalaisen "vapaan" koulun perustamista Tukholmaan ja, että liittohallitus asettaisi uuden laajennetun työryhmän valmistelemaan koulun perustamista.

Joulukuussa 1988 työryhmä anoi Tukholman läänin koululautakunnalta lupaa perustaa Tukholman ruotsinsuomalainen vapaa koulu lukuvuodesta 1989/90 lähtien. Anomus sisälsi alustavan tuntisuunnitelman, koulun kolmen ensimmäisen vuoden talousarvion ja koulun päämieheksi perustettavan säätiön säännöt.

Tukholman läänin koululautakunta lähetti anomuksen 10. helmikuuta 1989 edelleen Ruotsin hallituksen päätettäväksi ja perusteli asian seuraavasti:

"Kuitenkin lautakunnan käsitys on, että ehdotus perusajatukseltaan ylittää raamit, joiden puitteissa aikaisemmat päätökset on tehty ja lautakunta näkee, että ehdotuksella on sellainen koulupoliittinen merkitys, että se ei ole valmis tekemään päätöstä asiasta." (Länsskolsnämnden i Stockholms län 1989-02-10, kirjoittajan käännös)

Ongelmana oli siten saada koululle lainmukainen hyväksyntä ja rahoitus. Kouluhankkeeseen Tukholman läänin koululautakunta kuitenkin otti puoltavan kannan. Ruotsin hallitus puolestaan lähetti anomuksen Kouluylihallitukselle lausuntoa varten, ja aikaa annettiin huhtikuun loppuun saakka. Kouluylihallituksen lausunto on päivätty 10.4. 1989 ja se oli selväsanaisen myönteinen hankkeelle:

" ...Kannattaa Kouluylihallitus ehdotusta vapaasta ruotsinsuomalaisesta koulusta täydennyksenä opetukselle, jota julkisessa peruskoulussa harjoite-

taan kotikieliluokkien muodossa ja yläasteella kokeilutoimintana kaksikielisen opetuksen muodossa." (Yttrande av Skolöverstyrelsen 1989-04-10, kirjoittajan käännös)

RSKL perusti huhtikuussa 1989 säätiön vastaamaan koulun toiminnasta. Tällöin oli jo selvää, että koulua ei voida aloittaa syksyllä 1989 koska anomuksen käsittely oli vielä kesken. Toukokuussa RSKL:n ja säätiön edustajat kävivät Ruotsin opetusministeriössä selvittämässä kouluhanketta ja kyselemässä mahdollista kannanottoa asiassa. Peter Honeth, vastuullinen virkamies, antoi ymmärtää, että ministeriön virkamiesten oli tehtävä anomuksesta selvitys ja asiaa olisi esiteltävä myös kouluministeri Göran Perssonille.

Jo aiemmin keväällä oli Tukholman kunnan koululautakunnalta anottu tiloja koululle. Kesän aikana kouluhanketta esiteltiin Tukholman kunnan koulupoliitikoille. Elokuussa koululautakunta äänesti asiasta ja päätti vuokrata sopivat tilat Tukholman ruotsinsuomalaiselle koululle. Vain sosiaalidemokraatit äänestivät vastaan ja merkitsivät pöytäkirjaan eriävän mielipiteen.

Vasta lokakuussa 1989 saivat säätiön edustajat mahdollisuuden kouluministeri Perssonin tapaamiseen. Ministeri teki kouluhanketta koskevia kysymyksiä, mutta ei itse ottanut siihen kantaa. Epäsuorasti kouluministeri Persson antoi kuitenkin ymmärtää, että ruotsinsuomalaiset eivät itsekään olleet yksimielisesti hankkeen takana.

Ruotsin hallitus päätti 9.11.1989, että anomus lähetetään takaisin Tukholman läänin koululautakunnalle koska asia lain mukaan kuuluu lautakunnan jäsenten päätösvaltaan. Tämän jälkeen kouluhanke eteni myönteisesti. Läänin koululautakunta hyväksyi Tukholman ruotsinsuomalaisen koulun helmikuussa 1990 hankittuaan ensin asiaan liittyvän lausunnon Tukholman kunnan koululautakunnalta.

Ensimmäisen ruotsinsuomalaisen kouluhankkeen eteenpäinvieminen oli siten aikaaviepää puuhaa. Tämä tulee kuitenkin ymmärrettävksi kun tutkimme Ruotsin koulupolitiikkaa vuoden 1945 jälkeen. Koko sodanjälkeisen ajan oli ruotsalaisen koulupolitiikan päämääränä luoda yhtenäinen keskitetty koululaitos, jossa kaikki oppilaat saavat saman peruskoulutuksen. Alussa siteeraamani Dagens Nyheterin kannanotto eestiläisten vaatimiin omiin kouluihin perustuu myös tähän. Yksityisiä kouluja pyrittiin lakkauttamaan, niiden perustaminen tehtiin vaikeaksi ja niiden tuli pärjätä ainakin kolme ensimmäistä vuotta ilman valtion avustusta.

Valtiovallan johdonmukaisena linjana on ollut, että *"maahanmuuttanei-*

den kielellisten vähemmistöjen lapsia tulee opettaa yhdessä muiden lasten kanssa eikä erillisissä kouluissa" (prop 1968:67, s. 57, kirjoittajan käännös)

Vain erityissyistä annettiin valtionapua kuitenkin eestiläisille kouluille ja Hillelkoululle. Parlamentaarinen siirtolaisuuskomitea (Invandrarutredningen) jatkoi vuonna 1975 samalla linjalla: *"siirtolaislapsille mikäli suinkin mahdollista tulee tarjota mahdollisuus julkisen koululaitoksen toimenpiteillä säilyttää ja kehittää kielellistä ja kulttuurista identiteettiään."* (prop 1975:26, kirjoittajan käännös)

Kun hallitusvalta Ruotsissa vuosina 1976–82 oli kokoomuksella, kansanpuolueella ja keskustapuolueella erillisiä kouluja koskevia säännöksiä pyrittiin muuttamaan vapaamielisemmiksi. Kuitenkin komitea joka asiaa selvitti (Kommittén angående skolor med enskild huvudman), jatkoi kritiikittä entisellä linjalla: *"Ratkaisuja kouluvelvollisten siirtolaislasten koulutustarpeisiin tulee voida hakea peruskoulun puitteissa. Komitea ei siksi nähnyt syytä ehdottaa siirtolaislapsille erityisiä sääntöjä kouluvelvollisuuden suorittamiseksi vapaassa koulussa"* (prop 1982/83, s.22, kirjoittajan käännös)

Asian valtiopäiväkäsittelyn yhteydessä jätti kokoomus kuitenkin aloitteen jossa ehdotettiin, että hyväksyttäisiin myös koulut joissa on muu opetuskieli kuin ruotsi. Valtiopäivien koulutusvaliokunta hylkäsi esityksen: *"Valiokunta ... yhtyy siihen mitä on asiasta esitetty hallituksen esityksessä, nimittäin, että kouluja joiden pääasiallinen opetuskieli on muu kuin ruotsi, ei tule hyväksyä kouluvelvollisuuskouluiksi koululain 34. pykälän mukaan."*

Mutkien kautta hyväksyntä ruotsinsuomalaiselle koululle tuli kuitenkin. Tämän jälkeen oli rahoitus suuri ongelma. Näytti siltä, että koulun olisi selvittävä kolme ensimmäistä vuotta ilman valtionapua. Tässä tilanteessa käännyttiin Suomen opetusministeriön puoleen, jossa hankkeeseen suhtauduttiin erittäin myönteisesti. Suomen opetusministeriö lupasi avustaa Tukholman ruotsinsuomalaista koulua samoin periaattein kuin muitakin ulkosuomalaisia kouluja siihen asti, että koulu pääsisi Ruotsin valtionavun piiriin. Jo toisena toimintavuonna Ruotsin hallitus myönsi koululle valtionavun ja koulu saa saman "koulurahan" kuin muutkin vapaakoulut. Siten ensimmäinen ruotsinsuomalainen koulu oli saatu hyvin alulle.

Ensimmäinen ruotsinsuomalainen koulu aloitti toimintansa Tukholmassa syksyllä 1990. Vain harvat osasivat aavistaa, että vuodesta 1993 tulisi todellinen läpimurto omien koulujen perustamiselle ja tarve niille olisi tällöin suoranainen pakko ja hätäkeino pelastaa koulun suomenkielinen opetus.

Tällä hetkellä kouluhankkeita on yli kymmenellä paikkakunnalla ja rea-

listiset mahdollisuudet toteuttaa hankkeet. Syksyllä 1993 alkoivat ruotsinsuomalaiset koulut Upplands Väsbyssä, Motalassa ja Eskilstunassa. Göteborgiin on jo perustettu omia ruotsinsuomalaisia kouluja. Siten vuodesta 1993 tulee omien koulujen perustamisen läpimurtovuosi.

Tälläiseen murrokseen vaikuttavat monet tekijät:

1/ yksiselitteisen myönteiset kokemukset Tukholman koulusta, joka on välitetty joukkotiedotuksen kautta laajalti koko maahan (esim. television Ykköskanavan syksyllä 1992 lähettämä puolen tunnin ohjelma "Maailman paras koulu"),

2/ Ruotsinsuomalaisten vähemmistöaseman vakiintuminen omassa keskuudessa, ihmisten mielessä ja omissa järjestöissä (esimerkiksi vähemmistöjulistuksen hyväksyminen ruotsinsuomalaisten järjestöjen keskuudessa ja jättäminen Ruotsin ja Suomen hallituksille)

3/ Ruotsin yhteiskunnan järjestelmän muutos, erityisesti yksityisten vaihtoehtojen aikaisempaa laajempi salliminen mahdollistaa ensimmäistä kertaa Ruotsissa omien instituutioiden kuten päivä-ja vapaa-ajankotien, koulujen ja vanhusten keskusten luomisen,

4/ suomalaisluokkien lakkauttaminen tai oppilasmäärän väheneminen monilla paikkakunnilla pakottaa etsimään uusia ratkaisuja.

Ruotsinsuomalaisten omat koulut ovat ympäröivälle yhteiskunnalle selvä osoitus heidän tahdostaan säilyttää kielensä, kulttuurinsa ja identiteettinsä ja kehittää uutta kahteen maahan, kulttuuriin ja kieleen suuntautunutta myönteistä samaistumista.

Ruotsin valtiovalta on myös muuttamassa asenteitaan. Ensimmäistä kertaa ovat mm Ruotsin pääministeri ja opetusministeri todenneet, että suomen kieli ja suomalaiset ovat erotuksena monista muista kieliryhmistä aina jo vuosisatojen ajan olleet osa Ruotsia ja ruotsalaista kulttuuria. Tälläiset lausunnot herättävät toiveita siitä, että ruotsinsuomalaisten ja toivottavasti myöskin muiden siirtolaisten ja etnisten ryhmien asiat voidaan ratkaista myönteisellä, yksilöä ja yhteiskuntaa rikastuttavalla tavalla.

Tukholman ruotsinsuomalaisen koulun rehtorina

HELENA SCHMIDT

Ennen Ruotsiin muuttoani vuonna 1978 olin opettajana kuusi vuotta Helsingin seudulla. Luin puoli vuotta Upsalassa suomea ja tein tutkielman kaksikielisten lasten sanavarastosta. Muutin takaisin Helsinkiin, koska halusin miettiä pystyisinkö asumaan omin ehdoin Ruotsissa. Päätin tulla takaisin ja perustin perheen mieheni kanssa, joka on ruotsalainen. Saatuani viran Botkyrkan kunnasta, aloitin opettajana Storvretenin koululla, jossa olin 12 vuotta. Sen jälkeen siirryin Tukholman ruotsinsuomalaiseen kouluun opettajaksi ja rehtoriksi.

Kun aloitin opettajana Botkyrkassa, oli siellä jo kauan toiminut suomalaisia äidinkielisiä luokkia. 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alussa äidinkieliset luokat elivät kuitenkin kiihkeintä kehitysvaihettaan ja ne alkoivat saada pysyvän opetusmuodon luonteen ja opettajakunta alkoi vakiintua. Näytti siltä, että niistä tulisi luonnollinen osa Ruotsin koululaitosta. Botkyrkassa äidinkielisiä luokkia oli ala-keski- ja yläasteella.

Koin olevani ruotsalaisten kanssa tasavertainen opettaja; olin mukana koulun oppilashuoltoryhmässä. Järjestin oppilashuoltoryhmälle mm. opintokäynnin Suomeen. Yläaste kävi myös tutustumismatkalla Suomessa. Alaasteella oli suomalais- ja ruotsalaisluokalla yhteisprojekti, jolloin luokat jaettiin sekaryhmiin. Ruotsalaisten ja suomalaisten opettajien välinen yhteistyö oli hyvä. Hyvä yhteistyö on aina omista ja työkavereiden asenteista kiinni. Tapaan monia ruotsalaisia opettajia yksityiselämässäni edelleenkin.

Meidän ruotsin kielen opettajamme oli kaksikielinen, suomenruotsalainen ja saanut Suomessa opettajakoulutuksensa. Loppuaikoina luokanopettajatkin opettivat ruotsia, mikä oli mitä mainioin työkokemus. Osalla opettajista oli siihen myös koulutus.

Minulla on mukavia muistoja myös suomalaisista vanhemmista, jotka

olivat tyytyväisiä kouluun ja heidät oli myös helppo aktivoida. Järjestin mm. teemailtoja, jonne kutsuimme luennoitsijoita. Kuudennen luokan lopulla teimme myöskin yhteisen luokkaretken Kööpenhaminaan.

Ensimmäisen ryhmäni kanssa tein viisi vuotta työtä, toiselta kuudennelle luokalle asti. Toista ryhmää vedin ensimmäiseltä kolmannelle ja kolmatta ensimmäiseltä neljänteen luokkaan.

Ensimmäisessä luokassani oli oppilaita 27 ja luokka jouduttiin jakamaan kahtia. Sen jälkeen ryhmät pienenivät, viimeisessä ryhmässä oli 14 lasta. Yleensä minulla oli kuitenkin parikymmentä lasta opetettavana.

Minulle oli aluksi suuri yllätys se, että lapsilla oli suomen kielessä vieraassa ympäristössä aika paljon puutteita. Suomen kielen kehitys oli kaksikielisessä ympäristössä normaalia hitaampaa. Tämä asetti minut ensimmäisen uuden tehtävän eteen: kuinka pystyn opettamaan lapsille niin paljon suomen kieltä, että heillä on mahdollisuus rikastuttaa kieltään.

Lapset kuulivat suomen kieltä pääasiassa vain kotona ja koulussa. Parantaakseni tilannetta aloitin mm. lukemisprojekteja, jolloin vanhemmat saivat heti ensimmäisestä luokasta lähtien lukea yhden kirjan viikossa lapsille. Tällä tavalla kehittyi hyvä yhteistyö kodin ja koulun välille.

Luin itse paljon lapsille ääneen ja kirja nostettiin hyvin näkyvään asemaan opetuksessa. Luovuin valmiista lukukirjoista ja rupesin käyttämään opetuksessa lasten kaunokirjallisuutta Tarjosin lapsille todellista kieltä, en jonkun toisen lapsille sopeuttamaa kieltä. Luovuin myös Aapiskukko-kirjasta, jonka tilalle tuli lasten itse kirjoittamia juttuja. Lapset oppivat hyvin nopeasti lukemaan ilman aapiskukkoakin. Huomasin, että kaikki tämä loi pohjan lasten itsetunnon kehitykselle sekä sille, että he uskalsivat puhua suomea julkisesti. Enää ei vaiettu suomeksi ja puhuttu ruotsiksi, vaan puhuttiin sekä suomeksi että ruotsiksi. Muistan kun ensimmäisen kerran matkustin sähköjunalla kaupunkiin ja lapset lauloivat spontaanisti matkalla suomalaisia lauluja. Tämä todisti sen, että he uskalsivat nyt olla suomalaisia.

Botkyrkassa oppilaideni vanhemmat olivat enimmäkseen työläispiireistä, mutta siellä oli myöskin opiskelijoiden sekä kollegojeni lapsia suomalaisilla luokilla. Viime keväänä 1992 tapasin entisten oppilaitteni kanssa, he ovat nyt vähän päälle kaksikymmenvuotiaita, ja heillä oli luokkakokous. Oli kovasti lämmittävää, että he tapasivat sen ryhmän kanssa, joka kävi yhdessä peruskoulun. Minut oli myös kutsuttu luokkakokoukseen. Monilla oli lapsia, ja kaikki olivat löytäneet paikan yhteiskunnassa.

Syksyllä 1990 aloitin opettajana Tukholman ruotsinsuomalaisessa kou-

lussa, Hammarbyn koululla. Olin koulun ensimmäinen opettaja ja otin vastaan ensimmäiset oppilaat. Aloitin kaikki hankinnat ihan alusta, mm. pulpettien oston. Kun mitään ei ollut, opin arvostamaan ammattiryhmiä, jotka tavallisesti koulussa tekevät koulutyön sujuvaksi; vahtimestarit, palkansaajat, siivoojat, keittiöhenkilökunta.

Ensimmäiseen ryhmääni oli ilmoittautunut yli 30 lasta. Kun koulun osoite tuli tietoon, ryhmästä jäi jäljelle vain 11 rohkeaa, jotka olivat sitä mieltä, että jaksavat kuljettaa lapsensa kouluun. Perustimme koulun yhteyteyteen vapaa-ajankodin, jotta lapsilla oli mahdollisuus tulla kouluun aikaisin aamulla ja jäädä sinne odottamaan vanhempiaan iltapäivällä. Suurin osa lapsista käy vapaa-ajan kodissa. Sen tavoitteet ovat samat kuin koulun: kaksikielisyys ja kaksikulttuurisuus. Siellä puhutaan kahta kieltä ja seurataan samoja teemoja kuin koulussa. Sen lisäksi vapaa-ajankodilla on myös omia tavoitteita, mutta tärkeää on, että lapsille tulee kokonaisia koulupäiviä.

Tällä hetkellä koulussa on 50 oppilasta. Olemme päättäneet, että kasvatamme näitä ryhmiä hyvin varovaisesti. Nykyiseen kolmanteen luokkaan otettiin viime vuonna kolme lisää ja tänä vuonna neljä. Me annamme ryhmälle mahdollisuuden ottaa uudet oppilaat oikealla tavalla vastaan. Tällä hetkellä tulijoita on kovasti. Nuorin, joka on ilmoitettu kouluun jonotuslistalle, on syntynyt 1993. Valintaperiaatteena on yleensä ilmoittautumisjärjestys, mutta sisaruksilla on kuitenkin etuoikeus. Lapsella tulee olla myöskin ennen koulun alkua jonkinlainen suomen kielen taito. Tällä hetkellä ei ole resursseja, että opetettaisiin suomen kielen alkeita.

Taloudellinen tila koulun perustamisen aikoihin oli hyvin epävakaa. Suomen valtio maksoi siinä vaiheessa osan opettajan palkasta. Olemme saaneet myöskin ulkopuolisten tukea. Aino-yhdistys on mm. tukenut koulua. Aino-yhdistyksessä on ollut mukana useita aktiivisia naisia, jotka ovat järjestäneet iltamia ja myös lahjoituksia.

Koulun omistaa säätiö, joka on koulusta talousvastuussa. Koulun pedagogista ohjelmaa johtaa kouluneuvosto. Olen rehtorina mukana molemmissa elimissä. Opettajille on myös delegoitu paljon pedagogista vastuuta. Koulu seuraa Ruotsin opetussuunnitelmaa, mutta koulun toiminnankuvaus tekee sen ruotsinsuomalaiseksi; tavoitteena on kaksikielisyys ja kaksikulttuurisuus ja koulun toimintaa luonnehtii korkea pedagoginen taso. Uusi opettaja tietää kouluun tullessaan toimintavapautensa rajoitukset, mutta minä kannustan heitä kokeilemaan kaikkea uutta. Yritän olla tukena ja luoda uskoa, että mikään uusi ei synny helpolla. Tällä hetkellä meitä opettajia on neljä.

Vain ensimmäisen luokan opettaja on täysivirkainen luokanopettaja. Itselläni on sekä opetusta että hallinnollista työtä.

Vanhemmilla on suuri mahdollisuus vaikuttaa opetukseen ja sen tavoitteisiin. He ovat myöskin mukana kouluneuvostossa ja säätiön hallituksessa. Heillä on myös vireä vanhempainyhdistys. Äitien lisäksi on monta aktiivista isää mukana toiminnassa. Alkuaikoina vanhemmat olivat paljon mukana vapaa-ajankodissa auttamassa. Tällä hetkellä vanhemmat toimivat vanhempainyhdistyksessä ja keräävät rahaa. He ovat perustamassa rahastoa.

Me ostamme ulkopuolista apua mm. siivoukseen, mutta vanhemmat ovat myös mukana toiminnassa. Raskain siivous on jätetty siivousfirmalle. Vanhempia tapaa tällä tavalla ja heillä on läheisempi kosketus kouluun. Heidän ei kuitenkaan tarvitse ottaa vapaata töistä kuten joissakin muissa vapaissa kouluissa. Koulun kasvaessa tietenkin tullaan erilaisia ammattikuntia tarvitsemaan.

Koulun oppilaat tulevat enimmäkseen työläisperheistä, mutta keskiluokasta tulee myös lapsia. Lasten ja vanhempien tausta on hyvin kirjava, moniulotteinen. Suurin osa lapsista tuli alussa vain suomenkielisistä kodeista. Seuraavassa vaiheessa lapset tulivat kaksikielisistä ja myös kolmikielisistä perheistä. Tämä osoittaa sen, että tieto koulun profiilista on mennyt hyvin perille. Niin kauan kuin oltiin sitä mieltä, että tämä on pelkästään suomalainen koulu, tänne ilmoitettiin lapsia, joilla oli vain suomen kieli mukanaan. Ne, joilla oli kaksi kieltä perheessä, pelkäsivät ehkä, että se toinen kieli jää koulussa liian vähälle. Meidän koulussamme puhutaan kuitenkin ruotsin kielestä ja suomen kielestä eikä ädinkielestä tai ruotsista kakkoskielenä. Opetuksessa tulee esille, että nämä kielet ovat tasa-arvoisia. Ruotsilla on pienempi tuntimäärä, koska se on yhteiskunnassa enemmistökieli ja saa enemmän tukea ympäristöstä. Vanhemmat luottavat siten alusta lähtien siihen, että heidän lapsistaan tulee kaksikielisiä.

Ruotsin kielen opetus on järjestetty poikkeavalla tavalla, jopa niin, että tutkijat ovat olleet siitä kiinnostuneita. Ruotsia opettaa sama opettaja, joka opettaa myös suomea. Lapsista kasvaa kaksikielisiä aikuisia ja siksi heidän täytyy tavata kaksikielisiä aikuisia kouluympäristössä. He tulevat vaihtamaan kieltä tilanteen mukaan samoin kuin opettajat koulussa. Olemme johdonmukaisia aikuisina tilanteissa, jotka on tarkoitettu ruotsinkielisiksi. Lapset sen sijaan saavat täydentää puhettaan sillä kielellä, joka on vahvempi. Lapset kokevat näin, että molemmat kielet ovat tärkeitä myös käytännössä.

Koulussamme on yksi päivä viikossa ruotsinkielinen. Malli syntyi kokei-

lemalla ja seuraamalla lasten reaktioita. Yhdellä viikkotunnilla ei tulla kaksikielisiksi. Minulla oli vaikea saada lapsia kääntämään keskustelu ruotsiksi pidemmäksi aikaa vanhalla mallilla. Systemaattinen suunnittelu on sen vuoksi tärkeää.

Toteutamme koulussamme vaihtoehtoista pedagogiikkaa. Erityisesti systemaattinen suunnittelu, joka pohjautuu molempien kielten suhteen arviointiin, luo pohjaa uudelle. Tänä keväänä (1993) meillä on myös mahdollisuus arvioida koko ala-asteen opetusta. Me yritämme välttää asteiden välistä kuilua. Meillä on aineopettajajärjestelmä jo käynnissä. Koulun ympärille ollaan myös perustamassa kulttuuritoimintaa. Paljon on sellaista mitä ei ole muissa kouluissa.

Vapaiden koulujen työtä seurataan tarkasti ja siksi sisäinen arviointi on tärkeää opettajille. Pedagoginen arviointi tehdään lukuvuosittain. Viime vuonna kävi myös kunnantarkastaja koulussa ja kouluvirasto on tarkastanut koulun talouden.

Musiikilla ja laululla on suuri osuus koulussamme. Ne kuuluivat jo aikoinaan Botkyrkassa laatimaani oman kielen rikastuttamisohjelmaan. Mikään sattuma ei ole, että ensimmäinen opettaja, joka palkattiin kouluun minun jälkeeni on erikoistunut musiikkiin. Myös draamalla on suuri merkitys koulussa. Kolmannella luokalla on suomen kielen tunneista kaksi varattu kokonaisuudessaan draamalle. Heitä opettaa opettaja, jonka vastuulla on kuvaamataito ja draama. Voimistelulla ja urheilulla on myös suuri paino ja koulussamme on tällä hetkellä voimisteluun erikoistunut opettaja.

On myös tärkeää kehittää lasten ajattelua siten, että he ovat itse mukana suunnittelussa. Kannustan heitä tekemään kysymyksiä, ihmettelemään, asettamaan asioita kyseenalaiseksi. Kun lapset yrittävät itse ajatella, etsiä ongelmiinsa vastauksen, ne jäävät myöskin paremmin mieleen. Yleensäkin lapsia kannustetaan ymmärtämään, että paljon maailmassa on sopimuksen varaista. Esimerkiksi kun opetellaan kirjaimia, lapset näkevät minkälaisia ovat arabialaiset kirjaimet, ja ymmärtävät miksi on hyvä jos on sovittu yhteisistä merkeistä.

Me olemme aloittaneet koulutyön hyvin pienillä teknisillä laitteilla, mutta meillä on kirjeenvaihtoluokkia Suomessa ja siksi kouluumme on mm. hankittu tietokone.

Siinä vaiheessa kun vanhemmat valitsevat koulun meillä on hyvin tärkeä tavoite, että he tietävät mitä he valitsevat. Vanhemmat kutsutaan kouluun vierailulle. Opettajillamme on kovat vaatimukset itsensä suhteen. Uudistushalua on ja hyviä tuloksia syntyy. Myös vanhemmilta vaaditaan jaksamis-

ta, koska he joutuvat kuljettamaan lapsiaan kouluun. Koulussa puututaan hyvinkin pieniin asioihin, koska me haluamme taata lapsille henkisen ja ruumiillisen koskemattomuuden. Kaikki konfliktit selvitetään heti ja vanhemmat saavat tiedon kotiin, jos koulussa jotakin erikoista tapahtuu. Vanhempien kanssa yhteistyössä me yritämme auttaa lasta löytämään sen roolin, että hän pystyy ryhmässä löytämään oman paikkansa ja antamaan toisille samalla työrauhan.

Koulumme on saanut hyvin paljon julkisuutta, ja meidän toimintaamme on seurattu tarkoin. Olimme myös esiintymässä suuressa "kaksi kieltä on enemmän kuin yksi" - tilaisuudessa. Oppilaat esittivät suomenkielisen kansanlaulun sekä suomeksi että ruotsiksi. Meillä on ollut periaatteena, että tehdään pieni esitys, mutta hyvin harjoiteltu. Siten oppilaat ovat saaneet julkisista esiintymistä itseluottamusta. Pedagogina olisi virhe asettaa lapset sellaiseen tilanteeseen, josta he eivät selviä.

Lasten tieto- ja taitotasot, esimerkiksi kaksikielisyyden suhteen, ovat olleet hyvin vaihtelevia, erot ovat suuria kuten kaikissa muissakin kouluissa. Osa lapsista on syntynyt Ruotsissa, osa tulee suoraan Suomesta, heidän kieliolosuhteensa ovat erilaiset jne. Kielentaso riippuu myös siitä miten paljon on minkin kielen kanssa kosketuksissa.

Koulumme eroaa muista Ruotsissa toimivista kouluista, koska meillä on kaksi opetuskieltä sekä siinä, että me otamme huomioon Suomen ja Ruotsin maiden kulttuurin sekä yhteisen historian. Me yritämme painottaa sitä mikä meillä on yhteistä. Me teemme työtä teemoissa. Lapset ovat avoimia. Kun meillä oli vieraana tutkijoita Oulun yliopistosta, he katsoivat, että meidän oppilaamme olivat hyvin kansainvälisiä, tässä suhteessa he erosivat suomalaisista oppilaista. Oppilailla on avoin ja luottavainen asenne kouluun tulevia vieraita kohtaan. Lasten itseluottamus on hyvä. Koulun perusperiaatteissa on siten onnistuttu.

Koulumme on vapaa hallinnollinen pieni yksikkö ja siksi sitä on myös helppo koko ajan muuttaa. Koko opettajakunnalla on sama perusajattelu, joka on nykyisen ja tulevan opetussuunnitelman suuntainen ts. että oppilas on aktiivinen oppimisprosessissa. Sen jälkeen ei kovin suuria ristiriitoja voi syntyä.

(Kertomus pohjautuu Erkki Vuonokarin Hammarbyn koululla 5. maaliskuuta 1993 tekemään haastatteluun)

Kielikylpyjä ja Eurooppakouluja

TOVE SKUTNABB-KANGAS

Suomenkielisiä ja muita siirtolaisvähemmistölapsia on tähän saakka Ruotsissa koulutettu enimmäkseen ruotsiksi *kielenriisto-ohjelmissa*. Kielenriistossa vähemmistölapsia kouluttavat yksikieliset enemmistöopettajat, jotka eivät osaa lasten äidinkieltä. Enemmistökieli on opetuskielenä. Lasten äidinkieltä ei opeteta ollenkaan, tai sitä opetetaan aineena vain muutama tunti viikossa. Lapset ovat samoilla luokilla enemmistölasten kanssa, ja normina on lapsi, joka jo osaa enemmistökieltä. Suomalaislapset, jotka ovat ruotsinkielisillä luokilla ja saavat "kotikielenopetusta", kuuluvat tähän ryhmään. Kielenriisto-ohjelmissa tulokset ovat koulumenestyksen suhteen keskimäärin heikompia kuin enemmistölapsilla. Usein lasten kielitaito enemmistökielessä, varsinkin ajattelukielen osalta, saattaa jäädä heikommaksi kuin enemmistökielisten lasten. Äidinkieli ei useimmiten kehity läheskään yksikielisten tasolle tällaisessa ohjelmassa, riippumatta siitä miten päteviä ja ahkeria opettajat – ja oppilaat – ovat, tuntimäärä ei yksinkertaisesti riitä siihen.

Siirtymäohjelmissa vähemmistölapsi saa opetusta omalla äidinkielellään koulun alaluokilla, ainakin useimmissa aineissa, mutta jo keskiasteella ja aivan viimeistään yläasteen alkaessa kaikki opetus (paitsi mahdollisesti pari tuntia äidinkieltä viikossa) on enemmistökielellä. Ala-asteen äidinkieliset luokat, joita Ruotsissa on ollut jonkin verran muillekin vähemmistöryhmille, mutta erityisesti suomalaisille, edustavat siirtymäohjelmia, samoin yhdistetyt luokat. Missään Ruotsin historian vaiheessa ei edes neljännes suomea puhuvista lapsista ole saanut äidinkielistä opetusta. Siirtymäohjelmien rakenne vaihtelee melkoisesti, samoin tulokset, mutta yleistäen voidaan ehkä sanoa, että tulokset ovat kaksikielisyyden suhteen parempia kuin kielenriisto-ohjelmissa. On kuvaavaa Ruotsille, että näiden luokkien tuloksista ei ole mitään yleiskartoitusta, vaikka sen tekeminen ei olisi ollut suurikaan tehtävä.

Seuraava vaihe onkin sitten *kielensuojaohjelma* (tai kielensäilyttämisohjelma), missä vähemmistölapset saavat opetusta omalla äidinkielellään ainakin ensimmäiset kuusi vuotta, mahdollisesti koko peruskoulun ajan, ja usein koko kouluajan, ja missä enemmistökieltä opetetaan toisena kielenä. Siirtymäohjelman ja kielensuojaohjelman välinen ero ei riipu niinkään siitä, miten kauan äidinkielinen opetus jatkuu (t.s. molemmissa voi olla opetusta äidinkielellä vielä yläasteellakin), vaan enemmänkin siitä, miten äidinkielinen opetus motivoidaan. Siirtymäohjelmissa äidinkielellä ei ole paljonkaan itseisarvoa: sitä käytetään siksi, että äidinkielinen opetus johtaa parempaan enemmistökielen taitoon. Kielensuojaohjelmissa sen sijaan äidinkielistä opetusta pidetään luonnollisena kielellisenä ihmisoikeutena, joka kuuluu kaikille lapsille. Se, että se samalla johtaa parempaan enemmistökielen taitoon, on myönteinen sivutuote. Kielensuojaohjelmat johtavat yleensä hyviin tuloksiin.

Oma tutkimukseni Upplands Väsbyn ja Botkyrkan suomalaisluokilla osoitti, että lapset, jotka olivat yhdeksän vuotta suomenkielisillä luokilla, osasivat suomea lähes yhtä hyvin kuin Suomessa testattu suomenkielinen vertailuryhmä, ja ruotsia hieman paremmin kuin samojen koulujen ruotsalaisilla rinnakkaisluokilla olevat lapset (joista suurin osa oli ruotsinkielisiä). Lisäksi tutkimani suomalaislapset olivat tavallisten työläisten lapsia, kun taas ruotsalaisilla rinnakkaisluokilla olevilla lapsilla oli melko keskiluokkainen tausta. Käyttämäni ajattelukieltä mittaava testi oli sitä tyyppiä, jossa keskiluokan lapset yleensä selviävät työläislapsia paremmin. On hyvin selvää, että kielensuojaohjelma oli johtanut sekä korkeatasoiseen kaksikielisyyteen että myös hyvään koulumenestykseen. Kielensuojaohjelmia ei Ruotsissa ole muille kuin suomenkielisille lapsille, ja näillekin vain erittäin rajoitetusti.

Mutta kaikki edellä kuvatut ohjelmat koskevat vain *vähemmistölapsia*. Riippumatta siitä, mitä niistä esim. ruotsinsuomalaisille lapsille käytetään, *ruotsinkieliset enemmistölapset* oppivat vain omaa kieltään ja jonkin verran vieraita kieliä, englantia, saksaa, ranskaa, ehkä joskus hieman espanjaa. Muiden paitsi englannin suhteen useimpien taito jää hyvin vähäiseksi. *Yksikielinen yksinkertaisuus* vallitsee: uskotaan että "yksikielisyys" (eli enemmistökielen taito ja muutaman vieraan kielen lukeminen aineena koulussa) on normaalia, tavoiteltavaa ja väistämätöntä.

Tulevaisuuden Euroopassa ja maailmassa tämä ei riitä. Henkilö, joka osaa vain omaa kieltään ja englantia (eikä ehkä sitäkään läheskään yksikielisen veroisesti), tulee olemaan vaikeuksissa ensi vuosisadalla. Siksi tarvit-

semme koulutusohjelmia, jotka tekevät sekä enemmistölapset että vähemmistölapset korkeatasoisen monikielisiksi. Esitän ensin joitakin syitä siihen, miksi korkeatasoista monikielisyyttä tarvitaan. Sitten kerron joistakin koulukokeiluista, joissa tähän on pyritty.

MIKSI MONIKIELISYYS ON TARPEEN?

1970-luvulla useimmille tavallisille ihmisille Pohjoismaissa riitti, että osasi vähän englantia oman äidinkielensä lisäksi. 80-luvulla alkoi olla tärkeää, että englantia osattiin jo melko hyvin, eikä yhtään haitannut, vaikka sen lisäksi osasi hieman ranskaa tai saksaa. Tilanne on nopeasti muuttumassa Euroopan yhdentymisen ja maailman kansainvälistymisen myötä. Ne, jotka esim. vuonna 2010 neuvottelevat Pohjoismaiden ja maailman tulevaisuudesta, tehtiinpä se sitten Brysselissä, Strasbourgissa, Kööpenhaminassa, Berliinissä, New Yorkissa, Sao Paolossa, Moskovassa, Teheranissa, Diyarbakirissa, Delhissä, Lusakassa tai Tokiossa, joutuvat neuvottelemaan monilla kielillä. Pelkkä englanti ei riitä. Sama pätee liike-elämässä, tietojen hankinnassa, ympäristöyhteistyössä, tutkimuksessa jne. Tulee olemaan välttämätöntä, että *monilla* Pohjoismaiden asukkailla on *kunnollinen*, perusteellinen kielitaito myös saksassa, ranskassa, espanjassa, venäjässä, arabiassa, kiinassa, hindissä, urdussa, swahilissa, zulussa, xhosassa, japanissa, farsissa, kurdissa jne.

Jo nyt esiintyy yhä kovempaa heikon kielitaidon arvostelua ja vaatimuksia laajempipohjaisesta ja vaihtelevammasta kielitaidosta. Prof. Thure Stenström kirjoitti esim. Dagens Nyheterissä 11. helmikuuta 1992, että Ruotsi on jälkeenjääneisyyden esikuva kehitysmaiden seurannassaan, koska tietoja ei pystytä hankkimaan muilla kielillä kuin englanniksi, ja siksi ei tiedetä mitä muualla tapahtuu. Hän luettelee myös esimerkkejä noloista tilanteista, joissa tiedotusvälineet ja liike-elämä möhlii kielitaidottomuuden takia. Eräs hänen ehdotuksistaan yliopistojen suhteen on, että tutkijakoulutukseen pääsyn ehtona tulisi olla hyvä luetun ymmärtämiskyky *sekä* saksassa *että* ranskassa englannin lisäksi. Samanlaisia ehdotuksia (perusteellinen kielitaito vähintään englannissa, saksassa ja ranskassa) on esitetty Tanskassa liike- elämän korkeimmilta tahoilta. Tanskan lehdissä näkee yhä useammin paikka-ilmoituksia, missä Brysseliin haettavien tanskalaisten tulee tanskan kielen lisäksi hallita perusteellisesti ranska ja ainakin yksi mutta mielellään useampia Euroopan yhteisön muista kielistä: kreikka, italia, portugali, espanja, hollanti, saksa ja englanti. Arabiantaitoisia etsitään yhä useammin,

samoin venäjän. Euroopan Yhteisö esittää opiskelijavaihtojen ja monien muiden ohjelmiensa motivaationa käsityksen, että parempi, laajemmalle levinnyt ja monipuolisempi kielitaito auttaisi niiden vaikeuksien voittamisessa, jotka nyt estävät ihmisten, palvelujen, pääoman ja tavaroiden vapaan kulun. Vaatimukset pysyvät samoina, riippumatta siitä missä määrin muut Pohjoismaat menevät mukaan Euroopan Yhteisöön.

Yksikielinen yksinkertaisuus kuului tärkeänä osana länsimaistyyppisten kansallisvaltioiden rakentamisen alkuvaiheisiin. Eurooppalaisuus ja maailmankansalaisuus edellyttävät monikielisyyttä. Sitäpaitsi on vaikea pitää itseään ajan tasalla postmodernissa tietoyhteiskunnassa, ottaa kantaa saatuun tietoon, olla kriittinen ja luova, ellei ole monikielinen.

Samalla tiedämme tutkimuksesta, että korkeatasoinen kaksi- ja monikielisyys antaa yksilölle (ja yhteiskunnalle) monia etuja. Korkeatasoisen monikieliset (jotka osaavat kielensä hyvin) selviävät yksikielisiä paremmin testeissä, joilla mitataan yleisen älykkyyden eri osa-alueita, älyllistä joustavuutta, monitahoista ei-urautunutta ajattelua, luovuuden eri puolia, herkkyyttä ei-kielellisten viestien ja puheeseen annetun palautteen tulkitsemisessa, sekä metakielellistä tietoisuutta (sitä että on tietoinen kielen ominaisuuksista, osaa eritellä sitä, näkee muodon ja sisällön eron jne). He myöskin oppivat muita kieliä yksikielisiä nopeammin ja tehokkaammin.

Jos toivomme Pohjoismaiden selviävän tulevaisuudessa ja myös pystyvän vaikuttamaan muuhun maailmaan – toivottavasti tasa-arvoisempaan ja demokraattisempaan suuntaan – koulujen täytyy kouluttaa *kaikki* lapset korkeatasoisen monikielisiksi. Se on täysin mahdollista nykyisten tietojemme puitteissa. Mutta se täytyy aloittaa *nyt heti*, ainakin kokeilupohjalta. Ruotsi on jo nyt pahasti jäljessä muita Euroopan maita. Jos oletamme, että ne, jotka neuvottelevat maailman tulevaisuudesta vuonna 2010, ovat silloin nykyisiä päättäjiä huomattavasti nuorempia, eli 35–50-vuotiaita, monet heistä ovat nyt jo lopettaneet koulunsa, ja jopa nuorimmatkin heistä ovat jo lopettaneet peruskoulun (eli he ovat nyt jo 17–18-vuotiaita). Olemme siis jo nyt myöhässä pystyäksemme tekemään heistä monikielisiä koulun avulla siinä iässä, jolloin se pitäisi tehdä. Mutta jos aloitamme *nyt*, voivat 2030-luvun päätöksentekijät ehkä olla korkeatasoisen monikielisiä – ja siksi myös ehkä vähän älykkäämpiä, luovempia, joustavampia ja herkempiä kuin nykyiset päättäjät.

Koska siirtolaisvähemmistöillä on paljon enemmän kokemusta monikieliseksi tulemisesta kuin enemmistöillä, he voisivat olla edelläkävijöitä. Ruotsinsuomalaisilla Pohjoismaiden suurimpana siirtolaisvähemmistönä on

erityinen vastuu. Milloin ruotsinsuomalaiset aloittavat ensimmäisen Eurooppa-koulun?

MITEN MONIKIELISEKSI TULLAAN?

Siinä vaiheessa kun jokin vähemmistökielinen ryhmä tietyssä maassa alkaa tulla niin vahvaksi, että se saa läpi vaatimuksia kaksikielisyydestä tiettyihin virkoihin, tai kun sen kielestä tulee edes rajoitetusti virallinen kieli, enemmistökin alkaa vähitellen kiinnostua vähemmistökielen oppimisesta. Kanadassa tämä tapahtui, kun Kanadasta 1968 tuli virallisesti kaksikielinen englannin ja ranskankielissä. Ranskankieliseen vähemmistöön kuuluvat olivat siihenkin saakka olleet osittain kaksikielisiä, ja he olisivat siis saaneet kaikki uudet kaksikielisyyttä vaativat virat ja asemat. Tällöin englanninkieliset vanhemmat halusivat lastensa tulevan kunnolla kaksikielisiksi (sen sijaan että nämä siihen saakka vain olivat lukeneet muutaman tunnin ranskaa viikossa vapaaehtoisena vieraana kielenä), ja näin alkoivat ensimmäiset *kielikylpyohjelmat*.

Kielikylvyssä enemmistölapsia opetetaan heille vieraalla vähemmistökielellä, enemmistön omissa luokissa, joissa ei ole opetuskieltä (eli siis vähemmistökieltä) äidinkielenään puhuvia lapsia, ja joissa opettaja on kaksikielinen. Englanninkieliset lapset voivat siis jatkaa englannin puhumista opettajalle, ja opettaja ymmärtää täysin, mitä he sanovat, vaikka vastaakin vain ranskaksi. Kun lapsi uskaltaa yrittää ensimmäisiä lauseitaan ranskaksi, hän voi kysyä opettajalta englanniksi, miten jokin asia sanotaan ranskaksi. Opettaja antaa mallin, ja lapsi toistaa. Vähitellen lapsi aloittaa itse suoraan ranskaksi, mutta jos hän ei osaa jotain sanaa tai rakennetta, hän kysyy englanniksi, ja opettaja auttaa. Normi on lapsi, joka *opettelee* ranskaa, EI lapsi, joka jo *osaa* ranskaa. Lapsen tilanne on siis täysin erilainen kuin kielenriisto-ohjelmassa olevan vähemmistölapsen, huolimatta siitä, että molempia opetetaan lapselle vieraalla kielellä.

Kielikylpyjä on useita lajeja. Tavallisin on *aikainen kielikylpy*, jossa lapsia opetetaan vieraalla kielellä esikoulusta, 5-vuotiaasta asti. Äidinkielen opetus alkaa vasta kolmannella luokalla. Osa opetuksesta alkaa olla englanniksi 4–5 luokasta lähtien, niin että noin puolet on kummallakin kielellä kuudennella luokalla ja sen jälkeen. On myös *myöhäisiä kielikylpyjä*, joissa enemmistölapsia opetetaan äidinkielellä ensimmäiset 4–5 vuotta, sitten heillä on intensiivistä ranskan opetusta esim. tunti päivässä, ja tämän jälkeen kaikki opetus on ranskaksi esim. 6–7 luokalta alkaen vuoden tai pari

tai enemmänkin. Tulokset ovat yleensä lähes tai yhtä hyviä kuin aikaisissa kielikylvyissä. Sen sijaan *osittaisissa kielikylvyissä*, joissa puolet opetuksesta on alusta asti kummallakin kielellä, tulokset ovat usein olleet heikompia: lapset eivät ole oppineet ranskaa kovinkaan paljoa tavallista vieraan kielen opetusta paremmin, ja äidinkielen taito ja koulumenestys ovat saattaneet hieman kärsiä.

Kielikylvyt ovat maailman parhaiten tutkittuja vieraan kielen oppimisohjelmia, ja niiden tulokset tunnetaan perusteellisesti. Alussa niissä oli vain keskiluokan lapsia, nyt kaikkia ryhmiä edustavia lapsia osallistuu, yhtä hyvin tuloksin. Mainitsen vain aikaisten kielikylpyjen tulokset. Lasten *äidinkielen* taito on alussa heikompi kuin sellaisten englanninkielisten lasten äidinkielen taito joita opetetaan englanniksi, mutta tämä korjaantuu kolmannen luokan jälkeen, kun äidinkielen opetus alkaa, ja yleensä lapset viimeistään viidennellä osaavat äidinkieltä yhtä hyvin tai paremmin kuin englanninkielisessä koulutuksessa olevat lapset. *Koulumenestys* on Kanadan keskitasoa, tai parempi. *Ranskan* taito tulee yleensä ranskankielisten tasolle kuullun ja luetun ymmärtämisessä. Sen sijaan puheessa ja varsinkin kirjoittamisessa lapset tekevät enemmän virheitä kuin ranskankieliset, eivät ole aivan yhtä sujuvia, varsinkin kun ovat tilanteissa missä eivät itse voi valita sisältöä tai muodollisuuden tasoa. Silti heidän ranskantaitonsa on erinomainen, ja huomattavasti parempi kuin mihin millään tavallisella vieraan kielen opettamisella päästään. *Asenteet* ranskankielistä kulttuuria ja ranskankielisiä kohtaan ovat usein myönteisiä, mutta eivät niin myönteisiä kuin mitä alussa ehkä toivottiin.

Kielikylpyihin on Kanadassa osallistunut tai osallistuu paraikaa yli 400 000 lasta. Suurin osa kielikylvyistä on jatkuvasti ranskankielisiä, mutta niitä on myös muissa kielissä, monia esim. espanjaksi ja ukrainaksi, mutta myös ainakin saksaksi, kiinaksi, hepreaksi ja arabiaksi. Kielikylvyt ovat levinneet Kanadasta ensin Yhdysvaltoihin ja sitten muuallekin. Euroopassa ensin aloittivat walesilaiset, katalonialaiset ja suomalaiset, ja nyt on alettu myös Hollannissa, Saksassa ja Unkarissa. Useassa maassa, mm. Sveitsissä ja Eestissä, selvitellään aloittamisedellytyksiä. Jonkinlaisia osittain kielikylpyyn kuuluvia aineksia voi nähdä myös niissä kokeiluissa joissa esim. lukiossa opetetaan joitakin aineita vieraalla kielellä (esim. yhdessä lukiossa Tanskassa, Rungstedissä, ja vastaavassa kokeilussa Ruotsissa), mutta ne eivät ole varsinaisia kielikylpyjä.

Kun kielikylpyjen perustaja, kanadalainen professori Wallace Lambert, ehdotti 1980 Ruotsissa kielikylpyjä ruotsinkielisille lapsille suomen kielessä, Kouluylihallituksen edustaja Hans Hamber vastasi, ettei uskonut koko

Ruotsista löytyvän kolmeakymmentä sellaista ruotsalaista vanhempaa, jotka haluaisivat lastensa tulevan kaksikielisiksi tällä tavalla. Jos sen sijaan olisi kyse opetuksesta ruotsinkielisille lapsille englanniksi, saksaksi tai ranskaksi, jokaisesta kaupungista löytyisi ne 30 vanhempaa.

Lieneekö aika muuttunut?

Yksi kielikylpyjen heikko puoli on, että suullinen kielitaito ei kehity syntyperäisen puhujan tasolle, koska lapset eivät leiki vähemmistökieltä äidinkielenään puhuvien lasten kanssa. Kielikylpyluokat ovat useimmiten olleet enemmistökielisten koulujen yhteydessä, missä ei ole ollut ranskankielisiä lapsia. Kirjoittamisen hankaluuden taas voi kuvitella ainakin osittain johtuvan siitä, että ranskankieltä ei ole opetettu *aineena*, se on ollut vain opetus-

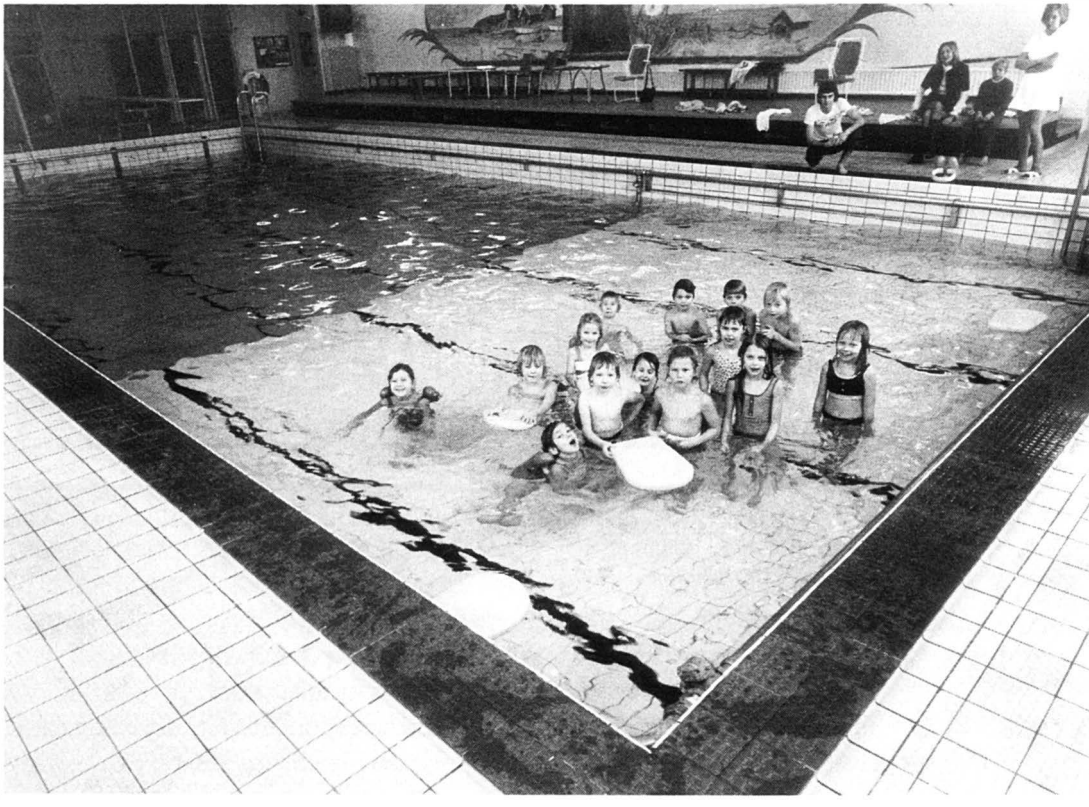

Luokka 1 B Hallstavikissa kylpylässä , noin 1970–75, Kuva: Curt Larsson. Pohjoismaisen museon kuva-arkisto.

kielenä. Mm nämä seikat, sekä yleensäkin usko erilaisten lasten yhdessäolon tärkeyteen asenteiden muokkaajana, olivat taustalla, kun Yhdysvalloissa ruvettiin suunnittelemaan *molemmansuuntaisia ohjelmia* (molemminpuolisia, kahdensuuntaisia; kaksinkertaisia kielikylpyjä – näille ohjelmille ei vielä ole suomenkielistä nimeä). Ensimmäinen ohjelma alkoi San Diegossa, Kaliforniassa, 1975, ja näitä kokeiluja on nyt 41 koulussa ympäri maata, aika paljon kuitenkin Kaliforniassa. San Diegon ohjelmassa oli 60% espanjankielisiä ja 40% englanninkielisiä lapsia (useimmissa suhde on nyt suunnilleen 50% kumpaakin). Lapsia opetettiin esikoulusta asti yhdessä pelkästään espanjaksi, ja opettaja oli kaksikielinen. Ainoa opetus, jonka kieliryhmät saivat erikseen, oli englannin kielen opetus, jota oli esikoulussa 20 minuuttia päivässä, ensimmäisellä luokalla 30 min. ja 2–3. luokalla 60 min. päivässä. 4–6. luokilla noin puolet opetuksesta oli kummallakin kielellä. Kokeilujen päämääränä on, että *kaikista* lapsista tulee *korkeatasoisen kaksikielisiä*, että heidän *koulumenestyksensä* on normaali tai sitä parempi, riippumatta siitä kummalla kielellä tuloksia testataan, ja että he kehittävät myönteisen *asenteen* muita kulttuureja kohtaan. Näissä ohjelmissa pyritään tavallaan yhdistämään samassa luokassa kielensuojaohjelma vähemmistölapsille ja kielikylpy enemmistölapsille.

Vasta nyt alkaa kokeiluista ilmestyä ensimmäisiä tuloksia. Ne osoittavat tiettyjä eroja kieliryhmien välillä. Molemmat ryhmät ovat oppineet espanjaa erittäin hyvin, mutta joissakin kouluissa englanninkieliset lapset saavat jopa espanjankielisiä parempia tuloksia espanjankielessä. Englanninkielisten englannintaito on ymmärrettävästi alussa jäljessä samanikäisten englanninkielistä koulua käyvien taitoa, aivan niin kuin kielikylvyissäkin, mutta nousee nopeasti samalle tasolle, ja jopa paremmaksi. Espanjankielisten englanti kehittyy hitaasti mutta varmasti, mutta he eivät yleensä vielä kuudennella luokalla ole täysin saavuttaneet syntyperäisten puhujien taitoa. Tämä täsmää yksiin suurimman Yhdysvalloissa tehdyn pitkittäistutkimuksen kanssa, jossa yli tuhatta espanjankielistä lasta seurattiin 8 vuotta kestäneessä tutkimuksessa. Se osoitti, että mitä kauemmin lapset saivat opetusta espanjankielellä, sitä parempi heidän englannintaitonsa oli seurannan loppuvaiheessa. Mitä vähemmän opetusta oli espanjankielellä ja mitä enemmän siis englanniksi, sitä heikompi oli englannintaito.

Näyttää siltä, että espanjankielisten englanninkielisiä heikommat tulokset molemmissa kielissä voivat johtua useastakin syystä. Yksi syy saattaa olla, että opetus englanninkielellä alkaa liian aikaisin, ja siksi monet uudemmat kokeiluryhmät aikovatkin pitkittää ja lisätä espanjankielisen opetuksen

määrää. Toinen syy saattaa olla, että pelkkä enemmistölasten fyysinen läsnäolo koulun alkuvaiheessa vahvistaa statuseroja niin paljon, että englanti saa suuremman osuuden, kuin mitä sille oli aiottu, ja heikontaa näin vähemmistölasten tuloksia molemmissa kielissä. Kolmas mahdollinen syy on se, että englanninkieliset lapset näissä kokeiluissa yleensä ovat olleet enemmän keskiluokkaisia, kun taas espanjankielisten lasten vanhemmat ovat usein olleet maatyöläisiä, joilla ei ole ollut paljoa muodollista koulutusta.

Silti tulee muistaa, että espanjankieliset lapset näissä ohjelmissa saavat huomattavasti parempia tuloksia *molemmissa* kielissä kuin mitä he saavat englanninkielisessä koulutuksessa. Englanninkieliset lapset oppivat espanjaa oman äidinkielensä lisäksi. Molempien lasten asenteet toisiaan kohtaan ovat myönteisiä. Mikäli espanjankielisen opetuksen osuutta lisätään, ohjelmat ovat hyvin myönteinen lisä Yhdysvaltojen muuten heikohkoon vähemmistölapsille suunnattuun tarjontaan.

Eurooppakouluissa pyritään myöskin yhdistämään kielensuojan ja kielikylvyn hyvät puolet ja parantamaan niiden harvoja heikkouksia. Ensimmäinen *eurooppakoulu* perustettiin Brysseliin vuonna 1958 Euroopan Yhteisön korkeiden virkamiesten ja –naisten lapsille. Niitä on nyt 9 kuudessa eri maassa, kymmenes tulee syksyllä 1993. Oppilasluku on 12–13 000. Nykyään kaikki Euroopan Yhteisön jossain laitoksessa työskentelevät voivat panna lapsensa näihin kouluihin, siivoojista ja ministereistä vahtimestareihin, sihteereihin ja tulkkeihin. Mikäli koulussa on tilaa, paikalliset lapset voivat myös hakea sinne: yhdessä koulussa on esim. paljon entisten kaivostyöläisten lapsia, toisessa terästeollisuudessa työskentelevien siirtolaisten lapsia. Euroopan Yhteisön virkailijoiden lapsille koulut ovat ilmaisia, muut maksavat pienen lukukausimaksun.

Koulujen päämääränä on säilyttää jokaisen lapsen äidinkieli ja kulttuuri-identiteetti ja tukea ja vahvistaa niitä, samalla kun kehitetään yleiseurooppalaista identiteettiä, opettaa lapselle toinen kieli syntyperäisen puhujan tasolle suullisesti ja kirjallisesti, vastaanoton ja tuoton kannalta, opettaa kolmas kieli hyvin ja antaa mahdollisuudet myös neljännen kielen hyvään oppimiseen, ja poistaa ennakkoluuloja ja kansallisia vastakkaisuuksia. Koska eurooppakoulut tuntuvat saavan monikielisyyden suhteen parempia tuloksia kuin mikään muu tällä hetkellä tunnettu kokeilu, selostan niiden rakennetta aika tarkkaan, tuntimääriä myöten. Olisi täysin mahdollista, että ruotsinsuomalaiset tekisivät aloitteen eurooppakoulun aikaansaamiseksi. Sen voisi aloittaa vaikkapa niin, että siinä olisi suomen-, ruotsin-, englannin-, turkin-, kreikan- ja farsinkielinen alaosasto.

Eurooppakoulut on jaettu kielittäin alaosastoihin, niin että useimmilla tai kaikilla Euroopan yhteisön virallisilla kielillä on oma alaosastonsa jokaisessa koulussa. Normaalisti lapsi menee äidinkieliseen alaosastoon. Kouluissa on kuitenkin myös lapsia, joiden äidinkielellä ei ole omaa alaosastoa (esim. arabiankielisiä), ja nämä lapset sijoitetaan senkieliseen alaosastoon jonka kieltä he parhaiten osaavat (esim. useimmat arabiankieliset ranskankieliseen alaosastoon).

Opetuskieli on alusta saakka lapsen äidinkieli (= alaosaston kieli), ja kaikki älyllisesti vaativat abstraktiset aineet opetaan kokonaan äidinkielellä 8. luokalle asti. Äidinkieltä aineena opetetaan ensimmäisellä ja toisella luokalla 16 "tuntia" viikossa (nämä "tunnit" ovat 30 minuutin pituisia), 3–5. luokalla 9 "tuntia" (oppitunnit ovat kaikissa aineissa 45 minuutin pituisia kolmannesta luokasta alkaen) ja 6–7. luokalla 5tuntia viikossa. Ensimmäisen vieraan kielen opetus alkaa ensimmäisellä luokalla ja sitä on 5 "tuntia" viikossa aina 8. luokkaan saakka. Ensimmäinen vieras kieli valitaan englannin, saksan ja ranskan välillä. Näitä äidinkielenään puhuvilla on siis vain kaksi valinnan mahdollisuutta. Kaikki opettajat puhuvat äidinkielenään sitä kieltä jota opettavat tai jolla opettavat, mutta lähes kaikki ovat vähintään kaksikielisiä – yleensä yksikielisiä opettajia ei hyväksytä. Muukin henkilökunta psykologeista siivoojiin on kaksikielistä – heidän tulee toimia malleina oppilaille.

Kolmannelta luokalta aletaan paria ainetta jo opettaa lasten ensimmäisellä vieraalla kielellä. Nämä aineet ovat aina helppoja, konkreettisia, älyllisesti ei-vaativia, esim. voimistelu/urheilu (1 viikkotunti, vt). "Eurooppalaiset tunnit" (3 vt) pidetään myös vieraalla kielellä 3. luokalta alkaen. Tällöin lapset tekevät retkiä, suunnittelevat juhlia jne. Tähän vieraalla kielellä tapahtuvaan opetukseen yhdistetään lapsia useammasta eri alaosastosta. Usein opetuskieli on *kaikille* vieras kieli, ei äidinkieli, mutta helpoissa aineissa saattaa olla myöskin opetuskieltä äidinkielenään puhuvia mukana. Voimistelua voidaan esim. opettaa ranskaksi ryhmälle, jossa on 5 lasta tanskalaisesta, 6 kreikkalaisesta, 6 hollantilaisesta ja 5 saksalaisesta alaosastosta. Ranskankieliset lapset taas voivat saada voimistelunopetuksensa saksaksi yhdessä italian-, portugalin- ja englanninkielisten lasten kanssa. Vieraskielisen opetuksen osuutta lisätään 6.luokalta alkaen, esim. 2vt musiikkia, 2vt taideaineita, 3 vt voimistelua ja 2 vt valinnaisaineita (esim. tietokoneita, käsitöitä, valokuvausta, elektroniikkaa, konekirjoitusta, maalausta jne). Mutta kaikki vieraalla kielellä opetettavat aineet ovat jatkuvasti älyllisesti ja kielellisesti ei-vaativia aineita, ja opetuskieli on useimmille vieras.

8. luokalla äidinkieltä (K1, kieli yksi, ensimmäinen kieli) luetaan enää 4 vt, mutta tämä viikkotuntimäärä pysyy samana koulun loppuun saakka. Ensimmäinen vieras kieli (K2, lapsen toiseksi oppima kieli), laskee myös 4 vt:iin, ja on 9. luokalta koulun loppuun asti 3 vt. Kolmas kieli (K3) eli toinen lapselle vieras kieli alkaa myös 8. luokalla 4 vt:lla ja sitä opetetaan 9–12. luokalla 3 vt. Jokaisen alaosaston kieli on mahdollista valita kolmoskieleksi. Jos esim. kreikankielinen ja tanskankielinen lapsi ovat ystävystyneet, oltuaan samassa voimistelunopetuksessa 3. luokalta saakka, kumpikin voi 8. luokalla ruveta opettelemaan toisensa kieltä kolmoskielenä. 8. luokalla aletaan myös opettaa jotain älyllisesti vaativaa abstraktia ainetta K2:lla, esim. 3 vt historiaa. Kaikkien vaativien aineiden opettajat käyttävät usein monikielisiä sanakirjoja tai sanaluetteloita, jotta ymmärtäminen varmistetaan.

9–10. luokalla opetetaan pakollisista aineista voimistelua, historiaa ja maantiedettä K2:lla, kaikkia 2 vt. Valinnaisaineista latinaa ja klassista kreikkaa opetetaan kunkin alaosaston äidinkielellä, mutta kaikkia muita valinnaisaineita opetetaan eri alaosastoista yhdistetyissä ryhmissä K2:lla. Kolmas vieras kieli (K4, lapsen neljäs kieli) alkaa 9. luokalta vapaaehtoisena aineena 4 vt:lla.

11–12. luokalla kaikilla on 4 vt äidinkieltä ja 3 vt kutakin muuta kieltä, K2 (pakollinen), K3, ja K4 (valinnaisia). Filosofiaa ja matematiikkaa opetetaan äidinkielellä, kaikkia muita pakollisia aineita K2:lla tai K3:lla. Valinnaisaineista latina, kreikka, fysiikka, kemia ja biologia sekä äidinkielen laajennettu kurssi opetetaan äidinkielellä, kaikkia muita aineita K2:lla, K3:lla tai jopa K4:llä.

9–12. luokilla niitä valinnaisaineita joita ei ole määrätty äidinkielisiksi, luetaan yhdessä muiden alaosastojen oppilaiden kanssa, ja opetuskieli voi tällöin olla oppilaan ensimmäinen, toinen tai kolmas vieras kieli.

Eurooppakoulujen tulokset osoittavat, että lapset oppivat *ainakin kaksi kieltä äidinkielisen puhujan tasolle*, äidinkielensä ja K2:n, ja pystyvät kirjoittamaan ylioppilaskirjoituksensa hyvin kummallakin kielellä. Monet valitsevat myös sen vaihtoehdon, että kirjoittavat jonkun aineen (esim. historian tms) yleiseurooppalaisessa ylioppilastutkinnossa *kolmannella kielellään*. Tällöin heidät siis arvioidaan, niinkuin tämä kieli olisi heidän äidinkielensä, eli osa oppilaista saavuttaa äidinkielisen veroisen tason kolmessa kielessä. Muutkin oppivat kolmannen kielen hyvin, paremmin kuin tavallisessa vieraan kielen opetuksessa, ja *neljännenkin kielen* taito sattaa tulla erittäin hyväksi. *Ylioppilaskirjoitusten tulokset* ovat yleensä keskitasoa paremmat. Kun kielikylvyissä päästiin kahdessa kielessä puhutun ja kirjoitetun

ymmärtämisessä syntyperäisen puhujan tasolle, eurooppakoulut siis saavuttavan tämän tason kahden kielen osalta myöskin puheen ja kirjoituksen tuottamisessa, ja sen lisäksi korkean tason kolmannessa ja jopa neljännessä kielessä. *Asennetutkimusten* tulokset ovat myös myönteisiä.

Muita kokeiluja, joita voisi ajatella Ruotsissa sovellettaviksi vähemmistölapsille, ovat toisaalta Uuden Seelannin maorien *kielenpesäkokeilut* (kōhanga reo maoriksi), toisaalta *aikainen lukemaan oppiminen.*

Kielenpesä on lastentarha, jonne tulevat vähemmistölapset usein eivät osaa vanhempiensa äidinkieltä ollenkaan tai juuri ollenkaan. Monet heidän vanhemmistaankaan eivät enää osaa maoria kunnolla, vaikka sitä on ehkä heille puhuttu, kun he olivat pieniä. Lapsia hoitaa ainakin muutama koulutettu lastentarhanopettaja, mutta usein maori ei ole näidenkään paras kieli. Tärkein tekijä kielenpesässä ovat vanhat maorit, jotka opettavat sekä lapsia ja näiden vanhempia että myös lastentarhanopettajia. He opettavat vanhoja tapoja, leikkejä, lauluja, loruja, sanastoa, vanhaa maorikulttuuria. Vanhemmat ovat kielenpesässä niin paljon kuin voivat, ainakin yhden iltapäivän viikossa, mielellään enemmän, ja kielenpesä on koko maoriyhdyskunnan vastuulla. Ensimmäinen kielenpesä alkoi 1982, ja vuonna 1990–91 niitä oli jo 631 ja lasten lukumäärä oli yli 14000. Aikaisemmin ei maorinkielisiä luokkia ja kouluja ollut juuri ollenkaan. Kun kielenpesälapset tulivat englanninkielisiin kouluihin, heidän maorinkielensä rupesi unohtumaan. Vanhemmat rupesivat tällöin vaatimaan myös maorinkielisiä luokkia ja kouluja, ja nyt maorinkielisiä koulujakin on jo lähes parikymmentä.

1970-luvun lopussa maori oli kuolemassa – suurin osa niistä joiden ensimmäinen ja vahvin kieli oli maori, oli yli 40-vuotiaita. Nyt maorinkieli kukoistaa, ja siitä tehtiin 1987 Uuden Seelannin virallinen kieli englannin lisäksi.

Kielenpesät tulevat varmaan olemaan varteenotettava vaihtoehto kaikille niille lapsille, joiden vanhemmat Ruotsi on pakkosulauttanut. Mutta niitä voisi perustaa jo nyt vahvistamaan monien vähemmistölasten ja -vanhempien kieli- ja kulttuurituntemusta.

Aikainen lukemaanoppiminen on hyväksi kaikille lapsille, mutta se olisi erityisen tärkeää vähemmistölapsille, ja ehdottoman välttämätöntä niille vähemmistölapsille, joilla ei ole mahdollisuutta äidinkieliseen luokkaan tai kouluun. Mikäli oppii lukemaan omaa äidinkieltään ennen ruotsinkieliseen luokkaan menoa, on paljon paremmat mahdollisuudet säilyttää äidinkieli, ja siis tulla kaksikieliseksi, kuin jos luku- ja kirjoitustaito äidinkielessä tulee myöhemmin, tai jos se ei kehity ollenkaan. Lisäksi äidinkielen lukutaito aut-

taa kaksikielisiä lapsia oppimaan seuraavia kieliä nopeammin ja tehokkaammin, kuten suuri uusi kanadalainen tutkimus osoittaa.

Lapsi pystyy hyvin oppimaan lukemisen taidon leikin avulla jo 2–3-vuotiaana, joko yksinään tai ryhmässä. Tähän lukuleikkiin ei tarvita aikaa kuin 5–10 minuuttia päivittäin, tai vaikka vain joka toinen päivä, jos aikuinen opettaa yhtä lasta. Jos opetus tapahtuu ryhmässä, riittää tällöinkin 10–15 minuuttia päivässä. Selostan tässä yhtä mahdollista menetelmää hieman tarkemmin.

Kokosanamenetelmässä lapset saavat sanakortteja (esim. pahvista leikattuja 10 cm – 15 cm), joihin sanat kirjoitetaan isoin värillisin kirjaimin (mielellään niin että sama kirjain on aina saman värinen, esim. kaikki A:t punaisia, kaikki K:t sinisiä, kaikki O:t sinipunapilkullisia jne). Kuvia ei käytetä. Sanojen tulee olla lapselle tuttuja ja mieluisia, alkuun lyhyitä ja helppoja, sekä nimisanoja että teonsanoja ja laatusanoja. Ne tulee valita niin, että niistä joidenkin tavuista voi myöhemmin yhdistää uusia sanoja.

Lapselle esitetään ensin pari kolme korttia, sanotaan mitä niissä lukee, ja annetaan lapsen käydä ne läpi ja yrittää tunnistaa ne. Seuraavalla kerralla kysytään jokaista korttia ("mitä tässä lukee?") ja katsotaan tunnistaako lapsi ne. Ellei, autetaan heti. Kun lapsi tunnistaa kaikki, opetetaan uusi kortti. Mikäli opetus tapahtuu ryhmässä – tai ehkä muutenkin – voidaan käyttää "lukulaatikkoa": jokaisella lapsella on hänen nimellään varustettu pieni laatikko. Kun lapsi tunnistaa jonkin kortin varmasti, hän saa sen omaan laatikkoonsa ja voi itse käydä lukemassa omat korttinsa milloin haluaa. Opettajalla täytyy siis olla monta kappaletta samaa korttia, jotta jokainen lapsi saa omansa, kun osaa lukea sanan. Kun lapsi jo tunnistaa monta korttia, aletaan muodostaa niistä lauseita, jotka luetaan lapselle: "äiti syö", "pieni auto", ja annetaan lapsen sitten itse lukea. Vähitellen lapsi alkaa itse muodostaa lauseita ja "lukea" niitä. Tässä vaiheessa hän ei vielä varsinaisesti lue, vaan tunnistaa kokonaisuuden. Monelle lapselle on mahtava kokemus, kun hän huomaa osaavansa "kirjoittaa" ja "lukea" niin, että hän voi panna maailman tekemään, mitä hän haluaa, myöskin seikkoja. joita ei tapahdu "oikeassa" maailmassa. Lapsi voi esim. kirjoittaa "auto syö isin" tai "äiti syö talon". Muutama pääte on tarpeen: genetiivin-n (isi-n, talo-n) ja partitiivin-a (kirja-a, auto-a).

Kun lapsi osaa "lukea" lauseita jo melko varmasti, voidaan alkaa korttien leikkaaminen tavuihin: leikataan "talo" niin että saadaan "ta" ja "lo", ja näytetään miten ne luetaan. Sitten pyydetään lasta "kirjoittamaan" "talo", ja lapsi etsii oikeat tavut ja yhdistää ne. Kun useampia kortteja on leikattu

(mm. tätä esimerkkiä varten leikataan myös "koti" ja saadaan "ko" ja "ti"), ja lapsi osaa etsiä ne tavut, jotka kuuluvat yhteen ja muodostavat vanhat sanat, tulee jännittävä hetki: opettaja yhdistää kaksi tuttua tavua, mutta eri sanoista, niin että niistä tulee uusi sana. Esim. näin. Otetaan "kodin" alkutavu "ko" ja "talon" lopputavu "lo", ja pyydetään lasta ensin sanomaan molemmat tavut. Sitten yhdistetään ne niin, että ne ovat ihan vierekkäin, ja kysytään lapselta mitä siinä lukee. Risto, jota aloin opettaa, kun hän oli 2 vuotta 4 kuukautta, sanoi ensin: "Siinä on "ko" ja talon loppu". Ellei lapsi osaa, ei sanota, vaan jatketaan leikkiä, ja kokeillaan muutaman päivän tai viikon kuluttua uudelleen. Ja kun lapsi on keksinyt ensin "kolo"-sanan ja sitten pari muutakin uutta sanaa, lukutaidon avain alkaa olla löytynyt.

Kun opetin Riston lukemaan, emme käyttäneet kuin 37 sanakorttia ja muutaman päätekortin. Aikaa meni hieman yli vuosi, 5–7 minuuttia pari kertaa viikossa, ja pari kuukauden taukoa välillä. Rinkebyssä Pirkko Leporanta-Morleyn johtamassa päiväkodissa on lukuleikkiä leikitty hyvällä menestyksellä espanjan- ja turkinkielisten lasten kanssa.

Menetelmiä on useita, tämä on vain esimerkki. On tärkeää muistaa, että lukuleikin tulee olla nimenomaan *leikki* josta lapsi pitää – siitä ei saa tulla pakkoa tai kilpailua. Mutta jokainen vanhempi, joka itse osaa lukea, pystyy opettamaan lapsensa lukemaan aikaisin. Lukemaan opettaminen voisi myöskin olla isovanhemman ja lapsen leikki, jos asutaan niin lähekkäin, että se on mahdollista. Lapselle tulisi tietysti myös lukea paljon. Siinä vaiheessa, kun lapsi itse lukee, on myös tärkeää, että vanhemmat kuuntelevat. Vaikka ei olisi opettanutkaan lasta lukemaan aikaisin, vanhempi voi auttaa lapsen lukemista kuuntelemalla, kun lapsi lukee vanhemmalle ääneen kirjaa.

MITÄ PERIAATTEITA HYVÄT KOKEILUT OVAT KÄYTTÄNEET?

Viimeiseksi yhteenveto. Ne periaatteet joita hyviin tuloksiin päässeet kokeilut ovat seuranneet, voitaisiin tiivistää seuraaviin kahdeksaan:

1. *Päiväkodin ja koulun tulee tukea eniten* (ts käyttää pääasiallisena opetuskielenä ainakin päiväkodissa ja ensimmäisten kuuden-seitsemän koulu-vuoden ajan) *sitä kieltä jolla muuten on vähemmän mahdollisuuksia kehittyä korkealle muodolliselle tasolle.* Tämä kieli on vähemmistökieli, ts. vähemmistölapsille heidän äidinkielensä, enemmistölapsille jokin vähemmistökieli. (Poikkeus: kunkin eurooppakoulun enemmistölapset (esim. italiankieliset lapset Italian eurooppakoulussa) saavat alkuopetuksensa äidinkielellään).

2. Useimmissa kokeiluissa *lapset on erotettu omiin kieliryhmiinsä*, ainakin ensimmäisten kouluvuosien ajaksi. Sekaryhmät alussa eivät ole hyväksi.

3. Jos vähemmistö- ja enemmistölapsia on samassa luokassa, *päämääränä on, että kaikki lapset (siis myöskin enemmistölapset) tulevat korkeatasoisen kaksikielisiksi.*

4. *Kaikki lapset tulee rakenteellisin järjestelyin asettaa samaan asemaan opetuskielen osaamisen ja kielten aseman suhteen.* Kauniit puheet kaikkien kielten samanarvoisuudesta eivät auta, ellei tämä myös näy koulutuksen järjestelyssä. Sen tulee näkyä lasten ja opettajien eri kielten hallinnassa, niin että kaikille asetetaan samat vaatimukset (sekä vähemmistö- että enemmistölasten ja – opettajien tulee tulla kaksi- tai monikielisiksi tai olla sitä). Sen tulee näkyä kielten asemassa opetussuunnitelmassa ja jatkokoulutuksessa, arvosanojen annossa, koulun fyysisessä ympäristössä (kyltit, kokousten kieli, koulun viralliset hallintokielet jne), opettajien asemassa, palkoissa, työolosuhteissa, ylenemismahdollisuuksissa, jne.

Samanarvoisuus opetuskielen suhteen voidaan saavuttaa useillakin eri tavoilla:

A. *KAIKKI LAPSET OSAAVAT OPETUSKIELEN* (kielensuojaohjelmat, eurooppakoulut ala- ja keskiasteella).

B. *KUKAAN LAPSI EI OSAA OPETUSKIELTÄ* tai on vasta opettelemassa sitä (kielikylpyohjelmat, eurooppakoulut tietyissä aineissa myöhemmässä vaiheessa)

C. *KAIKKI LAPSET VAIHTELEVAT OPETUSKIELEN OSAAMISEN JA EI-OSAAMISEN VÄLILLÄ* (molemminpuoliset ohjelmat myöhemmässä vaiheessa; "joka-toinen-päivä-ohjelmat": 50% enemmistölapsia ja 50% vähemmistölapsia, kaksi kaksikielistä opettajaa, toisella enemmistö-, toisella vähemmistökieli äidinkielenä, kaikkia lapsia opetetaan molemmilla kielillä, joka toinen päivä enemmistökielellä, joka toinen päivä vähemmistökielellä, mutta hieman enemmän vähemmistökielellä).

Molemminpuolisten ohjelmien alkuvaihe, jolloin vain vähemmistölapset hallitsevat opetuskielen, osoittaa, että se korkea sosiaalinen status, joka (suurella?) enemmistökielellä on, voi korvata sen, että kieltä ei käytetä opetuskielenä alkuvaiheessa. Tärkeää ei siis ole pelkästään se koulutuksellinen tosiseikka, käytetäänkö jotain kieltä opetuskielenä vai ei, vaan myöskin se sosiaalinen ja poliittinen tosiseikka, että ympäristö vaikuttaa suuressa määrin siihen, tuleeko kielenoppimistilanteesta *additiivinen, lisäävä*, vai *subtraktiivinen, vähentävä.* Tilanne jossa *vähemmistön äidinkieltä* ei käytetä opetuskielenä, vie useimmiten vähemmistön kohdalta subtraktiiviseen

oppimistilanteeseen, jossa enemmistökieli opitaan vähemmistökielen *kustannuksella*. Tilanne jossa *enemmistön äidinkieltä* ei käytetä opetuskielenä, EI sen sijaan tunnu vievän enemmistön kohdalta subtraktiiviseen oppimistilanteeseen, vaan additiiviseen tilanteeseen, jossa vähemmistökieli opitaan enemmistökielen *lisäksi*. Koko muu yhteiskunta käyttää enemmistökieltä niin paljon, että vähemmistökieli ei ole enemmistökielen oppimiselle minkäänlaisena uhkana. Additiivinen kielenoppimistilanne johtaa kaksikielisyyden suhteen myönteisiin tuloksiin, kun taas subtraktiivinen kielenoppimistilanne sisältää riskin: tulokset voivat olla kielteisiä sekä kaksikielisyyden että koulumenestyksen suhteen.

5. *Kaikkien opettajien tulee olla vähintään kaksikielisiä*, jotta he pystyisivät olemaan hyviä malleja oppilaille ja auttamaan näitä kielten oppimisessa. Myöskin koulujen muun henkilökunnan tulee mahdollisuuksien mukaan olla monikielisiä. Jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus keskustella omakielisten aikuisten kanssa päiväkodissa ja koulussa ja käyttää omaa kieltään.

Tämä periaate on varmaan se, jonka noudattaminen aiheuttaa suurimpia vaikeuksia Pohjoismaissa, ainakin alussa. Se tarkoittaisi sitä, että esim. suuri osa ruotsalaisista opettajista (jotka eivät osaa vähemmistökieliä eivätkä pysty opettamaan muilla kielillä kuin ruotsiksi) arvioitaisiin epäpäteviksi opettamaan muita kuin ruotsinkielisiä lapsia, ja näitäkin he voisivat useimmissa aineissa opettaa vain ensimmäisten 7. vuoden aikana esim. eurooppakoulumallissa. Kaikki vähemmistöopettajat eivät tietenkään myöskään ole tarpeeksi korkeatasoisen kaksikielisiä. Mutta on vähemmän tärkeää, että opettaja hallitsee enemmistökielen (Ruotsissa siis ruotsin kielen) täydellisesti esim. ääntämisen suhteen, koska kaikilla lapsilla on mahdollisuus kaiken aikaa koulun ulkopuolella kuulla ja lukea aitoja syntyperäisiä enemmistökielen malleja, kun taas heillä EI ole samoja mahdollisuuksia kuulla/lukea syntyperäisiä vähemmistökielisiä malleja. Vähemmistökiel(t)en hallinta on siis opettajalle tärkeämpi kuin hänen tasonsa enemmistökielen hallinnassa. Tarvittavat asennemuutokset, jotta enemmistöopettajat saadaan tajuamaan tämä, lienevät muutoksen hankalin osa.

6. *Vieraita kieliä tulee opettaa lasten äidinkielellä, ei toisella vieraalla kielellä.* Tämän takia eurooppakouluissa esim. latinan ja klassisen kreikan opetus tapahtuu äidinkielellä, ei esim. tanskalaisille lapsille englanniksi tai ranskaksi. Suomenkielisille lapsille ei siis pidä opettaa saksaa tai englantia ruotsiksi, ja vieraan kielen opettajan tulee aina osata lapsen äidinkieltä.

7. *Kaikkien lasten tulee lukea sekä äidinkieltään että ensimmäistä vie-*

rasta kieltä pakollisina aineinä läpi koko kouluajan, ensimmäisestä luokasta ylioppilastutkintoon asti. Kieltä tulee opettaa sinä, mikä se lapselle on, siis joko äidinkielenä tai toisena/vieraana kielenä. Kielenopetuksessa ei missään vaiheessa tule yhdistää oppilaita joille kieli on äidinkieli ja oppilaita joille se on toinen tai vieras kieli.

8. *Molempien kielten tulee koulutuksen jossakin vaiheessa toimia opetuskielenä kaikille lapsille*, mutta opetuksen kehitys tulee suunnitella tarkkaan, ja se voi olla erilainen enemmistö- ja vähemmistölapsille.

ENEMMISTÖLAPSILLE äidinkielen tulee olla opetuskielenä ainakin joissakin älyllisesti ja kielellisesti vaativissa aineissa ainakin 8–12. luokilla, mahdollisesti aikaisemminkin.

Enemmistölapsia voidaan sen sijaan opettaa toisella kielellä ainakin joissakin (tai jopa kaikissa tai lähes kaikissa) älyllisesti ja kielellisesti *vähemmän* vaativissa aineissa alusta saakka, ja toinen kieli voi myös toimia opetuskielenä ainakin osan aikaa joissakin älyllisesti ja kielellisesti vaativissa aineissa 8–12. luokilla.

VÄHEMMISTÖLAPSILLE äidinkielen tulee olla opetuskielenä kaikissa aineissa opetuksen alussa. Ainakin joitakin aineita tulee opettaa äidinkielellä koko kouluajan, ylioppilastutkintoon saakka, mutta se, mitä aineita nämä ovat, voi vaihdella. Hyvä kehitys vähemmistölapsille tuntuu olevat että siirrytään

– tunnetusta tuntemattomaan

– opetuksesta vieraassa kielessä opetukseen vieraalla kielellä

– opetuksesta vieraalla kielellä konkreettisissa, älyllisesti ja kielellisesti ei-vaativissa aineissa, opetukseen vieraalla kielellä abstraktisissa älyllisesti ja kielellisesti vaativissa aineissa. Eurooppakoulujen progressio tuntuu monessakin mielessä olevan esimerkillinen:

Progressio ÄIDINKIELEN SUHTEEN on seuraava:

1. *kaikki* opetetaan *äidinkielellä* kahden ensimmäisen vuoden ajan.

2. *kaikki tärkeät abstraktiset älyllisesti ja kielellisesti vaativat aineet* opetetaan *äidinkielellä* ensimmäiset seitsemän vuotta.

3. *äidinkielistä* opetusta on hieman *vähemmän* 8-10. luokilla, ja taas *enemmän* kahtena viimeisenä vuonna ennen ylioppilaskirjoituksia, varsinkin kaikkein vaikeimmissa aineissa, jotta varmistetaan että oppilaat varmasti osaavat ne.

Progressio TOISEN KIELEN SUHTEEN on seuraava:

1. *Toista kieltä* luetaan *kouluaineena* ensimmäisestä kahdenteentoista luokkaan, eli koko kouluajan.

2. *Toinen kieli* tulee *opetuskieleksi* jo kolmannella luokalla, mutta vain

konkreettisissa kielellisesti ja älyllisesti ei-vaativissa aineissa, ja opetus tapahtuu usein yhdessä muiden lasten kanssa, joille kieli myöskin on toinen kieli.

3. Opetus *toisella kielellä kielellisesti ja älyllisesti vaativissa abstraktisissa aineissa* alkaa vasta, kun lapset ovat saaneet opetusta toisessa kielessä *kouluaineena seitsemän vuoden ajan* (1–7. luokat), ja vasta kun he ovat saaneet *opetusta toisella kielellä "helpoissa" aineissa viiden vuoden ajan* (3–7. luokat). Lapsia ei tule opettaa vaativissa aineissa toisella kielellä yhdessä lasten kanssa joille opetuskieli on äidinkieli, ennen kahdeksatta luokkaa. Eurooppakouluissa ei pakollisissa vaativissa aineissa yhdistetä edes 8–12. luokilla samaan luokkaan lapsia joille opetuskieli on äidinkieli ja lapsia joille se on vieras kieli, vaikka tätä tapahtuukin vapaaehtoisissa aineissa.

LOPUKSI

Periaatteet saattavat Ruotsissa tuntua huikean utopistisilta (mitä unia se Tove nyt näkee, haihattelija ...), joten lienee paikallaan muistuttaa, että ne tulevat oikeista olemassaolevista kokeiluista, joista jotkut tosin ovat pieniä, mutta jotkut hyvinkin laajoja – kymmenettuhannet, jopa sadattuhannet lapset ovat todisteena siitä että nämä periaatteet toimivat.

Maailma tarvitsee kipeästi monikielisiä ja -kulttuurisia luovia, joustavia ihmisiä, maapallon tulevaisuus riippuu sen tyyppisten ihmisten lisääntymisestä. Koulutuksella on tärkeä osuus tämän lisääntymisen mahdollistamisessa. Ruotsinsuomalaisilla olisi edellytykset tämän kehityksen auttamisessa aimo askeleen eteenpäin. Mikä Suomi-seura tai eläkeläisyhdistys aloittaa ensimmäisenä aikaisen lukemaan opettamisen? Kuka perustaa Pakkosulautetut suomalaiset ry:n, joka sitten aloittaa kielenpesäkokeilun? Kuka etsii ne ruotsalaiset edelläkävijäseurat, esim. ystävyysseurat, joiden jäsenet sitten aloittavat kielikylvyn turkin-, suomen- tai arabiankielessä ruotsalaisille lapsille? Mikä Suomi-seura ensimmäisenä ottaa yhteyttä muihin siirtolaisvähemmistöseuroihin ja ruotsalaisiin eurooppakoulun aikaansaamiseksi? Pistättehän töpinäksi? Käy naapurissa puhumassa asiasta, ota se esille kerhossasi, ammattiyhdistyksessä, työpaikalla, eläkeläiskerhossa. Tee se NYT!

Alkuperäisaineistoa ja kirjallisuutta

Tämän kirja pohjautuu erityisesti ruotsinsuomalaisten arkiston **perinneprojektin** tuottamaan aineistoon. Perinteen ja muistitiedon keräys aloitettiin Ruotsinsuomalaisten arkistossa vuonna 1985, jolloin kerättiin sairaalatyöntekijöiden muistitietoa; vuosina 1986/87 arkisto keräsi ruotsinsuomalaisten metallityöläisten kertomuksia. Tästä aineistosta ilmestyi vuonna 1987 kokoomateos "hitsikissa hiipii uniin", joka sai hyvän vastaanoton sekä Suomen että Ruotsin lehdistössä. Opettaja Anita Sällberg on myös kääntänyt kirjan ruotsiksi.

Perinneprojektin aineistot ovat olleet pääasiassa kirjallisia, mutta mukana on myös suullista aineistoa, lähinnä haastatteluja. Vuonna 1984 Ruotsinsuomalaisten arkisto keräsi aineistoa Rinkebyn (Bredbyn koulun) koululakosta, mm haastatteluja, lehtileikkeitä, dokumentteja. Opettaja **Veikko Honkala** haastatteli lakkoon osallistuneita naisia. Myös sosiologi, yht.tri **Magdalena Jaakkolan** Ruotsinsuomalaista järjestöelämää ja koulutusta sekä Rinkebyn koululakkoa koskeva aineisto on tallennettuna arkistoon.

Vuosina 1990–91 Ruotsinsuomalaisten arkisto sai runsaasti aineistoa opettajilta, vanhemmilta ja oppilailta **ruotsinsuomalaisten kouluelämän perinnekilpailun** tuloksena. Tässä teoksessa on julkaistu osa aineistosta. Kuitenkin hyvin paljon mielenkiintoista aineistoa on vielä arkiston kätköissä. Niinpä ala-ja keskiasteen oppilaiden aineistoja ei ole otettu mukaan kirjaan, koska se olisi vaatinut aivan oman erityisen käsittelynsä. Aineisto koostuu lyhytmuotoisista aineista piirroksista, ja valokuvista. Tiedotusvälineet ovat kuitenkin yleensä varsin hyvin käyttäneet hyväkseen arkiston perinneaineistoja ns. perinneseminaarien yhteydessä.

Ruotsinsuomalaisten arkisto on myös kerännyt siirtolaisia, erityisesti ruotsinsuomalaisia koskevaa **tutkimusaineistoa** (raportteja, kirjoja, aineita yms.), jotka on ryhmitelty aiheen mukaan. Kieleen ja koulutukseen liittyvä aineisto on ollut keskeisellä sijalla. Suurin osa aineistosta on tallennettu Ruotsin valtionarkistoon, jonka kanssa Ruotsinsuomalaisten arkistolla on kirjallinen sopimus.

Ruotsinsuomalaisten arkistolla on mm. fil.tri **Tove Skuttnabb-Kankaan** ja fil. tri. **Pertti Toukomaan** arkistolle jättämää tutkimusaineistoa. Tove Skuttnabb-Kankaan julkaisemista teoksista on erityisesti mainittava vähemmistölasten koulutuksesta kiinnostuneille vanhemmille suunnattu teos "Vähemmistö, kieli ja rasismi", jonka Gaudeamus julkaisi vuonna 1989. Teos on alunperin ilmestynyt ruotsiksi. Tutkija

Markku Peura on jättänyt aineistoa arkistolle, joka liittyy ruotsinsuomalaisten kouluprojektiin, joka käynnistettiin RSKL:n tutkimusryhmän aloitteesta. Valtt.tri **Ingegerd Municio** on tehnyt kotikielireformista väitöskirjan, jossa osoitetaan, että kotikieliuudistus oli suuri edistysaskel, mutta sen käytäntöön soveltaminen "ruohonjuuritasolla" eri kunnissa ja kouluissa on ollut hyvin vaihtelevaa ja vaikeaa. Väitöskirjan nimenä on "Från lag till bruk".

Vuodesta 1993 lähtien Ruotsinsuomalaisten arkisto toimii yhteistoiminnassa **Pohjoismaisen museon** (Nordiska Museet) kanssa. Syksyllä arkiston tutkimusmateriaalia ja kirjoja siirretään myöskin Pohjoismaiden museon kirjastoon, jonne tulee oma suomalainen kirjakokoelmansa. Ruotsinsuomalaisten arkisto aloittaa yhteistoiminnan museon eri arkistojen mm. **valokuva- ja äänitearkiston** sekä **kulttuurihistoriallista** tutkimusta tekevän osaston kanssa.

Tutkimuskokoelmia on myös **Ruotsin kouluylihallituksella** (nykyisin Skolverket), jolla on oma tietokonepankkinsa, Skolöverstyrelsens databas. (Södok). Kaikkein laajimmat kieleen ja identiteettiin liittyvät tutkimuskokoelmat löytyvät **Tukholman yliopiston kirjastosta** (ns. invandrarsamlingen)

Ruotsinsuomalaisten arkisto toimii myös samassa talossa kuin **tilastollinen keskustoimisto**, joka vasta vuodesta 1974 lähtien on kerännyt systemaattisesti aineistoa peruskoulun ja lukion siirtolaisoppilaista ja myös ruotsinsuomalaisista oppilaista. Tulokset on julkaistu sarjassa "**Statistiska Meddelanden U, grundskolan och gymnasieskolan. Elever med annat hemspråk än svenska**". Tietoja koulutuksesta on myöskin sarjassa, jonka nimenä on "Levnadsförhållanden", joka sisältyy Ruotsin virallisiin tilastotietoihin (SOS). Tietoja voi tämän lisäksi etsiä sarjasta, jonka nimenä on "utbildningsstatistik. Årsbok". Tilastollisesta keskustoimistosta löytää myöskin Ruotsin kouluylihallituksen laatimia siirtolaisten ja ruotsinsuomalaisten koulutukseen liittyviä tilastotietoja. (Rapport SÖ P).

Kaikki viralliset statistiikat alkavat vasta 1970-luvulta. Varhaisempia vuosikymmeniä koskevaa kouluelämän aineistoa on lähinnä etsittävä yleisten väestötilastojen pohjalta tai sittten kuntatasolta ja yksityisistä kouluista. Myös Suomen **opetusministeriön arkistoista** löytää ruotsinsuomalaisia oppilaita koskevaa aineistoa, kirjeitä ja raportteja. Osa aineistosta on siirretty Suomen valtionarkistoon, mutta paljon aineistoa on yksityisten henkilöiden kaapeissa. Erikseen voi mainita esimerkiksi **Veli Nurmen** muistiot ja myös ruotsinsuomalaista koulutusta koskevat artikkelit ja selvitykset. Esimerkiksi vuonna 1989 ilmestyneessä teoksessa "Kansakoulusta peruskouluun" on Veli Nurmen artikkeli "Suomalaislasten opetus Ruotsissa 1942–72 ".

Tilastotietoja on myöskin esimerkiksi Turun siirtolaisuusinstituutissa toimivan **Jouni Korkiasaaren** vuonna 1986 ilmestyneessä raportissa "paluuoppilaiden sopeutuminen. Siirtolaistutkimuksia A 13". Turun siirtolaisuusinstituutti lähettää myös säännöllisesti tutkimusraporttinsa Ruotsinsuomalaisten arkistoon. Siirtolaisuusinstituutti julkaisee myös lehteä, jonka nimenä on "Siirtolaisuus, Migration".

Erikseen on vielä mainitava **suomalais-ruotsalainen koulutusneuvosto**, joka sai alkunsa Pohjoismaiden neuvoston aloitteesta vuonna 1967. Sen ensimmäisenä pääsihteerinä toimi professori **Artturi Similä**. Ensimmäinen "tilastollinen kielitutkimus" tehtiin koulutusneuvoston aloitteesta. Raportin nimenä on "Språkundervisning bland finländska barn och ungdomar i Sverige. SOU 1970:44. Utbildningsdepartementet.

Stockholm 1969. Rapport av finsk-svenska utbildningsrådet". **Artturi Similän kokoelma** löytyy Ruotsinsuomalaisten arkiston kokoelmista.

Vuonna 1992 suomalais-ruotsalainen koulutusneuvosto organisoitiin uudelleen ja siitä lähtien puheenjohtajina toimivat Suomen ja Ruotsin opetusministerit. Koulutusneuvosto julkaisee myös aineistoa yhdessä opetusministeriön ja **Hanasaaren kulttuurikeskuksen** kanssa. Esimerkiksi vuonna1992 ilmestyi raportti "Finland, Sverige och Europa – internationaliseringens inverkan på lärarutbildningen".

Hyvä tietolähde on myöskin **Ruotsin Suomalainen Opettajaliitto**, joka on toiminut vuodesta 1971 lähtien. Heillä on tilastoja niistä opettajista, jotka ovat olleet liiton jäseninä. Opettajaliiton paperit ovat edelleenkin heidän omassa hallinnassaan. Opettajaliitto on julkaissut 20-vuotishistoriikin: "Ruotsin Suomalainen Opettajaliittto 1971–91." Ruotsin Suomalainen Opettajaliitto toimi alkuvaiheessa hyvin itsenäisesti koulukysymykissä, mutta yhteistoimintaa on aina harjoitettu myös Ruotsinsuomalaisten Keskusliiton kanssa.

Ruotsinsuomalaisten Keskusliiton koulutussihteerinä on opettaja **Matti J. Korhonen**, joka tietää ajankohtaisista ruotsinsuomalaisten kouluelämään liittyvistä asioista. Keskusliitosta voi mm. tilata informaatioaineistoa, joka on tarkoitettu erityisesti lasten vanhemmille.

Ruotsinsuomalaisten koulukysymyksiä on käsitelty myös **Pohjola-Nordenissa** sekä **Pohjoismaiden Neuvostossa** virallisella tasolla. Osa Pohjola-Nordenin arkistoista löytyy Suomen valtionarkistosta. **Norden-Yhdistys** sekä **Suomalais-ruotsalainen kulttuurirahasto** ovat myös julkaisseet kieleen ja ruotsinsuomalaisten historiaan liittyviä artikkeleita sarjassa "**Suomen Kieli Ruotsissa**".

Ruotsinsuomalaisten kouluelämä ja lasten syrjäytetty asema välittyy myös ruotsinsuomalaisessa kirjallisuuden kautta. Parhaimpana ruotsinsuomalaista kirjallisuutta koskevana tietolähteenä on mainittava vuonna 1991 ilmestynyt **Marja-Liisa Pynnösen** väitoskirja " Siirtolaisuuden vanavedessä".

Ruotsinsuomalaisista kirjailijoista, jotka ovat lähestyneet siirtolaisolosuhteita ja lasten maailmaa omakohtaisten kokemusten pohjalta on mainittava ennen kaikkea **Antti Jalava** ja **Hannu Ylitalo.** Antti Jalava on kirjoittanut teoksensa ruotsiksi ja ne sopivat hyvin myöskin lukemistoksi peruskouluun ja lukioon. Vuonna 1974 ilmestyi teos "Matti", 1976 "Jag har inte bett att få komma",1980 "Asfaltblomman" ja 1993 "Sprickan". Kolme ensiksimainittua kirjaa on myös käännetty suomeksi.

Hannu Ylitalon tuotteista voi mainita teokset "Saatanan Suomalainen" (1971), "Ruotsalaisten maa" (1972) ja "Raukat vain menköhöt merten taa " (1974).

Professori **Henning Johansson** on tutkinut ja johtanut pedagogista kehitystoimintaa ja julkaissut siitä raportteja. Yhden raportin nimenä on "Har kaosforskning och undervisning av finsktalande elever i svensk grundskola något med varandra att göra. Arbetsrapport 4: 1989." Myös kunnan hallintoelimet ovat julkaisseet pedagogiseen kehitystoimintaan liittyviä raportteja. Esimerkiksi Tukholman sosiaalihallinto vuonna 1986: "Stockholms Stads riktlinjer för det pedagogiska arbetet."

Ruotsin kouluhistoriasta on kirjoitettu monia teoksia. Yleensä ruotsinsuomalaisten kouluhistoriaa niissä vain sivutaan. Poikkeuksena on **Kari Tarkiaisen** historiateokset "Finnarnas historia i Sverige", joka on ilmestynyt kahdessa osassa. Ensimmäinen osa alkaa keskiajalta ja ulottuu vuoteen 1809 ja toinen osa käsittää vuodet

1809–1944. Toisessa osassa käsitellään mm Tornionjokilaakson suomalaisten kouluoloja.

Ruotsalaisten tekemissä kouluhistorioissa suomalaiset ovat edelleenkin varsin näkymättömiä tai sitten heidän olosuhteitaan tutkitaan pääasiassa enemmistöyhteiskunnan näkökulmasta. Vuonna 1985 ilmestyi teos, joka sai nimekseen "**Skolbarn. En folkundervisning växer fram, 1985.** "Kirjan ilmestymistä edelsi 1982/83 näyttely "Skolbarn" Tukholman kaupunginmuseossa ja Södertäljen taidehallissa. Teos on erinomainen johdatus koulun kehityshistoriaan ja runsaasti kuvitettu. Tässä teoksessa käsitellään myös Rinkebyn koululakkoa . Kirjassa koulukonfliktista tehdyt johtopäätökset ovat kuitenkin monessa suhteessa kapea-alaisia ja tieteellisesti kestämättömiä kun käytetty aineisto on yksipuolista, yleensä enemmistöyhteiskunnan arvoihin kiinnittynyttä.

Suomalaisseurat ovat jonkinverran julkaisseet omia historiikkejä, joissa on mainintoja suomalaisen opetuksen alullepanemisesta paikallistasolla. Tästä voi mainita mm. teoksen "**Köpingin suomalaisia**", jossa päätoimittajana on ollut Aapi **Lohiniva**. Myös **Halstahammarin suomi-seuran** historiikissä on tietoja suomenkielen opetuksen kehityksestä.

Monissa yleisemmissä, mm pedagogiikkaan ja monikulttureellisuuteen liittyvissä teoksissa on alettu tutkia erilaisten kulttuurien kohtaamista koulun sisällä ja yleisemminkin yhteiskunnassa. Esimerkkinä voi mainita Boel **Westerbegin** teoksen "Kulturmöten i skolan" (1987) ja Birgit **Lendahlsin**, Inger **Nordheimin** ja Ulla **Stålstedtin** teoksen "Kulturmöter i klassrummet" (1990). Monikulttureellisuutta historiallisesta tai kansatieteellisestä perpsketiivistä on käsitelty **Ake Daun** ym. toimittamassa teoksessa "To make the world safe for diversity, Helsingborg 1992." Vuonna 1986 Ruotsin kouluylihallitus ja oppimateriaalikeskus julkaisivat mm kirjasen, jonka nimenä on "Interkulturellt synsätt i undervisning och läromedel". Kirjan on toimittanut Raija **Engman.**

Koulukysymylksiä ja kieleen liittyvää problematiikkaa on luonnollisesti käsitelty monissa suomenkielisissä lehdissä. Näistä lehdistä mainittakoon mm. Opettajaliiton julkaisema lehti **Tiedote**, ruotsinsuomalaisten kirjoittajien julkaisema kulttuurilehti **Liekki**, päivälehdet **Ruotsin Suomalainen** ja **Demokraatti** sekä **Viikkoviesti**, jossa on runsaasti myös tutkimukseen liittyviä artikkeleita. Ruotsinsuomalainen kielenhuollon tiedotuslehti on nimeltään **Kieliviesti.** Ruotsinsuomalaisia lehtiä voi lukea ja tutkia mm. Kuninkaallisessa Kirjastossa ja Ruotsin valtionarkistossa. Koulu- ja kielikeskustelua on käyty aika ajoittain hyvin aktiiivisesti myös David Schwartzin julkaisemassa lehdessä "**Invandrare och Minoriteter**".

Kirjallisuutta ja artikkeleita

Se, joka haluaa perusteellisesti tutustua ruotsinsuomalaisten historiaan ja erityisesti koulu- ja kielikysymyksiin saanee apua seuraavista teoksista tai artikkeleista, joista osa löytyy kirjastoista ja osa arkistoista (teosten painovuodet on mainittu suluissa).:

Arnstberg Karl Olov, Billy **Ehn**: Etniska minoriteter i Sverige förr och nu. (1988)

Riitta **Eriksson, Fägerlind** Ingemar: Erfarenheter av undervisning i svenska som andraspråk. Utvärdering av försöksverksamhet med finskspråkiga linjer i gymnasieskolan i Stockholm. (1987)

Riitta **Eriksson,** Gun **Sandström**: Elever med finska som hemspråk. (1986)
Erik De Geer: Suomalaisia ja ruotsalaisia kieliryhmiä ja vähemmistöjä Ruotsissa ja Suomessa. Teoksessa "Suomen asema Ruotsin valtakunnassa". (1986)
Handbok i metodik för arbetet inom skola och barnomsorg. Redaktion Jan Naeslund. Liber Distribution
Nils Erik **Hansegård**: Tvåspråkighet eller halvspråkighet (1968).
Leena **Huss** : Finska, svenska eller båda (1985).
Göte **Hanson**: Toisen polven suomalaiset siirtolaiset Ruotsissa. (1978)
Göte **Hanson:** "Finnkampen", om finska invandrarbarn i svensk skola. (1981)
Sulo **Huovinen:** Finska språkets ställning i det svenska riket. Teoksessa Finland i det svenska riket. (1986).
Hormia O. ym. De finska invandrarnas problem. (1971)
Invandrarminoriteter och demokratisk forskning, red. Markku Peura (1983)
Magdalena **Jaakkola**: Språkgränsen (1973)
Magdalena **Jaakkola**: Diglossia and Bilingualism Among two Minorities in Sweden. (1976)
Magdalena **Jaakkola**: Sverigefinländarnas etniska organisationer. (1983)
Magdalena **Jaakkola**: Den etniska mobiliseringen av sverigefinnarna. Centrum för Invandrarforskning. (1988)
Magdalena **Jaakkola**: Siirtolaiselämää. Tutkimus ruotsinsuomalaisista siirtolaisyhteisönä.(1984)
Magdalena **Jaakkola**: Rinkebyn koululakko (1989).
Pirjo **Janulf**: Om tvåspråkighet bland finlandssvenska och sverigefinska skolelever (1981)
Roger **Källström, Malinen** Vuokko: Det tvåspråkiga högstadiet i Göteborg läsåret 1984–85. (1985).
Koiranen V.: Ruotsiin muuttaneiden suomalaisten akkulturaatio (1961)
Koiranen V.: Suomalaisten siirtolaisten sulautuminen Ruotsissa (1966)
Jouni **Korkiasaari**: Paluuoppilaiden sopeutuminen (1986)
Kari **Lasonen:** Ruotsinsuomalaiset siirtolaislapset (1978)
Lasonen K., **Toukomaa**, P.: Linguistic development and school achievment among finnish immigrant children in mother tongue medium classes in Sweden. (1978)
Marja **Lidbaum:** Undervisning i finska. (1980)
Nils **Lunga:** Hemspråksundervisning i tornedalsfinska i grundskolan samt behov av särskilda språkliga insatser för de tornedalsfinska elever. (1986).
Ingegerd **Municio:** Hemspråk i Förskolan. En undersökning av genomförande. (1983)
Ingegerd **Municio:** Från lag till bruk. Hemspråkreformens genomförande. Stockholms Universitet. (1987)
Eija **Natchev**, Ulla **Sirén**: Modersmål, fadersmål, hemspråk? Föräldrarnas språkplaner (1985).
Eija **Natchev**: Goddag Hassan Heinonen. Förskolan i Stockholm med dubbelt minoritetsursprung (1988).
Eija **Natchev,** Ulla **Sirén:** Språkmiljöer,en pilotstudie av barn till finskspråkiga mödrar (1985)
Eija **Natchev,** Ulla **Sirén,** Till vilka språkmiljöer föds barn i Spånga (1985)

Markku **Peura**, Struggle for education in the minority language. The situation of the Finnish-speaking minority in Sweden. Research project the education of the Finnsh minority in Sweden. University of Stockholm (1988).

Markku **Peura**, Skoladministratörers syn på finskspråkig undervisning. Working Paper, Vuoranta. (1987)

Marja-Liisa **Pynnönen**: Siirtolaisuuden vanavedessä. Tutkimus ruotsinsuomalaisen kirjallisuuden kentästä vuosina 1956–1988. (1991)

Ruotsin Suomalainen Opettajaliitto, Sveriges Finska Lärarförbund 1971–91. Teksti Eva Johansson. (1991)

Savolainen, Maija: "Jag skäms inte att jag är finne." Teoksessa Nybyggarna i Sverige, toim. Lithman (1987)

Suomalaisuus Ruotsissa. Toim. Jukka-Pekka Lappalainen. (1987)

Tove **Skuttnabb-Kangas**: Tvåspråkighet (1981)

Tove **Skuttnabb-Kangas**: Minoritet, språk och rasism (1986)

Tove **Skuttnabb-Kangas** – P. **Toukomaa**, The intensive teaching of the mother language to migrant children at pre-schoool age. (1977)

Tove **Skuttnabb-Kangas:** Minority research between social tecnology and self-determination. (1988)

Papers from first nordic conference on bilingualism, ed. by Tove Skuttnabb-Kangas. (1977)

Tove **Skuttnabb-Kangas:** Resourche power and autonomy through discource in conflict – a Finnish migrant school strike in Sweden, In Minority Education: from Shame to Struggle. (1988)

Kari **Tarkiainen**: Finnarnas historia i Sverige, del 1: Medeltiden–1809 (1990). Del 2: 1809–1944. (1993)

Pertti **Toukomaa**: Finska invandrarfamlijer i Olofström. (1972)

Pertti **Toukomaaa**: Suomenkielen sanavarastokoe Ruotsin suomalaislapsia varten. (1973)

Pertti **Toukomaa**: Korutonta kertomaa. Suomalaisperheet ruotsalaisessa teollisuusyhdyskunassa. (1973)

Pertti **Toukomaa** – Simo **Seppo**: Vocational aspirations of Finnsih immigrant youth in Sweden. (1978)

Erkki **Virta**: Språkligt tänkande, tvåspråkighet och undervisning av minoritetsbarn (1988).

Tingbjörn, Gunnar, "Kontrastiv grammatik" (1979)

Tingbjörn, Gunnar: Lapset, vanhemmat ja kielet. Syventymisaineisto koulutusohjelmaan "Lapsemme ja kielet" (1987)

Christina **Bratt Paulston:** Forskning och debatt om tvåspråkighet. (1983).

David **Schwartz:** Finska Invandrarbarn i svenska skola. Botkyrkaprojektet (1975)

Birgitta **Åmossa**: Finskt i Sverige. De finska invandrarbarnen i försvenskningsprocessen (1978)

Pirjo **Ouvinen-Birgerstam:** Identitetsutvecklingen hos barn (1987)

Marja-Leena **Turunen:** Är dom annorlunda? (1977)

Åke **Viberg:** Tvåspråkighet i skolan (1987)

Kirjoittajat, haastattelijat ja kuvittajat

1. KIRJOITTAJAT JA HAASTATTELIJAT

Pirkko Ailovuo: Opettaja, Haaparanta.
Marjo Ekman: Vanhempi, Hjälsta.
Veikko Honkala: Opettaja, Helsinki.
Outi Honkasalo: Opettaja, Örebro.
Pertti Huhtinen: Koulukuraattori, vanhempi, Kungsängen.
Anneli Hänninen: Vanhempi, Haninge.
Anna-Lovisa Inkinen: Opettaja, eläkeläinen,Tukholma.
Raija Kangassalo: Opettaja, tutkija, Sundsvall.
Jouko Karttunen: Vanhempi, kunnanvaltuutettu, Göteborg.
Osmo Kurronen: Opettaja, Tukholma.
Matti J. Korhonen: Opettaja, koulutussihteeri, Tukholma.
Karita Lehikoinen: Opiskelija, Trollhättan.
Pirkko Leporanta-Morley: Esikoulunopettaja, vanhempi, Tukholma.
Liilja Liukka: Vanhempi, järjestösihteeri, Spånga.
Irja Littunen: Opettaja, Haninge.
Tapio Lipsonen: Opettaja, Kalanti.
Aino Lassila-Lindefelt: Opettaja, eläkeläinen, Västerås.
Ann-Kristin Lundström: Vanhempi, kirjailija, Kiiruna.
Aapi Lohiniva: Vanhempi, Köping
Ingegerd Municio: Valtiot.tri, tutkija, opettaja, Tukholma.
Pirjo Mikkonen: Vanhempi, Torslanda.
Nadja Martinsson: Opiskelija, Upplands-Väsby
Ronny Mylläri: Opiskelija,Tumba.
Markku Peura: Opettaja, tutkija, rehtori, Upplands-Väsby.
Katja Pulkkinen: Opiskelija, Trollhättan.
Salla Puranen: Opiskelija, Trollhättan.

Alli Risberg: Tukholman opettajakorkeakoulun opettaja, Storå.
Toini Ruotsalainen: Vanhempi, toimittaja, eläkeläinen, Haninge.
Eija Rougle: Opettaja, tutkija, doktorantti, New York.
Helena Schmidt: Opettaja, rehtori, Tukholma.
Tove Skuttnabb-Kangas: Fil.tri, tutkija, opettaja, Roskilde.
Miia Sova: Opiskelija, Trollhättan.
Maria Tiholt: Vanhempi, Trångsund.
Tuula Teriö-Poutiainen: Opettaja, kääntäjä, Lapua.
Tyyne Tikkanen: Vanhempi, Kolsva.
Salme Werner (os. Elo): Eläkeläinen. Örebro.
Kia Äikiö: Vanhempi, Tukholma.

2. PIIRTÄJÄT, VALOKUVAAJAT JA KUVITTAJAT

Nadja Amekrane: Koululainen, Tukholma.
Mikael Bäckman: Koululainen, Olofström.
Saini Buchholz: Valokuvaaja, Borlänge.
Klaus Carlander: Valokuvaaja, teatterisihteeri, Tukholma.
Markku Huovila: Taiteilija, Tukholma.
Juhani Jaakkonen: Valokuvaaja, Tornio.
Tuomo Jänkälä: Koululainen, Karlskoga.
Riitta Järvisalo: Valokuvaaja, Tukholma
Erja Lempinen: Valokuvaaja, Tukholma.
Curt Larsson: Valokuvaaja, Hallstavik.
Aapi Lohiniva: Vanhempi, Köping.
Timo Maijala: Valokuvaaja, Köping.
Irmeli Pulli: Opettaja, Göteborg.
Timo Äikiö: Opettaja, Tukholma.

Åkersbergalaisia lapsia Sländön kesäleirillä 1991. Kuva: Klaus Carlander

LUOKAN KYNNYKSEN YLI

Ruotsin kouluhistoriasta puuttuvat vielä suomalaiset sivut. Ruotsinsuomalaiset ovat jo useita vuosia luotsanneet Ruotsin koulua monikulttuuriseen suuntaan korostamalla aktiivista kaksikielisyyttä ja vaatimalla vähemmistön äidinkielelle samaa arvoa kuin enemmistön äidinkielellä on.

Ruotsinsuomalaiset kertovat tässä kirjassa omakohtaisista kokemuksistaan 1950-luvulta nykypäivään saakka. Kouluhistoria on ollut välillä myrskyisä ja uudelleenarviot ovat olleet välttämättömiä. Esimerkiksi ruotsinsuomalaisia kouluja on alettu perustaa äidinkielisten luokkien rinnalle ja täydennykseksi useille paikkakunnille. Ruotsin koulu on näin sysätty uuden ajan kynnykselle ja ylikin.

Ruotsinsuomalaisten arkisto/
Sverigefinländarnas arkiv